



This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Slav 7196.527



Harvard College Library

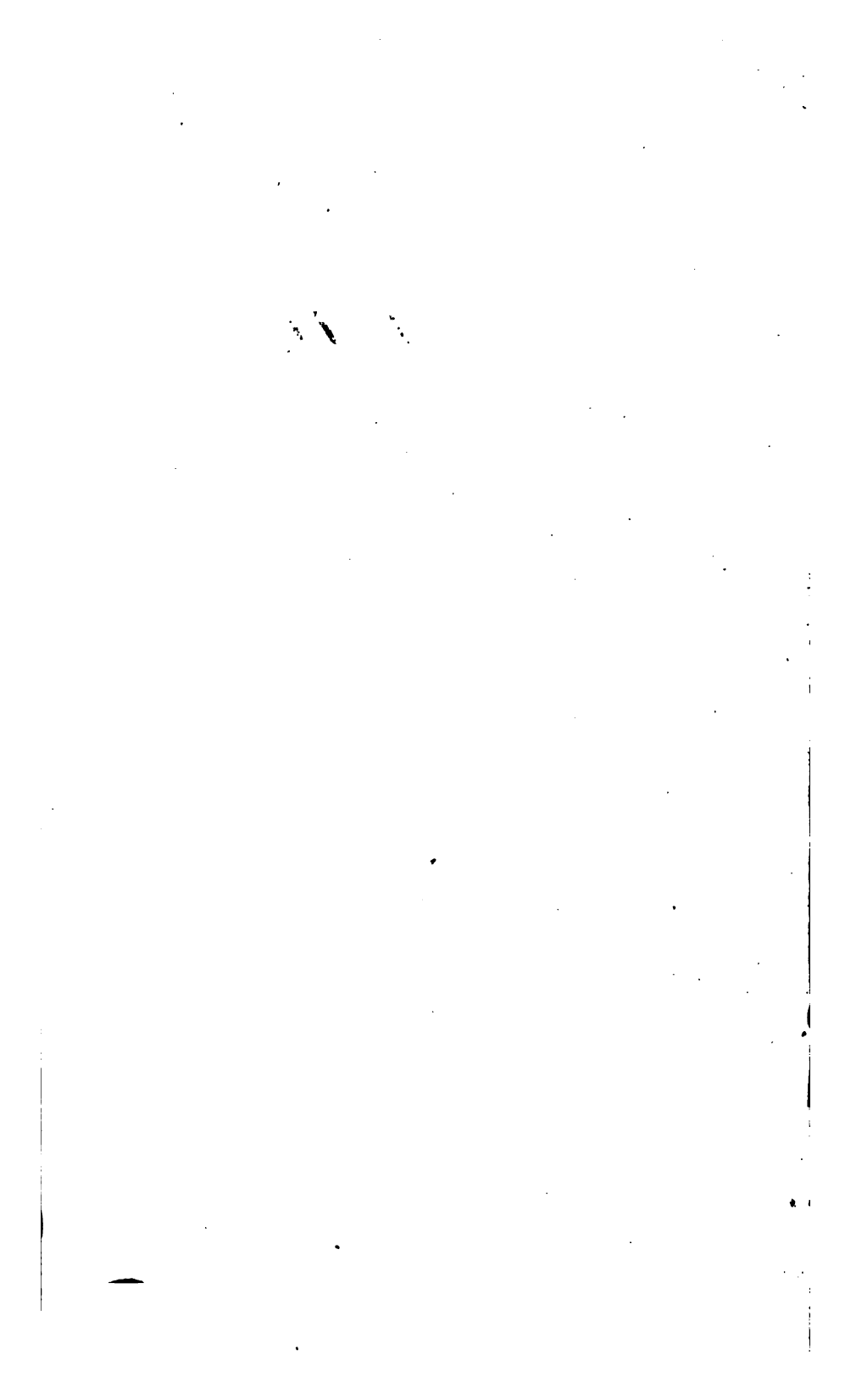
FROM THE FUND OF

CHARLES MINOT

(Class of 1828).

Received 1851/6/3

A, 14.



Č A S O P I S

ČESKÉHO MUSEUM.

ČTRNÁCTÝ ROČNÍK.

SWAZEK PRVNÍ.

^c
x

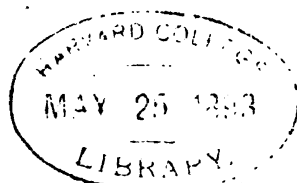
W PRAZE,

NÁKLADEM ČESKÉHO MUSEUM.

1 8 4 0.

~~IX 227~~
~~Slav 1001~~

Slav 7196.527



Minot fund.

Tisk Synůw Bohumila Háze.

I.

W i r g i l o w ý c h G e o r g i k

Zpěw Čtvrtý.

Od Frant. Šohage.

Nuže nebeský dar, medu slast wzduchowého začínám
Hlásati: kýž, Mecéne, na ten pohledneš i djlek.
Wyprawowat ti wěcj lehkých chci diwadla podiwná,
Wogwody welkoduché, chci celého i národu práce,
Chciť geho mraw, geho wogny a plod po pořádku opjwat.
Skrowná práce to gest, welká však sláwa, bohůli
Láska pomáhá nám, wolaný žehnáli Apollo.
Neydřjw má se wolit wčelkám stanowístě a sjdlo,
Kamby nebyl wětrům přjstup (neb potrawu wjtr
Snášeti w aul bránj), kde po kytkách owce a kůzle
Bugně si neswádj, a polem když krawka se taulá,
Kwjtky garé podupat a rosu s nich střásti nemůže.
Pryč budtež strakaté geštěrky se zády rudými
Od tučných aulů, wlhy škodné, ptactwo i ginšj.
A krwawau lašćowka rukau znamenána na hrdle:
Neb vše kolem pokazj, ba i wčelky, letjli kolem nich,
Sezobugj a nosj za pokrm ge we hujzda ukrutná.
Nechť se mechem však rybnjček zelená tu na bljzku,
Nechť z pramenů mělký přes tráwu potůček ubjhá,
A s diwokau oliwau ať stjnj palma ti pokrow;
Aby, nowý když král z gara prwnj roge wywádj,
A z woštin wedená sobě mládež hráti počjná,
Lem wody bljzké zwal ge do chládku wegjti ze slunce,
A wstřje strom kyná gim pod listý ge swými uhostil.
W prostřed budli stogj woda mrtwě anebli ubjhá,
Wýstrmných kamenů křjžem ponaházeg a prautků;
Aby si gako na mostě na nich postály, a křjdra
Mohly na letnjm slunci sušit, kdyby pozdržené snad

Rozptýlil rychlý potopiw ge do praudu wěterek.
 Ať kwěte wúkol pepř hornj a z dálky wonj
 Dauška se saturigj hognau, silné co vydává
 Wůně; a ať z chladného pigj tu fialky potůčka.
 Aul ale sám, wyduté buď gestli šitý ge ze kůry,
 Neb geli snad pletený z prautků w pilnosti ohybných,
 Auzké ať wchody má; an med zimnjm utuhne
 Rád mrazy, rozpuštěn však letnjm roztane parnem.
 Což wčelkám obogj škodné, neb darmo nepjlij
 W pokrowu swém si o záwod i menšj štěrbiny woskem
 Zacpáwat, každý ba i kytkami otvor upewnit,
 Neb kljh k té shledaný každá gen službě nechává
 Nad lep tažnějšj a nad ldy smůlu frygické.
 Často i podzemských we skreyšjch, gak se powjda,
 Swůg si domow dělaj, we dutých se i našly začasto
 Pěniweljch, gakož i w skaulách stromu spráchniwělého.
 Předc ale hned gemným u komůrek štěrbiny gjem
 Pilně kolem vymazey, lupenj pak zřjdeka ge oblož.
 Tis však u přjbytků ať bljzko neroste, na ohni
 Čerwenawé raky nikdy nepal, hlubokého warug se
 Bahna, a hled kdeby puch nelibý z hnoge gich neurážel,
 A wzbuzená we duté neozýwala Echo se skále.
 Pak tu potom, když slunce zlaté zimu zahnao pod zem,
 Zamračenau letnjm odkrywši oblohu gasnem,
 Hned mile wonnolibém se po hági a stráni prohánj,
 W purpurowých pracugj kwjtkách a potůčku tichého
 Slast swrchnj mlsagj. Pak tagneau pečliwě láskau
 Hned se o hnjzda a plod staragj, sjdelka dlabau si
 Schopně we wosku nowém, a med utwořugj si lahodný.
 Když pak opustiwsj giž stánky ku obloze hwězdné
 W gasných léta dobách šumný táhnauti rog užřjš,
 Když budeš obdiwowat, co za mrak se we wětru to snášj,
 Dey tu pozor, k sladkým se wodám neywjce potáhnau
 A k zeleným kopkám; řečenými tu zápachy pokrop,
 Utlučenau melisau a zeljm cerinthy malinké,
 Cinkánj wúkol wzbud a cymbaly Matky otrásey.

Hned tu na wonnodechém si usednau sjdle samotny,
W uschowané samy od sebe hned zalezau si kolébky.
Když pak w bitwu walem se ženau (neb wznikne začasťo
Neswornost weliká, dwěli gsau králowny we wáśni),
Národu hned tu diwý duch a wognau plápolagjcy
Srdce napřed se nechá předzwjdati, an ge nabáda
Wálečný, by newáhaly, zwuk, a kolem se ozywá
Hlasně gegich bzučenj zwuku zncj trauby podobné.
W hromadu pak se ženau, křjdelkami swjtj,
Rámě si připrawugj, a žahadla zobáky si ostrj.
Pak se kolem králowny samé hlawnjho i stánu
Sehlukugj wolagjce rykem nepřjtele silným.
Tuť když dob garnjch a polj dočekawše se šjrych,
Z bran se wyřjty wen, wpadnau na se, s hůry ozywá
Šum se gegich, w welkých zmatené chumelj se kotaučjch,
A skleslé padagj; tak husté kraupy ze mračna
A s třesených nesypau se dubů tak žaludy četné.
Prostředkem tu bogiště honj skleslými se křjdly,
Nesmjrnau we malých mužnost chowagjce nadérkách;
Tak pak i dlauho neustupugj odhodlaně nazpět,
Až přinutj chrabrý ony neb ty ku autěku wjtěz.
Půtka ta násilná welikého i ten ducha zápal
Hned zutišj se, hodjšli po nich prachu dosti malinko.
Když wšak wůdce diwé zawoláš z toho zápasu nazpět,
Ten, horšjm genž zdá se ti být, aby marně nětřawil,
Buď zabity a panug ten lepšj sám we paláci.
Tenť bude pak se zlatem swětlými i kapkami lesknaut.
Gsautě dwogj, lepšj ge geden hlawu pansky nosjcj,
Stkwj různými celý se penjzky, druhý wšak ohyzdný
Od leniwosti sebau široké břicho bez studu wlatj.
Tak gako twář králů, tak i národu ljce lišj se;
Neb někeré drsnost škaredj, gako od hor uprahlych
Když pautnjkw chwátá a suchými prach uplige usty
W parnu, giné nade všechny trpyty a w záři se swjtj.
Gak kdyby tjlká zlatem ba ginými se kapkami leskla.
Tot plod neylepšj, po něm w počasj nebe gistém

Med vytěžjš sladký a negen slast čistotu gasnau
 Mjt bude med takový, kyselau chuť i wjna umjraj.
 Pakli we výšce si rog sem tam bude létat a swádět,
 Swýmli pohrdna domem chladné přjbytky opustj.
 Tuť marnau srdcjm nestálým hřjčku tu zabraň;
 Což weliká tak práce nenj, králům gen utrhnj
 Křjdlu, ti gak se nepozdwihnau, žádná se do výše
 Pustit, a wálečný praporec rozpnaut si netraufá.
 Wonnolibých zahrádky dechem wjteyte ge kwjtků.
 Stůg tu i k odstrašenj zloděgů a ptactwa se srpkm
 Hellespontický wrbowým obránce Priapus.
 Wšak kdo o tom pečugeš, s vysokých sám snášege kopců
 Sosny a daušku, kolem stawenj obšjrně to sázej.
 Slač si pracj ruce sám těžkau, sám hled si napjchat
 W zem keře aurodné, přátelským swlaž ge i deštěm.
 Gát sám plachty kdybych nemusil stáhnauti ke konci
 Prácj swých, kdyby má i netaužila lodka po pewnu,
 Pečliwě gak se magj okrášliti zahrady tučné
 Bych zpjwal, w Péstum dwakráte i růže pučjci.
 Pělbych, gak libugj si plném při potůčku čekanky,
 Gak zelená na břehách se miřjk, gak w trávě se pnaucj
 Počne tykw břichatět, narciska ni bych nezapomněl
 Pozdě co wykwétá, spletené ani prautky akantha,
 Neb břechtan swětly, milugjci nábřehy myrtu.
 Bljž wěžných hradeb Ebalských, gak často si mysljm,
 Tam kde rosj rmutný žlutawé polnosti Galésus,
 Starce widěl sem Koryckého, a ten několik gen
 Zpustlé půdy giter si dobyl, tu netučněly wolky,
 Odpornau braw i pjci tu měl, tu newedlo se wjno.
 Předce zelj si nasil wzácné w trninách a bělaunké
 Ljlje, zázračných bylinek, gedlého i máku.
 Tak myslj králům rownal se a pozdě na noc když
 W dům se ubjral swůg, stůl tžila gjdla domácj.
 Prwnj on z gara růže trhal, prwnj w podzimku i gabka.
 Když pak giž zima pochmaurná w mrazu šťjpalu skály,
 A w ledowé rychlý potoků běh upautala wazby,

Giž něžného mohl hyacintha korunku utrhnaut,
A wahawým zefyrům, pozdnjmu i letu se wysmát.
Wčel gehó aurodných a rogů neypraw byla hognost
Četná; z wytlačených woštin giž záhy wybjral
Med zpěněný, gemu ljpy a sosny wzkwětaly bugně;
A w kolik aurodný w kwětu autlém strom se oblěkl.
Gabljček, tolik uzrálých w podzimku držjwal.
Pak pozdnj si také rozsázal spřjčeně gilmy.
Wůkol i hrušky twrdé a trnj giž sliwky nesaucj.
Ke všemu geště gawor, při pitj genž popřege stjau.
Wšeco to gá ale sám, nepřjznaj mjsta nucen gsa,
Přegdu, po sobě giným zanecháwage látku tu pěwcům.
Nuže gakau wčelkám sám vlastnost Jupiter určil
Hlásat zřegmě woljm; začěz ony na odplatu zwučných
Kůretů hlabolů a kowů zwuk následugjce,
W geskyni diktéské nebe pána napágely sladce,
Gen gediné wčely pospolitý plod a krůwky obecne
Města magj, a žigj welkým pod zákona ostnem.
Wlast i magj gediné, ba i vlastnj būžky domáčj.
Na bljzkau mysljce zimu w letě práci si nagdau;
Wšak co si uhledagj se w obecnau zásobu snášj.
Gedny o potrawu pěči magj, gako z umluwy gisté
Pilně polem tēkagj, a giná část w ohradě domků
Z narcisků slziček, z tažného i kůry lepidla
Woštiny zakládá prwnj, měkkého ze wosku
Kobky na nich zawěsj; a giné zas naděgi wlasti
Plod pěstj autlý; a giné zas med welečistý
Zásobugjce plnj tekutostj nektaru kobky.
Gšauť i giné, gimž stráže losem připadly u brány.
Pozorugj střjda u tyto děště a oblohy chmůry,
Budto berau náklad přiletěwšjch, buď w šiku silném
Od geslj trautů dobytek leniwý odehánj.
Djlo hořj, med wonnolibý od daušky zawánj.
Tak gako Cyklopowé, když z horkých železa šjnů
Blesky kugj, do měchů túřjch z nich gedni u wýhně
Wzduch lapagj, a w oheň ho ženau, a družj w moku máčj

Šjny sičjcj, znj ode rázu kowadliny Etna,
 An zdwihagj welkým namahánjm rámě do počtu,
 A w kleštjch zubatých kow žhaucj silně otáčj.
 Takť i taká, s welkýmli malé srownáwati wolno,
 Cekropské wrozená wčely láska k statku dohánj,
 Každau w auřadu swém obstarlým šegřiti města
 Woštiny pewnit a krow dédalský splétati dáno.
 Mdlá ale zas se na noc četná k domu mládež ubjrá,
 Thýmu stehénka plná; i planá gabljčka okaušj
 Modrosiwé wrby, pepř hornj, rdjcj se i šafrán,
 Ljpu i wůněplnau, hyacintha i rostlinu ténmnu.
 Stegně si odpočínau, začnau swé práce i stegně.
 Z rána ze bran se hrnau bez zastawenj, a wečernj
 Když doba gich na poljch napomjná pastwu opustit,
 W swé se komůrky walj a howj swým pečliwě audům,
 Strhne se hluk, w bzučenj prahy rychle a výchoďy zagmau.
 Když pak w lůžka tichá si ulehnuu, všechno utichne
 W nočným mjru, a sen hluboký mdlé audy obegme,
 Předce se od stánkůw opodál, stahugjli se deště,
 Newzдалugj, leda gestli wěřj nebi když wěge Eurus.
 Bljž ale města hradeb wodu gen bezpečně si wážj,
 Wýlety gen si wolj krátké, a začasto kaménky,
 Tak gako loďky, hrubý pjsek, když bauře ge zmjtá,
 K sobě berau a w prázdném tak wážj se powětrj.
 Ten též wčel budeš obdiwowat, co si zljbily způsob,
 W lásce že nezblížugj se, aniž w leniwosti oplzlé
 Sjlů těljčka mařj, na swět w porodech nenosj plod.
 Swé slupenj ale a s bylinek samy djtky lahodných
 Usty berau, samy krále nové si i občany pěstj.
 Wládu si doplňugj tak swau a ze wosku paláce.
 Často také w křemenj ostrém blaudjce si křjďla
 Zedřely, pod tau pak ducha rády wypustily tžj.
 Hle w tvořenj medu sláwa gakáto a láska ke kytkám!
 Tak pak i, ačkoli cjl stářj skrowného ge gjmá,
 (An gim dáno genom sedmého se dočkati léta)
 Předce nesmrtnělný rod stkwj se a po wěky drahné

W slávě se' dům honosj, praotec tu praotce počtá.
 Mimo to' tak králůw Egypt ani Lydie hrozná,
 Národowě Parthůw ani, Medský tak ni Hydaspes
 Nectj. Ysaie ge král, gen sworná všech wede wůle,
 Umřeli, z mřawu ničj hned i wju, a uhledaný med
 Rozmetagj samy, roztrhagj ba i stawbu u vosku.
 Strážcem djla ge on, gehu obdiwugj, gehu wesměs
 Obstupugj w hustém bzuku, hlučně ho obklopugjce.
 Často ho wyzdwihugj na lopatkách, w bitwě těljčka
 Zaň nasadj, a wolj raněné smrt zjrati krásnau.
 Důkazy wčel takowé a ty příklady následugjce,
 Djl ducha prý že magj božského a z étheru půwod,
 Gistili giž někeřj, neb přes rozlehliny zěmské,
 Přes nebe končiny, přes hlubokost moře Bůh že kráčj,
 Od něho pak člověk, dobytek, zvíři odrody všechny
 Odwozugj něžný swůg, gak narodj se, počátek.
 W něg pospjhá, w něg zničené zas všechno se wrátj.
 Nikde že vládu nemá smrt, všechno do počtu že hwězd se
 Powznese, a w dalekém nebi všechno že wěčně se snášj.
 Když pak poswátný chceš stánek a poklady sladké
 Uschované vybrat, pramenem wody pokropený džjw
 Usta očist, a rukau přednášeg kauřiwa wábná,
 Dwakrát plod tučný wydagj, dwakráte i sbjrkú.
 Když zemi Taygéte však Plias ukázala čestné
 Ljce a Oceana mrzuté když zahнала praudy;
 Neb wstrachu když prchagjc před deštíplnau ryby hwězdau,
 S oblohy smutněgžj sestaupj pod wlny zimnj;
 Tuť nad mjrú se wčelky zlobj, w pich hned gedý wdechnau,
 Ubljzjli se gim, ke žilám přiľnauce se, tegně
 Zanechagj žjhadla a tak ducha w ráně wypustj.
 Zimyľ bāt se budeš přjsné, a hleděť na budaucnost,
 A skleslau litowatli mysl chceš a záhubu řjše;
 Gen dauškau nelenug podkauřit a wořtiny prázdne
 Odřezowat, neb často i воск ohryzla gešterka
 Neznámá, a časem zahnjzdy w lůžku se čerwi,
 Často i traut leniwý, po cizj gen potrawě sljďe,

Neb drsný ge sršeň w nestegné půtce olaupíl.
 Někdy molů i ohyzdný hmyz a Minerwě protiwný.
 Swé si pawauk zawěsj řjdké mezi wrátka tenátko.
 Čjm pak wjce obrány budau, tjm wjce i wšechny
 Ten skleslého si pán přispjśj národu zlepšit,
 Stáneků swých naplnj, ze kytek spletau si i špjže.
 Když pakť, an gako náš i žiwot wčel přjhody diwné
 Obkličugj, nemocj těla mutnau mdljtj započnau,
 Což z nepochyhných hned známek bude poznati možno;
 Barwu ginautě magj churawé, též ljce wyzáblost
 Hrozná uškaredj, těla těch, genž wjce neuzřj
 Swětla, nosj z domků a držj gim pohřeby smutné;
 Neb se na wrátka wěsj ubožátka nožičkami spiaté,
 W zalepených zdržugj wesměs se i někdy obydljch,
 Gsauce hladem wahawé, pewného i od mrazu ljné.
 Tuť hned smutněgšj zwuk gest slyšet a bzuky tažné;
 Tak gako když w lesinách wjtr wěge silně poledej,
 Neb gako když při wlnách moře bauřj odsakugjejch,
 W zastrčených gak oheň rychlý když lomcuge kamnech
 Rychle radjm teď gablonowé hned wůně zapálit,
 W rákosowých wpauštět gim med trubkách, a lahodně
 Zwátí a ustálé k známé powolat ge potravě.
 Prospěšné bude chuť tlučené wmjsjšli. dubowky,
 Ushlý růže kwět, wařeného do husta i wjna,
 Neb hroznůw gim dey šušených od réwy psythické,
 Cekropskau neb daušku, zeměžluč i silné woncej.
 Gest i také kwjtek na lukách, genž gměno amellus
 Od rolnjkůw dostal, a lehce bylinku tu nagdeš;
 Z gednoho neb skoro les weliký žene bugně kořjnu,
 Wnitř ge zlatá na lupénkách, gichž wšady hogně wyrůstá,
 Wúkol nach něžný temné wiolinky si leskne.
 Často bohů spletený krášlj oltáře we wěncjch.
 Ostrau má w hubě chuť; w dolínách pastýři poseklých
 Krautjejch bljž Malby se wod si ho rádi utrhnau.
 W silném tuť gehu hned wywařjš pak wjně kořjny,
 A we plných to košjch ke dweřům gim k potravě postav.

Když komu plémě nedostává se všechno nagednau,
 Plod žádnýli nemá, by nové z něho zárody zjskal;
 Arkádského tu čas bych hlásal mistra powěstný
 Nález, a gak sem tam zabitých giž často buljků
 Porušená wčely krew poskyla. Powěst tuto zřegmě
 Wyprawowat chci, počjnage od prwnjho počátku.
 Neb tu co přešťastný lid pelléského Kanopa
 Nil, genž rozléwá swé praudy we bahnech, obýwá,
 A w strakatých loďkách wúkol gehu niw se wozjwá,
 Až kde děsj Persis sausedstwjm tauły nosjej,
 Kdež zelený Egypt černým zúrodňuge bahnem,
 W pádu i rozléwá se we různých sedmero ústj,
 Praud ten, od Indů až se zatáčege temnobarewných;
 Spása we všech kraginách se hledá w tom nálezu gistá,
 Neyprw skrownáunké a samé k té potřebě auzké
 Mjsto wolj se, potom těsného se pokrowu cihlau
 Zdj i tuhau zauzj, přidagj čtyry geště se okna,
 Se swětlem napřjč padagjcjm od čtwerá wětrůw;
 Pak se buljk giž dwauročnj w čele rúžky nosjej
 Obgedná, gemu chrjpe se hned duch a usta zawážj;
 Ať se mocj zdráhá, skleslému i ranami rychle
 Wyšlapané wnitrnosti, celé při kúži odegmeš.
 Tak padlý zamknut se nechá, pod žebry se chrastj
 Podkládá drobné, hornj pepř, dauška i čerstwá,
 Toť se dělá, po wlnách zefyrek když hrá si poneyprw,
 Než we nových barwách zardj se palauky, a hnjzda
 Dřjw než štěbetawá zawěsj lašťowka na trámu.
 Tuť se zatjm autlých zahřátá štáwa we kostech
 Silně wařj, tu widět zwjřátka we odrodu diwném,
 Bez nožiček neyprw, brzy pak křjdelkami bzučné,
 Rozchumelj se a dál gemného do wětru se pauštj;
 Až, gako z oblačných letnjch chmur děště sršjcj
 Powznasau se a neb z mrštného co tětíwa šjpy,
 Když k prwnj se ženau Parthické národy pútce.
 Músy, gaký bůh nám spásný ten nález ukázal?
 A kde nové uměnj to poneyprw zkaušelo lidstwo?

Pastwec Aristéus z krásného utjkage Tempe,
 An dle powěsti nemoc mu a hlad wčely všechny podáwil,
 Smutně tu poswátne řeky stál prwnjho u zřjďla,
 Zalkaw welmi, wolal welemocnau takto rodičku:
 Matko, matičko milá Cyréné! genž toho zřjďla
 Hlaubku obýwáš, nač gsi mě gen ze bohů krwe slawně
 (Thymbréskýli Apollo otec můg, gak gsi mi řekla)
 Zrodila, an mě osud zlý stjhá; ach kam uprchla
 Twá ke mně láska; nebe blaženost nač daufati gsem měl?
 Wiz, i také smrtného nynj žiwotj tuto sláwu,
 Giž trpkau péčj o zpráwu dobytka a polnost
 Wšeccko okaušege gsem si dobyl, chciť matko opustit.
 Nuže rukau vlastnj šťastné mé háginy wywrať,
 W stáge uwrhni oheň záhubný, mau žeň i utrať,
 Setby popal, sekerau mocnau mé réwy zutjney;
 Gestli taká nad mau mrzutost tě pozagmula sláwau.
 Pod hlubokým praudem we stánku zaslechne matička
 Stesky ty. Nymfy kolem skubalyť tu starostliwě rauna
 Miletská, pogená zelenau neygasněgi barwau:
 Drymo a Xantho u nj, s Ligej tu i Fullodocé gest,
 Přes sněhowá genž wlásky zlaté rozpustily hrdla,
 Nesée tu a Spio, a Thalia, Cymodocé tu,
 S Cydippau i rusá Lykorias, tamta co panna
 Wšak tu ta giž prwnj Luciny pocjtila nesnáz.
 Klio se sestrau Beroe, obě Oceanowny,
 Oblečené w zlato a w strakatých obě leskly se kůžkách.
 Pak s Efyrau tu i Opis a Asia Deiopéa;
 K nim ponechawši honů spěšná Arethúsa usedla.
 Tu w středu gich Klimené marné Vulkánowy péče,
 Marsowu lest wtipnau, sladkau gehu krádež i ljčj.
 Počnau od prwnjho bohů všech lásky počjtá.
 An tu powjďánjm dogaté na wřeténku uwjgj
 Ukoly swé, tu onen w uši matčiny počne dorážet
 Nárek Aristéůw; na sedadlech všechny užasly
 Sklenných: wšak neyprwněgšj Arethúsa ze sester
 Wen wyhlédla, rusau i ze wln hlavu wyndala wrchnjch.

Z dálky tu: O nářkem takovým ne nadarmo uleklá,
 Cyréné sestřičko, toť on, tvá péče to stálá,
 Rozželený to Aristéus u vod otce Penéa
 Dlž we slzách, a přeukrutným gménem tě nazjvá.
 I wece gj tu, nowau pogatá báznj w duši matka:
 Weď ho honem, weď k nám, prahu gest mu bohůw se
 doteknaut

Přáno. W tom hlubokým i welj hned šjře se praudím
 Rozstaupnaut, by wegjtí mohl sem mládenec: Aita
 Nakřiwené wlny hned ho walem zastauply co kopce,
 W nesmjrný swůg pogmuly kljn ho a zaslaly pod praud.
 Giž, diwě těm se rodičky bytům, té řjši i wodnj,
 W geskyni odstraněným gezerům hágům i šumjcjm,
 Kráčel a ustrnulý nad náramnau wody bauřj,
 Wúkol pod welikau tu zemj řeky všechny tekaucj
 Užřel w rozdjlných mjstech, tuť Fasis a Lykus,
 Zřjldo, w němž hluboký neyprw praudj se Enipeus,
 W němž Tiberinus otec, w němž mdlé Aniena i praudy,
 We skalinách Hypanis hučiwý, Mysský i Kaikus,
 A zlacený túřj s roby rozdwogenými na twáři
 Eridanus, nad něgž žádná přes končiny tučné
 Rychlegi newtéká w moře purpurowé řeka nikde.
 Z pěniwelů wysutých w klenuté když wstaulpil obydlj,
 Když pak i giž poněkud marný syna seznama nářek
 Cyréné, tuť sestry rukám wody dáwati čisté
 Hned po pořádku gmau se, holé ručnjky nesauce.
 K hostině hned stoly část krášlj, kořljky i chystá
 Naplněné, oltář zplane panchéského od ohně.
 W tom wece matka: uchyť kořlj z Méonie Baccha,
 Oceanu cttau wzdeyme oběť: spolu pak sama žádá
 Pána a otce wěcj všechněch, swé sestry i Nymfy,
 Gichž wody na sta libé, gichž háginy na sta obyvá.
 Nektarem an čistým třikrát obniště poljwá,
 Gasně plamen wyrazj třikrát až na střechy klenbu,
 Nad znamenjm radugjc se onjm, tak hlásati počne:
 W Karpatských Neptúna wodách slawný žige wěštec,

• Modrosiwý Proteus, na rybách moře genž welemocné
 Neb s koňmi w spřeženj wozu dwaukopytými progjždj.
 On se we vlast Pallénu nynj w čerpadlo i wrátil
 Emathské, geg ctjme u nás, geg dáwnnowěký sám
 Ctj Nereus, neb zná gako wěštec všechna tagemstwj,
 Všechno co gest, a co giž bylo, brzká dá co budaucnost.
 Tak Neptúnu se gest uzdálo, gehožto šeredná
 Stáda a pod hlubinau telata hnusná pase mořská.
 Od tebe tén synu můg ať neyprw wazbami spaután,
 Přjčinu těch by udal nemocj, následku by žehnal.
 Bez nucenj neudá žádné prostředky a prosbau
 Wěř ho neobměkčjš; násilnau sepna ho wazbau
 Gen ho donuť, marná lest tjm gen praskne konečně,
 Gá sama až rozpálj slunce paprsky polednj,
 Rostliny až žjžnit, stádům až stjñ bude wjtán,
 W skreyš tagnau geho doprovodjm tě, kam od wln uondán
 Zagde, abys tak lehce lapil dljcjho we spánku.
 Gak mile wšak wazbau a rukau lapeného uchytněš,
 Hned tě budau diwné podobizny a obludy mámit;
 Hned swině se z něho zlá udělá, hned tigřice černá,
 Šupinatá brzo saň, žlutawá brzo lwice na hrdle.
 Ohně diwý i vydá buď praskot a tak se ze wazby
 Wymkne a rozplynulý w gemné wody někdy uprchne.
 Čjm pak wjce měnit w různé podobizny se počne,
 Pewněgi tjm zatahug we tuhé, narozenče, ho pauta;
 Až tělo zas proměnj, w takowé se i podstatě octne,
 W njž's ho widěl, w začatém oko an se mu zawřelo spánku.
 Tak wece, neyčistjš ambrosie rozlila wůni,
 Gjž narozenče celé tělo nadchnula; hned tu nagednau
 Uprawené wlasý přeslaďká mu owjwala wůně,
 W audy i přišla čilá mužnost. Gest geskyně hrozná
 W kopce bokách wydutých, kam wětrem přemnoho wln se
 W těsnu walj a se odrážj od zátoky kolmé;
 Před časy překwapeným gisté stanowiště korábům.
 Tuť Proteus hroznau skálau skrývá se ubedněn.
 Dál od swětla honem mládence do kauta umjstj

Nymfa a v oblaku dál temném samá zůstane státi.
 Giž wzteklý parnem wysmahlé Sirius Indy
 Pálil, a slunce oheň na nebes prostředku okrauhlém
 Háral; uwadly kolem rostlinky; a praudy u wyschlém
 Gjcnu rozechřáté až k bahnu se škwjřily parnem,
 Když k obyčegné z wln Proteus se ubjrage skreyši,
 Kráčel, plod ho kolem moře nesmjrného umoklý
 Obskakowal, trpkau wúkol rosu rozstřikugcej.
 K spánku na břeh polož mořská se čeládka po různu.
 On však sám, na horách co strážce dobytka začasto,
 Z pastwy telátka večer pozdnj když w stáge uwádj,
 A w hlasitém bečenj dráždit wika gmaw se beranci,
 U prostřed si na skálu sedl, přehlžel a čjtal.
 Když pak Aristéus tuto přjležitost byl uzjral,
 Sotwa že starce nechal klesagcej rozložit audy,
 Hnedle rykem hrozným řjť se a wazbami sepne
 Rozloženého; onen však své učenosti pamětliv,
 Přetwařowat tu we všechny wěcj podobizny se počne,
 Hned we oheň, w strašnau hned i saň, hned w praud i te-
 kaucej;

Když w žádném útěk však kauzle nenagde obelstěn,
 Wrátj se w sebe hned a hlasem pak dj na to lidským;
 Kdož ti sem odważný přjbytku do mého gonáku
 Gjti welel, co tu hodláš chtjť? Na to dj pak onen mu:
 Wždyť wjš, wěštče, to sám, podwest an nikdy tě nelze,
 Sám ty genom nechťěg: gá sem dle ponáwrhu božstwa
 Cestugi, bych kleslým o pomoc statkům se tě poptal.
 Tak rokowáno. Mocj welikau wěštec tu konečně
 W blesku siwém zrakoma krautit počal ohněplným,
 Mocně i zaskřjpw, tak wěstná usta odewřel:
 Přjčina pohrom twých welikého ge božstwa nenáwist
 Potrestán gsi za hřjch weliký, ubohý tobě Orfeus
 Ač bez zásluhy trest ten, osud kdyby naproti nestál,
 Seslal a nad ztracenau si chotj teď hořce nařjká.
 Před twaň když láskau gako djwka utjkala spěšně
 Přes wody, nesmjrné tu zubem byla uštknuta hydry,

Čjhati gjž u nohau w'bugné nespatriła trawě.
 Tuť sbor pospolitý Dryadek daleké hory nářkem
 Naplňowal smutným, Rhodopéské kwjlely báně,
 Stráně i Pangéské, zem Rhesi i wogny milowná,
 Též Getowé, též Hebrus a Aktická Orithyia.
 On však sám wydutau lýrau žel lásky ukágel;
 Gen tebe choti milá, tebe gen sám blíž břehu smutna
 Gen tebe, ať zableskl se den, neb uhasnul, opjwal.
 W Ténarskau i propast, k vysoké Plutona i bráně,
 W čern ba i hág wstaupil w smutné temnosti strašcej,
 W řjši duchůw se vydal, wstaupil k hroznému i králi,
 A k srdcjm, lidská gichž nikdy nepohnula prosba.
 Však hle pěwem pogaté z stánůw hned Ereba dolnjch
 Kráčely stjny tiché, podobizny co světla neuzřj.
 Tak gako když w lupenj skrývá na tisjce se ptákůw,
 An noc neb studený ode hor ligawec ge zahánj.
 Matky tu též mužowé, weledušných postawy slawné
 Heroůw, zde i chlapi čilj a panenky newěsty,
 A wloženj před okem rodičůw mládenci na ohně,
 Gichž černá tam bahna kolem, Kocyta i rákos
 Nestwůrný, a wodau odporná lauže zahaustlau
 Wjže, a gichž wězenjm obtéká Styx tu dewětkrát
 Sám užasl smutné smrti dům, samy ledwiny smrtné
 Tartara, sbor zlý Eumenidek s hady zapletenými
 W modrosiwých kučerách, tu trogj swůg Cerberus gjcen
 Zawřel, u wětru i hned kolo stát Ixióna počlo.
 Wedly ho gjž nohy zpět, gjž zlau gest přjvodu přestál,
 Gjž mu daná opět Eurydice k wyššj spěla řjši,
 Následugjc opodál, takť zněl Proserpiny přjkaz,
 An rychlý nerozum w nepozorném wznikne miláčku;
 Lehko ho odpustit, kdyby odpauštět znaly Mány.
 Zůstal stát, tauhau přemožen gjž bljzko u cje,
 Newzpomenuw si, na swau wzhledl Eurydiku zpět, a všechna
 Práce ge gjž zmařená, zrušil úmluwu zatwřzelého
 Ukrutnjka, lomoz třikrát hřměl w bahnech Awerna.
 Tuť wywolá ona: kdož nebohým nám zkázu tu chystá?

Čj zloba gest to diwá? hled osud nazpátek ukrutný
 Zas mě wolá, oči giž mlhawé mi zatemňuje spánek.
 Dobře se měg, wěčnau tmau obhalená plynu dále.
 Giž negsaucj twá wztahugi k tobě sámě nadarmo.
 Tak řkauc, hned mu z oěj nakwap, gako pára do wětru
 Rozplynulá tenkého, prchá odvráceně, giž ho,
 An w želu stjný nadarmo lapá, a powjdati geště
 Přemnoho gj myslj, neuzjá! Orka i wrátný
 Wjce gi giž nenechá přeplaut wody obhražugj.
 Ach co počjt, kam má se podjt, dwakrát an odegmul
 Choť mu osud, gakowým pláčem má božstwo nachýlit?
 Wždyť studená přes Styx chatrné giž plaula na loďce.
 Tak po sedm smutných, gak wyprawugeť se měsjećw,
 Pod skálau wětrnau w šum smutný Strymona nářky
 Mjsil swé, a želel zkormaucen w geskyni chladné,
 Tigrý diwé u pěj duby též přiwoláwage wolné.
 Tak gako když smutná topolů filoméla we stjnu,
 Nad ztracenými želj rozeňátky, oráč když ukrutný
 Z hnýzda tichá ta holátka wybral, we dobách ona nočnjch
 Kwjlj, w stjnu sedjc wětwj boľné wede pláče,
 Až smutným naplnj rozlehlé háginy nářkem.
 Žádná láska ho giž, hymeneus ho i wjce neláká.
 Sám po ledech Hyperboreůw, po sněhách i Tanaiských,
 Po stránjch i Rhipeských, mráz kde se wěčně uhostil,
 Blaudil a nad ztracenau si chotj taužebně nařkal,
 Nad marným Plutona darem, Cikonůw ženy až pak
 Rozmrzelé pro takau geho lásku při Baccha slawnosti
 Roztrhané mládence kolem rozházely audy.
 Održená když pak hlawa od krku marmorowého
 W praudu diwém nesená, po wlnách se kotálela Hebra,
 Geště gazyk studený, a hlas, an dech giž ho opauštěl,
 Ach má Eurydiko ubohá s nářkem prowoláwal,
 Eurydiko ubohá! po břehách se ozjwalo wůkol.
 Tak Proteus; a skokem do hlubin mořských se uwrhnul,
 Wlnami rychle i pak zpěněnými we wjru zatácel.
 Ne však Cýrené; tať dj gemu, an si netraufal:

Dítě milé, ze prsau zaslusno ge péče wypustit.
Přčina tať ge celá wšel záhuby. Nymfy litostné,
Genž w hágch vysokých weselé s nj swáděly tance,
Pohromu twým wšelkám byly seslaly. Tuť ty pokorně
Gim obětug za milost prose gich, a dobré cti Napéy.
Pak tobě odpustj a gegich hněwy brzce utichnau.
Wšak ti powjm dle pořádku, gaký modlitby ge způsob.
Prw čtvero překrásných auhledné postawy túrů,
Genžto nynj ti pasau zelených se Lycéa po stránch,
Hled wywolit, čtvero tež kraw, gichžto netjžilo garmo.
Pak čtyry blíž vysokého bohyň těch chrámu oltáře
Wystaw, a poswátbau krew u nich gim z hrdla wypustjš.
Těch kraw a byků wšak w zeleném zanecháš těla hági.
Když pak wychod swůg aurora ukáže dewátá,
Tuť za oběť smrti lethéský mák Orfeu přednes
Smiř se i s Eurydikau, zabitau gi i pocti galůwkau,
Owci i gj obětug černau, pak wrať se do háge.
Rychle nynj wykoná matčin tu bez odkladu přjkaz,
Přigda k chrámu hned řečený gme se postawit oltář,
Sem čtvero překrásných auhledné postawy byků
Čtvero i kraw wede, gimž krky geště netjžilo garmo.
Když pak ukázala wychod swůg aurora dewátá,
Orfeu klásti oběť gme se, pak se ze háge ubjrá.
Aita newýslovný a přerychlý gak tady ukaz!
Hned tu widět skrz rozhřáté wnitřnosti dobytčj,
Gak we celém bříše wšelky hučj, ze boků i hrnau se,
W oblaku nesmjrném tahnau na strom ku wrcholci.
Shlukly se giž a slabých wětwtj mdlé snjžily brozny.

II.

O dušewném a básnickém životě lidu polského.

Národopisný okus
od Karla Władysława Zapa.

Co się stało?
Gdzież to naszych dum połowa!

.....
Rzekłbyś, że te dumy z laty,
Przenóciwszy długie chwile,
Z ludźmi głuchońską gdzieś w mogile.

Bohdan Zaleski.

Zebyście poznali prawego Polaka,
Będę wam tańcząc śpiewał krakowiaka.

Poznawajcie se blíž s našimi spolukmennými národy slowanskými, zagisté ne bez útěchy a milého pocitu spatřugeme, gak tentýž všeobecný ráz w tělesné i duševné powaze člověka w gednostegných známkách se gewj na břehách moře Baltického a Adriatického, na břehách Wolhy a našj vlastenské Wltawy; — a nablížegjce blíž w domácj život, zvyky a obyčej, cnosti a wady gedné každé wětwe, ne beze zvláštnjho wděku gest nám odkrywati podobnosti w podrobných vlastnostech našeho lidu, aniž lze gináče, než těšiti se z tak zgewného, nezrušitelněho mrawnjho šwazku kmene welikého, leč swé welikosti sotwa úplně sobě powědomého. Sešedše však s toho všeobecného stanowistě, pozorugeme opět, gak se hlawně odznačuje od sebe lid náš we třech dle nářečnjch známek a zeměpisného položenj přigatých okresech, na gihu, na seweru a západu, a která ze slowanských všeobecných vlastnostj charakteru u každého štěpu

před ginými vyniká. Geden z těch okresůw vyplněn gest wětj západnj, *čecho-lechtiskau*, a ta gsauc sama w sobě gednoho stegného rázu, pronášj na sobě w auhrnku geden poněkud' zwlaštj národnj typus.

Na této úwaze se ustawugjce, shledáwáme owšem mezi lidem slowanským w kraginách Sudetských, Karpat-ských a w pjsčitých nadwislanských rowinách, co se týče gehu zewnitřnj budowy a wnitřnjho uzpůsobenj nezapřeně welikau sauhlasnost, která ani odlehlostj, newzágemnostj, rozdjlným řizenjm, nestegnými osudy, ani zeměpisnými a mjstnjmi okoličnostmi we hlawnj věci nikoliw zahlazena býti nemohla a nemůže. Gest to negenom pro zpytatele národnosti a národopisce, ale skoro pro každého vzdě-lance wysoce zajmawé a poučné, wyšetřowati, gak dalece štěp lidu českoslowanského podoben gest štěpu polskému, a kde znowa od něho se uchyluge; což zwlaště, pomj-gegjce giž tělesné vlastnosti a způsoby žiwota, neyspíše pozorugeme w národnjm duchu, gakž se nám gewj w bá-snických plodech, *pjsnjch*, *powěstech*, *powěrách*, w *tanci* a *hudbě*. Známeli swůg národ, zagisté neywjce nás musj zajmaji pilné srownáwánj ducha wzdálenejšjho od nás lidu, o němžto zde z ohledu nadzmjněných vlastnostj auhrnkem promluwiti, ani nazbyt ani bez prospěchu nebude ¹⁾).

1) Podáwage tuto stručnau zpráwu o duševném a básnickém ži-wotě lidu polského co přjnos ke všeobecnému slowanskému národo-pisu, připomjnam, že mne při této práci djlem vlastnj zkušenost wedla, z wětšjho djlu ale w polské literatuře pilně wzdělawánj národopis. Gak welice toho litowati třeba, že pti nynějšj nowoprocitlé činnosti spisowatelůw ruských a polských u wydáwánj auplných sbjrek negen pjsnj, ale i powěstj, přjslowj, zwykůw a obyčegůw, dáwných památek náboženských a historických — u nás w Čechách a Morawě národopis posud práwě ladem ležj, nenašed geště ani opravdiwau chntj nadaného přjtele lidu, kterýžby, gako Chodakowský dobré paměti, s torbau na plecech z chýše do chýše, ze wsi do wsi putowal, badal, sbjral, sro-wnáwal, ani ochotného popisowatele národnjho žiwota, způsobůw, kroge atd. Giž ge swrchowánj čas, mnjm, bychom trochu pomyslili

První známku slovanskosti lidu polského gest jeho veliká *zpěvavost* a množství jeho *písní*; — »kde ge Slowenka, tu ge píseň« praví Slovák příslonně, — i Polák má své příslowj: »*Co wiesz, to inna pieśń*,« které na jeho hognau a rozmanitau zásobu zděděných zpěvů poukazuje; nebot gako každý Slowan, tak též i Krakowian, Mazur, Welkopolan atd. vždy hotow gest w nadšenj swém zazpíwati sobě ráznau píseň. Co do charakteru jeho nápěvů a skladu písni, s českoslowanským neywjce se shoduge; zpěw Poláka i Čecha z wětšjho dílu gest na stegný způsob weselý, a též na stegný způsob tklivý a smutný, vždy ale sauzwučný, — oba gsau dosti dalec od Rusínůw a Rusůw, gichžto dumky gen we slabých odstjnech a zřídka z ust lidu našeho a polského se ozýwagj; kdežto giž bobatýrské zpěwy naše dáwno pochowal všewládnaučj čas. Tato zase mezi námi různost panuge, že Čechoslowan w ukládánj nápěwu gest hudebnějšj, a že ačkoli neywětšj rozmanitostj w nápěwech oplýwá, předce rád cizjm skládánjm naslauchá a ge nápodobuge, — Polák naproti we swém každodennjm zpěwu (Krakowiaku, Mazuře), ačkoliw gest gednostegným, předce vždy půwodným a rázným, a cizj zwuky nelehko jeho paměti gsau přjstupné. Náš lid pège bez ohledu na mjesto a čas, kdykoliw mu ochota přigde, a gest u tworenj nových písni gakož i nápěvů welmi plodný; Polák též zpíwá neywjce písne z vlastnjho nadšenj pošlé, a čjm wjce ho přjležitost ke zpěwu ponauká, tjm snadněgi ho obraznost podporuge u wygádřenj jeho citu.

Gest to přirozená wěc, že při něgaké slawnosti, na besedě u přjtomnosti mnoha osob, při hodech a hudbě

o domowu vlastnjm! Bylo gest mé wraucj přánj, aby tento můg gen takotka mimoletem uchwácený obraz lidu polského některého z blahomluwných pozorowatelůw národnjho žiwota w Čechách, Morawě a na Slowensku tau šťastnau myšlenkau nadchnul, by nám výsledky swého zkušenj a pozorowánj w podobném ač auplnějšjm a dokonalejšjm obraze wystawil; zagistéby se s dobrým autěnkem w každém ohledu neminul.

mysl každého z přítomných účastníků rozohněna a ke zpěvu z vlastního okamžitého nadání složenému popuzena bývá; a tím se stává, že beze zpěvu žádná taková příležitost slavena býti nemůže.

Neysnadněgi gest nám tedy naslauchati národnjmu zpěvu lidu polského při jeho hlučných a weselých besedách, a tu gest prwnj pramen těch nesečtených krátkých pjsniček, genž pod všeobecným názvem *Krakowiaków* (proto že ge lid na rozměr svého Krakowského tance zpjwá) po celém oboru gazyka polského wyrůstaj, a kteréžto pjsničky že nesčislným počtem swým a na každý den skoro výhradným užjwánjm nad všeliké jiné zpěwy lidu polského vznikaj, w časech, když nás, z příčiny newšjmawosti samých spisowatelůw polských, lepsz poučenj a přesvědčenj dogjti nemohlo, obyčegně za *auhrnek* celého polského národnjho básnictwj považowány byly *).

2) Fr. L. Čelakowský we své sbírce slowanských národnjch pjsnj, pro prwnj swazek (1822) dokonce žádných polských pjsnj neměl; w 2hém (1825) a 3tjm (1827), aby nám předce aspoň něco na ukásku z polského zpěwu podal, umjstil selanku »zpěw Pétruchy« dáwného básnjka Šymonowice, která se mu neywjce národnjm duchem tchnauti zdála, potom asi 25 krakowiaków, skládánj Kaz. Brodzińskiego, a jiných. Nynj giž hogné sbjrkj každému w podobné potřebě přispěgj; leč nepochopugi, kterak J. Bodjaňský roku 1837 we své knize: *O narodnoj poezii Slawianských plemen*, na str. 80 tato slowa psáti mohl: »Pěsni Poljakow — no Poljaki tak bédni pěsnjami, čto, nje so-grěšiw, možno skazat: »u Poljakow. nět pěsen.« Vše ich pěsni — ili pereinačeniije, perevod, podražaniije pěsnjam Russinow, ili prjamo sočinjenije kakogo — nibud pozdnějšago poeta, sobstvenno že — narodnych pěsen nje imějetsja u nich« atd. Wýpowěd geho, že u Polákůw nenj pjsně, nepotřebuge daljšho wywrácenj, a žeby všecko, čo lid polský nynj zpjwá, mělo gen býti předělánjm, překladem neb následowánjm pjsnj Rusjnůw, to se o tak welikém, daleko rozsáhlém národě, gako polský gest, ani pomysliti nedá, aniž na to ukazuje rozbor wýstřku nynějšjch piláých sběratelů národnjho básnictwj památek. Některé skutečně od Rusjnůw přigaté historické dumky tu wěc rozhodnauti nemohau. Bodjaňský wystawuge lid polský gako sklěčený od nepamětných časůw nelidskau porobau a násiljm pádnůw, wěčnými wognami tu s německými křižáky, tu s Tatary, Litwany, Uhry, Kozáky a Turky, tak že ne-

Krakowiáky gsau jako plod okamžitého nadšení kra-
taunké, dwau- a nejwíce čtverořádečné, a magj welmi
nestegnau cenu. Podařený krakowiák, pošel-li z prawdi-
wého nadšení a unesení citů, nehyne se zwukem zpj-
wagjcjho; celá společnost ho opakuge, samochtje pa-
matuge, a tak opět při jiné nejblížší příležitosti neb
zábawě odzpěwuge. Tyto pjsničky se rozširugj po kragi
prostředkem takowýchto zábaw, ginakby se u lidu pol-

moha ani gen wolně oddechnauti, na básněnj pomysliu nemohl. Z této
okolnosti prý powstaly geho krakowiáky, gediné (?) pjsně, gež wy-
tworiti dospěl. Ony gsau prý plodem okamžení, kdež mimo wšecky
útisky, wětná násilj a nepokoge ze strany šlechty a zewnitrnjch nepřátel
země, nešťastný wesničau na sebe samého wchodil, a swé city wyléwal
w *nemnohých* slowech, gakoby na spěch a pro básně, aby ho nikdo
neamát, hledě sobě ulehčiti we swé tjani aspoň gednjm, hlubokým
wzdechem, a weselosti si při tom dodáwage, gakoby gj ohlušiti chtěl
swůg dušewný a tělesný bol. — Toho chybného rozumowánj přjčina
gest, že spisowatel docela žádných giných pjsnj lidu polského neznal,
a zdánliwé wýhradnjm panowánjm krakowiáka zawěsti se dal, nepo-
třebně celau historii národu na pomoc wolage, aby tento úkaz sobě
něgak wysvětliti mohl. Než zda nenesli též i ginj národowé slowanštj
podobný swůg osud až do dosti pozdnjch časů bez utracenj swého
básnického, wrozeného citu, swého bohatstwj we zpěwch? Ba owšem!
— Ani Polák gich neztratil: důwody gsau na gewě. Že ale krako-
wiák takowé přewahy u něho dostal, toho gá ginau přjčinu widjm, a
sice w žiwé a rázné weselosti a těkawé mysli, která tomu lidu wrozená
gest, a z toho pocházegjje náchylnosti k heytiwým a hulákawým schůz-
kám a zábawám, kdež při opogenj smyslůw žádná ruská dumka se ne-
podatj, nýbrž gen krátké, weselé, okamžitěmu položenj odpowjdagjje
pjsničky. Z té přjčiny na besedách lidu kromě krakowiákůw nic gi-
ného neslytjme; ale toby saudného a nepředpogátého pozorowatele mý-
liti nemělo. Weselost krakowiáka, kterau Bodjaňský ze zaufalosti poblau
nazývá, gest prawdiwá, na žiwé powaze národu založená, a docela roz-
dijná od weselosti *kolomyjek* Rusjnůw, která we mně w čas mého pře-
býwánj na Pokutj u Kolomyje, kdež tento tanec i zpěw (rusjňský kra-
kowiák) domowem, mjsto prawdiwého obweselenj mysli, cit wjce bo-
lestný, tesklivý způsobila, tak že se mi měkké zwuky tancem prowá-
zené hudby a zpěwu wjce jako diwý ples zaufalců w paměti wytiskly.
Tot gest, gak A. Lewald píše: »die Freude, die durch Thränen
lächelt.«

ského, řídce do přespolních kragů chodějho, upověchniti nemohly. Drobná šlechta také krakowiáky zpjvá; že při gegich schůzkách, zvláště hlučno, z toho wůbec slyne, a ozweli se tam gaký národnj zpěw, gest to krakowiák aneb mazur. I na besedách šlechty nowé krakowiáky se rodj, leč půwod takowý lehko na nich poznati. Tento druh pjsnj polských obsahuge wšecko, co se gen gazykem lidským wyslowiti dá; gsau čisto lyrické, popisné, satyrické, posměwačné, elegické; přihodilo se mi zaslech-nauti takže prawdiwě smutných, taužebných krakowiákůw, genž tak žalobně pronešenj ku powzbuzenj weselosti málo se hodili. Z toho widěti, že kdo chce gakékoliw položenj duše, obraz neb myšlenku skresliti, we dvě neb čtyry rymované řádky ge odjwá, a gako krakowiáka zpěwem přednášj. Gsauť pak i pjsně wětšj, celé přjběhy, delšj popisy a obrazy dwau- neb čtverořádkowými słokami opěwagj, ale každá sloka pro sebe gest krakowiák, a náležj přede s ukončeným smyslem, ač ne wždycky, do celku. Mezi neskončeným počtem krakowiákůw, genž každoročně se rodj, zanikagj a opět powstáwagj, gsau zagisté mnohé welmi zagjmawé, zvláště takowé, gichžto prwnj werš něgaký obraz z přjrody wystawuge, a na to w druhém werši přjhodná odpowědná myšlenka anebo wyslowenj citu následuge, gako na přjklad:

Świéci miesiąc świeci między gwiazdeczkami:

Najmilsza mi moja między dziewczeczkami.

Siwy gołębiczek w środku dębu siedział;

Dała bym ci gęby ¹⁾, alebyś powiedział.

A jakbyś powiedział, jabym się wstydziła,

Żeś mię pocałował, jam się nie broniła.

1) mįsto : hubinka.

Śpięwa skowroneczek po oranej roli,

Wesoło, bo nie zna kiedy serce boli.

Dziewczyno nadobna, do kogoś podobna?

Mój Stasiu do ciebie; weźże ²⁾ mnie do siebie.

1) wezmiz.

O dziewczę, gdzie mieszkasz, wiosnę-bym wprowadził,
Przed oknami twemi białe róże sadził.

Mezi krakowiáky u sprostého lidu mnoho takových
nazbjrati můžeme, ale mezi šlechtou velmi řídce, a to
býwaj nucené a nerázne. Gsau mezi ginými krakowiáky,
genž se newázagje na gistý počet slabik, werš dle ljbosti
sgistau kadencjprodlužuj anebo skracuj, gako na příklad:

A kiedy mnie moje dziewczę, moje serce, moja

duszek, moja lubko, nie chcesz szczerze ¹⁾ kochać:

To ja pójdę do Rzeszowa, do Tarnowa, do Krakowa,

i do Wiednia, a ty będziesz szłochać. ²⁾

. 1) opravdu, wěrně; 2) plakati.

anebo: Albož my to jacy tacy, jacy tacy, chłopcý Krako-
wiacy,

Czerwona czapeczka, na cal ¹⁾ podkóweczka,

niebieska sukmana, ²⁾ dana moja dana.

Karazyja ³⁾ wyszywana, haftowana, petliczkami, sznurecz-
kami, kaleczkami, hafteczkami, złocistemi kłapecz-
kami, do kolusieneczka, ⁴⁾ moja kochaneczka atd.

1) caul, mjra palce; 2) swrchnj modrý kabát krakowský; 3) též
swrchnj oděw krakowského sedláka; 4) do kola.

Množstw j krakowiákůw gest ale takových, genž ne-
gakým obrazem začínajce — gakoby na prázdno do
powětří střelil — docela něčím giným končj. Ta hognost
tak lichých skládánj gest nám poněkud s podiwenjm: než
slušnoli hledati ryzej poesie a ukončené básně na huláka-
wých besedách?

Nenj pochybnosti, že krakowiáky, gichžto zpěw i ta-
nec tak originalně od giných se lišj, pozůstatkem gsau
wlastnjch obyčejů a powahy dáwných Bělo-Chorwatůw.
Ačkoliw nynj po celé Polště zdomácněli, předce žádný
Mazur, Welkopolan neb z giných stran Polák newyrowná
w tanci tom živému Krakowianu, nedowede geho různého
kroku a křesánj gisker z ocelowé podkúwky. Tanec sám
podoben gest francauskému kadrilu dwaučtwrtinowého tak-
tu, toliko s dodánjm wětšj žiwosti. Tanečnj postawj se

s tanečnicj na čele druhých párů před hudebnjky, a zpjwá krakowiaka, a po každé sloce gednau kolem tančj, i za njm celá chasa; dotančiw zpjwá dale, pokud mu stačj, aneb s ginými se střjdá; negednau i druhý zpěwák přewezme mu druhau sloku, gakoby odpowjdal na prwnjho, a z toho negednau powstává welmi obweselugjczj zpěwáčkj zápas.³⁾

Druhý plod a ozdoba společenských zábaw a besed lidu polského gsau zpěw a tanec pod gménem *Mazur*. Gako krakowiaky, tak též i mazury po celé Polště zewšeobecněli, ačkoliw prwopočátečně gen obywatelům zemi Mazowecké přináležegj, kterjž we swých zwycjch, obyčegjch a w nářečj značně od giných se různj. Mazur co pjsen gest wždy delšj a ukončeněgšj, než obyčegný krakowiak, a dle obsahu zarowě s tjmto neyrozmanitěgšj. Znameníť částka mazurů nenj pauze obsahu milostného, ale musj se k rozprawným, popisným zpěwům počjtati. Dolegi na swém mjstě některé z nich na přjklad uwedeme. Zpěw ten nenj na gistau mjrur werše obmezen a na gich počet wázán; zpjwá i tancuge se wždy wážným ale welice rázným chodem w třjčtwtinowém taktu. Drobná šlechta w gistých stranách dáwné Polsky skoro wýhradně gen mazury zpjwá. Krakowiak beze zpěwu mnoho ze swého wděku tratj, proto posud do společnosti wýššj neuweden, nobrž na swé rodiště, wesnické besedy a domáčj plesy menšj šlechty, obmezen zůstal; mazur ale skwj se také co pauhý tanec na wšech zábawách wýššjho tónu, i w celé Ewropě se zápalem uwjtán trwalau sláwu i wládu sobě dobyl. A to právem: gest to zagisté tanec wšech tancůw. »Pokud budau lidé, a w nich láska ke společenské zábawě, potud bude tanec mazur miláčkem mladých srdcj. Wšecjky vlastnosti giných tanců w sobě zawjrá, a k tomu dodává gestě swých zwláštjch. Mazur

3) Kazimjr Brodzińskj dokonale wywedený básnický obraz krakowiaka nám wystawil we swé krakowské selance »Wiesława«, která posud mezi neypodatečgšj plody polského básnictwj náležj.

se tancuge střidawě buď od gednoho páru genom, anebo i ode všech rázem, gest tedy sólowý a powšechný; proměnlivý, ožiwený a pokogný; má on tu milau swobodu, že w něm odpočinek gest libowolný, a odpočinek ten gest plný wděku; neboť figury, gimiz páry mezi sebau se mjchagj, a časté wybjránj do kola sedjcjch anebo stogjcjch osob to vše zagjmá, a pozorliwau, očekawacj žádostj, do kola wybránu býti, bawj. W tom ohledu figury mazura pautagj i sedjcj diwáky newyrownaným wděkem. Leč co neywjce opágj a oči každého diwáka pautá, to gest ten samotný pár, s otewřenau figurau, swobodným, wždy rozmanitým krokem postupugcj. Dvě osob tancugjcjch mazura podobné gest dvěma rytjřům dáwného řjmského cirkú, když wúkol tjseň diwákúw podiwenjm otwjrala ústa a wytřeštila oči; dvě osob kráčegjcjch w mazuře podobné gest dvěma božským tworům, když po olympických oblakách při tlesku bohůw a bohyň přelétali s usměchem a wděkem; dvě osob kráčegjcjch w mazuře rozkošné gest pro mysl, wolně přjstupné oku, wšecky wděky pěkné postawy wúkol patřjcjm předstawugcj; aniž tolik kraucenj, muk a namáhánj ukazuge, gako dvě osob tancugjcjch německého walčjka, které méně slušně dvě těla spogiwše, nic než pohled zadkůw shromážděn é společností poskytuje« (A. Tyšyňský »w Amerykance w Polsce«).

— Takowý gest nynj mazur wzdělaných třjd; prostoduchý wesnického lidu nenj owšem tak wybraušen, elegantnj, rytjřský žige ale w celé bugarosti žiwého štěpu, i bohda nikdy newyhyne. Čjm dál od krakowské země, tjm wjce přewládá mazur; w gistých okoljch wýhradně panuge. Mazur lidu wesnického gest žiwý, a náležj mezi skočněgšj, ale při tom všem powážněgšj tance. Parobek tancugjcj obletuge swau djwčinu, točj gj a na giné strany gi obracj, dupá často podkúwkami, neb gak se řjká, oheň křeše, a postoge chwjlku w tanci před hudbau zpjwá sobě n. p.

Krzescie ognia w podkóweczki

Každy dla swojej dziweczki.

Podkóweczki dajcie ognia,
 Bo dziewczyna tego godna.
 Ej, czy godna czy nie godna,
 Podkóweczki dajcie ognia.

Často se we zpěvu mužštyj po kolegi stýjdagj, a ne-gednau se stává, že každý sobě mazurka na ginau notu zazpjawá, a podlé nj, gak gi musikanti opakugj, zatančj. Zpěw mazura znj w ústech prostého člověka na neywyš půwodnjm způsobem, zwolna, ale různě, prowázen welice slušnau, přjstognau postavau těla.⁴⁾ Promluwiw o krakowiakách a mazurech, neslušno opominauti *tanec polský* čili *Polonez*, tento wždy welikolepý, důstogný tanec králůw, tento wážný, magestatný chorowod, o němžto se nám zdá, gakoby byl geště pozůstatkem neydáwněgšjch slowanských obřadowých tanců, kde každý z našich praotců se swau wywolenau družkau:

Ruku w ruce, oko w oku,
 Osáhlé wida náděge,
 Při hogné blahosti toku

Proplesal swých dnů kolege. (Rościszewski).

Europa mu dřjwe potlesky vzdávala než kterému-koliw ginému tanci slowanských plemen. Polská šlechta zawedla geg neydržjwe do Francie, a gak geg Francauzi pod swau protekcj wzali, a sami *à la Polonais* tancowati začali, nemohlo mu chyběti neyslawněgšjho uwedenj do wšech salonůw celého wzdělaného swěta. — Poláci gsau mistři w tanci důstogném a rytjřském; gen u nich cos podobného zroditi se mohlo. Celý národ se tjm chlubj, a lid sprostý mimo wšecky útisky, genž na něho s hůry

4) Náš český lid tak různě, anebo abyh gebo výrazu ntjwal, tak furiantsky sobě neposkočj, aniž tak slušně nezatančj, atkoliw i gemu obyčegem gest, před hudbau dřjwe zazpjawati a notu sobě udáwati. Wšecky naše tance, co geště mezi lidem žijj, gsauli co giného, než následowánj newkusného škodliwého waltjka Němcůw a gebo druhů? Protož wystuptěž oni co *reydowák* nebo co *polka*, wždy zůstanau hřičkau nestálé módy.

doléhaly, má w tom swúg náležitý podjl. Cizinci neu-
měwše dobře pogmauti ducha polského tance, udělali
z něho pauhau procházku, zawedše ho gaksi na stupňowé
rozčilenj chuti k nastáwagjcjm tancům, anebo na odpo-
činutj po swých unawugjcjch šjlených plesech. Wýznam
geho gest daleko hlubšj a důstognějšj. Polský tanec gest
tancem manželůw, gediný, kterému se i wážnějšj osoby
we wšj slušnosti oddati mohau, a z toho ohledu třeba
widěti starého Poláka tancugjcjho w národnjm krogj,
chceme-li celý půwab toho tance, nadšené hnutj wšech
postaw, geho dwornost a slušnost dokonale pogmauti.
S druhé strany mohlby se tanec polský nazwati tancem
milugjcjch, neboť podává mládenci neyslušnějšj přjle-
žítost, osvědčiti swé wywolené tagné hnutj swého srdce.
Gest to, gakoby wúkol shromážděnému zástupu swau
wywolenau panownici srdce představowal; honosj se
swým wyborem a činj s nj do kola tanče rozličné obraty,
wždy ale s neydwornějšj šetrnostj: často střjdagj se w pr-
wnjm páru, a za njm wšecky následugjcj ženštiny zamě-
ňugj swé tanečnjky, — a tak na swatbách wenkowanů
otec w prwnjm páru s newěstau začíná, po němž se wšic-
kni swatbě přjtomnj mládenci wystřjdagj, gako na před-
stawenj záleťnjkůw o newěstu se ubjhagjcjch, až konečně
ženich sám potleskáwage tanec s nj přewezme, a zatan-
cowaw sobě wjtězně, tanec zakončj. Takowým způsobem
swatebnj weselka se počjná, a také tak končjwá, totiž
když námluwčj newěstu do páru pogme, a za nimi ženatj
wdané, a potancowawše naposled, zawedenjm newěsty do
ložnice tanec ukončugj, při čemž též hudba towaryšiti
musj. Kde se geště obžjny slawj, tam se také počjnagj
tancem polským. Často býwá uwesnického lidu, že u pro-
střed polského tance náhlý wýbuch weselosti ukázaný
podskokem neb zakřesánjm w podkúwky, celau scenu
změňj; tehďáž zagisté často hudebnjci změňj hudbu we
skočného mazura. Wesnický lid činj ale gistý rozdjl
w tomto tanci, neboť nazýwage ho pauze *tancem*, dělj

geg na *tanec velký a malý*. Při okolnostech zpjwagi časem w tanci celým chórem vážné zpěwy rozličného obsahu, poněwadž hudba toho tance má tu vlastnost, že se každý z přítomných snadno přegme powážným smutkem, gakož i powážnau weselostj. Wlastnjch, k tomu tanci výhradně určených národnjch pjsnj teď málo gest; od básnjkůw k polonezům dodělané zpěwy často slyšeti můžeme w diwadlech w národnjch kusech, anebo w důwěrnějšjm shromážděnjch wzdělaných stawů. —

Wážný chod mazura a tance polského zřegmo na to ukazuje, že se zrodili u lidu na pjsčitých, rowinatých niwách bydljchjo, a právě w takowýchto kraginách střednjho a wychodnjho Polska giž fysické přjčiny ge mezi lidem w stálé oblibě udržugj, kdežto naopak skočný a těžkawý krakowiak pauze w pahorkowaté kragině hořegšj Wisly, w Krakowsku a Sandomirsku, kde prudšj krew tamnějšjm lidem hýbá, zroditi se mohl.

Tento s boku učiněný, leč ku charakteristice polských besednjch zpěwů potřebný krok naprawugjce, k našim pjsnjm se wraťme. Byla-by to smutná okolnost z ohledu mrawnjho stawu lidu polského, kdyby on gediné na besedách národnj zpěw wzdělawati a city swé wyléwati uměl, gak mnozj mylně za to magj. Mnohé pjsně nám z dosawádnjch sbjrek známé patrně na to ukazugj, že ge nikoliw nezplodilo nadchnutj z nápoge při swatebnjm hluku, nikoliw mjsto krčemných, hýřiwých schůzek. A takowé pjsně, gestli snad nynj giž pramen gegich wysychati začjnná, aspoň dáwnějšj pokolenj za půwodce magj. I Slowané lechičtj uctjwali přjrodu slawně, a při slawnostech na gegj čest držjwaných, při prácech okolo gegjch darůw, progati sauzwukem wnitřnj duše s welikolepau mateřj, gako následkem swého wěrného přilnutj k nj, wyléwali swůg slowanský, gemný, prawdiwý cit w nadšeném zpěwu.

Druhým tedy mjstem, kdež my zpěwu lidu polského naslauchati musjme, gsau vždy geště: pole, pastwiny a

luhy w kragi, a mlhau okryté planiny (poloniny) na ne-
 betyčných Tatrách. Pod šjrym nebem, při práci gest
 wůbec polský rolnjk neyochotnějšj ke zpěwu; nekauře
 z dýmky, gak obyčegně wesničané němečtj, wyrażj mysl
 swau zpěwem. Neuslyšj ge však nikdo, když robotugj na
 panském poli, kdež přítomnost hospodářského úřednjka,
 neb gak ho zde nazýwagj, ekonoma, anebo samého dě-
 dičného pána (dědice), pak myšlenky na zbytečné týránj
 w obtížné práci všeliký papršlek weselosti zapuzugj. Ge-
 nom na gehu vlastnjm záhoně mysl wolně plyne, a po-
 těšená pohledem na owoce swé práce wyléwá swé city
 w pjsnjch. Neywšeobecněgi zpjwagj na poli ženštiny; oby-
 čeg ten gest w některých kraginách powšechný. Zpěwačky
 gsau toho zdánj, že gegich zpěw nikde lépe wypadati
 nemůže, nežli na poli, a kdo ge, aby zpjwaly, prosj, toho
 obesjlagj na pole. Častěgi uslyšjme toliko zwuk nápěwu
 beze slow, a ten obyčegně prodlažen, gakoby háukánj,
 mile w ucho opodálného pautnjka splýwá, a w dalekém
 posluchači cit roztauženosti budj. Nápěw těchto národ-
 njch pjsnj, gež na poljch slýcháwáme, držj se u prostřed
 mezi hlubokým, protáhlým, smutným tónem pjsnj ruských,
 a rozpustilau weselostj zpěwů městských. Mužštj wůbec
 kromě swých každodennjch krakowiákůw a mazurkůw
 málo co giného zpjwagj; mnozj ale welice na tom si za-
 kládagj, by uměli co neywjc pjsnj nábožných, a gestliže
 obyčegně rolnjk to za nehodné sebe považuge, zpjwati
 kromě zábaw a weselky pjsně tklivé a milostné, tedy on
 s giné strany sobě to za welikau zásluhu pokládá, w ko-
 stele zpjwati, a to gakým buď hlasem. Za to ale nachá-
 zegj se ženštiny, uměgjcj množstwj pjsnj, genž w celých
 okoljch³gako slawné zpěwačky slynau. O takowých oby-
 čegně se mluwj s něgakým obdiwowánjm a uctiwostj, a
 gen ony býwagj na swatbách starostinami, gimžto přiná-
 ležj, zábawy pro celau společnost wymýšleti a na čele
 námluwkyň a družiček odzpěwowati k této příležitosti
 složené obřadnj pjsně.

Chod i nápěv polských pjsnj wůbec gest w gístěm ohledu neskončená wariace krakowiákůw a mazurůw ; wšecky gsau w rýmech, při gichžto wybjránj ale wesničej² básnjci hlavy sobě welmi nelámagj. Užjwánj výrazůw zdrobnělých, zwláště w delšjch pjsnjch, gest wůbec obljbené. Takowé wygádřenj se podlé rozumu lidu nenj dětinské, mazlawé, ale uctiwé, a magj to za sloh wyššj, pěkněšj. Přewládánj krakowiákůw gest toho přjčínau, že i giné pjsně poneywjce gsau krátké, ano i mnohé z těch, co ženské na poljch anebo při přástwě prozpěwugj, býwagj často z několika pauhých krakowiákůw slátány, tak že ne wždycky geden až ke konci provedený smysl magj. A když, gak se často děge, zpěwák neb zpěwačka ke krakowiáku geště i swé nahodilé wýmysly dodává, neb geg měnj, na sebe a swé položenj obracuge, powstává tjm negednau zwláštnj mjchanina, a konec pjsně počátku naprosto neodpowjda.

Obsah wesnických pjsnj polských gest gako u Čechůw neywjce lyrický, milostný, řjdčegi popisný a wyprawowacj. Zwláštnj naiwnost a prostota mysle i gegjho wygádřenj w malowánj milostných citů naznačuje ducha lyrické částky; nemnohé obrazy gsau z čisté přjrody wzaté a krátké, básnické ozdoby po skromnu užjwané a nenucené, obraznost wůbec w celém básnictwj toho lidu welice na uzdě držená a nebugná. Za přjklad milostných pjsnj nechť některé poslaužj:

1. (Mazurek.)

Jasio konia poił, Kasia wodę brała;
 Jaś sobie zaśpiewał, Kasia zapłakała.
 »Nie płacz Kasiu, nie płacz, dosyć tego płaczu,
 Pójdiesz do Jasiunia, gdyby ¹⁾ do palacu:
 Izba i komora gdyby kamienica; ²⁾
 Pójdiesz do Jasiunia, gdyby do szlachcica.«
 »Cóż mi z tego przyjdzie, lepsza dla mnie chata ³⁾,
 Nie będziesz mnie kochał, bo ja niebogata.«

»Chociaż ⁴⁾ niebogata, choć ⁵⁾ masz posag ⁶⁾ mały,
Ale mi się oczki twoje spodobały ⁷⁾.

1) gako; 2) kamenný dům; 3) chýže; 4) 5) ačkoliw; 6) wěno;
7) zaljibly.

2.

O dla Boga! co takiego,
Że nie widać Jasia mego?
Czy go woda zatopiła,
Czy go inna odmówiła?
Woda go nie zatopiła,
Lecz go inna odmówiła.
Doszła już pszenica pańska,
On nie popłynął do Gdańska;
Uprosił się, że ma gody,
Z inną używa swobody:
Nie utonie, bo nie płynie,
I tak kara zdrajcę minie.

3.

Na zielonéj łące stoi koń kowany:
Kto na nim wywija ¹⁾? Jasieńko kochany.
Wywija, wywija, często listy pisze,
Posyła co tydzień do swojej Marysie,
Do swojej Marysie, co choć listy czyta,
Każdego się człeka ²⁾ o Jasieńka pyta.

1) kdo se na něm spjną; 2) mjsto: człowieka.

4.

Płyną czasy, dni mijają,
A ja chudzineczka,
Spodziewając ¹⁾ wyglądając ²⁾
Mego kochaneczka,
Łzami kropię łóżko moje,
Cierpiąc w sercu niepokoje.
Bywaj, bywaj! ³⁾ mój najmilszy,
Kochanie moje.
Pociész, pociesz mnie niebogę,
Bo i płakać już nie mogę;

Pospiesz do mnie, mój najmilszy!

W szczęśliwą drogę.

1) nadagje se; 2) wyzragje, čekagje; 3) m. buď zdráv.

Něžnost milostného citu, žaloba zavedené kochánky, milostná tauha krátce a nenuceně v těchto zpěvánkách gsau wygádřeny, gež gsem wjce náhodau než úmyslem z hogné přede mnau ležej sbjrký wyňal. Leč gsau pjsně toho druhu laškugjčho, žertowného, často-i dowtipného obsahu. Uweđu gen gednu:

(M a z u r e k.)

Przy staweczku ¹⁾ kalina: — Tam chodziła dziewczyna;

Kwiat kaliny łamała, — Na Kozaczka mrugała: ²⁾

„Ja ci konia napoję; — Do stajenki zawioďę,

Tam będziesz miał wygodę; — Potem krówkę wydoję,

Do izby cię wprowadzę, — I za stołem posadzę;

Ze wszystkim się podzię, — I łóžeczko pościę;

Ojciec z matką w Krakowie; — O niczém się nie dowię.“

1) rybnejku; 2) mrkala.

Že se též rozpustilé, oplzlé a nechutné pjsně mezi tyto prostomilé kwěty newinné mysli wkrádagj, a po wesnicjch zahnjžďugj, gest následkem žiwé, lehkomyślné le-tory wedlé nakaženosti mrawů. I w Čechách a gešťe mnohem wjce w Srbsku tentýž neduh panuge; ale za to ku podiwu řjdko geg shledáwáme mezi lidem rusjnským a slowěnským od Karpatů na gihu.

Charakteristické gsau ony posměwačné zpěvánky, gež lid polský z gednoho okolj na swé ginostranné sausedy a spolukmenowce složil, a w nichž, honose a chlubě se swým, giným chyby wytyká. Na příklad každý to wj z pjsničky, že prawowěrné Mazury slepými nazýwagj, zwlastě Krakowiané, kteřj twrdošjgně ugišfugj, že Mazur po narozenj gako štěně 9 dnj newidj. O Lenčických se wyprawuge, že často na sausedy do pole wytáhli, protože od nich piskořmi nazwáni byli, z přjčiny že sedjce w bahnách, puháry a džbány udatně wyprázdňowati uměli. Mazur nezapomjnage o djwčoinách slezských, nad něž wždy swé

Mazurky, ačkoliw slepé, výše cenj, w pjsnióce takto gim odrhugé, že: panenka odSlezka má weliké zuby, hlauwu nedwédj, oči sledowé, suché i gako hrábě dlauhé ruce, nohy gako staupy. Krakowian wytýkage chudobu Mazurowi, na pjskách sedjcjmu, zpjwá, že on swé djwce do wěna dáwá:

»Tsy cwiorci owsa, dwie becki siecki!

Tseba się cieszyć z taki dziwecki.«

(Tři čtvrtky owsa, dvě bečky sečky, řezanky, a to třeba se těšiti z takové djwečky). I z wytáhlého Horála sobě smjch strhugé, že má čápj nohy, a koženými křpcemi bez podkůvek nekřeše ohně, začez ho »kěrpčářem« nazýwá; a že na neúrodných horách, gež gen sněhy a twrdé rozwaliny skal pokrýwaj, w dýmných sedě baudách, nezná ani žjta, ani pšeničného chleba, tjm méně wepřowého omastku. Sám pak s pánowitau twářj otočen pasem s mosaznými pljšky hbitě se otáčj, že až z ocelowé podkůvky giskry sršj, i poprawuge na ucho swau karmazino-wau čapku.

O nebohých pastýřských Kujawiacjch zpjwajj:

Cały posag ¹⁾ Kujawianki,

Łyżka ²⁾ masła i maślanki! ³⁾

Toż bogactwo Kujawianki,

Cztery sérki, dzban maślanki! atd.

1) wěno; 2) lžce; 3) podmáslj.

A tu se ozywá Welkopolan, i všem dohromady před Krakowiankau takto utne:

Chociażeś ¹⁾ ty Krakowianka, ja Wielkopolan,

Nie będe ja czapką kłaniał u twoich kolan.

Chociaż rzeżwó ²⁾ Krakowiaki podkówkami krzeszą,

I nasze chłopcy niczego ³⁾ przy *dudzie* się cieszą.

W karazyją nieprzybrany, nie zna z kółkiem pasa ⁴⁾,

Jednak, jakby z pod Krakowa, Wielkopolan hasa ⁵⁾.

Jeśli umieć śpiewać dobrze, tańczyć do świtanía,

Zaśpiewa ci, potancuje chłopak z pod Poznania.

Może myslisz, że Mazury są od nas lepszemi,

Jednak my się tak jak oni nie rodzim' ślepemi.

Može myslisz, že Górale, co chodaki noszą,
 Co nie mając swego chleba, cudzym owies koszą;
 Myslisz że są może lepsi nad Wielkopolany?
 Lepszy przecie nasz chleb żytny, niżli ich owsiany ⁶⁾.
 Može w oczko padł ci Rusin jak kozioł brodaty,
 Co niewarte ⁷⁾ cztery *czeskie* liche jęgo szaty!
 Skaczże sobie kieby sarna ⁸⁾, żaden Wielkopolan,
 Pewnie czapką nie ukloni u twoich kolan ⁵⁾.

1) ačkoliw; 2) živo, udatně; 3) ne zle; 4) pás s kolem t. g. když mosazné pljšky do půl kola okolo beder od něho wisj; 5) gásá; 6) owesný; 7) co nestojí za —; 8) srna.

Tato píseň nenj původně národnj, leč že tak věrně charakterizuje, každý odpustj, že gj tu mjsto dáno. Dobře když se lid sám rád chlubj a svým zbožjm vynášj; gest to znamenj, že sebe cenj a na své národnosti sobě něco zakládá. Chlubiivosti takové polskému kmenu owšem nescházj, a tjm se od Slowákůw, Čechůw i Rusjnůw welcome lišj, gimž by trochu wjce národnj hrlosti dobře k duchu poslaužilo.

Popisná částka polských pjsnj čili tak gmenované *dumky* wynikaj nad naši často provedenějším skladem, půwodnostj a prostomilostj myšlenek, kdežto se w našich pjsnjch toho druhu gjž přjliš kramářské pjsničkárstw přebjgj. Dumky ⁶⁾ polské negsau owšem docela rovné maloruským, ale aspoň gegich nápěw, gako oněch rovně tkliwý a smutný, proniká útroby citliwého pozorowatele slowanského žiwota. Obsah gegich nenj přjasně historický, než neyčastěji wztahuj se předce na něgaký gjž těžko dopjditelný přjběh. Wójcický myslj, že některé

5) Dudy w pjsnjch krakowských, horálských a welkopolských často gsau zpomjány. — W Kališsku, Welkopolskě a Krakowsku potud lid počtjá na *české*, t. g. *groše*. Cena gest nynj rozličná; w halickém podjlu Krakowské země tři kregary; w králowstw polském šest pol. grošů.

6) Užjwám zde výrazu *duma*, *dumka*, proto že ho polštj národopisci přigali, ačkoliw vlastně Rusjnům přináležj, a lid polský své zpěwy negináče než „*piesni*“ nazýwá.

z nich 15ho až i 13ho věku, ano i předkřesťanských dob dosahuj, což však bez pochyby vždy gen smělau myšlenkau zahořelého starožitnjka zůstane. Předmět příběhu opěwaného gest neyčastěgi nešťastná anebo dobrodružná láska, protož, i počet milostných dumek daleko nad ostatnj předěj, neboť i giné smutné příběhy, vraždy ze žárlivosti neb nedostatku lásky, dumky o laupežech Hajdamáků, Tatarů a Turků vždy barvu milostného zpěwu patrně na sobě nosj. Často se naskytne dwaupěw, to gest, milenka odpowjda na zpěw milého, a naopak; někdy i třetj osoba wystaupj. Gsau wedlé toho i pjsně rozprawné weselegšjho obsahu a nápěwu, a k nim gmenowitě náležj *mysliwecké*; giný druh gsau *legendy*, z náboženského nadšenj poslé. Gegich počet nenj však hogný. Pro rozdjlné žiwly, z nichžto se dumka polská skládá, těžko gest rozhodnauti, k gakémn druhu básnictwj by se tyto pjsně přiřaditi měly, kdežto často gedna i táž dumka gako balada do třjdy epických, gako piseň milostná k lyrickým, a někdy geště gako dwau i trogzpěw k dramatickým básnjm počtena býti může. K ukázánj ducha, w polských dumkách wěgjcjho, a gich zewnitřnjho skladu dostatečno bude, uweđu-li zde některé wýgimky z posawadnjch sbjrek.

Przyleciał sokoł przed tutejszy dom,

I padł w ogródeczku,

Przy wonném ziółeczku,

Roztoczył ogon.

»Kasieńku miła, Jasio cię woła,

Byś do niego wyszła,

Sama jedna przyszła,

Sama jedna zgofa.«

Kasia niechciała, lecz wyszła posła.

Posel nic nie sprawił,

I długo się bawił; ¹⁾

Potém sama poszła. ²⁾

»Teraz-że teraz wóz mój zataczajcie,

Pojedziěmy w nasze strony,
 Kędy ³⁾ dóm mój ubielony:
 Konie zaprzęgajcie.«
 Jakci wyjechali daleko na pole,
 Kasia zapłakała,
 Ręce załamała,
 Na swoje dołę ⁴⁾
 »Obejrzyj ⁵⁾ się Kasieńkq! obejrzyj kochanie!
 Czyliś czego zabaczyła, ⁶⁾
 Czyliś mną już pogardziła?
 Na co płkanie?«
 »Miły Jasiu, zabaczyłam: dla ciebie cnoty!
 O daj mi się do dom' wrócić,
 Serce ojca nie zasmucić,
 Jasiu mój złoty!«
 Ale z dala widać w polu biały dóm,
 Upadł sokół przed okieńkiem,
 I z Kasieńką i z Jasieńkiem,
 Roztoczył ogon.

1) zdrżował; 2) śla; 3) kde; 4) osud; 5) ohljdni; 6) zapomněla.

Následugjcej duma gest wěrným obrazem půwodnj
 obraznosti lidu polského, a zdá se mi, že i náš český lid
 některé pjsně w tom duchu zpjwá.

Służył Jasio u pana,
 Za wielkiego dworzana,
 Wysłużył Kasieńkę,
 W śiódmy m roku dziewiěkę.
 Na wojaczkę pojechał;
 W śiódmy m roku powracał:
 W niedzieli po miedzie ¹⁾
 Jasio do domu jedzie.
 Wyjechał na drogę:
 Złamał koniczek nogę.
 »Ach dla Boga! co się dzieje?
 Mój koniczek bardzo ²⁾ mdleje:
 Boleść serce rozdziěra,

Czy Kasieńka umiera?«
 Zajechał przed pokoje:
 Wyjdz do mnie, serce moje!«
 Wyszło, wyszło siostrów sześć,
 Prosiły go z komia sześć.³⁾
 »Już Kasieńka nie żyje,
 Mokra ziemia ją kryje,
 Nad jěj grobem kamienia.«
 »Żeby⁴⁾ wiedział gdzie jěj grób,
 Pojechałby⁵⁾, widzi Bóg.«
 Trzy razy⁶⁾ kościół objechał,
 Zaczém na jěj grób najechał:
 Kłęknał konik na grobie:
 »Kasiu, moja Kasieńko!
 Przemów⁶⁾ do mnie słowienko.«
 »Nie jeden ja Jasiu kwiat,
 Jestci tego pełen świat,
 Jestci tego na tysiąc.«
 »Tobie-m jednéj chciał przysiadz!⁷⁾
 Kasiu moja, Kasieńko!
 Przemów do mnie słowenko!
 »Ledwie-m Boga uprosiła,
 Co-m te słówka przemówiła!
 »Zadzwońcie jěj w wielki dzwon,
 Mojěj Kasi wieczny dom!
 Zagrajcie jěj organy,
 Mojej Kasi kochaněj.« —
 Wyjechał na droge;
 Złamał koniczek nogę;
 »Niech koniczek marnie ginie,
 Kiedy⁸⁾ Kasieńka nie żyje.«

1) po među; 2) welmi; 3) ssednauti; 4) kdybych; 5) utikráte;
 6) promluw; 7) přisahati; 8) když.

Mezi neylepšj dumy náležj následugicj třetj, gegjžto
 půwod zagisté do dáwněgšjch dob sahá, pokud geště lid
 polský w giných okoličnostech žil, a národnj básnictwj

asi tak geště kwětlo, gako podnes u Slowanůw wychod-
njch a gižnjch. Tato дума gest i Rusjnům, owšem w giné
podobě známa, i kladu gi zde, gak gi nynj lid zpjwá :

»Nasieję ja jarěj ruty w pustym ogrodzie: ¹⁾

Hej, hej, mocny Bože! w pustym ogrodzie:

Uwię ja parę wianków, puszcę po wodzie,

Hej, hej, mocny Bože! puszcę po wodzie.«

— Z tamtěj strony jezioreczka Ułani jadą,

Hej, hej, mocny Bože! Ułani jadą!

Mówi jeden do drugiego: »wianuszek płynie!

Hej, hej, mocny Bože! wianuszek płynie!«

Drugi mówi do trzeciego: »dziewczyna tonie,

Hej, hej, mocny Bože! dziewczyna tonie!«

Trzeci mówi do czwartego: »trzeba ratować,

Hej, hej, mocny Bože! trzeba ratować!«

Piąty skoczył, suknie ²⁾ zmoczył, i sam utonął,

Hej, hej, mocny Bože! i sam utonął!

»Oj! idź-że ³⁾ ty wrony koniu z siodłem do domu,

Hej, hej, mocny Bože! z siodłem do domu.

Niepowiadaj wrony koniu, że ja utonął,

Hej, hej, mocny Bože! że ja utonął:

Ale powiedź ⁴⁾ wrony koniu, żem się ożenił,

Hej, hej, mocny Bože! żem się ożenił.

Gorzka-ż moja pani młoda ⁵⁾! piasek i woda,

Hej, hej, mocny Bože! piasek i woda!

Gorzkie moje starostowie ⁶⁾! w wodzie rakowie,

Hej, hej, mocny Bože! w wodzie rakowie.

Gorzka-ż moja starościna! ⁷⁾ nad wodą trzcina,

Hej, hej, mocny Bože! nad wodą trzcina!

Gorzkie-ż moje muzykanty! zielone dęby,

Hej, hej, mocny Bože! zielone dęby!«

1) zahrade; 2) šaty; 3) gdiž; 4) powěz; 5) newěsta; 6) starěj
družbowé; 7) neystarěj druchna.

Mnohe z dum polskich, ačkoliw w giném rauchu,
zpjwaj Rusjni, Slowáci a naši Morawané a Čechowé, z
dehož widěti, gak geděn duch náš lid prowjwá, a gak

daleko wzájemnost geho w dřewnějších dobách wplyw swůg měla. — Wlastně historických dumek Poláci nemají, wygmauc některé, n. p. o kozáku Sávě, o starostě Kanióws kém Mikuláši Potockém atd., které lid mazurský w osadách na čerwené Rusi od Rusjnůw přegal; a ty se týkaj gen pozdnějšho wěku. A kdežby měl tento lid, skrze tolik wěkůw wyzutý z ochranného občanského práwa, ano teprwé w poslednjch časech k obraně vlasti připuštěný, kdež měl nabratí potřebného nadšenj k opěwánj historických činůw, při nichžto nikdy neaučinkowal, a z nichžto gen wždy všecken zlý následek, nikdy dobrý, zpět na něho zplýwal? Náš lid českoslowenský swé historické zpěwy také dočista postrádal; — tu se pteyme děgepisu, který nám ukazuge kolege mrawnjho stawu našeho a polského lidu, a diwiti se nebudeme, proč naše epické, historické básnictwj národnj u nás déle žiti nemohlo. Naše činuplná minulost nežige ani w gedné pjsni našeho tak zpěwumilowného, na swých vlastenských podánjch lpěgjeho kmene!

Přistupugi k pjsnjm obyčegowým a obřadným. Kdoby chtěl starý slowanský weřegný žiwot, plný obřadůw a poetického wděku, študowati a šlakowati w pozůstalých a do dneška u Slowanůw zachowáwaných obřadech, obyčegjch a pjsnjch, neyméně swau zwědochtiwost upokogj u Slowanůw západnjch, Polákůw a Čechůw, u nichžto wplyw západnj a gižnj Ewropy, řizenj cirkwe přjliš mocné na zahlazenj praslowanských ústawů a udušenj poslednj giskry půwodnjch národnjch widin působil. Proto ze všech těch dáwných slawnostj, které za času pohanstw našeho neoddělnau část weřegného žiwota a řizenj stano-wily, w Polsku nenacházjme buďto nic, buďto gen slabé ohlasy a zbytky. Kde lid mnoho obřadů a národnjch swátků zachowáwá, tam býwá geho obraznost činná a žiwá, tam se dáwá lehko poznati výrazný tah národnjho charakteru, stupeň geho vzdělanosti a směr, za kterým k nj kráče. Z toho ohledu lid polský postrádal giž z wět-

sjho djlu ta zřjda, z nichž mu někdy plynulo nadšenj z vyššjho, nadmyslného blahocitu; on o skutečných národnjch slawnostech nic newj, a gediné některé dáwné mystické obřady slowanské přechowáwá w památce we spojenj gistých časů w roku, a ty poneywjce diwně se smj-sily s obřady náboženstwj křesťanského. Lid polský ochotně k učenj křesťanskému přilnul, a tjm se stalo, že wšeliké působenj obraznosti w ginotagitelných obřadech a obyčejjch, gež zrodila přewaha citu nad činnostj myslj, poznenáhla osláblo, a genom směrem křesťansko - náboženským dále potrwalo. Nic však méně to, co se udrželo, wždy patrnau powahu má slowanského ducha, ačkoliw mnoho z prwotnj charakteristiky nenahraditelně ztraceno. Dáwné mythické slawnosti Slowanů splynuly w gedno s třemi welikými swátky křesťanské cjrkwě, a to gmenowitě: swátky Wesny a Morany s časem křesťanských welkonocj; swátky Rusadelnj, Tuřice w letě se swátky sw. ducha; swátky Koledy s wánocemi, o kterýchžto slawnostech lid slowanský wůbec geště, z částky také i w Polště, swé zwláštnj prstonárodnj obřady a zpěwy zachowáwá. — Zdali geště w něgakém kautku polské země na kwětnau neděli Moranu, která Polákům Mařana slůla, topj, nemohl gsem wyšlakowati; památka toho obřadu však nenj geště, gak se zdá, docela zahlazena. Welkonoce gsau ostatně Polákům dni welikého pohostinstwj, a neyduležitějšj cjrkwenj slawnostj w celém roku; ale tak nazwané *Hańtky* čili *Hahńtky* Rusjnůw, gež we zpějch a rozličných kratochwjlech okolo cjrkwě záležj a hlaub w Rusjch po Jordanu na tři krále neywětšj gsau slawnostj lidu, sausednjm Polákům gen tak dalece společné gsau, pokud mezi Rusjny gegich osady se prostjraj. W Sandomirsku a Mazowši cosi podobného pomlásce w Čechách na welkonočnj pondělek gest nošenj ustrogeného kohauta po domech a dworjch se zpěwem a udělowánjm darůw s druhé strany. W prwnjch dnech měsjece kwětna čili též na Letnice samy odbýwaj se leckdes w Krakowsku,

Mazowši a ginde tak nazvané *Magowky*, *Hágky* (*Gaiki*) čili vlastnj *Tuřice*, záležjce w ustrogenj přjbytků i kostelů zelenými mágemi, a w nošenj stužkami ozdobené zelené haluze neb kytky s rozličnými zpěwy, přánjm a wzágemným podarovánjm. Tuto na ukážku zlomek takowého zpěwu:

Nasz Gaiczek ¹⁾ z lasu idzie, ²⁾

Przypatrują ³⁾ mu się ludzie:

A idzie on, idzie po lipowym moście,

Przypatrują mu się panowie, jéjmoście ⁴⁾.

Na naszym Gaiku wstażeczki, szpileczki ⁵⁾,

Co ich nawieszały Krakowskie dzieweczki atd.

1) hágeček; 2) gde; 3) djwagj; 4) gemnostpanj; 5) špendličky.

Předvečer sw. Jana, 23. čerwna gest kromě štědrého večera w zimě, pro lid polský, gak wůbec slowanský, neymystičnějšj. Opomina giné zvyky, powěry a předsudky toho večera panugjcj, připomenu genom, že pauštěnj wěnců po wodě od děwčat geště na mnohých mjstech z paměti a užjwánj newyšlo. Děwčata z plowánj wěnečků sobě o budaucjm muži wěštjce, mezi giným takto zpjwagj:

Dzięwczę piękne na urodzie,

Twarz gak dwie jagodzie,

Stojało ¹⁾ nad brzegiem rzeczki,

I rzucało ²⁾ dwa wianeczki.

Oj, płyną, płyną!

Oj, tona, tona!

Marysia się smuci,

Bo już Jasio, jój kochany,

Do swéj dziewczyny,

Do swéj jedynéj,

Pewnie nie wrócił

I rzuciła trzeci wianek:

Oj, czy po kołędzie ³⁾

Jój Jasiénko ukochany,

Tam jak kościół malowany,

Brac z nią ślub ⁴⁾ będzie,

Brac z nią ślub będzie?

1) stálo; 2) hodilo; 3) t. g. po wánocach; 4) ślib małtelský, sřatek.

Pálenj *Sobotky* (swatojanského ohně, Kupadlo) gest i w Polště geště dosti známé; neyzagjmawějšj ale na předhořj Tatranském, na pořičj hořegjšj Wisły; a *Babj hora* w Tatrách, *Swatokrjžská* a *Lysá hora* w Sandomirsku co tagemnické shromáždiště čaroděgnic na tento den weliké slowantnosti a wáhy u lidu došly. Pjsně při pálenj sobotek zpjwané gsau nehogné, ale důležité zpytateli starožitnosti slowanské, gmenowitě pro některé tageplné výrazy, gako na příklad wždy opakowaný výkřik »leluja« w následugjci pjsni, která asi neyzagjmawějšj z polských Tater bude:

Ku Dunajowi, ku głębokiemu, — leluja,

Ku gaikowi, ku zielonemu, — leluja!

A zapalili sobótkę — leluja,

I piją piwo, i piją wodkę — leluja!

Kto na sobótce nie będzie — leluja,

Główka go boleć wciąż ¹⁾ będzie — leluja!

(Mjsto poslednjch dwau řádkůw ginde takto pokračugj)

Chodzi, brodzi nadobna Kasieńka,

Chodzi za nią grzeczny ²⁾ parobeczek. — Leluja!

»Oj poczekaj, doczekaj Kosieńka,

Oj mam gadeczkę ³⁾, zgadnę ⁴⁾ ci ja: leluja!«

»Cóżbym ja była za krasna panna,

Żebym gadeczki zgadnąć nie miała?«

»A cóż rośnie ⁵⁾ bez korzenia: leluja?«

»Kamień rośnie bez korzenia.«

»A cóż kwitnie bez kwiateczka: leluja?«

»Oj, paproć ⁶⁾ kwitnie bez kwiateczka.«

»Cóż gore ⁷⁾ bez pľomienia: leluja?«

»Cnota gore bez pľomienia.«

1) wždy; 2) zdwořilý; 3) hádanka; 4) uhádnu; 5) roste; 6) kapradj; 7) hořj.

Ačkoliw ruská pjeň o Rusalkách podobného gest obsahu (viz Čas. čes. Mus. r. 1833 str. 269), předce nemusíme z toho zawjratí, žeby tato pjeň právě od Rusj-nůw přegata byla; nemohla-li se z oné doby zachowati, když lid polský se svým básnickým světem geště tak se přátelil, gak do dneška Rusjni? Giná pjeň při pálení sobotek wplyw křesťanstwa giž prozrazuge:

Janie, Janie, světy Janie!

Cóžeš nam przynioś nowego?

Cóžeš nam przynioś pięknego?

Janie, Janie, světy Janie!

— Przyniośem ja rosy,

Dziéweczkom dla krasy,

Także macierzanki ¹⁾,

Panienkom na wianki.

Janie, Janie, světy Janie!

1) materjdausky.

Neyčtenějšj obřadnj pjsně dáwného geště pohanského původu gsau u Polákůw *Koledy* (kolědy), gež od 24. prosince až do 2. února lid wesnický zpjwá, chodě při tom po domjch a dwořjch, a dáwage se buď častowati, buď obdarowati. Sausednj Rusjni magj množstwj neypěknějšjch koled, neyrozmanitějšjho obsahu, wzpomjnkami swými často do neydáwnějšjch poměrů žiwota slowanského zasahujcjmí; polské koledy, ačkoli z wětšj částky půwodné a dosti pěkné, předce mnohem méně z dáwnowěkosti uchránily. Wystawugj nám často podiwnau směsici křesťanských ponětj s newyrozuměljm chodem myšlenek z pohanského wěku, též i některé temné výrazy, gimžto se skrytý wážnějšj wýznam na prosto zapřjti nedá, gako např. wždy opakowaný wýkřik »hej-leluja« w této zde:

Oj na gumieneczku ¹⁾ rośnie jabłuneczka, hej leluja!

Na téj jabłuneczce złote gałązeczki ²⁾, hej leluja!

Na tych gałązeczkach złociste listeczki, hej leluja!

A między listkami złociste kwiateczki, hej leluja!

A na tych kwiateczkach złociste jabłuszka, hej leluja!

A któż je oberwał ²⁾? nadobna Anuška, hej leluja!
 Komuż ona dała te złote jabłuszka, hej leluja?
 Jedno-ż ona dała swemu panu ojcu, hej leluja!
 Drugież ona dała swojej pani matce, hej leluja!
 Trzecie ona dała swemu panu bratu, hej leluja!
 Czwarte ona dała swojej pannie siostrze, hej leluja!
 Piąte ona dała temu co kochała, hej leluja!
 Piąte ona dała komu rozumiała, hej leluja!

1) humnjčka; 2) haluzky; 3) odrhał.

Následujcj koledu o tuře se zlatými rohy Zoryań Dolenğa Chodakowský r. 1818 w Korčijně w Haličch našel:

A czyje, czyje to nowe siedle,
 W tém nowém siedlu komnateczka,
 W téj komnateczce jest dwie okieneczce,
 W jedném okieneczku krasna pani i z pannami.
 Wyszła sobie przed ganeczek,
 I wyrzała w szczére pole,
 W szczére pole na podole.
 I zobaczyła ¹⁾ zwierza tura,
 Żwierza tura, co złote rożki ma,
 I zawołała na słuźków swoich:
 Słuźkowie wstajcie,
 Koni siodlajcie,
 Będziecie gonić zwierza tura,
 Żwierza tura, co złote rożki ma.
 Słuźkowie wstają,
 Koni siodłają,
 I dogonili zwierza tura,
 Żwierza tura, co złote rożki ma.
 Cóż z tego tura podziejemy?
 Złote rożki mu pozbijamy,
 W komnateczce powbijamy,
 W komnateczce we ścianeczce,
 Cóż na tych rożkach wieszać będziemy?
 Rysie, sobole, przepyszne stroje ²⁾,
 Nahajeczke ³⁾ i szabeleczkę.

Jéjnošci piosneczke!

A nam kolędeczke!

1) zahljda; 2) šaty; 3) gszdeczký bičk.

Podobných koled mnohé teprwé nynj na swěto wycházegj, a to usilowným přičiněnjm neunawených sběračů, čjmž se wždy wjce přeswědčugeme, že w posawádnjch úskem wydaných sbjrkách polské prstonárodnj básnictwj daleko geště wyčerpáno nenj.

Mnohé koledy gsau genom pauhé přánj, a takowé se nezpjwagj, nýbrž zpěwawým hlasem odrjkáwagj. Neylepší z takowých snad gest tato:

Na szczęście, na zdrowie,
Na to Boże Narodzenie!
Żeby się darzyła pszeniczka i groch,
W komorze, oborze,
Daj ci panie Boże,
I w polu żeby był snop przy snopie,
Kopa przy kopie;
Gazda ¹⁾ między kopami,
Jako miesiąc między gwiazdami,
Żeby siedł wóz za wozem do gumna,
Jako pasczoły do ula.

1) hospodát.

Ostatně také w Polště kolednjci o wánocjch s gesličkami čili s hwězdau chodj, a rozličné dialogy při tom odrjkáwagj; na den sw. Štěpána obcházegj hoši s wycpaným turem anebo wlkem s hudbau a zpěwem každého hospodáře.

Na tom, co gsme až potud uwedli, končj se wšecko, co Polákům z dáwnowěkosti slowanské zůstalo, aneb aspoň na ni upomjná. Kromě Sobotek a některých powěrečných zwyků, skoro wšecko záležj w wzágemném častowánj a želánj dobrého bytu a štěstj. Tento tah w powaze Slowanůw gest ostatně významněgšj, než u kteréhokoliw giného národu w Ewropě. Nesmj sobě ale nikdo mysliti, že tyto památky we swém trwánj po celé Polště

a celém národu gsau rozšjřené, že gich každé okolj šetřj a každý gednotliwec, co na něm gest, k nim přispjwá. Nikoliw: gsau to gen některé strany, co se gimi odznačugj, massa národu gim giž odcizena. Ale netoliko starobylé obrady, nýbrž i domácj wenkowské slawnosti giž zhusta se zanedbáwagj, a málo kde, pod ochranau opravdu wzdělaných, swůg poddaný lid milugjcjch pánůw, zagjmawé slawnosti obžjnek, kiermasu (poswjcenj) atd., we swé prostomilé newinnosti se zachowáwagj. Snad by to nebylo geště nynj tak daleko přišlo, kdyby lidu poddanému nepřjzniwý duch společenského řjzenj a poměru pole gehu obraznosti a citu tak welice neobmezowal, a gehu wnitrnj básnický swět nehubil a nekazil, kdežto předce s druhé strany rozum oswjtití mu nedá přiměřeným rozwjgenj se pogemůw. Welikau winu přiřjsti lze zkaženosti nowomodnj šlechty, na kterau sprawedliwý žel wyřjci můžeme: oddawši se prostopášnostem welkého swěta nešetřila newinných radostj bjdného chlapa, až tento, zachwácen gsa praudem pohrom a neštěstj, swůg swjžj cit, genž ho někdy blažil při dáwném patriarchalném životě, ty gasné chwjle, newinné myslj, a swobodu všestranného pouzjwánj swých mrawnjch sil, postrádal. Takto gest wzďálen od všeliké dušewné činnosti, a gako nástrog w rukau nečistých záměřů šlechtice a žida podobá se wjce automatu, gehožto hnutj pauze aučinkem gest zewnitřných pobudek. Možněli gest, aby tento tak obmezený okres vlastnjho rozumu, tato zakrnělost a zmrtwělost citu pogjmaly, hágily a k bu-daucnosti přechowáwaly toho, co bylo?

Slawnosti domácj, na něž lid polský za našich dnů, gak se podobá, wůbec obmezen zůstal, gsau z přjčiny toho smutného wplywu okoličností nečetné a welmi gednoduché; wždy ale podlé času neljčenau weselostj naznamenané. Zřegmost, hognost a staroslowanská hostinnost geště se při tom udržely, ačkoliw bez forem a přjpraw, w nichžto někdy záleželo zewnitřnj raucho obřadůw. Tanec a milostný zpěw gest gedinau zábawau při každé

slavné příležitosti, a hry skoro vůbec neznámé a neužívané.

Gediná slavnost *swatebnj* zachovala se při své staré významnosti, a při gegjch obřadech gediné ještě pozorovati můžeme gisté aučinkowánj prostomilých citů a obraznosti. Newchážege w popisowánj podrobnostj a w každém okolj giných a giných obřadů při této každému národu důležité rodinné slavnosti, připomenu gen w krátce tolik. Poláci ženicha nazýwagj *pánem mladým*, newěstu zas *panj mladau*. Několik dnj před swatbau chodj od ženicha wyslanj *družbowé* po wsjch od hospodáře k hospodářu. *Starosta* (neystaršj *družba* čili *swat*, také *maršálkem weselným* zwaný) činj své pozwánj na swatbu we gměnu ženicha žertownau řečj. Před sňatkem ráno scházegj se hosté w přjbytku rodičůw newěsty. Newěsta sobě objrá *swašky* (*swachy*, *druchny*, *družičky*), a neystaršj. mezi nimi, wdaná žena nazýwá se *starostinau*. Tyto swašky osadj newěstu před oddawkami na djži, rozpletau gj wrkoč, a kwěty a stužky do vlasůw gj wpljtagj. Ustrogená takto wrhne se plačjc s ženichem k nohaum rodičů, kterj nowožencůw žehnagj. *Starosta* na to všecky do kostela zwe. Sedagj na wozy, a gedau s hudbau tam. *Družbowé* ge na konjch předháněgj. Po skončeném sňatku schowá se newěsta za oltář, odkud gi *družbowé* wywedau, a z kostela odebjrá se celá *swatebnj* družina do domu rodičůw, neyčastěgi ale do krčmy, kde následuge úcta a tanec. Pozdě w noci nastupugj *očepiny* čili *čepiny*. Newěsta hledj tomu ugiti, než *družbowé* bedliwě oka s nj nepauštěgj, a zlapanau na stole usazugj. *Starostina* sundává gj wjne se stužkami, gež newěsta hudbařům rozdává, bige gi roztlučným hrnkem po plecech, aby se gj w nowém stawu nádobj netlauklo, a udeřj gi rukau do twáře. Obrana u ze znamenj panenstwj uwedau gi do ložnice, a newěsta giž odtud se počjtá mezi ženy. Několik dnj po weselce scházegj se hosté opět na účtu a tance, což *poprawiny* nazýwagj. Množstwj obyčegných pjsnj všecky tyto činy a obřady

provázej; w každém kragi gsau giné a giné w hognosti. Auplnějšj sbjrkj uwáděj nám pjsně při zwánj hostůw, při scházenj se hostůw, při začátku rozpletánj wrkoče newěsty, mezi rozpletánjm, při kladenj wjunku, při pože-
hnánj rodičůw, při oddánj prstenůw od swatebnjho mar-
šálka, i geho powinšowánj, před výgezdem a na gjzde
do kostela, na návratu do swatebnjho domu, na gjzde
přes wes anebo přes město, před prahem rodičůw, při
wcházenj do gizby, při nakrýwánj stolu, při skládánj darů
newěstě, při poobědném tanci, při segmutj wjinka a stu-
šek z vlasůw, při očepinách a po očepinách, při odpro-
wázenj do ložnice, na konec swatby, na rozchodu swa-
tebné družiny, konečně při stěhowánj se do nowého přj-
bytku. Wšecky tyto zpěwy gsau w gisté mjře vážné a
nápěw střjdavě weselý a elegický. Dagj se z nich mnohé
co do básnické ceny pěkné vybrati; gedna z neyzagjma-
wějšjch a spolu neydelšjch gest, když se mladá ženka
s otcowským domem laučj (u Wójcického w II. djlu
str. 18). Zwlastnj pozornost mezi nimi zasluhugje gistý
druh pjsnj při a po očepinách w celém Polště výhradně
zpjwaný, gež Wójcický pod gménem *chmelové pjsně uwádj*,
a welikau gim starožitnost při kládá. Opěwagj obzwláš-
njm nápěwem neywjce chmel, často w nesrozumitelném
swazku myšlenek. Zde gedna na ukázku:

Czyś ty chmielu nie miał matki,
Coś ty urosł tak niegładki?
Czyś ty chmielu nie miał ojca,
Coś ty urosł gdyby chojca? ¹⁾
Czyś ty chmielu nie miał siostry,
Coś ty urosł taki ostry?
Czyś ty chmielu nie miał bratra,
Coś ty urosł za trzy lata?
Oj chmielu! chmielu niedowarzony,
Oj! babski pysku nie wyparzony!

¹⁾ sosna.

Bez pochyby gsau to pozůstalé chwálozpěwy neymi-

legšjho západnjch Slowanů nápoje, piwa; že ale polský lid k nemalé své tělesné a duševné zkáze od věkův již chmelowému napogi tak welice odwyknul, že pro pálenau wodka nikdy po něm nebažj, nemohly owšem u něho tyto pjsně w pozdějšm věku powstati.

Druhá domácj slawnost, *křestiny*, gsau již po prostu pauhé schůzky přátel a kmotrůw (kumůw); a *pohřeby* konečně, mimo to, co cjrkewnj obřad s sebau nese, žádných giných významných obřadů a pjsnj lidu nepožaduj, kromě prostých znamenaj želu, slzj a almužen. Umlkly již dáwné *stypy* (staroslowanské *strawy* a *tryzny*), ale kořalka se na hrobě pochowanego předce pjti musj; na mjstě usypáwanj wysokých mohyl a sázenj na nich kwětin při zpěwjch, zůstalo gen házenj hrstky země na rakew nebožtjka, kterému zvyku každý z přjtomných zadost učiniti hledj. Řeči pohřebné, gež někdo ze sausedůw neb krewných mjwal, stáwaj se wždy řjdějšjmi, a na mnoze již docela přestaly. — Ostatně geště gsme pozorowali, že lid polský vzdálen gest od všeliké náboženské rozčilenosti ducha, kterau se lid český wyznamenáwá. Má sice křestanské swátky u weliké wáznosti a swětj ge wraucně w tom přesvědčenj, že od toho záwisj všeliké požehnánj všehomjra. O zanedbánj a neswěcenj ke službám božjm určených dnj, a o pokutách za to, mnohé gsau w národu powěsti. Wójcický pjše, že mu na Podlesj w obwodě Bělském, bljže wsi *Kownat* wesničané dwa ohromné kameny ukazowali, o nichžto podánj gest, že gedem hospodář w neděli orage i s párem wolůw zkameněl. Nedaleko *Břestě Kujawského* nad gezerem ukazuge sedlský lid také weliký kámen, a widj w něm podobu djwčiny s hráběmi, která bywši matce neposlušná, w neděli seno hrabala, začez od nj samé w kámen zakleta byla. W Krakowských pahorkách někdy w noci slyšeti žum silného wětru, w němž mnozj protáhly nářek rozeznáwati chtěgj, o němž utwruzgj, že pocházj od přjsného pána, kterýž we swátek lid na robotu wyháněl; za to po

smrti w zatracenj pekelnau čeládkau s hory na horu hnán a bez ljtosti bičowán lýwá. Kurpowé we swých lesjch slyšjwagj w noci trubku po smrti pokutu nesäucjho střelce, kterýž we swátek honjwal. W Karpatech polských a ruských podobných powěstj množstw se udržuge. Takowé předstawenj lidu o nezrušitelnosti zasvěceného dne w následugcj dumce gasně se maluge:

A w niedzielę rano,
Grabil Kubek siano;
Mówiłam mu sama:
»Nie grab Kubku siana,
Pan Bóg cię zabije.«
A on przecie grabił,
Pan Jezus go zabił;
Wrzucił ¹⁾ go w pokrzywy ²⁾,
I Kubek nieżywy.
Płakała i sama,
I ta wiązka ³⁾ siana;
Płakały i dzieci
I czterdziestu kmieci ⁴⁾,
Pięciu zagrodników ⁵⁾,
Sześciu chałupników.

1) hodil; 2) koptiwy; 3) swazek, otypka; 4) kmeti, celj sedláci; 5) połosedláci.

Štědrý večer, den *dušiček*, den *sw. Rocha* (kde lid swé stádo ochraně neyvyššjho poraučj), den *na nebe wzetj p. Marie*, kde se obilj a zeliny, den *sw. Štěpána*, kde se owes, a den *Božjho Těla*, kde se wěnce z kwjtj swatým obřadem swětj, dodržuge prostý lid wůbec s welikau nábožnostj, a slawnostem i cjrkewnjm obřadům rád přjto-men býwá. Leč toho po řjdku lze znamenati, žeby se nábožnůstkářskému zahálenj a taulánj tak zhusta oddáwal, gako w giných zemjch západnjch se děge. O tom swěděj giž onen daleko menšj počet pautnických a zázračných mjst, a w celé zemi gazyka polského nalezáme gediné dvě mjsta, *Čenstochowu* a *Kalwariu*, obě w Malé Polště,

genž jako cjl pauti do roka hogněgšj năwštěwau pautnjků slynau. Protož u toho lidu náboženský cit nikoli newyhynul, ano tenť práwě udržuge geště ostatek žiwosti w odevšad přitlumené duši geho.

To tedy gest w krátkém obsahu všeco, což mi zde, we spogenj obřadnjch a obyčegowých zpěwů lidu polského, z geho žiwota přednesti náleželo. Zahrnuwše nynj celý obor národnjho básnictwj polského, geště tyto všeobecné úwahy učiniti musjme. We všech dušewných plodech toho lidu wane duch lahodný a gemný, prostota myšlenek, něžnost citu a welice zmjrněná obraznost; nadobyčegněho zápalu newiděti, tjm méně fantastických, wybugnělých obrazů. Při tom i to gest charakteristické, že lid polský welmi slabé obrazy mjstnosti nastiňuje; nehrubě poznati z geho pjsnj geho podnebj, hory a doliny, rowiny a lesy, nebo wše gest ljčeno slowy, co gen býti může, neypowšechněgšjmi. Obljbené to powrchné, neurčité malowánj a wyslowenj předmětůw zdá se býti (gako u Čechů) přjčinau stálého užjwánj gistých a wždy týchž prostonárodnjch, osobnjch gmen; kochánek se nazýwá gako z předpisu wždy *Jasio*, *Jasienko* (Jan, taktěž u Čechů Honziček, u Slowákůw Janko, Janeček), a kochánka neyčastěgi *Kasia*, *Kasienka*, *Kasunia* atd. (Kateřina), také *Marysia* (u nás teď častěgi Naninka). Řeka se wždycky nazýwá *Dunagem*. Diwno že Slowané wůbec tuto řeku welebje we swých národnjch zpěwjch; zdá se ale, že našemu lidu slowo *Dunag* wůbec znamená welikau wodu; kterakby byli Poláci, Češi, Rusjni a nakonec Moskwané k tomuto názwu přišli? Mjstem w polských pjsnjch neyčastěgi spomjnaným gest *Krakow*, a to negen w Krakowiácjch, ale i w každé delšj milostné anebo na něgáký přjběh složené pjsni. Gest se co pozastawiti nad tjm směrem ku powrchnosti, genž národnjmu básnictwj charakteristiku a všeliké wděky mjstnosti odbjrá; gednak ale s druhé strany takowé proslawenj a zaswěcenj města, které tak dlauho bylo metropolj vlasti, milý probuzuge pocit,

a to tím více, když považíme, že písňě toho lidu na historické příběhy velmi řídko se vztahují, a že gsau tedy wesměs ideálné: pauze ta sláva toho města, přichylnost lidu k němu, a neyuctiwějšj geho powěstnost zastaupily zde mjsto historického základu. Gako Praha Čechům, Kyjew Rusjnům a Moskwa Welkorusům, tak též Krakow gest Polákům městem swatým, skladištěm národnjch památek, a směle se může powědjti, že we skromných písňjch lidu polského gest Krakow blahoslaweným Sionem, opěwaným ode všech ust w těch zemjch, kterým on někdy wéwodil.

Gedna z přednjch, čistěslowanských vlastnostj polského národnjho básnictwj gest hognost symbolických podobenstw. Usmyslněnj toho, což nadsmyslné a tagné gest w přírodě a w člověku pomocj gistých předmětů ze smyslného swěta gest we všech plodech slowanského národnjho básnictwj více méně panujcjm a charakteristickým. Beze wzágemného porozuměnj skoro všickni Slowané za symbol obraným předmětům podkládaj to samé značenj, geden a týž smysl, a rozluštěnj těchto tagemných znaků w básnictwj našeho lidu působj zvláštnj wětew národopisného a krásowědeckého badánj a k neypěknějšjm výsledkům přiwdaj. 7) Symbolika w písňjch polského lidu gest tak hogná, gako w písňjch ruských, a mnohem častěji užjwaná, než w písňjch českých. Předměty w polských písňjch neyhogněgi w symbolickém značenj spomjané gsau, z rostlinstwa: ljpa, dub, gawor, ljška, třěšně,

7) Wážený můg přítel p. Dal. J. Wahilewič dohotowil právě své welice zagjmwé pogednánj o symbolice w národnjm básnictwj Slowanůw, které nám neotekáwaně nové stránky a wděky krásoplného ducha slowanského odhaluge, a úwahu na mnohé posud nepowšjmnuté předměty obracj. Práce tato giž nynj nemalau skládajic knihu, wždy gestě se rozmnožuge dodáwánjm potřebných příkladůw z písňj každého slowanského štěpu. Česká částka w uwedených příkladech welice pozadu stoji, newjm, zdali z přjčiny nedostatku symbolických písňj, anebo, gak se spjše zdá, z nedostatečnosti potud učiněných sbjrek.

višně, kalina, růže, barwjnek, ranta, dětelina, rozmarjna atd., z ptáctwa: sokol, žežhulka (kukulka), kawka, skfiwánek, křepelka, labuť, kachna atd., ze čtvernohých: kůň, gelen, srna, tur atd. Z celého pokladu národnjch pjsnj Polákůw neypoetičnějšj býwaj obyčegně takowé, genž symbolickým, tagemným porownánjm začjnjagjce, city a myšlenky odpovědně z nich wywinugj a dále snugj.

Powěděw o pjsnjch národu lechitského, musjm geště mimoběžně zmjnk učititi o národnjch hádankách, deklamowánkách a zábawách dětských. Mezi polským lidem objhá též značný počet rozličných prstonárodnjch *hádanek*, z nichž mnohé welice gsau podobné hádankám našeho lidu, všecky do wersůw oděny, a přirozeným dowtipem složeny. Prstonárodnj deklamowánky, kteréž lid obyčegně *»gadki«* nazýwá, gako plod žertowného rozmaru prostomyslných skladatelů též naši pozornost zasluhugj. Tyto gadki (od slowa gadać, mluwiti) tjm se od pjsnj děl, že gich lid nezpjwá, nýbrž na gisty způsob održkáwá (wygaduje). Hlawnj gegich zásadau gest podiwnost předmětu a nepodobnost ku prawdě. Čjm wjce nesmyalu s dowtipem spolčeného w takowé gadce, tjm obljběnějšj a powšechněgi u lidu známa gest. Gsauť však též takowé, gichžto obsah obyčegný prostý předmět wystawuge. I w našich českosłowanských dědinách užjwaj zvláště děti při zábawách swých podobné rýmowané řeči k losowánj we hře a w giných přjpadnostech. Národnj hry neywjce genom dětem gsau zanechány. Kromě wúbec obyčegných a od ginud přišlých, gsau dvě gen na gisté swátky se wracegjcj, totiž: *Gregorianky* a *Smižust*. Prwnj zábawa má gen tam mjsto, kde gsau wesnické školy, w onen čas, když rodiče swé swátečně oblečené děti, dle obyčege na den *sw. Řehoře*, 12. března z počátku gara, poneypřwé do školy wedau. Tu se dětem dowolj na náwsj rozličné kausky tropiti, pokud se neukáže sám bakalář, t. g. wesnický učitel, celý obwěšen přes plece obwařankami (precljkami). Tu se děti na něho sesypau, obwařanky odrý-

wagj a za utjkagjcjm běžj. Tato hra prováděná gest gístými pjsničkami, gež Pauli we swé sbjrce sděluje. *Smi-
gust* záležj w tom, že chlapci na welkonočnj pondělek
mladá děwčata wodau poléwagj, odžkágagjce při tom
gisté werše. Giné podobné zvyky zde opominauce, to
genom geště dodáme, že wúbec w Polsku mezi sprostým
lidem žádný druh společenské hry powšechně oblíben
nenj; zpěw a tanec gediná gest polského wesnjka s těles-
ným cwikem spogená wyrażka. Z tělocwičných her i mezi
mládežj nic zwláštneho nám se nenahodilo, aniž nám co
powědomo gest, kromě toho, co *J. L. Żukowský* (w *Meli-
teli* na r. 1830) zpomjná, totiž *hra w kruh (krag)*. Na od-
měřeném prostranstwj stogj na gednom i na druhém konci
několik kygmi ozbrogených chlapců; geden z nich hodj
okrauhlau dřewěнау tabulku (krag, kruh) k naprotěgšj
straně, tam gi odbigj kygem nazpět gako mič, a tak po-
řád. Żukowský učinil při tom úwahu, že tato hra se wšjm
naopak se má ke hře w kuželky u Němcůw. Titó porá-
žegj kaulj w gistém mjstě nastawená dřewa, zděť ale dře-
wem (kygmi) bigj letjey ploskau kauli. Wětšj přemáhánj
trudnosti gest tedy na straně Polákůw.

Gestliže w básnických plodech lidu polského wúbec
lyrická stránka, pjsně a zpěwánky w užšjm smyslu, daleko
nad epickau čili děgeprawnaу poesij předčj, nemysleme
sobě, žeby gehu duch docela žádných děgeprawných
útworůw neplodil. Obrazotwornost gehu w tom ohledu
gest welice činná, a však z wětšj částky w rauchu *národní
powěsti*, čjmž takorka druhý djl národního básnictwj po-
wstawá. W tomto ohledu Poláci daleko wětšj přjbuze-
stwj s českým štěpem zachowali, nežli w kterémkoliw gi-
ném. — Diwná wěc, že w pjsnjch polského lidu wúbec
řjdko něgakau zmjnků o kauzlech postihneme; zgewenj,
nadpřirozené přjběhy gsau gen předmětem některých a
sice nemnohých dumek; gistý způsob pohowy a mjrnosti
panuge gak w nápějch tak i wyobraženjch, a wšeliké
podiwnosti gsau od nich daleké. Naproti tomu potká-

wíme se w powěstech, kteréž tu lid obyčegně *bágky* (*gawędy*) gmenuge, a gichžto on w některých okoljch dosti weliké množstwj má, přečasto s rozličnými newyswětlenými přjběhy a w děge zapletenými podiwnostmi. Nebýwagj to ale tak často kauzla, wěštby a hádactwj, nýbrž rádęgi zázraky, pocházegjcj z wyobrazenj o budaucjm životě, o odměnách a pokutách. W powěstech polských gako i českých znamenitau gest osobau lkagjcj zakletá kněžnička (princezna), gjž plamen z ust šlehá, a kterauž nęgaký dobrý a nábožný rytjř wždy naposled po krutém bogi s ďáblem wyswobodj. Gsau též rytjři a podobnj druh pobožných lidj, genž negenom panny, nýbrž často čarodęgnjky zakleté aneb od Turků a Tatarů opanované zámky, celé kraginy a wogska oswobozugj. Wšecky powěsti, i ty neyhroznęgšj, končjwagj se obyčegně swatbau a hody; bohatyrowé wždycky šťastně kladeným osidlům se wyhýbagj a neytěžšj zkaušky dobře přestawagj, tak že naposledy třebas s newětšjmi těžkostmi předce buď pomocj čárůw všeho dokážj, anebo pomocj swatých nad čarami zwjtěžugj. Powjdač swau powěst obyčegně končjwá tjm, že po všem tom následowala bohatá, hluchá swatba, a dodává: »I gá tam byl, gedl gsem a pil gsem, po bradě kapalo, ale w hubě nic nepostálo.« Počet powěstj a bágek gest weliký, než těch málo gest, genžby se s nimi objrali. Kdosi pozorowal, že ge lid welkopolský a djlem i na Mazowši zanedbawati začíná; nad Buhem a Wepřem ale všeobecně panuge zwyk, že negenom w chalupečech wesničanů, ale i w panském čelednjku dlauhé podzimnj wečery nábožnau pjsnj se začínagj, potom swětskými prodlužugj, a konečně opowjdánjm powěstj doplňugj. Čjm strašliwęgšj powěst, tjm pilnęgšj pozornost wzbuzuge, ačkoliw wedlé toho také bázeň a postrach wznikáwá, aby se nic podobného nezdálo we snu. Práwě nad Buhem a Wepřem kraužj wůbec zagjmawá powjdánj: o laupežnjku Berezowském, o zlaté Halině, a četné pohádky o třech bratřjch, genž se w dědictwj dělj, a z nichž

byli dva maudrý a třetj hlupý atd. W národnjch powěstech w Malé Polště důležité mjsto zaujímá čaroděgnj *Twardowský*, polský Faust, skutečná historická osoba z Krakowského okolj. Třeba se podiwiti některým wtipným kauskům, gež lid o něm bágj. Nalezagj se i národnj bágky na způsob aesopických w nemalém počtu, w nichž zwjřata gednagj a lidské wášně a přjchutě dosti rozmarně wyličugj.

Národnj powěsti též mjwagj základ na něgaké zděděné powěře. W stawu prostoty, když mysl člověka geště nedospěla na takowý stupeň, kdeby rozeznáwati mohla city klamliwé od prawdiwých, každý dogem, každé pohnutj k něgakému bludnému činu dohánj. U takowého lidu zastupuge *wjra w kauzly a wěšty* cestu ku prawému poznánj přirozených wěcj a k rozwjgenj wlády rozumu a zkušenosti. Gak wůbec w pjsnjch weliké umjrněnj fantasie pozorugeme, tak neméně tjm celý obor obrazotworné moci polského wesničana se odznačuje. Geho útwory w nadsmyslném oboru neoddýchagj žiwau smyslnostj gžnjho pásma, ale i diwokých potwor seweru rovně gsau daleké; a gak někdy slowanské, předkřesťanské bágeslowj nic ukrutného a hrozliwého w sobě nepogjmalo, tak i nynějšj kauzla, powěry, čáry a giné následky mrakem pokryté mysli, ačkoliw dosti hogné, však nezbugnělé a nebezuzdné, nikdy s přewahau neaučinkugj na mysl toho lidu. Čáry magj teď neyčastěgi něgaké spogenj s chorobau. Lid wšeobecně wěřj, že choroba od lidj poslaná zase nazpět odebrána čili odčiněna býti může. Za neplatnějšj prostředek pokládá se zažehnánj nemoci od ba-by; ale zvláště owčáci a mysliwci tu gako u českých wesničanů z takowého uměnj slynau. Lid ge wolá na pomoc při každé nemoci, načež oni swau praktiku začjngaj wzywánjm swatých aneb Rod. Božj, a přidánjm giných tagemných slow, wše to welmi pošeptmo, wykonáwagjce při tom nadechovánjm a dotýkánjm se nemocného něgaký způsob magnetisovánj. Osamělá, odlehlá mjsta, ne-

čisté studánky, zvláště ale bahna a pusté zámky gsau wmysli prostého lidu plny zlých duchůw, o nichž, zvláště o bydlitelých bahen, podivné věci wyprawugj. Wjra w gisté přibytky ďábla čili čerta tak gest wšecobecná, že tento dle obydlj svého giž i stále přijmij má, a na zawolánj se ukazuge; před časy prý také pemje lidem dával. Neywjce powěstj o čertech přicházj u wyprawowánj přjhod opilých ze sněmjku (kragského dáwného sněmu) se wracegjejch šlechticů, též z kiermasu (poswjcenj) neb hospody domu gdaucjch sedláků, kterak byli w bahna zavedeni a wšeligak zlými kausky pronásledowani. Z takových usazených čertů byl slawný pod Lenčicj *Beruta*, we Wělni *Widoradskj* a na Podlesj *Rokyta*. Diwná to wěc, že lid polský a ruský ďábla sobě ginak nepředstawuge, nežli w šatech německých oblečeného, totiž we fraku, krátkých kalhotách, punčoškách se střewjcemi, třjrohým klobaukem, copánkem atd., a to wšecko černé barwy! Tento lid ale wšecko, co ze západnj Ewropy do Polsky w cizjm krogj přicházelo, nazýwal německým, a každý, kdo we fraku chočil a copánek nosil, byl Němec. Ostatně to s tjm ďáblem Němcem něgakau historickau přjčinu mjiť musj. Čert se wšak gestě w giné rozličné podoby proměnitj umj, ano někdy i w pauhý dým; gest on wůbec wjce rozkřičen, než skutečně zlý; gak přjslowj prawj: »Nenj ďábel tak zlý, gak ho malugj.« Gak čert po černu se nosj, tak družj duchowé po bjlu, a lid také často mjwá zgwenj giných duchůw, ano, gsau gisté mjsta, gež on za gegich obydlj wyhlásil. Mezi giným o mnohých mjstech powjdagj, že gsau pod bahny zapadlá města, a s neywětšj gistotau twrdj, že slyšeli zwony, zpěw a uličnj hlachol atd. Wjra w upjry, *stříhy*, *stradčata* atd. giž welice zacházj, a o *wlkodlaku* giž gen w některých pjsničkách běžnau zmjaku gsme nalezli. *Diwými ženami* genom Tatraňstj Horali se strašj. Hádactwj se málo prowozuge; na dowěděnj se něgaké věci užjwá se ale rozličných způsobů, k. p. na odkrytj zloděge berau seytko

na núžky, a pod njm kladau nábožnau knihu, wologjce při tom každého gménem, kdo gest w podezřenj. Gak se při zawolánj některého gména seytko otočj, to ukazuge na krádce pohřešené věci. Druhý způsob gest násladugjcy. Wšem podezřelým rozdaj se kausky slámy stegné délky, kteréž oni po několik dnj u sebe nosj, potom nazpět k nowému přeměřenj dáwagj. Slámka zloděgowá má býti kratšj. Pondělek gest powždy geště dnem nešťastným na výprawy neb výgezdy; a djwky, gichžto znakem po celé Polště gsau kwětiny, a zvláště rauta, kterau na znamenj panenského stawu i u prostřed zimy we wlesech nosj, geště podnes sobě o budaucjch manželjch wěštj w předwečer sw. Jana, sw. Ondřege, na den sw. Štěpána a w předwečer nowého roku. Wúbec se množstwj powěr u lidu polského wždy wjc a wjce zmenšuge. Přjklad oswjceněgšjch w národě aučinkuge tu s welikau platnostj. Ďábel giž wždy wjce swau wážnost tratj, a s njm celé čaroděgnictwj a kauzla, o nichž giž málo slyšeti gest. Gediné dryáčnjci, genž se za lékaře na wšecky neduhy nabjzегj, posud lid klamau, udáwagjce, že se wšeliké choroby zažehnati a giným powěrečným způsobem wyléčiti dagj.

Seznámiwše se giž s duchem lidu polského se strany gehu pjsnj a tancůw, obřadůw, swátkůw, powěstj a powěr, naležj nám na dokreslenj oboru básnického žiwota gehu geště o *hudbě* a *hudebnosti* učiniti zmjnkú. Při weliké náchylnosti lidu polského ke společenským zábawám, ke zpěwu a tanci, přirozeně i hudbě welice nakloněn gest. Wšak ani w tom nenj náruživý, a hudba nenj u něho tak newyhnutelnau potřebau, gako u Čechůw; předce však wždycky neyživěgšj w něm rozněcuge ochotu, a gest ozdobau každé zábawy. Rowně gak swé nápěwy k pjsnjm sám sobě wymýšlj, tak též i hude z přirozeného, vlastnjho nadšenj. Hausle a basa (*Maryna*, u Čechůw Káča, Barbora) nacházegj se w každé wsi, a skoro každá wes má swého *grajka* (hudaře), který w neděli na zábawách a na swatbách swé sausedy powyrážj. Hauslista, basista a cimba-

lista skládajj úplný wesnický orchester, a známý Krakowiak takto ten trogljstek opěwá:

Skrzypicielu ¹⁾, będziesz w niebie,

I basista koło ²⁾ ciebie;

Cymbalista jeszcze dalej,

Bo w cymbały nie zle wali. ³⁾

1) hauslisto; 2) wedlé; 3) hrage.

Cimbály giż wycházegj z obyčege u lidu, genom Židé ge podrželi, genž co hudebnjci po wesnicjch chodj. Z prostějšjch nástrogů připomjním kromě wrbowých dlauhých pjsťal, gež každý wesničan z gara dělati umj, předewšjm *liğawku*, t. g. polskau fugaru w podobě ke dvěma loktem dlauhé trauby. W kraginách, kde zpjwánj na poli obyčegným, wšeobecným gest zwykem, nalezneš liğawku w každé chalupě. Pasáci wolůw hragej na ně z wečera i z rána. Gegich teskliwý a gasný zwuk, když se roznášj po rowinách a pjsčinách, gesennj rosau zwlažených, docházj z daleka w obzwlaštjnjm gakoby ze zpod země wystáwagjcjm sauzněnj w pautnjkowo ucho. W Krakowsku a Welkopolště panugj také *dudy*, gež lid obyčegněgi *dudky* anebo *kobzy* nazýwá. Bez wšelikého pochybowánj lid polský w dáwnějšjch časjch dělil náchylnost k hudbě s ginými Slowany, tedy i s Čechy. Obrady katolické cjrkwě a četné kláštery, hogné wesnické školy, a hudbymilowná šlechta u nás tomu uměnj welice přáli; proč tedy w Polště newidjme tentýž účinek při mnohých podobných příčinách? Tolik klášterů, co w polských zemjch dáwněgi býwalo, w Čechách za žádného wěku nestáwalo, a předce w Polště dosti skromná chorálnj hudba we wesnickém kostele náležj k neslýchaným wěcem, a mezi městy ledwa znamenitějšj powětowá čili kragská města gj se honosí mohau.

Tolik gest, co gsem teď o dušewném a básnickém žiwotě lidu polského w krátkosti powěděti mohl. Prawda, že se geště s některých giných stran morálnj žiwot toho národu posuzowati dá; nezpomenul gsem o geho hogno-

sti národných přislowj, prawidel žiwota, zděděných naukách a wědomostech; leč bylo-by mne to zagisté swedlo s obrané dráhy pauhého wystawenj básnického žiwota toho lidu, a celá rozprawa bylaby snadno meze časopisného článku překročila. Proto zawjráám tu na krátce tjm poznamenánjm, že nepřijniwé okoličnosti, genž tomu lidu u wolném rozwigenj geho duševných darů we způsobu a charakteru slowanské národnosti mocné překážky w cestu kladau, owšem mnohé z půwodnjch tabů nezkaženého charakteru zginačily a negedny newesele stránky w morálnjm žiwotě geho zplodily. Mrawnj náказа gest neyhlawnějšj příčinau zanedbánj idyllických obyčegů lidu slowanského w Polště, a obého prwnj příčina, ať giž nedjm o giných, gsau zisku chtiwj, chytřj Židé. Žádná země w Ewropě, genž tomu národu přjtulku a ochrany přála, tak hrozné za to odplaty neodebrala, gako Polska. Židé, magjce w té zemi od wěkůw pronágem krčem a celý obchod w drženj swém, mjsto starodáwných obřadů a zděděných obyčegů, genž tak mocně obraznost lidu zagjmagj, mjsto patriarchálných slawnostj, upowšechnili, hogným se nabjzegjce nápojem, neywjce krčemné besedy a hulákawé zábawy, w kterých opilstwj brzo wšecko šlechtěnějšj počjnánj udusilo a lid od býwalé prostoty a střízliwosti konečně oddálilo. Kterak nemá srdce lidumila, neřku-li milownjka swého národu zaboleti, a oko geho zasazeti nad takowauto zkázau a z toho powstalau nepřirozenau disharmonij w položenj nyněgějho wesničana! — Naděge gen z daleka kyne; ale hlawnj tahy a schopnosti slowanského ducha negsau geště zahlazeny, genom přidušeny, a kde duch oswjcené wrchnosti włádne, hle tam a radostj widjme útěchy plné křišenj.

III.

Z knihy zápisůw městských nowého města Pražského od r. 1446—1453.

(Pokračovánj.)

48.

Dorota někdy dobré paměti kněze Wawřince faráře kuchařka z Girna když stawila peníze slowutnému panoši Janowi Kozlowi tudiez z Girna 7 kop bez 20 gr. pro dluh a pro mzdu, kteréž gie týž kněz byl dlužen, prawěci, že gie Jan Kozel sljbil za něho plniti, wedlé počtu, kterýž s njm učinila, ty peníze ze gména 10 kop gr. proto, že gest k sobě ten statek kněze Wawřince pobral po gehu smrti, dokládajcj se swědomie hodného, kteréž gest prowedla před pány w plné radě: tu páni slyšewše gich žaloby i odpory, podali gim toho, poněwadž gest host hostě stawil, aby zaručili suobú stranú, chtie-li řčenj pan-skému obwyknúti wedlé práwa městského. Tu gest Dorota zaručila, že to chce učiniti, a Jan Kozel prosil potazu, že se chce o to s přátely potázati. Páni gemu toho přáli, aby stáli w radě pod tu při ztracenie a konečnú pánuom dali odpověď. Tu opět po druhé Jan Kozel stoge w radě prosil odloženie roku té při dalšieho. Páni opět gemu dali rok do soboty dne dnešnieho, aby pod tu při obě straně stály. A ten den w sobotu když se Dorota opowiedala, že stogj ku práwu, páni čekali až do poledne w radě sediece, zdaby Jan Kozel přišel: ale Jan Kozel se ten den w radě nepostawil, a tiem gest swú při propadl a ztratil, a páni peníze Dorotě gsú wydali w gegie moc. (31. Řjgna 1450.)

49.

My purgm. a konš. N. m. Pr. múdřým a opatrným pánuom purgmistru a konšeluom města Slaného službu naši wzkazugeme dáwagic na wědomie, že přistúpili před nás spoluměštěné naši usedlj a mowitj ze gména Mařjk Bezručkové a Machek z domu Obudlého, i zprawili gsú nás, že gakož máte pomluwu s mistrem Wankem Herynkem zlatnjkem, súsedem našjm, že má wám dělati mon-strancj, že swrchupsanj naši spoluměštěné slibugj Wám za to stříbro, kteréž gemu dělati dáte až do dwanácti hřiwen, že máte tiem stříbrem gisti a bezpečni býti. (7. Listop. 1450.)

50.

My potom psanj Hans z Nitperku a mistr Oldřich Riederer licenciat obogieho práwa nayoswiecenějšieho kniežete a pána pana Fridricha řjmského krále po wšecky časy rozmnožitele řjše, kniežete rakúského etc. našeho milostiwého pána, a my Henrich Greffenklaw děkan Mohutský na Tumě, Konrát z Frankšteyna rytieř purkrabie ná Starckenberku a Hanuš z Erlebachu, hofmistr duostogného u boze otce a kněze, kněze Getřicha arcibiskupa Mohutského, swaté řjše w německých zemiech nayvyššieho kancléře etc. rady — wyznáwáme a oznamugem všem wuobec, že dnešnj den o wálečná zástie, nepřiezni, polem tažení i o giné rozstrky, kteréž gsú mezi wysoce urozeným kniežetem a pánem, panem Fridrichem swaté řjše nayvyšším maršalkem s gedné, a duostogným u boze otcem a knězem, knězem Petrem biskupem Nunburským s gedné, a wysoce urozeným kniežetem a pánem panem Wilémem, kniežaty saskými, lanğrabi durinskými a markrabi mišenskými bratřjmi, a wysoce urozenými kniežaty a pány, panem Fridrichem, swaté řjše nayvyššjm komornjkem, Janem Albrechtem a Fridrichem bratřjmi, markrabi brandburskými a purkrabi Nornberskými, a dobře urozeným pánem panem hrabj Henrichem z Swarcpurku, pánem z Arnstete etc. a urozenými pány panem Giřjkem z Kunstatu a z Poděbrad,

pánem Zdeňkem z Štenberka, nayvyšším purkrabj pražským, pánem Petrem z Štenberka a Wáclawem Cardú z Petrowic, a ginými pány, rytieři, panošjmi, i také městy, kteříž nyní z Čech shromážděni gsú spolu na poli s strany druhé, i gich každého pomocnkuow, i pomocnjka pomocnkuow, i těch všech, kteříž w tom zašli gsú až do sié chwjle, učinili, dali, namluwili i dokonali gsme prawé, wěrné a křesťanské přiměrie stánie, kteréžto zagra s wychodem slunce počieti se a trwati i státi až do dne sw. Urbana nayprw přjstieho má, a ten den do západu slunečného, a w tom dřiewe dotčeném čase přjmjřnjm dřiewe gmenowaná kniežata, páni a strany skrze se sami aneb skrze swé splnú swú mocj bez pohoršenie přjmjřie rok a den dobrotiwý hledati a držeti magj w Pamberce w pondělj druhý w postě nayprw budúcj, i tu noc tu na hospodě býti, a potom druhý den k těm wěcem a nesnázem přičiniti se, k kterémužto roku a dni swrchupsanj milostiwj páni z Sas etc. našich prwé dotčených milostiwých a milých pánuow řjmského krále G. král. Msti. rady aby wyslati ráčil, a arcibiskupa mohutského také wysoce urozené knieže a pána pana Ludwjka lantgrabie z Hes, naše milostiwé pány, aby k tomu rokowanj přigeli, prositi magj, a tu s pilnostj přičiniti se a ohledati, zda by mohli nahoře psané strany přátelsky a dobrotiwé aneb podobným právem smluwiti a zgednati i srownati o wšecky newolnosti, záštj a nesnáze, kteréžkoliwěk která strana k které má. A také na to wšecky zámky, města, městečka, dwory i wsi s gich příslušenstwji, kterážkoli strana které osadila wtéto wálce aneb w holdiech wzala gest, každý ktož těch nyní w drzenj gest, do wygitie přjmjřie tohoto aneb do přátelského smluwenie aneb právem sgednání držeti magj. Také wšickni ti, kteříž gsú w tomto záštj zgjmáni s uobú stranú, magj roky gmieti do wygitie přjmjřie, rytieřštj lidé a giezdnj služebnj na čest a wieru a pod přjsahú; měšťané a sedláci na postawenie pod základem peněžným rok beze wšeho zmatku magj gmieti. Také wšickni šacunkowé a

holdové s uobů stranů newzatj magj také státi do wygitie přjmjrie a nebráni býti; a však aby gedem každý wězeň swuog slib a přjsahu naplnil. Item, gestli žeby která strana straně co w tom přjmjrie učinila neb přečínila, a žeby se druhé straně zdálo zrušenje přjmjrie a žádala opravu toho, má náš milostiwý pán z Hes rozeznawatel a opravce býti, kterak by to mělo opraweno býti a způsobeno.

Toho na swědomie my nadepsanj námluwce a smluwce pečeti swé k tomuto listu přiwěsili gsme. A poněwadž giž takowé a toto přjmjrie s našj nadepsaných kniežat saských a stran, a našj předpsaných pánuow českých dobrů wolj smluweno a stalo se gest, protož my nynie gmanovaná kniežata prawjme, slibugjce naši kniežecj čest a duostogenstwie miesto přjsahy, a my prwé dotčenj češtj páni swů čest a wieru miesto přjsahy, toto přjmjrie bez zmatku i bez přerušenje we všech kusiech i punktiech pewně a nezrušitedlně wěrně zdržeti. A my nadepsanj kniežata saská za se i naše wšecky i každého swého swrchupsaných stran, také za naše pomocnjky a pomocnjkuow pomocnjky, i za wšecky, kteřjž podlé nás stran napřed dotčených zašli neb zastřeni gsů, podlé dřiewe psaných umluwcůw a smluwačew naše pečeti také dali gsme přiwěsiti k tomuto listu. A my také swrchupsanj Giřjk, sami za se i za giné české swrchu psané pány, rytieře, panoše a města, kteřjž w tomto záštj zašli, swti pečef také k swrchu psaných kniežat a umluwcůw pečetěm k tomuto listu dali gsme přiwěsiti. Actum et datum in Krymptschaw ff. V post 11 milium virginum, 1450.

Pak toto prostě o wězních, že pan Henrich Gerowský a dwa hrabie magj se wyručiti we 12 tisjc kop ě. a měšťané i sedláci w 8 tisjc kop ě., ale prostřednjm rytieřským lidem má rok dán býti na čest, wieru a přjsahu.

Kniežata Mišenská osobně w Pamberce magj státi a býti na roce, tak gakož se pjše w listu; páni nebudú-li moci osobně býti, ale s plnůu mocj k tomu wyslati magj.

Tedyť gakož přiepís tento znj a swědďj, listowé tak a podlé toho gsú dokonáni řádně.

51.

My Jan Wschodecký, purgmistr, Daniel z konského trhu, Wáclaw Cwok, Jan od Mečuow, Beneš Syxtus, Gjra Maynuškowic, Wáclaw Ostatek, Wáclaw Kožišnj, Matěg Obešlowic, Wáclaw Bradáč, Jan Poláček súkennj a Pawel Suchopal konselé přjseznej Nowého města pražského mocj zápisu tohoto wyznáwáme přede všemi, ktož geg uzřie nebo čtúce uslyšie, že když gsú sě daly mnohé ruoznice, nesnáze, kyselosti, súdowé a puotky mezi šewci nowinnjky s gedné, a mezi koželuhy usennjky z Podzderazie spoluměšťany a súsedy našimi s strany druhé o dielo toho řemesla, tak že gsú šewci sáhli koželuhuom w gich řemeslo, a giž někteřj z šewcuow počeli, a družj po nich žádali a chtěli též to řemeslo dělati koželužské, a koželuzi gim toho hěgili a bránili, prawiece, že to gest proti gich prawuom, swobodám, řáduom, spisuom a swolenj starodáwnjemu: protož my purgmistr a konselé swrchupsanj slyšewše gich žaloby, odpovědi i odpory, wyslyšewše také a pilně rozwážiwše gich práwa, řády a spisy a uobú stranú, a té při s božj pomocj kořenně srozuměwše, chtějce, gakož na úřad náš záležj, aby ta ruoznice w poklid, kyselosti a nelibosti w lásce a w swornost byly uwedeny, wedlé sprawedlnosti, k snažné prosbě a k žádosti těch obú stran práwa wyřčenie žádagjcich, ortel a konečné rozsúzení wyřkli gsme z plné rady w tato slowa: Aby šewci po ten den koželužského řemesla wiece nedělali, než obogi aby práv swých, řáduow a spisuow i swolenj starodáwnnjch počjwali, gedni druhým na těch prawiech, řádech, spisích a swolenj nepřekážegjce žádnú měřú až do krále budúcieho; a obogi aby spolu w trzích i w giném obcowánj dobrotiwě a laskawě nakládali, gakož slušj na dobré súsedy a počtiwě řemeslnjky. Také aby koželuzi přjseznej své řemeslo ohledowali a opatrowali, aby dobré dielo bez falše dělano bylo, aby sě chudému i bohatému

sprawedliwé w tom dálo, pod pokutú, gakož magj w gich spisiech zapsáno. Tento rozsudek a ortel obě straně gsú přigely i držeti slibily tudiez w radě před námi. (26. Pros. 1450.)

52.

Když susedé osady sw. Wáclawa na Zderaze nadpadli právem panj Katruši Bartoňowu, nynie Prokopowu manželku aby gim 5 kop ě. dala, kteréž dobré paměti kněz Wjt řečený Sawiše, kanownjk Wyšehradský k té osadě odkázal, proti tomu panj Katruše odpověděla, že kněz Wjt odkázal gest těch pět kop ě. k té osadě tiem obyčegem, aby za ně puol kopy platu kúpeno bylo wěčného, a ten plat aby faráři a kněžjm byl wydáwan, aby mše zádušné za gehu duši byly slúženy, táhnúci se na swědomie: páni purgmistr a konšelé, slyšewše žalobu, odpor i swědomie, wyřkli gsú, aby panj Katruše těch 5 kop ě. dala w moc osadnjm swrchupsaným, a ty peníze aby w radě položila mezi pány. To rozkázanie panské panj Katruše gest učinila, a těch 5 kop ě. w plné radě na truhle panské gest položila, a páni těch 5 kop ě. kostelnj-kóm i giným osadnjm kostela sw. Wáclawa na Zderaze w moc gsú wydali k té osadě, a oni ge přigemše panj Katruši z těch gistých pěti kop ě. zaplacených gsú kwitowali i swobodnu propustili i gegie budúcie. (Téhož dne a roku.)

53.

Stala se smlúwa mezi panem Danielem a Ramšem z domu Tyršowa o dodělánie hráze rybníčné pod Tucho-razem u mlýna. Nayprwé má loket býti dlúhý čtyř piedj, a tiem má loktem odměřeno býti na tyči osmi loktuow wzdelj, a tu tyč postawiti na trúbě rovně wzhóru, a pak má děláno býti té miery naboru až do wrchu, to gest, osmi loket dlúhých, a tak aby byla hráz srownána giž té miery napřed psané nahoru, počnúc ot splawu až čtyř kročegj nad strúhú mlýnu. A kdyžby giž tak byla ta hráz na wysokosti udělána, má také wrch té hráze zawřen

býti w širokost šesti loket swrchu psaných. Také gest toto wymluweno w té smlúwě, k tomu dielu aby každý měl swá nádobie, gakožto kolečka, ryče, lopaty s giným nádobjm, kteréhož by k tomu dielu třeba bylo, a gá k tomu dielu mám wydati osom motyk a pomocného toto: strych hráchu, slanin polet, čtyři sýry a dwa strychy žita. Též peněz ot diela toho swrchupsaného má dáno býti šest a třidceti kop ě., a na tu summu zawdal gsem prwnj kopu ě. Ramšowi, kterýž gest se mnú tu smlúwu ućinil, w plné radě w sobotu po sw. Vincencii r. 1451.

54.

Opatrnj mužie Walentin Kaba, Gira Frankowic, Mikuláš Rokycanský zlatnj, Ondřeg Obudlý, Mařjk Rathauský i ginj konšelé z staré rady wyznali gsú w plné radě, že za gich úřadu, když byly nesnáze mezi Mandú Kljmovú dcerú, spoluměstkú nowého města pražského s gedné, a mezi Gelenkem chmelěřem s strany druhé o chmelnici a zahradu tudiež na Smiechowě: tehdá páni, gakož gsú byli toho zbožie Smiechowského s pány s staroměstskými w drženj společně, wydali na to zbožj Wáclawa Hrobku spolupřisežného swého a Beneše Studentowic obecného úřednjka přisežného, a páni staroměstštj wydali pana Maternu konšela a Wanka Korunu obecného, aby gich městce, k čemuž by práwo a sprawedlnost měla, toho dopomohli. Ti gsú byli při tom súdu, a přišedše s konšely i s mnohými obecnými s toho i s giného zbožie prosili gsú pánuow, aby pro pamět budúj gich ortel byl w knihy městské wepsán, páni gsú toho gim ortele dopustili w knihy swé městské znamenati i wepsati prikázali. Ale páni staré rady té pře w lawiciech nesúdili, ani toho ortele řiekali, neb to gich súdu nepřislušj. Přes to stará rada prawj, komu gest co potřebie, ten o to stuog neboli hled toho právem tiem nebo právem vyššjm, gakož gest řád, obyčeg i práwo. (18. Unora 1451.)

55.

Po smrti Doroty wdowy Puršowé z Nekázané ulice

Jana Kmošková a Kristina Koptová, poručnicě gegie nayvyššie gsúce napomanuté od těch, komuž co na zádušie bylo odkázáno, řekly před pány u plné radě, že ten statek Dorotin nemož toho všeho postihnúti, proto že gest některé věci gestě za swého žiwota w swé nemoci utratila, a cožkoli statku gegieho zuostalo gest, že to všecko chtie radě dáti a před pány položiti. A když proto byly staweny i u wazbě panské drženy, páni se ptawše nemohli se doptati wiece statku, a opět Jana Kmošková a Kristina Koptová w plné radě pod swým swědomjim wyznaly gsú, že cožkoli toho statku za sebú magj po smrti Doroty swrchu psané, ten wešken chtie wydati wěrně a práwě: tu páni u plné radě wydali k tomu opatrného muže Wáclawa Ostatka, spolupřisežného swého, a ten statek rozděliti, což gehu může stačiti, rozkázali. A Wáclaw ten statek s panskú wolj těmto gest osobám wydál, nayprwé: Přjbkowi sladownjkowi, Přjbkowi kowáři, Janowi Mihulowi a Janowi šnoráři, kostelnjkuom sw. Gindřicha gednu kopu ě. a pět kop gim na domu Puršowé swrchu psané, kterýž gest prodán, wzieti otkázal na roky nayprw přjstie, když peníze za ten duom magj plačeny býti; potom mnichóm k matce božie sněžné dal gednu kopu ě. etc. (6. Března 1451.)

56.

Marta Mamková když wstúpila do rady chtěci, aby gie chmelnice wzdána byla, Prokop pjsař wystúpiw zstolic učinil odpor řka: Páni, gát gsem se k polowici chmelnice, kterýž ona nyní držj, připowěděl za Janka Střiebrného, a před túto radú, kteráž před Wašj Milostj seděla, také gsem se připowiedal. Pak teď Mamková chce druhú polowici té chmelnice kúpiť, ten trh gá gie stawugi, neb dá-li buoh mám k té chmelnici dobré práwo. Tu páni purgmistr a konšelé nedopustili trhu wzdanie, ale wyřkli, aby se Mamková s Prokopem přátelsky umluwila. Pan Wáclaw Cwok tu wypowěď z plné rady učinil. (13. Března 1451.)

57.

Když Chmeljk hospodář špitálu pod Vyšehradem gménem a slowem těch chudých nemocných nařekl právem panj Petruši nebožce Jana Beránka manželku, aby těm chudým gich chmelnice, kteráž ležj pod horú Wyšehradskou u řeky, dědičně postúpila, prawě, že gsú ti chudj nikdy od obce neutekali, než že gsú odtud násiljm, mocj a ohněm wytištěni: proti tomu panj Petruše odpověděla, že gest Beránek tu chmelnici kúpil i zaplatil: páni slyšewše gich žaloby, odpovědi i také práwo s uobú stranú wážiwše, podali toho na obec gednú i druhé, nechtiece bez obecného wědomie a wuole gich nic w takowé při řeci. Pak obec také tu při wážiwši právem gest poručila i rozkázala, aby těm chudým sprawedlnosti dopomohli, neb gsú to naywětšie sirotci, také k sprawedlnosti panie Petruše nahlednúce i k gegiem sirotkuom, tak totiž, aby chudým ta chmelnice k dědicstwj byla nawrácena, a jakož Jan Beránek s nebožcem Wáclawem Kumským kúpili tu chmelnici za 6 kop ě., a Jan Kumský zeť téhož Wáclawa swú polowici těm chudým gest propustil i panj Máňa gebo manželka, k tomu kněz Wáclaw farář z Opatowic wyznal gest, kterak gest Jan Beránek, chtě gji s tohoto swěta na budúcj, žádost měl, aby ta chmelnice pod časem k tomu špitálu byla nawrácena. A tak páni purgmistr a konšelé wedlé toho nálezu obecného wyřkli gsú ortelem we gmeno božie, aby ta chmelnice chudým zase byla i hned postúpena, a Chmeljk hospodář neb ti chudj aby dali panj Petruši s gegjmi sirotky 6 kop ě. za gich práwo i za náklady na tu chmelnici uťiněné, a což gsú gie požili, to aby minulo. Tu inhed z rozkázanie panského Chmeljk gest zweden na tu chmelnici Hynkem z Luněkowic rychtářem zdegšieho města těm chudým k drženj, k ruce a ku požjwánj dědičnému. (Téhož d. a r.)

58.

Bohuslaw z Košjna a Waněk pjsař od desk zemských když nařekli kostelnjky osady sw. Wáclawa na Zderaze,

žeby gim peníze úročné s winnice nebožky Alžběty Trubačowé stawili, ze gměna na pãnu Janowi ze Wachodce a na Drubowi, a kostelnjci odpověděli, že gsú to peníze téhož kostela osadnieho, odkázané kšestem Alžběty swrchu psané i panským ortelem přiřčené: tu pãni slyšewše žaloby, odpovědi, list kšestnj nebožky Trubačowé a ortel panský w knihách městských zapsaný, téhož kšestu i ortele potwrdili gsú; neb rada radu w sprawedliwých nálezech má twrditi, prikazugjce Bohuslawowi a Waňkowi swrchupsaným, aby giž wiece osadnjm tẽm na tom úroku žádné překážky nečinili proti kšestu i orteli swrchu psanému i tomuto nyněgšiemu potwrzenj. (Téhož d. a r.)

59.

Když mnohé nesnáze dály se mezi slowutným Heršem z Prošowic s gedné, a mezi panj Margretú wdowú, manželkú dobré paměti Přecha z Škříple, o list, o dluhy i giné wšecky wěci až dosowád, tehdá ty wšeckny ruoznice přátelskými úmluwcami, t. g. slowutným Prokopem z Hobšowic s strany Herše, a Janem Škubelem z Gimljna s strany panie Margrety swrchu psané před urozeným pánem Čenkem z Klinšteyna, purkrabj hradu pražského takto gsú srownány, že list ten na peníze na 18 kop ě. má při panie Margretě zuostati, a panj Margreta má dáti Heršowi 6 kop ě. we dwú nedělj po sw. Giřj nayprw přjstiem, a ty má gemu zaručiti, a zápis z desk, kterýž gie swěděj na 90 kop ě. wěna na Knowři, ten má z desk propustiti a Gindřichowi Kuorkowi ty dědiny trhem we dcsky wložit, a což by w swém drženj zawedla, to má zprawiti. Pak o wšecky dluhy nebožce Přechowy, i o giné wšeckny wěci, oč gsú mezi nimi nesnáze byly až dosowád, ty wšeckny magj pominúti a strana strany nemá z nich napomjnati budúcně. (14. Dubna 1451.)

60.

Slowutný Žibřid z Nechyle, kterýž gest bydlil na Práějch, když gest byl stawen od Thomy Lanthu spoluměštěnjna nowého města pražského pro dluh, z něhož gemu

winu dáwá, gakož gemu sljbil za Alše bratra swého: tehda stoge osobně před pány purgmistrem a konšely w plné radě sljbil gest ústně i rukú dániem pod swú ctj a pod wěrú, když nayprwé pan Zprávce do Prahy přigede, že má přigiti do rady mezi pány na rathúz a postawiti se, aby gemu wydali z rady dwa konšely, a s těmi i s Thomú Lanthem má giti před pana Zprávce a prositi s pilnostj G. Msti, aby ráčil učiniti mezi njm a Thomú giž psaným konečné wyřčení o ten dluh swrchu psaný, a že chce konečné giž odbyti geho, aby pro ten dluh nečinil dalších nákladuow ani práce. (30. Dubna 1451.)

61.

O tu nesnáz a ruoznici, kteráž byla mezi mistry klobúčnjky s gedné a Martinem také klobúčnjkem s strany druhé wo dielo gich řemesla a wo zachowání řáduow, opatrný muž Wáclaw kožišnjk konšel, gakožto přátelský úmluwce swolj obú stran, takto gest wypowieděl mezi nimi w plné radě, aby Martin ponechal diela klobúkuow bobrowých do dwú letú ode dne tohoto zápisu, a kohož by mohl w tom řemesle požití, buď mistra neb towařiše, aby se tomu řemeslu lépe učil, ale giné klobúky kromě bobrowých inhed muože dělati, a řády i práwa w řemesle zachowáwati. Pak po dwú letú když se tomu řemeslu naučj a okáže před mistry, bude moci dělati. (6. Čerwna 1451.)

62.

Když gest byla nesnáz a ruoznice mezi Gjrú Swětljkem a Gjrú Smoljkem mlynáři ze mlýna pod Wyšehradem, že gest Gjra Smoljk nechtěl plniti peněz Gjrowí Swětljkowi za ten mlýn pod Wyšehradem, kterýž gest u něho kúpil, až by gemu wyswobodil skalku, na niež gest duom nebo stáge dobytku postawena, a tečení nebo gitie vody od té skalky do lázně k špitálu. W tom Mařjk Šmardoch hospodář a chudj z špitála s gedné, a Gjra Swětljk, mlynář swrchu-psaný s strany druhé, o wykúpenie té skalky, kteráž gest prwé k špitálu příslušala, i o spuštění té vody do lázně

přes potok přišli gsú toho mocně na panské wyřčení. A páni Wáclaw Cwok, purgmistr, Daniel z Tuchoraze, Jan Wschodecký, Beneš Sixtus, Jan Meč, Gjra Maynuškowic, Matěg Obešlowic, Wáclaw Kožišnj, Wáclaw Bradáč, Jan Bradáč, Pawel Suchopal, i ginj konšelé slyšewše gich žaloby, odpovědj podáváníie i spráwu, takto gsú mezi nimi konečným rozsúzenjm wyřkli, aby ta skalka giž k tomu mlýnu wěčně a dědičně beze wšeho platu příslušala, a woda aby s strhy (z strúhy?) přes potok po žlebiech do lázně wiece nebyla púštěna, ale aby sobě wážili chudj wodu, neb komuž bude potřebie, do té lázně. A za to práwo neb za ten plat, kterýž gest byl z té skalky k špitálu témuž pod Wyšehradem, aby Gjra Swětlik dal k tomu špitálu osm kop gr. na čtyři roky sw. Hawla pořád zběhlé bez přietrži. A tuto wýpowěď obě straně gsú wděčně přigele, genž se stala w úterý před sw. Gilgjm, 1451.

63.

My Wáclaw Cwok, purgmistr, Daniel z Tuchoraze, Jan ze Wschodce ¹⁾, Gira Maynuškowic, Beneš Syxtus, Jan Meč, Wáclaw Kožišnj, Matěg Obešlowic, Wáclaw Ostatek, Wáclaw Bradáč, Jan Poláček súkennj a Pawel Suchopal pekař, konšelé přješnj měšténé nowého města pražského, mocj zápisu tohoto wyznáváme, že když Kateřina Odo-lenowá obierala se a šla wuokol falešnú minicj a falešnými penězi, tak že proto měla hrdlem trpěti: ale my hlediece milosrdenstwie geště gsme s nj milost učinili, pro kterúžto winu duom gegj s měštištěm, i se wšjm přjsluženstwjm právem gest na obec našeho města spadl. Tu k žádosti a k wuoli urozeného pána pana Giřjka z Kunstatu a z Poděbrad, pana správce našeho milostiwého, ku prosbě také a k žádosti pokorné mnohých znamenitých dobrých lidj a Jana Čecha manžela gegieho, páně správce služebnjka, dali gsme a mocj zápisu tohoto dáwáme témuž Janowi Čechowi ten gistý duom, kterýž ležj

1) W latin. se pjše Joannes de Gradu, ginde též Wschodecký.

na rynku mezi domy Petrowým Gečmjukowým a Bohuslawowým sladownjikowým, s měštištem, s piwowárem, i se všjm, což gest w tom domu, přjslušenstwjm, ke gměnj, k drženj a k dědickému wladarstwju beze všech odpor a překážek giž psané Kateřiny Odolenowé, přátel gegjch i všelikterakých giných lidj.

Actum sabbato in vigilia assumptionis s. Mariae. 1451.

64.

Páni purgmistr a konšelé zpraweni gsúce a znaménagjce, kterak panj Regina střelcowá wdowa učinila gest dobrý a šťastný počátek k wyzdwíženj špitála pod Wyšehradem, postúpiwši k němu dworu w Heryaku wsi, kteréhož gest byla w drženj, a potom se s swým statečkem do toho špitálu přihrnula, a giž tu od několika let w tom špitále pracuge robotně, s chudými wedúci hospodářstwje: swořili gsú a mocj zápisu tohoto swolugj, aby táž Regina byla hospodynj w tom špitále, a bydlela w něm, tu s chudými potřebu magjc do swé smrti beze všie překážky w tom, což naydéle může, hleděci těch chudých dobrého obecného. (18. Zářj 1451.)

65.

My purgmistr a konšelé mocj zápisu tohoto wyznáme, že když gsú se byli zrotili a zdvihli towařišie řemesla kožišničieho proti mistruom swým řemeslo swéwolně stawugjce k škodě mistruom i k hanbě, i proti řádu a práwu městskému; a když gsú o to před nás do rady obesláni a žaloby proti sobě wedli: my chciece tu ruoznici w pokog a w dobrý konec uwesti, tak gsme se w to wložili, že gsú towařišie prosili mistruow, aby gim to milostiwě odpustili, že to chtie rádi oprawiti a potom se toho nedopúštěti, a takowých neřádných běhuow se wystřiehati. Mistři k naše žádosti to gsú gim dobrotiwě odpustili, a w tom se takowé swolenie stalo mezi nimi, gestli žeby kto z nich neb kterj potom kdy takowého skládanie řemesla neb takowých běhuow k tomu podobných proti mistruom neb proti práwu městskému dopu-

stíl sě, aby gemu řemeslo složeno bylo do wuole wěch mistrůw, neb aby tresktán byl pokutů, kterůž páni konšelé nadegdů. A kterýžby tovaryš den gedem w témdni swéwolně nedělal, tomu má na mzdě puol téhodne sraženo býti; pakliby dwů dnj swéwolně nedělal, aby gemu byla mzda sražena za celý týden.

66.

Jana Kulhánka nebožtjka když dwa sirotky umřela let nemagjce, tehdá po gich smrti opatrnj mužie Gira Mřeněk a Matěg Rúta položila list kšeftnj mezi pány a k tomu 20 kop ěr. hotowých peněz, žádagjce, aby toho poručenstwie prázdni byli, a což peněz pozuostalo, to také pánuom oznamugjce, i co gsů dluhuow za nebožce Jana Kulhánka zaplatili i na ty sirotky ge chowagic naložili: tu páni list kšeftnj wyslyšewše, žádost těch poručenjkuow, i také prosbu přátel a otcjma těch sirotkuow, tak gsů wyřkli ortelem, aby babce těch sirotkuow poručenjci z těch peněz, kteréž za sebů magj, dali dwě kopě ěr. a rúcho, kteréž gest pozuostalo, a u Giry Mřenka aby zuostaly 4 kopy ěr. a u Matěge Rúty 3 kopy za gich práci robotnj, kterůž gsů w tom poručenstwj wedli, i za to gešto gsů ty sirotky chowali a na ně nakládali. A tak gsů ge z toho poručenstwie propustili swobodny, kwity i prázdny s gich dědicemi a budúcjmi. (13. Listop. 1451.)

(Dokončenj budaucně.)

IV.

Prwotisk český a prwotisk polský.

Od Wáclawa Hanky.

I. Trojanská historie.

Při příležitosti slawenj čtyrsetletnjho Jubileum wyna-
lezenj tisku nebude nemjstné ukázati gakými literami
w Čechách a gakými w Polsku prwnj knihy tištěny byly,
gichž wěrné snjmkj na přiložených zde listech připo-
gugeme.

Gak widěti z prwnjho, wytištěn gest zřegmě rok
1468, a Dobrowský byl prwnj kterýž rok ten w pochy-
bnost uwesti usilowal; poslyšmež tedy důwody geho:
»Ale slowa ta: aże giż od *Narozenie syna bożie*^o poczy-
name *M^o.cccc^o.lxxv^o*. gsau znamenita. Z nich tedy saudj
Některj mogi kragané, že tato kronika téhož léta, totiž
1468 tištěna byla. Gá sice nedowěřugi sobě toho zastá-
wati; neboťby mohla welmi snadno tato chronologická
známka z rukopisu 1468 psáného z neumělosti aneb
z nepozornosti, gakž se nacházela, wytištěna býti. A we-
směs gest chronologický počet chyben, gakožto každý
nahlédne, kdo sobě práci wezme geg přehlednauti. Kde
tedy wězj chyba w menšjchli udaných počtech, nebli
w summě? W druhém, smjmli tak mluwiti, wydánj léta
1488 kroniky této, gešto ne z prwnjho, nébrž z giného
rukopisu způsobena gest, gakožto njže dowedu, čtau se
slowa tato arci gináče: aże ot narozenie syna bożieho
poczytame čtrnacte set let osmdesate a sedm let a wstřupgem
nynie wofme. A následowně musela také summa gináč
wypadnauti. Wšak nenj toliko tento počet přeginačen,
ale i počet let od wystawenj města Řjma až do narozenj

Christowa; neb v prvním vydání čteme 1025, v druhém 1045. Snad byli vydavatelé druhého maudřejší a pozornějši. Věc ta bylaby snadno k rozhodnutí, anebby aspoň mnoho světla dostala, kdyby se některý rukopisové kroniky této našli. Arci se domnívá p. Rafael Ungar v 224té notě k Balbjnowě Bohemia docta, že knihtiskarstwj již léta 1468 v Čechách se provozovalo. Přijímá tedy za gisto, že se na rok 1468 tištěnau knihau vykážati můžem. Ale gehu důwody negsau negen welice k prawdě nepodobny, nébrž důwodně křiwy. Neboť on myslj, že, poněwadž nacházegj se neystarší knihy dosti weliky gsau, že i menší, buď stracany aneb geště někde schowány býti musej, kteréž geště dřívě než tyto weliké, tištěny byly. Třeba však gen do letopisůw typografických nahlédnauti, a přesvědčeno bude, že právě první knihy nejwice welikého formátu gsau. Nábijm se za každý oktaw aneb kwart 40 do 50 foliantůw, neli wjce gmenowati.«

»Právě tak negisto gest *kde* tato kronika tištěna byla. Snad nenj ani v Čechách tištěna; a bylaliby, opět nejwje, w kterém z obau měst, w Prazi či w Plzni, aneb dokonce na Horách Kutných? Neboť nám Plzeň dávala knihy od let 1476, Praha od let 1488 a Hory Kutny 1489, neli spíše. P. Kandid powjda we své notě (w Böh. doct. str. 231. dle vydání p. Ungara výslovně, že w Praze tištěna gest, a Řehoř Hrubý z Gelenj že gi do tisku dal. Ale zůstal nám toho důkaz dlužen.« To powjda Dobrowský na str. 47. Böhmische Litteratur auf das Jahr 1779 odepřew léta ničeho neustanowiť až do 1782, kdežto w Abhandlungen einer Privatgesellschaft in Böhmen fünfter Band str. 233 opět na kroniku trojanskau přicházej a prawj:

»Mezi lety 1478 a 1487 vyšel dosti silný spis kronika trojanská Quidona z Kolumny w českém gazyku bezpochyby z již zřízené tiskárny w Praze. Práce ta má wšakky známky starého tiskarstwj. Nemá žádných počtůw stránek, žádných kustodůw, žádných signatur, žádného

titule. Ano i nedostatky a chyby gak samečowy tak tiskařowy činj to welmi k prawdě podobno, že to gest gedna z prwnjch w mnohých kusech geště welmi nedokonalých zkaušek tisku w gazyku českém. Litery gsau welmi krásny, poněwadž slewač krásný rukopis, kterýž mu předložen byl, následowati musel, aby se Čechům zaljbil, a aby uměnj gehu průchodu došlo. Sazeč, gak se zdá, řjdl se tak přjsně dle rukopisu, gegž před sebau měl, že negen stránku na stránku, ale řádku na řádku přiwesti se snažil. To dokazuje nestegně vyplňowánj řádek; neboť mnoha řádka, a sice skoro na každé stránce gest o dvě neb tři pjsmena delšj než giné, gichž délka stegna gest. Každý půlarch gest zvlášť tištěn, gakožto z porownánj papjrnjch známenj snadno poznati lze. Čtyry půlarchy gsau w kwartu složenj w hromadu sešity. Takowých sešwů gest dohromady wšech 24 a $\frac{1}{2}$ archu, aneb 388 stran. S listem w prwnjm sešwu wloženým 390. Neboť sazeč přehlédł w rukopise gednu stránku, byl tedy nucen text gedné stránky na dvě zvláštnjho listu wysaditi, aby se to w náležitě mjsto wložiti mohlo. Litery negsau wšudy stegny. W prwnjch desjti sešwech gsau autlegšj; ostatnj w poslednjch sešwech hrubšj. Gsau také w řezbě rozlišny. Hrubšjmi gest tištěn ten zvláštnj list w prwnjm sešwu. W 11tém sešwu, stránka 160 a w některých následugjcjch gsau oba způsoby liter gedny w druhé pomichány. Muselo se tedy slewači wjce českých rukopisůw předložiti. Nacházj se w nich mnoho spogených, w gednu matici slitých liter, gako bo, da, de, di, do, cz, cš, ge, ěe (gest), ij, im, li, mi, ni, or, pa, po, ra, re, ro, ru, rz, ře, řl, řř, řt, řte, ta, te, ti, to, tu, mezi nimiž některá spogowánj liter gen duchu české řeči a žádné giné přiměřena gsau. Skrácenj welmi málo přicházegj, a sice gen takowá, gežto gen w českých rukopisech obyčegná býwagj, gako e' mjsto emu, e" mjsto ebo é mjsto em, i mjsto im, ět mjsto gešt. Na stránce 58 padá kwětowaná weliká začátečnj litera w oči. Puntiko-

waná pjsmena *o, n, t* nikdy nepřicházejí, stává tedy *buo, fuon, at* místo *buo, fūn, at*. Papír gest silný a bjlý, znamení w papíře negsau všudy stegna. Do 11ho sešwu gsau wolské hlavy, od 11ho až do konce přicházejí též lidské hlavy w profilu. Wolské hlavy gsau opět rozličny, některé gsau širší a hrubší, jiné menší. Též w postranních tazích mezi rohy ukazuje se značný rozdíl. Nuže však gest otázka: kde a kdy kniha tato tištěna byla? W knize samé nenachází se žádného podpisu, z něhožby se otázka ta zodpovídati dala. Historie trojanská skonává sečtením let uplynulých od zboření města Troje do wystawení města Řjma, od wystawení města Řjma do narození Christowa a t. d. Taková sečtení nacházejí se gak w latinských rukopisech, tak i w tištěných wydáních zmíněné historie. Poněwadž pak mnozí w těchto počtech rok tisku nalézati se domníwají, postavím to zde slovo od slova (wiz přiloženého snjмку druhau stranu). Ze slov: „a že gī od *W*arozenie syna bože°. počjynam *MM°.cccc°.lxxm°.*“ chtěli některý rok tisku ustanowiti. Wšak když pomyslíme, že léta 1468 umění tiskařské sotwa w kterém z neyznamenitějších německých měst mimo w Mohuči, wykonáwáno bylo, že do léta 1487 w české řeči nie než dva sněmy utraquistských stawůw l. 1478 a 1483 se ukázati nemůže: že konečně geden český rukopis trojanské historie od léta 1468 w knihowně kláštera Oseckého byl ¹⁾; bude tedy zcela k prawdě podobno že rokem 1468 nikoli rok tisku, ale stář rukopisu, kterýž potřebowán byl, určeno bude. Neystarší čeští tiskaři sice w určenj léta, mjsta a jiných okolnostj, gakož to spisy XVho wěku postačitelně dokazují, byli welmi zpráwni, zřetelní, obšírní, nikdy pochybní. Celé aučtowání kroniky trojanské, ano i slowy wypsane počty gsau welmi chybný, gakžby se daufati mohlo, žeby počet *MM°.cccc°.lxxm°.*

1) Viz Boh. Doct. Balbini P. III. p. 203. Zdaž se tam gesté nachází newjm. Pozn. Dobr.

dobře byl, budiž také žeby z rukopisu wzat nebyl? Přehledněmež aučet a oznamme na wlas ty časté a hrubé chyby. Abdon měl xl a ne xxx synůw; a xxx wnukůw a ne dcer. To stogj w dwanácte a ne w dwacáté kapitole psáno. Troja byla zbořena léta od stw. swěta 2820 ¹⁾ a ne 4114. To se stalo před wystawenjm města Řjma 430 a ne 330 léta. Řjm byl wystawen před Christowým narozenjm 751, ne 715 léta. Také summy gsau chybný. Tak gest $330 + 715 = 1045$, ne 1025. $1025 + 1468 = 2493$, a ne 2095. Kdo se tedy na tuto weskrz chybnau chronologii může spolehnauti? Datum tohoto tištěného spisu, nemůže se tedy z knihy samé určití. Snadno se dá ale domnjwati, že mezi časem od léta 1476 do 1487 postawiti se dá. Wšak od koho, a kde gest tištěn? To se dá geště méně zodpowědjti. Z počátku XVI. wěku dávali Čechowé w Benátkách a w Normberce na swůg náklad české knihy tisknauti; poseláwali tam wlastnj swé opráwce (korrektory); učjwali se též témuž uměnj w Normberce a wykonáwali ge potom w Čechách; ano založili též wenku knihutiskárnu. Nemohloliby se z toho na XVté stoletj zawjrati a domnjwati, že trojanská kronika někde wně Čech, snad w Normberce, kde se snad rozený Čech tomu uměnj učiti mohl, tištěna byla? Wšak gá spjše mysljm, že němečtj tiskaři giž okolo 1478, 1483 několikráte do Prahy přišli, kdež nákladem českým tisknauti začali. To bude také ta přjčina, že se prwnj tiskaři w Praze w českých podpisech negmenowali.»

»Této trojanské kroniky, kterauž sme obšjrně popsali, znám tři wýtisky. Geden gest w klementinské knihowně vysokých škol, gehož wzácnost a drahocennost pan Šeršnjk dobře nahljžel. Napsalt následugicj slowa na desku wazby: Liber iste diligentissime custodiat, primus enim typis excusorum librorum bohemicorum est.

2) Musj se zde hleděti na wětšj počty gakožto na sta, mentj mohau dle rozličných chronologií rozličny býti.

L. J. S. S. J. 1772. W desátém sešwu scházj prostřednj půlarch. Druhý se chowá w knihowně W. W. O. O. Augustinianůw u sw. Wáclawa w Nowém městě pražském, kterýž někdy Petrowi z Růže (+ 1523) náležel. W tom scházj 24tý sešew a poslednj půlarch. Třetj wýtisk se nacházj w knihowně benediktinského kláštera w Kladrubech.«

Abychom auplnějšj zpráwu toho dali, poslyšme co pozděgi Rafael Ungar o prvotisku tomto powjádá, Neuere Abhandlungen der k. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften. Zweiter Band. Prag 1795. Diplomatisch-Historisch-Literarischer Theil p. 197, a gak pozděgi i Dobrowský o něm se wygádlil.

»1468 bez mjsta tisku (bez pochyby w Plzni) w 4. české přeloženj trojanské historie Guidona z Kolumny. Bez počtu stránek, bez kustodůw a signatur i titule 390 stran silna. Wiz Boh. Doct. P. II. p. 231, Dobrowsky böhm. Litt. 1. B. S. 45, über die Einf. und Verb. S. 233 a z toho Denis Suppl. Annal. typ. P. II. p. 587. Známy gsau gak p. Dobrowský we swém pagednánj připomjná tohoto welmi wzácného spisu gen tři wýtisky. Geden w zdejšj weřegně knihowně, w kterémž prostřednj půlarch desátého sešwu scházel, kterýž potom z beztoho nedostatečného wýtisku někdejšj augustiniánské knihowny u sw. Wáclawa doplněn byl. Druhý někdejšj knihowny benediktinské kladrubské, kterýž nynj c. k. dwornj knihowna wjdeňská dostala. A třetj augustiniánské knihowny u sw. Wáclawa, gjmž p. Professor Zlobický we Wjdni swau welmi wýbornau zbjrku českých knih a rukopisůw rozmnožil.«

»Aby se srownánj s nowým zákonem a prwnjm českým Passionálem a ginými mezi 1475 — 1487 tištěnými spisy, kteréž se snad geště naleznauti mohau, usnadnilo, mjnjm poznamenánj swého o českau literaturu, zwlášť ale o slowanskau filologii tak welmi zaslaužilého literarnjho přjtele p. Dobrowského, kterýž sobě na práci dal, trojanskau historii, a práwě gmenowané dwa spisy

co neypřisněgi wyšetřowati, zde zděliti. Z těchto a z giž Dobrowským w geho pagednánj uwedených důwodůw wyswjťá, že w oněch na konci této kroniky se nacházejcjh slow: aże giž od *Wzrozenie, syna boże°*. poczynáme *III°*. *cccc°*. *lxviii°*. počtem 1468 nikoli rok tisku, nébrž stárj rukopisu, gegž sazeč před sebau měl, určen gest. «
 »Když se tato kronika s následugjcjm nowým zákonem od 1475 wěrněgi srowná, muselby se pro mnohé patrné chyby, gegž giž Dobrowský swým mjstem wytykal, sazeč a tiskař za učennjka a začátečnjka; řezač forem ale a sľewač pjsma za obratného mistra, držeti. Geho pjsmó má sice stegnau kuželku s pjsmem, gjmž nowý zákon tištěn gest; gest ale menšj, autlegšj, a padá pěkně do oka. Puntjk nad *ž* a *č*, gest gak býti má, mnohém silněgšj a zřetelněgšj; wšak trochu tuze vysoko. Řezal také giž *š* (*š* finale) s puntjkem, kteréž na stránce 9 w slowě *Budeš* přicházj; užjwá ale předce *šs* častěgi; tak wysadil str. 10 *žerfulešs* a *žerfuleš*. Mimo přjme *l* též s oblaučkem (*l*) gednoduché i spogené (*ll*) wyřezal. «

»W prwnjch dewjti sešwech nenj geště spogeného *ch* a *šť*, gešto w pozdněgšjch přicházegj; ano i *ff* přehledl, poněwadž na str. 9. *duouffage* wysadil, a teprw w desátém sešwu *ff* (*poouffal*) potřebowati začal. Od gedenáctého sešwu pomjchal autlé pjsmo s něco wětšjm a hrubšjm, w němž i ne s puntikem, nobrž, hačkowánau čárkau znamenáno gest. Str. 160 patrnj gsau nové *o*, *im*, *sto*, *b* a dále pořád gak gednotné čteny tak nové spogowánj syllab. Str. 192 (w třináctém sešwu) nowá figura pro *ry*, též *ch*, *šť*, kteréž ale s *ch*, *šť* se střjdagj; až se prwnj autlēgšj pjsmo, gežto arci pod presem welmi trpěti muselo, pomalu zcela strácj, a hrubšj silněgšj skoro samo se nacházj; kterýmž také k doplněnj od sazeče w rukopise wynechaná stránka w prwnjm sešwu, wložený zwľáštňj list tištěn gest. Versálnj pjsmena *A*, *B*, *C*, *E*, *G*, *H*, *I*, *K*, *M*, *N*, *O*, *P*, *V*, *W*, gsau od takowých wno-

wém zákoně zcela rozdílny. D gest D w missale z cela podobno a stegno. S, třetj figura S, třetj figura J, a druhá wětšj figura S, gsau z latinského pjsma missalu předcházejcjh kalendáře wzaty. Dá se tedy mysliti, že náš knihtiskář giž léta 1475 tjmto pjsmem opatřen byl. X, menšj figura S, pak T, U (wsak gen w druhé polowici knihy) X, S, gsau ty samy versálky, gežto w nowém zákoně přicházej. Při sázenj prwnjch dwau archůw neměl umělec geště žádného Z w zásobě, pročež přicházj teprw we čtvrtém archu Serfulefs versalnjm pjsmemem. X užjwá w mnohých aršjch také za X, a teprw w osmém sešwu str. 120 nacházj se Xytierz prwnj prawé X, kteréžto s X w nowém zákoně gedno gest. Sice magj geště T, S a O dwogj figuru; gednu zcela prostau, a gednu spogenau zpředu wpraweným tahem podobnau T neb C. Wsáak w celém spisu nemá žádného L a nabražuge ge dwogjm P: PPaumendon, Pleta, Ppistopad. Gest geště k pozorowanj, že rúžicka  kteréž brzo gednau, brzo 2krát, 3krát i 4krát na konci kapitol k vyplněnj necelé řádky užjwá; gakož i zawěrečné známky G, kterauž poukázati chce, že slova nižšj řádky do wyššj geště náležej, stegně řezby a stegného slitj také w Missále přicházej. Bezpochyby gest tedy kronika tato w té samé tiskárně (w Plzni) tištěna, a gj začátek a zkauska českého tisku učiněn. Wyše uwedené okoličnosti, nedostatky a chyby gak sazečowy tak tiskařowy wystawugj spis tento gako prwnj, w mnohých kusech geště welmi nedokonalý pokus umělce, genž okolo léta 1475, neyspíše z Normberga do Čech přišel, a zásobu tiskarského nářadj, gežto zcela gen w pjsmě, kterýmž kalendář w missále tištěn byl, záležela, s sebau přinesti mohl. Pjsma, gimíž české spisy tiskl, teprw w Čechách aby u Čechůw swému uměnj přjstup našel, dle sobě předložených krásných českých rukopisůw, gež gakožto umělý řezač forem a sléwač pjsma zauplna následowati uměl, pomalu zhotowowal, a dle ducha gazyka českého zdokonalowal. Ano

i to, že w nowějšjm hrubějm pjsmě, gežto w pozdnějšch sešwech kroniky trojanské přicházegj, wjce pjsmen, gakž to gich spogowánj w českém gazyku žádala, k. p. ch, fšt, w gednu matrixi spogena byla, dokazuje poznenáhly prospěch našeho umělce w českém tisku. Geště gen českého sazeče aneb korrektora se mu nedostávalo při gehu prwnj zkaušce. Neboť z častých chyb, z nesčjslných mýlek z mjsto ž, cz mjsto čj, též někdy mjsto rz wyswtá, že sazeč byl němec. Aspoň to lech na konci mjsto letš sotwa se dá wyložiti, kdyby byl Čech před kassau byl stál; neboť ch gest zde w gednu matrixi aneb figuru spogeno, nikoli však tš; a přigmeli se, že sazeč dobře zetš t. g. zet, kteréžto poslednj na též stránce častěgi přicházj, četl, nemohl po ch sáhnuti; a kterýž Čech by zde byl lech čjsti mohl? Gen Němec mohl letš w rukopise za lech zhlžjeti, a poněwadž nespráwně četl, také nespráwně wysaditi.«

Geschichte der böhm. Sprache und Literatur von Joseph Dobrowsky. Prag 1792. »Trojanská historie z Latiny. Mimo starý rukopis we weřegně knihowně a giný od l. 1468, gegž Balbjn w klášteře osekém nalezl, a třetj na papjře w 4. gegž sem u pp. Piaristůw w Lipnjce na Morawě našel, chowá se geště čtwtý od l. 1437 u pp. Minoritůw zde w Praze, w němž i Mandivillowa cesta a báseň Tristram obsaženy gsau. Prawděpodobno gest, že tato historie Guidona z Kolumny giž w 14. wěku přeložena byla. Čestj rytjři gi zhusta čjtali, a byla prwotinau tištěných knih českých, a dle zawěrky giž 1468 bez gmenowánj mjsta tisku, bezpochyby w cizině (wně Čech) w 4. tištěna. Druhé wydánj wyšlo w Praze 1488 w 4. Třetj s proměnau archaismůw tamž 1603 w 8. a 1790 způsobil pan Krameryus čtwté.« W přepracowaném wydánj 1818 prawj: »Trojanská historie z Latiny Guidona z Kolumny. Balbjn, kterýž gi w rukopise od l. 1468 w klášteře osekém nalezl, připisuge gi z překwapenj Diktysowi, kdežto se předce Guido naň potahuge. U pp.

Piaristůw w Lipnjce widěl sem před 26. lety papjrowý rukopis w 4. od l. 1467. Ze zázewrek dá se saudit, že toto popsánj trojanské wogny zamilowaným őtenjm našich rytjřůw od 14. wěku býwalo. Lobkowický pěkný rukopis we fol. od l. 1442 psán byl z rozkázanj Pawla z Genštyňa. Werše o Hektorowě smrti nestogj w něm na konci knihy, nébrž po 21. kapitole. Odchylky tištěného textu gsau wětšjm djlem nepatrný. We wydánj od l. 1488 stogj k. p. nesmyslna mjsto wstěfla, naplete mjsto namiete, řdyž gest bylo na wšwitiť mjsto řdyž by na wdnienij. Giný rukopis (někdý u Minoritůw w Praze) we fol. od l. 1437 dal sobě rytjř Wáclaw z Bařtku přepsati „aby sie nawcili slawnym a wdatnym štukom ritierštym řuobranie zařona bořeho a swe wlasti czeřfe.“ Po nowém zákoně od l. 1475 gest trojanská kronika prwnj tištěná kniha w českém gazyku. Až se hned slowa: ažě giř od Zřarozně syna boře°. poczynaťe X^o. cccc°. lxxv^o. na rukopis wztahowati zdagj, geřto sazeči předložen byl, následowně léto 1468 o tisku platiti nesmj, tedy má prwnj wydánj bez mjsta tisku w 4., gehož gen tři wýtisky známy gsau, wřecky známky neystarřjho tisku, asi od léta 1476. Druhé wydánj wyřlo w Praze zcela giným, hrubřjm pjsmem léta 1488. 4. Třetj s proměnať častých archaismůw tamž 1603. 8. Čwrté způsobil W. Kramerius 1790. 8.„

Dobrowského knihopisné obgasněnj s připogenjm Ungarowa doplaňej gest tak auplno a tak zpráwno, že w tom ohledu ničeho wjce se řádati nemůžē: popsaliť knihu tu tak gak gi před sebau měli. Ginak to wyhljžj ale, když spustiwře se toho, co před sebau měli, mocně důmjnky swě őtenářj wnutiti usilowali; tu w kraucenost a odpory sami s sebau se wpletře, nigakž giř w gasnost wyřřednauti nemohli. Tak byl Ungar zprwa pro rok 1468. gako některj kragané Dobrowského, a proti roku 1468 nebylo zagistě řádného mimo Dobrowského. A proč byl Dobrowský proti roku 1468? Protože chronologie od stwořenj swěta, od zbořenj města trojanského a od

wystawenj města Řjma w této kronice chybná gest. A gábých na to kdowj co saditi chtěl, žeby w chronologii tuto i za našich časůw málo který sazeč aneb korrektor, nemage při ruce takowých chronologiemi opatřených kalendářůw a kompendij, gakýchž tehdaž tak pohodlně jako nynj neměli, zpráwněgi neuhodil; kdežto naproti rok od narozenj Christowa negen každý sazeč a korrektor, ale každý žáček z wesnické školy zpráwně nám napsati dowede, aniž se tak snadno w tom omýlití může. Tak to bylo též před námi, tak též w 15. věku: ač let swěta, trojanských a starořjmských w paměti neměli, předce dobře a zpráwně wěděli rok od narozenj Christowa, w kterémž žiwi byli. Wěc ta gest snadno k rozhodnutí, anižby swěta z nalezených rukopisůw potřebowala, ale poněwadž se rukopisowé takowj nalezagj, položjme z nich na to se wztaħugcej mjsta. Že býwali neystarěj češtj tiskaři w určenj let, mjsta a giných okolnostj welmi zpráwni, tjm geště dokázáno nenj, žeby kronice trojanské gen: aže giž od Narozenie syna bože^o poczynamie 113^o. 444^o. 1478^o. dali, a prwnjmu Passionálu ani podobné zawjrkj dáti nemohli. Osecký rukopis takto se zawjrá: (Různoslowj a přjписы Strahowského, Lobkowického a Klementinského položeny gsau za njm:)

„A je wteto kronyce nenie položeno¹ čas neb leto od stworzenie swiata tohoto dobytie a zřazenie Miestu Troyanského / Protož slusie wiedziet / Že se gest stalo leta trzestie^o ² sudce židowského geho panowanie / Gemuž gmeno bylo Abdon / Kteryžto miel gt xxxi ³ Synow ženatych / A tolikěž dcer wdanych / Jakož psano gt w knihach Sudcy Izrabelských w. xxte. ⁴ Kapitole / A to se gt dalo od stworzenie swiata pocztyszcz ⁵ tisycych postu a po. xiiij. letech Miesiece Rsigna / A przed wstawenim miesta Rzymského trzista a. xxxi. let ⁶ / Ale je miasto Rzymskie wstaweno gt od Romula przed Narozenim pana nasheho Jezukrysta / Sedm set a. xv. let. ⁷ Tehdy od dobytie Miestu Troyanského / až do narozenie pana nasheho Jezukrysta Syna božie^o / mi-

rich lidy před gich nasilniŝy bezprawnyymi / Aŝa aby po-
znagicz marnost swieta tohoto gim pohrdali. A konomu swietu wiecznemu tabli wniemzto buoh swietlo wieczne
wŝiem swatym wiecznie swietie gie naplnuge wŝiecho dobre^o
na wieŝy wiekow Am. Skrze mie leta bozieho tifficze^o
cccc^o xxxvij miesecze Czerwencze dne x^o. Ginau rukau
připsáno gest: do leta tysychieho čtyrŝste^o xro^o podle
pocztu teto kronyŝy odpoczatku swieta gest vj tysyŝlet ŝŝet
ŝyet let xxx a čtyrŝy leta dalo ŝie toto poczenie leta
Jaŝoz ŝie nahorzie pyŝŝie w nedieľy przedewŝŝiemy swatymi
nabradie na petŝpurgie. Lobk. dwa tisŝyze leth a čtyrŝi-
ŝta teth osmdesate aŝŝet leth A giz ŝme wŝtupili wŝedme
odwanocz aŝ doŝowad to gest tu sobotu prwni poŝwiecŝach
Genz gest den trzinadcŝty miesecze ledna řdyz doŝonany gŝu
tito řniehy krosŝazani vrozeneho pana pana Paw'la z
Genŝŝtyna naprzied ř Slawie Bozie aŝecŝti y vŝitku lidu
Rytierŝŝkeho zemie řŝeŝte Aby gie řtucŝy nebo ŝŝŝŝicŝy nau-
řili ŝie ŝlawnym a wdatnym ŝkutkuom rytierŝŝŝym ř obrane
řaŝona bozieho aŝŝwe wlaŝti řŝeŝte chudych aŝŝŝŝy lidy přied
gich nasŝŝniŝy bezprawnyymi / Aŝaŝe poznagicz marnost
swieta tohoto gim pohrdali. A konomu swietu wiecznemu
tabli wniemzto buoh swietlo wieczne wŝiem swatym wie-
cznie swietu gie naplnuge wŝŝŝŝeho dobreho nawieŝy wiekow
Am. Attyto řniehy pŝal gizdmunhřarbu řĝ. (Skrytĝ gmnĝno:
sigmund z habru.) Klem. puoltrŝetieho tisŝicze leth acŝŝ-
nadczte leth. řkonawa ŝe tato řronyŝa řroyanŝka otom
ŝlawnem Mieŝtu řroyanŝkem a obogich řterez gŝu ŝe ŝtali y
o gebo dobytŝj leta bozie^o Tifficŝieho řtyrŝŝŝeho řŝedesateho
dewateho w Sobotu přz prowodem welifonocŝnim perme
laurenciř de Tyn řorŝŝŝŝl." Lipnjĝkĝho rukopisu a sobĝ
ŝŝŝbenĝho Petrohradskĝho řawjrky nemohl ŝem tak rychle
obdrŝeti.

Latinskĝho wydánj řawjrka znj takto: Factũ est pre-
sens opus a iudice Guidone de messana Anno dñice in-
carnationis Millesimo ducentesimo octuagesimo septimo
eiusde' pře indictionis. Itĝ troia magna edificata est

tempore Aioth qui tu c iudicauit populu israhel & fuit i tertia etate mundi. & fluxeru t ab initio mu di duo milia anno t. & trecenti. lxxxiii. anni. & stetit centum & lxxxv annis. Nam capta fuit tempore Abdon q tunc pplm israhel iudicauit. Fluxeru t ergo in toto Mille duce ti & lxviii anni.

O tři léta později udává nám Dobrowský čas tisku historie této mezi lety 1478 a 1487 a sice bezpochyby ze zřízené již tiskárny v Praze. Po desíti letech nato opět gi gmenuge prvotinau tištěných knih českých a zase w cizině, gežto snad již we 14. věku přeložena byla. A po šestmectma letech potom (1818) udělal z nj zas druhotinu a powjda, že po nowém zákoně od l. 1475 prwnj tištěná kniha w českém gazyku gest a určil gj zase rok 1476. Udělal to tedy právě gako onen sazeč w chronologii, roku 1468 se nechtěge držeti, a giných pomůcek k tomu nemage. A proč se nechtěl roku zřegmě wytištěného držeti? Proto že léta 1468 uměnj tiskařské sotwa w kterém z neyznamenitějšjch německých měst, kromě w Mohuči, wykonáwano bylo. Praha byla předce znamenitějšj město než Bamberg, a w Bambergu tiskl Pfister fabule již 1461. A z Mohuče do Subbiaco a do Řjma gest skoro dwakrát tak daleko gako z Mohuče do Plzně, a přece Pannarz, ač Řjm nowot z ciziny i nyny nerad přijmá, w prwnjm městě již 1465 Lactantii opera, a w Řjmě 1467 Ciceronis epistolas familiares tiskl a sice obě knihy w kwartu a ne we folio. Ale historie trojanská musj opět wně Čech snad w Normberce tištěna býti, ale zas přece spjše přišli němečtj tiskaři do Prahy, kdež nákladem českým tisknauti začali. To má také ta příčina býti, že se prwnj tiskaři w Praze w podpisech negmenowali. Kdyby to byli Čechové, aneb wúbec Slované w cizině, připauštjm žeby to býti mohlo, ale Němec aby se negmenowal, kdyby to i na neymrzutějšj věci, natož na knize, býti mělo, tomu ani žádný Němec sám neuwěřj. A již proto, kdyby i giných důkazůw nebylo,

nemohl kroniky trojanské Němec ani w cizině, ani w Čechách sázeti, gakožto Ungar zvláště, že tam gednau lech mjsto lech stogj, welmi diplomaticky dowozuge. Zkušnému wěřte: gá sem redigowal 1813 české wjdenské nowiny a Prwotiny, a dostal sem Němce za sazeče; od něho pak wysazený půlarch byl takowý, že žádný poznati nemohl w gake řeči to býti mělo. Ostatně se každý z titulůw českých knih w Lipských mešnjch katalogjch a w německých recensjch českých knih o tom přeswědčiti může, gestli Němec, a gak Ungar prawj, i bez českého korektora, historii trojanskau 1468, se všemi gegjmi chybami: wysaditiby w stawu byl. Ungar tak diplomaticky přjsně we swé rozprawě sobě počjnal, a předce sám dokládage slowa Budeš, herculeš a herculeš, na mjsto gak w knize stogi budeš, herculeš, a herculeš welikým B a welikými Š mjsto malými, ž mjsto c a š dvěma puntjky mjsto gednoho napsal a wysaditi dal, a od začátečnjka sazeče českého w 15. wěku, kterýž na takowau přjsnost nikdy nepomyslil, takowé zpráwnosti požaduge! I nynj litera w kasse častěgi w nenáležitau přjhrádku padne, že se tomu diwiti musjme, gak to cwiěný sazeč tak wysaditi mohl. Ostaňme při tom, že historii trojanskau sázel Čech, a dle podobnosti pjsma s Arnoštowými Statuty w Plzni, a gak w knize samé zřegmě stogj b žj°. cccc°. lxxm°. A začnem řadu prwotiskůw 1) *Trojanskau historij* w Plzni 1468. 4°. 2) pozděgi gest Dlabáčůw *Nowý zákon* 4°. podobnými literami. 3) Prwnj wydánj *Passionálu českého* we fol. hrubšjm ale podobným pjsmem. 4) *Nowý zákon* druhý 1475 we fol. podobným pjsmem. 5) *Sniem tištěný česky a latině*, w Praze 1478. 4°. giným pjsmem. 6) *Missale latinum* (dle liter a formule opět w Plzni) 1479. fol. 7) *Esopowy básně*. 8°. (dle liter w Praze). 8) *Bible pražská* w Praze 1480. fol. (osmého miesyce srpna ne 1488, protožeby dátum k měsici chybělo) 9) *Sniem Nimburský* tištěn 1483. 4°. 10) *Soliloquia beati Augustini*. Winderperg per Johannem Alacraw 1484. 4°. 11) *Alberti*

M. Summa de Eucharistia. Winterperg per Johannem Alacraw 1484. 4°. Hle gak Němec nezapomněl gména swého. 12) *Žaltář* w Praze 1487. 4°. 13) *Martyniiany aneb rzimska kronyka* ten patek przed S. Waczlawem w Star. M. Pražském 1488. fol. 14) *Kronyka trojanska.* cztyrmeczytmy den Miesyeczce Prosyncze 1488. 4°. 15) *Bible Kutnohorská,* skrze mne Martina Ztissňowa. w Sobotu po s. martinie 1489. fol. 16) *Kalendarz* w Plzni 1489. 4°. 17) *Sniem tištěný* 1492 4°. 18) *Waczlawa Korandy tractat o wel. Swatosti* 1493 ten patek przed družebnu nedielu. 8°. 19) *Pasionál s dřewořezbami.* w Praze. 1495. Ten wtery przed s. Marzy magd. Miesyeczce czerwence (nynj čerwna) dne poslednieho. fol. 20) *Sniem tištěný* 1497. 4°. 21) *Nowy Zakon.* w Praze w pátek po božim krztieni 1498. 4°. 22) *Život Mahometuow.* Tlacženo w Nowem Plzni od Mikulaše Bakalarze A to leta od porodu panenskeho T. cccclxxxviii. 8°. 23) *Traktat o nasledowani pana Gezisse Krysta.* 24) *Traktat o zemi Swate.* 25) *Traktát o nesnadnostech při weleb. swatosti.* Wšecky tři s tauž zawjrkau téhož léta a w 8°. 26) *Knihá chwal bozských.* w Plzni 1499. 8°.

Tedy máme z 15. věku dvanácte kwartantůw a sedm oktávůw, za tyby nám Dobrowský 760 aneb dokonce 950 foliantůw gmenowati musil, a my gich všeho gen sedm máme.

Geště posawad prwnjho wydánj Historie trojanské, tohoto drahocenného pokladu, gsau gen tři wýtisky známy, a sice třetj po Professorowi Zlobickém kaupil s knihownau gehu býwalý President nad Appellacjmi hrabě Auersperg, kterýž ho s ginými wzácnostmi při založenj českého Národnjho Museum tomuto vlastenskému ústawu obětowal. Krameriusowy dědicowé wydali 1812 páté však podlejšj než gich otec wydánj.

II. Statuta synodalia et provincialia Wratislaviensia.

Dlauho držjwali za prwnj tisk, w něgž poprwé polština přigata byla, Statuta synodalia & provincialia. Nurenberge 1512. Wiz Bandtkie Historya Drukarń krakowskich str. 109, téhož Oycze nasz. Wrocł. 1825 pak Sobranie slowianskich pamiatnikow nachodiaščichsia wně Rossii Petrom Keppenom St. Peterb. 1827 str. 90, kdež také na tabuli IX celý polský text knihy té s latinskau zawnrkau welmi zpráwně na mědi wyryt we wěrném snjмку se nacházj. Také wiz téhož N. 6. Bibliografičeských listůw 1825 str. 79. W latinském gazyku měla býti giž okolo léta 1465, gak Bandtkie uwádj, w Krakowě tištěna: Joannis de Turrecremata explanatio in Psalterium. Cracis fol. bez let. Potom drželi za prwnj tisk: Pjseň Bogarodzica umjstěna w Commune incliti Polonie Regni privilegium. w Krakowě 1506. Ale shledalo se že wyše uvedená Statuta synodalia & provincialia gsau gen přetisk prwnjho wratislawského wydánj, kteréhož polský text s latinskau zawnrkau we wěrném snjмку dáváme ³⁾. Obsahuge pak kniha tato dle wýtisku klementinské pražské knihowny zpředu 18 listůw: Historia de transfiguracōne dñi que seruatur in choro Ecclesie wratislaviē. na konci stogj: Deo gracias. Wše bez signatury a kustodů. Pak počjnjagj: Synodalia Statuta Epi Conradi Na 13. listu gest Vñtix vnser. Gegrussēt seystu Maria. Ich gleube in got. pak na snjмку obsažené polské modlitby. Na 18. listu se koněj, a na obrácené stránce počjnjagj Statuta sinodalia dñi Petri Epi wratislaviē feliciter incipiunt. Na listu 31. Hec de statutis synodalibus dñi Petri Epi wratislaviē. Laus Eterno Deo. Obrácená stránka prázdna. Na 32. listu: Statuta Synodalia domini Rudolphi. Epi wrat' feliciter incipiunt. Na 44. listu Et tantum de Synodo prima sequit' Synodus secunda per dictum dominum Rudolphum Epi-

3) Tisk knihy této gest welmi newýrazný, ale tak i na zlomku druhého exempláře gegž sám mám, se nacházj.

scopum wratislaviensem 'eo quo sequit' modo celebrata. Na listu 45 Anno domini 1475 &c. slowy wypsáno, a na listu 64 připogená zde w snjмку latinská zawjрка: *Hec de Casibus per dñm Rudolphū &c.*

Mjněnj A. T. Chlědowského o tomto textu dle normberského wydánj gest, že nenj čistě polský, že nemá nosových zwuků, to gest arci prawda, protože we wratislawské tiskárně takových liter neměli; však gsau ale zwětšjho djlu připogénym nahrazeny, a že mnohé pauhé u mjesto a, e zůstalo, gest přjčina ta, že neystaršj polské spisy gsauce nazwjce z Čestiny wzaty, mnoho slow českých bez proměny podrželi. Nicméně proto předce k prwnjm památkám polským náležej, poněwadž gich s takowau polskau přewahau k českým přičisliti nemožno. Bezpochyby že právě tyto neyobyčejněšj modlitby za času Miečislawa zrowna pauze česky se modliti w Polsce uwedeno bylo, což se s malými proměnami až do 16. věku udržeti mohlo. Normberčané přetiskli tyto modlitby sewšemi nedostatky prwnjho wydánj, ano nadělali geště nových chyb. Tak si nedowěřowali spogiti odpustť ty, nass im, wynowat czom, newyesticy ami, brzuchat tu ego, wstfu pil de depeřla, sau indicy, od pusttianiye, sm rtuich: tak nadělali nových chyb: Chleb, bgislaweny, pyltrowym, martye, obiecsm, pesiebie mjesto Chleb, bguslaweny (boguslaweny) pylutowym (obráceným a mjesto pilatowym), martve, obiecnu, psiebit (t. g. psiebit, wieczny przebyt, vitam aeternam).

Znamenito gest i to, že gak w prwnjm tak w druhém wydánj »przyjdz nam królewstwo twoje« chyb. Z strany toho požádal sem Professora Purkyně, aby we Wratislawi do půwodnjch rukopisůw těchto Statut nahlédl. A hle poslal mĭ z nich po letech gdaucj tři snjmkj, gež sobě zde w Praze p. Stronczyński z Waršawy pro swau paleografickau zbĭrku kamenopisně wytiskl, a i w nich chyb. we všech, a na poslednjm gen kolmo po straně pzytyc two królewstwo připisáno gest.

V.

L i t e r n j z p r á w y.

1) Dopisy z ciziny Wácl. Hankowi.

W Stokholms dne 30. října 1839.

... Konečně sem přišel w bohatau na starožitnostech Skandinavií. Gest sice wůbec známo co Falunské a Dannemorské báňe od wáku podávaly, wšak předce mnoho gest geště we šwedských knihownách skryto, tak gako mnoho geště mohly této sewernj strany w sobě chowagj. Wám by se arci geště mnohé drahocennosti odkryti poštěstí mohlo, zde, kde słowanskau literaturu sotwa dle gména znagj, kde gim na nj nic nezáležj, aniž pak známost gazyka gim k tomu postačuje. Že Dobrowského bystrému zraku na cestě 1792 do Šwedaska a Russie wykonané mnohý poklad odstraněn zůstal, dá se snadno mysliti: také nebyly geště kráľowské i saukromé knihowny a Musea tehdiž tak přjstupny a tak spořádaný gako nynj, a auplný přehled gich byl welmi obtížen, zagistéby i Dobrowskému w nyněgěj době hogněgěj wydobywek za podíl se byl dostal. Znamenita gest předewějm knihowna hraběte Brahe, gešto na 500 rukopisůw a 23000 tištěných knih w sobě městná, gestíť to tatěž co gi po skončeném wáletném taženj šwedském po Čochách gedem zprwnjch wůdcůw — Wrangel na swém kráľowskau auprawau wystaweném zámku Skuktssterském chowá, na němž i gedna z neywětšjch a widěnj neyhodněgějch zbrognic a zbírka portretůw wystawena gest. Myslíbych že gest wrchowatý čas, kdoby chtěl poklady knihowny této lépe poznati, aby těchto přjzniwých okoličností užil, dokud spanilomyslnost hraběte Brahe, dědice Wrangelowa, wolný přjstup dáwá, a wědeckému bádánj bez překážky pohodlně celé měsíce dopřjwá. Knihowna gest giž králi w dar předbežena, a brao se do Stokholmu aneb do Upsaly dostane, kdež opěť něgaký čas uplyne, neby se spořádala a k užjwánj otewřela. Mezi wjězné a ukotistěné památky pod wrangelowým praporcem s geho znakem a heslem »Non mortale est quod quaero« do Šwed zanešené, náležj též černá zbrog Žitkowa s geho lehkomašným mečem, gehož na tři prsty široká, a půldruhé stopy lauhá čepel w obkladku čteny K. a M., mezi nimiž kalich wyryt gest, nese. Ač Dobrowský pochybuge, žeby to slepého hrdiny meč býti měl, z přjčiny že pro takowého wůdce trochu zhruba pracowan gest, a žeby se spjše za zbraň sprostého Husity držeti mohl, předce pilněgěj popatřenj

naň prozrazuge, že po straně gjlcůw z železa wytepaná (sotwa napríst vysoká) podoba opanceřeného, prawicj na štjt se opjragcjejho muže, nenj práce prostého mečtjře, ale umělce, cožby se lépe ukázati mohlo, kdyby druhá strana gjlcůw s bakulkau mečnj ulomena nebyla, gegjtto zlomky bezpochyby w amulety a talismany zpotebowańy byly. Zhruba wyrťe čteny s kalichem mohly arci pozděgi na znamenj přidělanj býti, ano gakt se to zaptjti nedá, podezřenj wzbuditi, že tato obogidná čepel vlastně zprwa s těmito gjlcemi spogena nebyla. Však nawzdor všemu tomu tjm prawděpodobněgšj, že to Žitkůw meč byl, býti musj, powátjli se, žeby se byl Wrangel, gsa w Čechách na čele mocného wogska šwedského, všemožné oto byl nepostaral, by se zbraň ukrutného mstitěle Husowa a neymocněgšjho zastawatele kalicha, prawdiwá do rukau dostala; kdežto by byl podwrtěnau, i ostatnj znamenitosti zbrojnice swě w lehkost uwesti mohl. Zagisté gest to meč ten, kterýž Wrangel s miastrowskau umělosj snad Benevenuto Cellini wypracowaným štjem (gegť Karlu V. ptiписugj) z Čech s sebau ptiwezł. Weliké i wnitřnj i umělecké ceny gsau mnohé kotisti, gešto se w kráľowské zbjrce starožitnostj a djtem i na zámku geště chowagj, chlauba někdy našj vlastní. Znamenito gesti, gak se w Šwedjch nynj se wšjm co w 30leté wálce zdobyto i skoristěno bylo honosj, kdežto se w Sasjch wše starostliwě zataguge, co z uměleckých djł z Prahy do Drážďan odwczeno bylo. Zanjmawé by bylo wěděti proč se w Skandinawii české mince neystaršjch časůw zhusta, z pozdněgšjch časůw ale žádne nalezagj. Welmi mne to překwapilo spatřili zde, však geště wjce w Kodani, tět ty nedohadné twary bronzové, w gichž řadu i u nás 1821 u Kráľowě Hradce Ludákem nalezenj náležj. Ač w podstatnosti negsau rozdjlny, předce náš wěštjm počtem zwjtcejcjch i lidských podob gakož i důmyslněgšjm spogenjm celého, wynjká, neprozrazugje při tom pti všem vlastnjho určenj swěho, má přj to býti nálewka, gakýchž posowád we Smyrně a g. m. w Lewantě při službách božjch latinského obřadu užjwagj. Geště nemohu zamlčeti že sem podobné bůžky, gako onen nedáwno u Řzance w Morawě wykopaný, w berlinských a drážďanských zbjrkách starožitnosti našel. A gsau tak gakoby z gedné formy byli, s tjm gediným rozdjem, že prwnjmu maličká špička pod každým uchem, druhému gen pod prawým wywstáwá, bzanskému však s obau stran chyběj. Ale hodina bige, honem na parochod do Lubeka spěchagjcej, račte býti zdráw.

Bedřich hr. Berchtold.

W Petrohradě 1¹/₂ led. 1840.

N. J. Greč odhodlal se weřegně wykładati základnj prawidla, krásoty i bohatstwo vlastenského gazyka, a poťal swě besedy 1¹/₂ prosince. Posluchačů bylo do třj set, a w tom čjse některj z prwostupnjch auřednjkůw, akademjci, literáťori i milownjci ruského slowa z wyššjch

stawěw. Čtenj trwalo dvě hodiny, od osmi do desjti, ke wšobecněmu poděwenj, pozornost posluchačůw byla tak napřažena, že neymenšjho žustu slyšeti wěbylo a ani geden z posluchačůw nepohnul se s mjsta. Tehdáž gen, když N. P. Greč rozplamenil se hnutjmi lásky k vlasti, powyšował hlasu, elektrická giskra probjhalo wšeco shromážděnj, a wsecky zachwacowało nadšenj gediným citem radostného pohnutj i wděčné národnj hrdosti. Druhé čtenj bylo 4^{ty} pros. Prwnj bylo gako uwedenj k wykládánj předměta. W druhém začalo se wykládánj samo. Mnozj myslili, že N. P. Greč bude gen čjsti pravidla grammatiky, a litowali, že nepředewzał čtenj o ruské literatuře, žežtoby bylo rozmantějšj a zanjmatelnějšj. We druhém čtenj se přeswědčili w sprawedliwosti prawěného w prwnjm, totiž že s gazykem spogena gest celá bytnost národa, pročž i děginy geho i literatura, a že pravidla gazyka gsau základem literatury, pročž i geho děgin. W druhém čtenj začala se historie ruského gazyka w následugjcjm pořádku: Osazenj Ewropy z Asie. Skythowé i Kelti. Tworěnj saustawy indo-ewropegských gazykůw a přestěhowánj gich w Ewropu. Odwětj thracké, latinské, germanské, slowanské. Shoda gich w kořennych slowech. Prwopočátečnj bydlěště slowanská. Rozprostraněnj gich na západ i k poledni. Tworěnj gazyka sewernnjch Slowan. Oleg, Wladimjr weliký. Uwedenj křestanstwa. Sestawenj ruské azbuky i přewod poswátných knih. Wlastnosti gazyka cjrkewno-slowanského. Jaroslaw. Zákony. Rozdubenj Ruska. Nestor. Pjseň o pluku Igorewu. Mongoli. Působenj ruského duchowenstwa. O strženj západnj Rusie. Působenj Polska a rjmské cjrkwě. Zkázá gazyka. Sloh spisowatelstwa XVII. wěku. Srownánj s předešlým. Petr weliký. Přetworěnj Rusie. Nowé obyčjege i nowý gazyk. Swětšj spisowatelé: Kantemir, Tredakowský, Lomonosow. Neopowážugi se obgewowati wlastnjho mjněnj o důstognosti wykládánj, předmětůw tak wážnych a zanjmawých, nemohu ale zamlčeti, že mnozj z počtu prwoklasných důstognjkůw, počtiwšjch năwštěwau swau čtenj tato, gako ministr národnj oswěty S. S. Uwarow, tagný rada G. P. Wilámow, řjděj ministerstwo wnitřnjch důležitostj hrabě A. G. Strohánow wygewili zgewně swau radost, a mnohočatnj posluchači (přes tři sta mužů), mezi nimiž se wogenšj generálowé i mnozj prwóstupnj a uřednjci, učenj i literátori nacházeli, představili neupjratelný důkaz swěho schwalovánj napřaženau pozornostj a udiwitelnau těšinu w čas čtenj. Třetj čtenj bylo 4^{ty} pros. Prospěch čtenj těch po stupnjch wzrůstá, w třetjm giž bylo do 600 posluchačůw, a w počtu tom welmi mnoho wyššjch důstognjkůw i prwoklasných a uřednjkůw, několik audů diplomatického těla a neyznamenitějšjch ruských literatorůw, w gichž čele W. A. Žukowský. Čtena byla zawjrká historie ruského gazyka w následugjcjm pořádku: Prospěchy gazyka po smrti Petra welikého. Pano-

wánj cjesátnowny Anny Joannowny. Prwnj oda Lomonosowa. Panowánj cjs. Alkběty Petrowny. Pokroky nauk. Dalšj práce Lomonosowa. Gebo prosá. Grammatika. Panowánj cjs. Kateriny II. Pokroky ruského gazyka. Ruská Akademie. Plody zřizenj moskewských vysokých škol. Karamajn. Stwořenj ruského slohu. Působenj Karamajnowých spisůw. Dmitrijew. Následowatelé i nápodobitelé. Sentimentalnost. Kniha Šiškowa. Rozepře i spory dwau škol. Pokroky ruské literatury za panowánj Aleksandra I. Historie slohu gednatelského i diplomatického. Kozlow. Knjže Bezborodko, hrabě Zawadowský, Chrapowický. Knjže Kočubej. Hrabě Speranský. Daškow. Manifesty a prowolánj Šiškowa. Historie hosudarstwa ruského. Nowj spisowatelé. Puškin. Geho sloh weršem i prosau. Nyněgtj sloh w ruské literatuře. Naděge w budaucnost. S. W.

W Petrohradě 17/29. unora 1840.

Náš knihkupec Wasilij Poljakow opatřil sobě znamenitý počet rukopisůw wědeckých i slowesnostných, půwodnjch i přeložených, a předsewzal, poraděw se s blahomýšlegjeymi muži, rozdělití ge na čtyry části i wydáwati ge w zvláštnj knihy pod názvem: *Majak sowremennago prosweščenija i obrazownosti*. Trudy učenných i literatorůw, rusských i inostranných. Redaktory: P. A. Korsakow i S. O. Buraček. Na 1840 god. Prwnj dvě části giž wysly a všudy radostného ptigetj nachazegj. Právě také wysla 2) *Utrennaja Zarja, almanach na 1840 god*, izdanný W. Wladislawlewym. S. P. 1840 w 16. 442 str. Prwé než překrásný almanach p. Wladislawlewa na swětlo wysel, rozkaupeno ho bylo šest tisjc (tak hlásá Syn Otečestwa w prwnj knjžce na tento rok) wýtiskůw, i znamenitá summa ta obětowána wydawatelem w dětskau nemocnici. Pro publikum tisklo se druhé wydánj. Následowně k takovým faktům může recensent málo připogiti sám od sebe, leda powěděti, že tento literaturnj dárek tištěn gest přerozkošně, že gsau přiložené obrázky přelestny, a že u nás takých wydánj nebýwalo! Co se obsahu wnitřnjho týče, zcela odpowjdá knize, čtet se přjgemně, lehce. Prosaické články panj Žukowé, p. Grebenky (oba neylepšj kusy w almanachu), M. N. Zagoskina, N. W. Kukolnika, knjžete Odojewského, sameho wydawatele a giných, několik přjgemných básnj W. A. Žukowského, D. A. Dawydowa, knjžete N. A. Wjazemského, Podolinského, Gr. E. P. R-né, Jakubowiče, F. N. Glinky a giných. 3) *Pěsti o opolčenü Igorja*, syna Swjatoslawowa, wnuka Olegowa. Perelozhenie Michaila Delarju. Odessa 1839. w 8. 78 str. 4) *Očerki russkoj Literatury*. Sočinenie N. A. Polewago. Znamenita gest w spisu tomto vlastnj biografie pana spisowatele, gakau nepřemoženau snažnostj ze samouka tak vysoko w spisowatelstwu wystaupil.

2. Literatura polská.

Mezi nejdůležitější spisy, jež v novější době v oboru polské literatury na světlo vystoupili, náleží bez odporu: *Michala Wiśniewskiego historia literatury polskiej*. Krakow 1840. I díl, str. 466 ve vel. 8. P. Spisovatel rozděil celý časový prostor literatury polské na dewatero dob čili periodův, totiž: 1) Věk předkřesťanský, 2) Od zavedení křesťanství 960 až do 1400, 3) Od 1400 č. od založení university Krakovské až do 1500, 4) Od 1500 do 1650 čili tak gmenovaný zlatý věk Sigmuntowský, 5) Od 1650 do 1760, přewaha Jesuitův, úpadek osvěty, 6) Od 1760 do 1795, věk Konarského a Stanisława Augusta, 7) Od 1795 do 1815, věk Čackého, 8) Od 1815 do 1830, válka romantikův sklassiky, wjítězství polskosłowanského básnictví, a konečně 9) Od 1830 do 1840, rozkwetání literatury národní. V tomto prvním djlu obsažena jest genom doba prvnj a druhá, tato na šestero menších oddjlův rozvržena; celé pak djlo, podle aumyslu a návrhu p. spisowatele, asi z 8 podobných djlův skládati se bude. Neohlédajce se na některé wady, gicž ctihodný p. spisowatel odwarowati buď neuměl anebo nechťel, jako k. p. nedůwodné úsudky o literijních plodech giných slowanských wětwej a gegich wztažch na polskou literaturu, směle twrditi můžeme, že uwedeli p. Wiśniewský celý swůg záměr v též mjte a na též způsob, jako v tomto djlu, we skutek, spis geho opravdowým obohacením literatury negen polské, nýbrž ewropejské, se stane. — Týmž časem vychází we Wilně, pracj *Ant. Jochera*, tiskem a nákladem *J. Zawadzského*: *Obraz bibliograficzno-historiczny literatury i nauk w Polsce*, we vel. 8. Jest to sklad bibliografických zpráv a známostí o knihách buď w Polště w gakémkoli gazyku wyslých buď o Polště gednagjících. Lonského roku, pokudž nám wědomo, wyšli dwa swazkowé; dokončení celku, pro objérnost djla, nelze brzo očekáwati.

3) Literatura illyrská.

Kwět pučej se literatury gihosrbské, w knjižetstwj srbském, podán jest obecnstwu w překrásném almanachu, gehož nápis jest: *Golubica s cvetom knjižestva Srbskog*, I. 1839. U Beogradu 12^o. 293 str. Záležejt z půwodních sepsání w prose, z překladůw w prose, z půwodních skládání wěřsem, z přeložených básáj a ze smjšených drobnůstek. Témeř všickni čelnější spisowatelé gihosrbští ozdobili tento prvnj ročník swými přjnosy. Na konci čteme pozwání ke druhému ročníku od nákladatele P. G. Vozaroviće. Přegame ardečně, aby toto chwalitebné podniknutí stálosti nabylo. — U Illyrůw latinského pjma užjwagjících wyšli dáwno ohlášéných spisůw p. Marjanoviće prvnj dwa swazkowé: *Stěpana Marjanovića Brodjanina Vitić. Knjiga I, U Petčuhu* (w Pětikoste-

lých) 1839. 12°. 288 str. *Knjiga II.* 280 str. Gsau to drobné lyrické básně nestegné ceny. Podobných dílkův ještě čtyry následovati magj. Prawopis analogický: tisk a papjr dobrý. — Z plodův starých Dubrownických básníkův vydána: *Elena, polužalostivo prikazanje, spěwano po gosparu Djoru Djore Palmote vlastělinu Dubrovačkomu. U Dubrowniku* 1839. 8°. 78 str. Výtečnost básnj Dj. Dj. Palmoty (nar. 1606, umř. 1657) ode všech uznána gest. Spisowal dramy, ody, pjsně, přeložil Widowu Christiadu a g. Wětšj částka dramatických jeho plodův posud nebyla tištěna; wydánj gich gest tedy wšj chwály hodné; gen škoda, že, gak se zdá, p. Martekini, či Dubrowničané wůbec, ozvěčněním zastaralého prawopisu swého se zasazuj. Neboť i tato sic ginak lepá báseň tjm šeradem zprzněna a co mrtwý plod do swěta poslána gest.

VI.

Zpráva o českém Museum.

(Od počátku prosince 1839 až ku konci unora 1840.)

S p o l e č n o s t.

W třjdu činných audů wstoupil uwolenjm se k přispěwku ročnjch 25 zl. stf.: p. *Hužo Bruner z Brunberka*, c. k. kontrollor šichtownjho auřadu w Karlowých Hutjch w Beraunsku; — z ohledu mnohých českému Museum prokázanych služeb dán gest p. *Františkowi Palackému*, stawowskému dějepisci králowstwj českého, diplom činného auda.

Do třjdy přispjwagjjejch audů wstoupili, uwoliwše se k wymětenému přispěwku po 5 zl. stf. ročně: p. *Jeronym Payer*, farát Libotický; — p. *František Aloys Berthold*, Dr. lékařstw w Praze; — p. *Cyril Kampeljk*, český spisowatel we Wjdni; — a p. *František Xav. Scholle*, farát a přjsezný biskupský notár Rožmitalský.

Sebranych mentjch přjspěwků peněžných zaslali sbjragcej audowé: p. *František Bezděka*, biskupský notár a katecheta na c. k. gymnasium w Pjaku, 16 zl. 8 kr. stf.; — p. *Jan Jäger*, vikár a děkan Radnický, 3 zl. 40 kr. stf.; — p. *Liboslav Ziegler*, Dr. bohoslowj a děkan w Chrudjmi, 1 zl. 34 kr. stf.

Materialnjch přjspěwků poslali:

1. *Pro sbjrk u rostlin*: p. *Josef Nechleba*, správce hospodářského auřadu we Stránce, 3 bugné wýrostky stromowé; — p. *Josef Hackel*, professor hospodářstw w Litoměřicjch, peň od hedera helix.

2. Pro sbírku živočišnou: knížecí Mettermiský lesní úředník w Plásech malého drofa (*Otis tetrax*); — p. dvorský zahradník Schicht 3 piroly a 1 kosodoge; — p. Hugo Karlík, professor bohosloví w klášteře Teplském, zlatobarevného krta; — p. Wáclaw Girňowicz: bílého vlasáčka (*Gordius filum*) z černého jezera w českém hvozdu w Prachensku; — p. František hrabě Šlik, c. k. genetal-major, motského orla (*Falco ossifragus*).

3. Pro knihovnu: p. M. Christian Adolf Petek, diakon w Žitawě, svěg spis: »Handbuch der Geschichte von Zittau.« w Žitt. 1834 2 díly; »Geschichte von Jonsdorf, Zitt. 1835«; pak »Novellae novellarum der böhm. Landesordnung,« a 2 cizozemská německá kázání na Prahu se wztahující od r. 1613; — p. Jan Lexa baron z Aehrenthala, c. k. appellační vicepresident, pokračování svého spisu: »Deutschlands Kernobstsorten« w Pr. 1839; — přispívající aud, p. Ludvík rytíř z Adelshefen, c. k. jubílowaný zemský rada: Johns Kolostoyade, ein Heldengedicht in 2 Theilen, Pr. 1832; Ptjrodopis od Jana Filcýka w Pr. 1824; Thomae Mitis Hymnodiae in Messiam, Pr. 1576; Nemethy das Schloss Friedland in Böhmen, Pr. 1818; a giných 89 mentjch spjsků; — p. Josef Raab, starší kaplan u sw. Gindricha w Praze; Crugeri Sacrorum pulverum Januarius et Februarius, Litomyšlii 1668; — p. J. U. Dr. a zemský advokát Kohaut: Frant. z Rozdražowa Rozbrog o kalich, w Raudnici 1626; Weingartens Fürstenspiegel, Pr. 1673; a Pubitschka Series chronologica rerum Slavo-Bohemicarum, Pr. 1769; — p. Kajetan z Mayregga, knihkupec w Praze: Historia de expeditione Friderici imperatoris, edit. Jos. Dobrowsky, Pr. 1827; M. T. Ciceronis disput. tuercul. ad M. Rubrum libri V, Pr. 1836; a Algebraisches Exempelbuch von C. Mayregg, Pr. 1827 2 díly; — p. Wil. Jos. Gewinner, farář teynský w Praze, svěg spis: Der religiöse Unglaube, Pr. 1831; — Gednota ku powzbuzení přámyslu w Čechách, 1nj a 2hý sw. 3ho dílu swých »Mittheilungen für Gewerbe und Handel, Pr. 1839«; — čtenářská společnost w Pjsku pokračování nowin všeobecných a wjdenských, druhé půlletí 1838, a první 1839; — p. Adolf Schmidl, vychowatel kněžstve z Lobkovic, své popisné dílo »Das Kaiserthum Oesterreich. Stuttgart 1839« 1. a 2. swazek; a »Wiens Umgebungen auf 20 Stunden, Wien 1838«, 2ho dílu 3 oddělení; — čestný aud, p. Adam Rościszewski z Rościszewa, následující knížky: 1. Siedm obrazów do historyi Polskiej; 2. Przyjacieli ludu a Lwowianin (obojho pokračování); 3. Zbiór najnowszych powieści J. J. Kraszewskiego Poeta i Swiat, w Poznaniu 1839; 4. Bukwar jazyka slaweno-Russkago. Lwow 1837; 5. Psaltyr blaženago proroka Dawida. Lwow 1704; 6. Irmologikon ili Katawasija. Lwow 1723; 7. Herbars polski Niesieckiego przez J. N. Bobrowicza. Lipsk 1839 T. III.; 8. Podróż Kontryma po Polesiu, 1829 wydana przez Edw. Raczyńskiego.

W Poznaniu 1839; 9. Wyprawa generała J. H. Dombrowskiego do wielkiej Polski 1794. Poznań 1839; 10. Mała Encyklopedia polska. Leszno 1839 (1. a 2. swazek); 11. Pamiętniki o wojnach kozackich za Chmielnickiego. Wrocław 1840; 12. Nowe wypisy polskie, w Lesznie 1838; 13. Ogólny rys Encyklopedyi dla płci żeńskiej przez Karola Miłewskiego. Warsz. 1840; Tom I. i II.; 14. Prace literackie Marcellego Bogoria Skotnickiego. Warsz. 1840; 15. Czasopismo naukowe od zakładu narodowego imienia Ossolińskich wydawane. Lwów 1834. rok 7. zeszyt II. i III.; 16. Wędrowka po Wielkopolsce i Mazowszu. Paryż 1838; 17. Pamiętniki do panowania Augusta III. i Stanisława Augusta z Rękopismu X. Andr. Kitowicza. Poznań 1839; 18. Gwiazdka dla dobrych dzieci przez Teofila Nowosielskiego. W Warszawie 1840; 19. Pierwiosnek, noworocznik na rok 1840 złożony z pism samych dam, zebrany przez Paulinę K. . . , w Warszawie 1840; 20. Wiersze Nałęcz. P. 1836; 21. Wernyhora, *Wiesć* historyczna z roku 1768 przez Michała Cz. P. 1838. Tom I. i II.; 22. Powieści kozackie Michała Cz. P. 1837; 23. Magacyn powszechny 1838 a 1839 (pokrąćowanj); 24. *Wiersz do zgasłej s. p. Roży z Rosnowskich Feodorowiczowej*; a 8 gi-nych drobnych spisků; — p. *Petr Piller* we Lwowie, nynějšj wydawa-*tel* časopisu »Tygodnik rolniczy i przemysłowy, ostatek téhož časopisu, od nebožt. p. Adama Kasperowského wydawaného, na r. 1839, pak pr-*wnjch* pět tjsel téhož časopisu, nynj panem T. W. Kochanským tje-*neho*, na r. 1840; — p. *J. B. Malý* swau Dennici, w Pr. 1840, 1nj a 2hý swazek; — p. M. M. Direktorium cistercienského řádu w Čechách a w Lužicích od r. 1839, gakožto pokrąćowanj padesáti předeslých ro-*njků*; — p. *Ignác Jaksch*, kapitulárnj kanownj w Litoměřicích, swůg »Jahrbuch für Lehrer, Eltera und Erziehler, Pr. 1840«; — p. *Komárek*, kupec Pražský: Descrizione e disegni delle carozze del Principe di Liechtenstein. In Roma per G. G. Komárek Bohemo 1694; — *redakce* časopisu »Panorama des Universums« téhož časopisu djl 5tý a 6tý, w Pr. 1838 — 1839; — *e. k. vlastensko hospodárská společnost w Čechách* swé »Neue Schriften« 6ho djlů swazek 2hý, w Pr. 1839; pak 1 wýtisk swých neywyš potvrzených nových statut, w Pr. 1839; 1 wýtisk swě-*ho wětjho* a mentjho kalendáře hospodárského w německé řeči na r. 1840, a týž kalendář český, wětj i mentj, na léta 1832 až 1840; — p. *Josef Kreilhueber*, kaplan u sw. Wogtěcha w Praze, Štjtj wjry prawě katolické a křesťanské, od M. Daniele Adama z Waleslawjna, w starém městě Pražském 1591; — p. M. Dr. *Jan Spott* swau inaug. dissertacj »Systematische Krankengeschichte eines semidernatürl. Aferse«, w Pr. 1837; pak »Lilting Josephi dissertatio de semiotica dentium et gingivae,« Pr. 1838; »Wrbas Extract der Stadt-Rechte, Pr. 1693«; a »Praegischer Ehren-Kalender 1736«; — čestný aud, p. *G. F. Jäger*, professor w Stutt-

garté, druhé oddělení svého spisu »Die fossilen Säugethiere Württembergs, Stuttgart 1839«; a »Andeutungen über den Einfluss der Umdrehung der Erde auf die Bildung und Veränderung ihrer Oberfläche, Stuttgart. 1839«; — činný a sbíracíj aud, důst. p. *Josef Liboslav Ziegler*, Dr. bohoslovj a děkan Chručjmský, 3tj, 4tý a 5tý díl Ruské biblioteky k poznání literatury v Rusku od H. L. Chr. Bacmeistera (v něm teži) v Petrohr. 1775, 1776, 1778; — činný aud, *Čalvéské knihkupectvíj*, své skladní knihy: Sommer's geographisches Taschenbuch, Pr. 1840; R. André's Darstellung der vorzüglichsten landwirthschaftl. Verhältnisse, Pr. 1840; a Oekonomische Neuigkeiten und Verhandlungen, Pr. 1839, díl 2hý; — *Hornolusická společnost věd*, od níj vydané »Scriptores rerum lusaticarum« 2ho dílu svazek 1uj, v Hotelici 1839; — *prednosta Nasavského spolku pro snámost starobylostj a děgegypt* ve Wiesbadech, své »Annalen, Wiesbaden 1839« 3ho dílu sv. 1nj se 4 obrazy; — p. *Rudolf Glaser*, skriptor c. k. universitníj biblioteky v Praze, od něho rjzený časopis »Ost und West« na r. 1840; — neydůst. *arcibiskup. konsistor Pražská*: svůj Časopis pro katolické duchovenstvo, v Praze 1839, 4tý svazek; — p. *Karel Bretschneider*, doktor práv a arcibiskupský konsistoriálníj kasj: *Catalogus universi cleri archidioecesis. Pragensis, dioecesis. Litomerici., Reginae Hradec. et Bohemo-Budwicensis.* 1840; čestný aud, p. *Petr rytíř Keppen* v Petrohradě, své spjaky: O čislě křitelj v Rossii v 1838 godu (rusky a německy) v Petroh. 1840; Uiber ein der Skt. Wladimir-Universität zu Kiew gehörendes unbekanntes Manuscript. St. Peterb. 1839 (se snjmekem); Uiber die Temperatur von 130 Quellen der Taurischen Halbinsel; Uiber einen Gräberfund im Moskauischen Gouvernement 1839; Uiber das Astrachanische Gouvernement und die Kalmücken in Russland 1839; — přispjwagjčj aud, p. *F. C. z Watterich*, c. k. kapitán, své »Allgemeine Zeitungskunde zur vergleichenden Statistik; Publicistischer Kommentar vom Königreiche Belgien«; a »Fürsterzbischof von Prag in Beraun und Pilsen, 1839«; p. *Tomáš Kulczycki* swau Rozpravu o kroju sukten męskich, we Lwowie 1839; — p. *Jan Huskiewica*, sekretář stawropigjanského ústawu we Lwowě: *Ewchologion ili Trebnik. We Lwowě 1720*; a *Bogosłowija prawoutitelnaja. We Lwowě 1760.*

4. *Do sbírky rukopisů, listin, map a rytin*: p. *Frant. Berg. Ecker*, pražský magistratníj sekretář: Die vier Evangelisten in einer fortlaufenden Geschichte zusammengestellt von K. J. Mayer; — p. *Anton Wilem Schiffer*, kněz a pens. c. k. polní kazatel, patero listin na pergaméně ze 14. věku, bez pečeti; — čestný aud, p. *Adam Rościszewski z Rościszewa*, »poret sławnego muzyka Sierwaczyskiego« a »Wyjątek z pamiętnika pisanego przez byłego Paza zostającego do samej śmierci króla Stanisława Poniatowskiego, napisany przez Józefa Sagatynskiego«;

p. *Leo Böhm*, Dr. a professor w Budějowicích, půwodnj důležitau vlastenskau listinu z 15. věku, ku přepsánj; — p. *Martin Nadler*, magistratnj rada w Planě, ochranný list švédského polnjho masnářka Wragla pro Planau od r. 1647. we věrném snjмку, pak 2 listiny z 15. stoletj w přepisu, — c. k. universitnj konsistor we Wjdní: kamenopisný od-tisk wystaweného w gegjm sále obrazu Geho Exc. neyvyššjho. p. kan-cléte a presidenta c. k. dworské kommissj nad studiemi, Antonjna Bedřicha hraběte Mitrowského z Nemyše, spolu s řetj, při wystawenj té-hož obrazu od rektora university držanau; — p. *Josef Zimmermann*, pražsko-universitnj pedel, veliký chirurgický list za vyučenau, na pergamenu malowaný, od r. 1720, a wysvědčenj theolog. dekanatu na inaug. disputacj od r. 1743.

5. *Pro sbjrk u mincí*: přispjwagcj aud, p. *František Bezděka*, biskupský notář a katecheta c. k. gymnasium w Pjsku, pražský groš krále Jana, 4 stříbrné cizj mince a gednu měděnau fancauzskau; — přispjwagcj aud, p. *Josef Smetana*, kanownjk řádu premonstrat. a professor na lyceum Plzenském, 3 stříbrné a 2 měděné mince; — p. *Hugo Karljk*, prof. theol. w klášteře Teplském, 1 pražský groš; — přispjwagcj aud, p. *Frant. X. Scholle*, biskupský notář a farář w Rožmitale, 1 hollandský dukat od r. 1634, 1 saský tolar od r. 1622, 1 malau stříbrnau památnj mincj, 11 malých měděných mincj a 5 z nedobrého kowu; — p. *Ignác Binder*, roznašeč psaný při c. k. wrchnjm dworském poštow-njm autadě, 2 větší a 3 menší stříbrné mince.

6. *Pro sbjrk u starobylostj*: p. *Hugo Karljk* w Teplském klášteře starobylau ostruhu; — p. *Bedřich Sonnewend*, prozatjmnej magistratnj registrant w Austj, starobylý kord s čjslem 1414, a hrot střelnj.

Do pokladnice českého Museum, přjgjmjm Matice české, do-dali w měsějch lednu, unoru a březnu 1840:

Pan *Jos. Bol. Štulec*, posluchač lékařstwj w Praze, 5 zl. — p. *Frant. Lad. Čelakowský*, bibliothekar knjžete Kinského, 5 zl. — p. *Karel Bayer*, c. k. prof. grammat. w Gičjně, 10 zl. — p. *Augustin Gedlička*, farář w Záboti, 10 zl. — p. *Gindrich Kaubek*, studugcej w Němčicích, 10 zl. — p. *Ant. Peter*, též, 10 zl. — p. *Wácl. Breycha*, kupec w Rakownjce, 10 zl. — p. *Wácl. Horák*, kaplan w Turnově, 5 zl. — p. *Jan Kadavý*, evang. slow. učitel w Pešti, 10 zl. — p. *Wácl. Sekera*, lékař-njk we Hradišti nad Gizerau, 5 zl. — p. *Jan Rothberger*, starší kaplan w Přibrami, 10 zl. — p. *Dragony*, vychowatel u knjžete Odescalchi, 10 zl. — p. *Tomáš Podlaha*, lokalista w Budějowsku, 5 zl. — p. *Jos. Wlasák*, posluch. theol. w Budějowicích, 5 zl. — p. *Jos. Stangler*, též, w Praze, 5 zl. — p. *Martin Klauček*, kaplan w Kadowě, 10 zl. — p. *Ant. Šmrčka*, správce a justiciar we Čkyni, 10 zl. — p. *Jos. Hochmann*, kaplan w Raudnici, 10 zl.

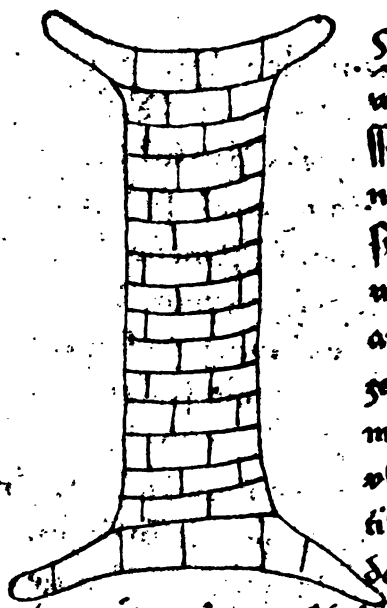
Redaktor: *Pawel Josef Šafářjk.*

Ecce de Casibus per dñm Rudolphū Ep̃m
nrat̃ reseruatis. Plures em̃ alij Casus i
quibus Confitentes ad Ep̃m. et in quibus
de purecommuni ad papam remittuntur.
In Synodalibus statutis dñi Conradi E
piscopi nrat̃ vnacū Canonibus peniten
tialibus habentur. Quos quilibet sacer
dos. (iuxta p̃ratorū statutorū tenorē) sci
re. aliasq; in eo vix sacerdotis nomen con
stabit. Itaq; statuta in eccl̃ia sua habere.
publicare. districteq; obseruare. tenentur.
Que vnacū statutis dñonū Petri et Ru
dolfi Ep̃onū nrat̃. p̃ laude dei cōmunq;
utilitate Cleri in alma vrbe nrat̃ p. C. Es
lpen Collegiate. e. s. Crucis ibid̃ Succen
torem impressa ⁊ feliciter assumata. sunt.
Annodni Mcccclxx. Nonā vero die men
sis Octobris. Sit Laus Deo.

Otcze nasz gen; gſi nanpebeſach ofirpē:
tje gimpe tve budz tva mſola . pako na
nebi tako nazemy . Chleb nasz wſſedny
day nam diſſi . od puſſi nā naſſe wpyny
pako my oopuſſiame naſſim wynowac
czom . Ee nerodysz nas napokuſſhenya a
le zbaw nas od zleho Amen .

Szdrawa Maria miłoſtci pylna Bog ſt
abu bogu ſlartpenas ti mpezi ne mpeſtič
ami bguſlawe ny omocz plod brzucha tu
ego ſuanteo iſus criſtus Amen .

Wparze w Boga otcza wſſchmoguczego
twarzitala npebe p zemm e wihelu criſta ſi
na gegogedynego pana naſſego gen; ſe
pēcziul duchem ſwpytim poradi ſe od Ma
rie dpeuicze i mancz n pcd ppletonim
fundim wkiapowā wmił pogreben wſtu
pil de brpekla trzeti dan ; mrt n ich wſtal
wſtupil nanpebeſſa ſedynapzaincz; bog .
Otcze wſſchmoguczego gm pizigdcze ſau
ndicz ppeve p martve . wizrze wſfluencego
ducha ſuientu czierkau obiecſnu ſuientich
obczouanie od puſſiannie grlicchow ſu
rnych wſtanie a potom wicſni pſieki . A
men,



Złkoki dawno wozę no
 wmy druhdy zapadagi. W
 stat mekterę wiecy dawne daw
 no gfu pomimuly. Kterez to
 swu wielikosti duoslopnę gfu
 wzdę żywucie pamięti. Ze
 am guch wetchost słęym wbrę
 gemm mnoz zakhładi. Włm
 minuleho gfu wetcha teta
 wfnulu wlgodliwosti zawzię
 ti. Wob trwagi wnieh dziewe
 dalych wiecy wlebnosti w
 awna zpominana. Kdę to pęged kow kupo tamm gęg
 bywa wiernym pismem poslana. Włdawnych o kła
 dagow wierna popłanie ktemz to swym zachowaniem
 minule wiecy jakoż to przitomne przęmie akazugi.
 Włmuzow skatecznych kterez to dluhy swieta wiel
 dawno strę smrt pohlal. bedliwym küh gitanim. Si
 w obręcy duchom nařam oznamuge. Protoz. W
 panyřho Wiestu zuffenie neme řodne by ktereho dlu
 heho gfu. wielk wetchosti bylo zakhłazeno. Węz aby
 wstawignym zpominanim k weto namysli lidřke. Wł
 minohych pisarzow nala wiernym pismem gę popłala
 Wnozy take o kladagi te to przihody řkalu prawdu
 obyęgem heręowym wzřlicna podobęstwie řfu
 przetrwali. Take ze řfu o řledany neprawdy. Włle
 wymyslene basnie řępawře. Węzymiz to zaswřch

Ale wtoto. Knonige neine položeno gja
neb leto odstworzenie swieta to? obbycie
azkajenie. Wiešta. Drowanske? Protož slusie
wiediet je sie gest stalo leta trydeť. fadzo ji
dowške? ge? panowanie Demui gmena bylo
1188. Aterpžto miet gest. xxx. synow kniha
ch. Gudzyp. Wdowhelstych wedwazate kapito
le. Alto sie gest dalo odstworzenie swieta po
cztyrech tisycech po stu a po gtrnacti letech
miesieze. Wziřna a przedstawenim. Wiešta Wzim
ske? trzista a trzidziet let. Ale je. miesto Wzim
ske ustaneno gest od Womula przed. Wawo
nim. Wana nasseho. Wsefu křsta. Bedm set
apatnact let. Wchdy oddobyto Wiešta Wro
skeho az do Wawoime. Wana nasseho. Wsefa
křsta syna Bozeho. mihalo Wseze let ariet
mezitima let aze gij od Wawoime syna Boze
pozynamy. W. cccc. lxxv. W protož segtize
ta leta wchomadu Wchdy od obbytie Wroge a
do sedoby minulo gest dwadizeť let a dwadizeť
te ariet lech

Č A S O P I S
ČESKÉHO MUSEUM.

ČTRNÁCTÝ ROČNÍK.

S W A Z E K D R U H Ý .

W PRAZE,
NÁKLADĚM ČESKÉHO MUSEUM.
1 8 4 0.

Tisk a papjr Synůw Bohumila Háze.

I.

Ilyrské národnj pjsně.

Od Fr. L. Čelakowského.

Následugjcjch deset pjsnj wyňato gest z wydané minulého roku w Záhřebu knížky *»Narodne pěsni ilirske,«* kterýžto plod zmáhagcj se literatury našich gižnjch bratřj negen auhledným wydánjm národnj tiskárně Dra. L. Gaje (což wůbec platj o vycházegjcjch tam spisech) k weliké slaužj pochwale; nýbrž i qbsahem swým daleko přewýšil wšecko naše očekáwanj. Milownjci národnjho zpěwu zagisté s wděčným zalíbenjm přigmau sbjrk u pilného a k práci té powolaného p. Staňka Vraza a pomocných přátel gehu; ginj pak přjzniwci slowanštiny potěšeni budau tjmto mimo wše nadánj odkrytým pramenem národnjho žiwota w těch kragjcch, kde geště před nedáwným časem wše za mrtwé a zmařené se wydávalo. Takowěto však pjsně kde po tu dobu mezi sprostým lidem se rozlégagj, tam wěru zkwjtá mnoho naděge. Djl tento prwnj, obsahujcj 16 epických básnj (Davorie) a 98 pjsnj rozličného druhu, zawjrá w sobě hlasy národnj z hornj Ilyrie, totiž ze Štyrska, Kraginy, Korutan a částky Uher; daufáme však, že w potomnjch djlch, gimž brzkého wygitj přegeme, též z dolnj Ilyrie ljbzný hlas se ozýwati bude, o kterémžto důležitém djlě při doweršenj gehu obšjrněgi pak dá se promluwiti *).

*) Roku též minulého wyšlo i giné sebránj kraginských pjsnj w Lublani z pozůstalosti E. Korytka, kterého však posud ani gediný wýtisk do Prahy se nedostal, ačkoliw téměř před rokem skrze knihkupce bylo o ně žádáno. O knihkupectwj slowanské! —

1. M A R K O.

Stoji silna skala, beli grad,
 Notri se zhaja Marko mlad
 In ljubica Alenčica,
 Lepa turska devojčica.
 Sta zjutraj zgodaj vstajala,
 Veselo se zprehajala,
 Šla sta na ganke visoke
 Odperat line široke.
 Tako Alenka govori:
 »Gosta megla po polj' leži —
 No kaj je to? kako je to?
 Kaj, Marko, kol iz tega bo?«
 Tako je rekū Marko mlad:
 »Tam ni obene megle znat,
 Le turski konji tak sopó,
 Ki k meni v gostje zdaj gredó.
 Ko Turki pridejo pod grad,
 Na proti pojdi jim do vrat;
 Ko pa po meni vprašajo,
 Po tursko se obnašajo,
 Odgovor jim tako le daj:
 Doma ni mlad'ga Marka zdaj,
 Ne bó ga tudi drevi še,
 In jutro večer javeljne.

Še só pod grad prijezdili,
 Samó odperat vidili.
 Z desnico jih sprejemala,
 Z levico jih objemala:
 »No, dobro jutro, Turki vi,
 Pri domu mlad'ga Marka ni,
 Nebó ga drevi tudi še,
 In jutro večer javeljne.«

M A R K O A T U R C I.

Wysoká skála — bjlý hrad,
W něm se procházj Marko mlad
Se swau milau Alenčicj,
Krásnau tureckau děwčicj.
Za gitra záhy gsau wstali,
Wesele se procházeli,
I šli gsau na chodby vysoké
Otwjrat alkýře široké.
Alenka takto promluwj:
»Mhla hustá ležj po poli —
Wšak cože to? či, Marku, zřjš,
Gak táhne se k hradu bljž a bljž?«
Gj mladý Marko odpowj:
»To žádná mhla nenj na poli,
Turecké to koně supagj,
K nám w hosti Turci cwálagj.
Až přiženau se pode hrad,
Gim wygdeš naproti do wrat;
A budau-li se po mně ptáti,
Po turecku se přimlauwati,
Dey odpověď gim takowu:
Mladý ge Marko na lowu,
A newrátj se z lesnjch her,
Až někdy zegtra pod wečer.

Ke hradu Turci harcugj,
Otwjrat pannu spatřugj;
Prawici gim podáwala,
Lewicj ge obgjmala:
»Wjteyte, Turci, do domu,
Mladý ge Marko na lowu;
A newrátj se z lesnjch her,
Až někdy zegtra pod wečer.«

K rumeni miz' jih pösadi,
 Dovolj' da vina in jedi;
 Tam Turkam je napivala,
 Si v nedrije ga zlivala;
 Hiti orožje jim pobrat,
 Ga nese v hram sedemnajstkrat.
 Si sablo brusi Marko mlad,
 De se potrese svitli grad.
 Tako en Turek govori:
 »Koga na věrhu tak gromi?
 Gotovo Marko je doma,
 Na brusu svitlo sablo ma.«

Tako Alenka govori:
 »Zdaj mlad'ga Marka doma ni;
 Ne bó ga tudi drevi še,
 In jutro večer javeljne.
 Tako le putice grebó,
 Ko drobne jajčica nesó.« —

Turčine je vpijanila,
 Si v nedro vino zlivala.
 Zdaj v hišo Marko pèrleti,
 Iz nožnic sabla zazvoni. —
 Turčine je posekal vse,
 En sam pod mizo skriva se;
 Turčin tako zdaj govori:
 »Oj čakaj, čakaj Marko ti,
 Oj čakaj, čakaj Marko mlad,
 Ob glavo me nikar ne djat!
 Me pusti živ'ga, zdraviga,
 Te prosim jez junaškiga;
 Od mene zvediú bode vsak,
 Kakovi Marko je junak.«

Tako je reku Marko mlad:
 »Usmiljenje ti čem zkazat.

Když usadili se každý host,
 Dává jim gjdla, wjna dost;
 Alenka Turkům připjwá,
 Za nádra wjno podljwá;
 Při tom unášj pilně zbraň
 Sedmnáctkrát gim w tagnau schraň.
 A šawli brausj Marko mlad,
 Až se otrásá swětlý hrad.
 Tu geden Turek takto dj:
 »Cože to tam nad námi hřmj?
 Zagisté Marko gest doma,
 Na brusu gasnau šawli má.«

I skočj mu Alenka w řeč:
 »Mladýtě Marko odgel přeč;
 A newrátj se z lesnjch her,
 Až někdy zegtra pod večer.
 Nahoře slepice hrabau,
 Na půdě wegce tam nesau.« —

Zas Turkům wjno připjwá,
 Za nádra sobě podljwá.
 W tom Marko na sjň vyskočj,
 Z pošwy mu šawle zabřinčj —
 Wšecky gest Turky posekal,
 Gen geden pod stůl se schowal.
 I prosj takto odtawad:
 »Poshow, ó poshow. Marku mlad!
 Nade mnau smilowánj měg,
 Mně ubohému žiwot přeg!
 Propust mě domů we zdrawj,
 Můg hlas tě šjře proslawj,
 Uslyšj každá dědina,
 Gaký gest Marko hrdina.«

Dj Marko: »Nenagde autrpnost
 Turecký u mne nikdý host.

Jez hočem živ'ga te pušnit,
 Oj živ'mu pa ne zdrav'mu bit.«
 Hiti ga zdaj zpod mize zleč,
 Po svoje hoče mu postreč.
 Polomiť mu je vse kosti,
 Stakniť mu potlej je oči.
 Na bërz'ga konj'ča ga je djať,
 Bandero svojo v roko dať —
 Jo nesti caru turskimu.
 Poročiť pa je biť njemu:
 Če se mu kaj do mene zdi,
 Naj pride k meni sam v gosti —
 Se bova vkupej skusila,
 Bo vidiť on, kaj Marko zna!

Turčin se vzdigne in leti,
 V Turčijo daleč prihiti,
 Pri oknu turski car sërčno
 Zklicuje k sebi carinjo;
 »Oh le sim, le sim carinja!
 Vesela bó zdaj najina;
 Bandero vidim Markovo,
 Gotovo zad ga peljejo.«

Turčin pod grad prijezdiť biť,
 Se turski car je veselil,
 Ne vteğama ga je sprašvať:
 »Al si pri Marku se gostvať?«
 Tako mu Turk odgovori:
 »Te bile čudne so gosti!
 Bil, car! pri Marku sim v gostéh —
 Bi zlodju raji biť v pestéh! —
 Polomiť mi je vse kosti,
 Stakniť mi potlej je oči,
 Na bërz'ga konj'ča me je djať,
 Bandero svojo v roke dať;

Chci sice žíva tě pustiti,
 Leč zdrávu tobě nebyti.«
 I vytáhnul ho z podstolj
 Nepěkně s Turkem zápolj:
 Přelámal všecky kosti w něm,
 Wywrhnul gemu oči wen;
 Na kůň ho rychlý uwázal,
 Šwůg praporec mu w ruku dal,
 Řka: K swému caru s tjm se klič,
 A gemu ode mne wyřid:
 Bylo-liby mu s ljubostj,
 Nech sám též u mne pohostj —
 Se mnau-li gednau se změřj,
 Co Marko umj, uwěřj!

Od hradu Turek skokotá,
 A hlaub do Turek klopotá,
 An car u okna stogjcej
 Geg wida wolá carici:
 »Oy pogď sem, pogď sem, ženo má!
 Nastává chwjle weselá:
 S praporcem Markowým gedau,
 Snad také geg k nám přiwedau.«

Když Turek pod hrad přigel byl,
 Turecký car se zweselil,
 A hned se gezdce takto ptal:
 »Gakžes u Marka hodowal?«
 — Byly to hody, care mōg,
 Dj Turek — sám Bůh politug!
 Chci raděg s čertem spolčiti,
 Nežli u Marka hostiti:
 Přelámal všecky kosti mř,
 Wywrhnul z hlavy oči mi,
 Na kůň mě rychlý uwázal,
 Šwůg praporec do ruky dal;

Poročiů je, če se ti zdi,
De pojdi k njemu sam v gosti,
Se bota vkupej skusila,
Bóš vidiů ti, kaj Marko zna.«

2. B A R O D A.

Gospod kliče hlapca svojěga:
»O hitro pojď mi gledat rane!
Ako rane so kěrvave,
Běřz mi teci po zdravnika;
Ako pa so rane čěrne,
Pojdi hlapěc kopat jame —
Oj široke in glóboke.«

Ko šó je gledat pěrvě rane,
Vidió hlapěc je možgane;
Ko pogledaó drugo rano,
Vidlo se je do sěrcà.
Reče gospod Baroda:
»Kader se domá popelješ,
Bódo za me te prašali:
Kje je žlahtni Baroda? —
Reci: Zadi se peljá.«

Šó je hlapěc kopat jame —
Oj široke in glóboke.
Tak je rekó Baroda:
»Dobro z brinjām me pokadi,
Těrdno z vejām me ogradi,
Da nebódo izkopali,
Séri volki me těrgali.«

3. KRALJ MATJAŠ PRED PEKLOM.

Stoji mi pole šüroko,
Po poli steza vglajana,
Po stezi pride kralj Matjaš,
No se močno húdo děři.

A wzkazuge ti, ljbo-li,
Bys k němu přigel na hody,
Že sám pak, až se s njm změřjě,
Co Marko umj, uwěřjě.«

B A R O D A.

Mluwj pán k panoši swému :
»Rychle ohledey mé rány!
Gsau-li rány mé krwawy,
Pro hogiče mi doběhni;
Ale gsau-li rány černy,
Pospěš hrob mi wykopati,
Hrob široký a hluboký.«

Prwnj ránu prohljzege
Widěl panoš až do mozku;
Druhau ránu wyšetřuge
Widěl mládec až do srdce.
Promluwj tu pan Baroda:
»Když se k rodině mé wrátjě,
Budau se tě na mne ptáti:
Kde šlechetný gest Baroda?
Ty rci gen: Zadu přigjždj.«

A když panoš wykopal hrob,
Hrob široký a hluboký,
Káže takto mu Baroda:
»Dobře okuř mě galowcem,
Pewně oblož trninami,
Ať mé tělo šerj wlei
Něwyhrabau, nerozerwau.«

KRÁL MATIÁŠ PŘED PEKLEM.

Širokým polem prostranná
K hřbitowu cesta šlapaná,
Král Matiaš tau cestau gde,
Těžká žalost mu srdce rwe.

Njega pa sreje pótnik star,
 Pótnik star — sam věčni Bog.
 Pa kaj je tebi, kralj Matjaš,
 Kaj se ti tak hūdo dèržiš?
 Bog vam plati na pitanje!
 Kaj se jaz nebi hūdo dèržá!
 Ki že meni za dugò lét
 Moja lūba mèrtva leži —
 Moja lūba mèrtva leži,
 No dūša joj v pekli gori.
 Oj nikaj, nikaj kralj Matjaš;
 Le idi ti na senjem lép,
 Si küpi žute góslice,
 No pred peklom zaigraj.
 Da bóš igrá minote tri,
 De tebe pitá šatan vrag:
 Čüješ ti igèrc kralj Matjaš,
 Kaj pa bóm ti za plačo dá?
 Ti pa mu tak odgovor daj,
 Ka bóš si plačo sam jemá.
 Kralj Matjaš gre na senjem lép,
 No si küpi žute góslice;
 Te on ide pred pekel,
 No pred peklom zaigra.
 Da je že igrá minote tri,
 Ga je pitá šatan vrag:
 Čüješ ti igèrc kralj Matjaš!
 Kaj pa bóm ti za plačo dá?
 Čüješ ti šatan, peklenski kralj!
 Jaz bóm si plačo sam jemá.
 On prime lūbo za bélo roko,
 No jo pela z pekla žarečega.
 Kak hitro jo pèrpela vūn,
 Tak hitro lūba preguči:
 Nesréčen bódi pekel ti,
 Ka bóš zdaj mogá prazen bit!

Potká ho starý pautnjček,
Nebeský sám náš tatjček.
— Co pak tě, králi, potkalo?
Twau duši smutkem progalo? —
— Bůh zaplať ti za útrpnost!
Gakž gá nemám mjti žalost?
Má milá — mnoho tomu let —
Opustilatě tento swět,
A nynj se mi zgewila,
Že w pekle hořj, prawila.
— Pusť mimo, králi, zármutek,
Wykoney nábožný skutek,
Gdi na trh, kup si hausličky,
A hrag před peklem pjsničky.
Když pak pohrageš minut pět,
Promluwj takto satanáš:
Ten hudec ge král Matiaš —
Gakýže plat ti, hudče, dám?
Ty pak dey takto odpověď, —
Že odplatu si wezmeš sám.
I šel na trh Matiaš král,
A kaupiw žluté hausličky
Bral k peklu se, a tamo hrál
Před peklem pěkné pjsničky.
Leč sotwa pohrál minut pět,
Dj takto wrah náš satanáš:
Ten hudec ge král Matiaš —
Gakýže plat ti, hudče, dám?
Slyš, satane, pekelný králi,
Gá odplatu si wezmu sám.
Pogaw za ruku milau král,
Z horaucjch pekel s nj se bral,
A když vycházel z brány přeč,
Wypustj milá tuto řeč:
Buď kleto, peklo, do věka
Ať nenj w tobě člověka!

Kať hitro lůba preguči,
 Tak hitro nazaj v pekel zleti:
 Nesréčen bódi jezik ti!
 Ka nesi mogá tiho bit.
 Zdaj pa na véke goriá bóš,
 Zdaj pa na véke tərpiá bóš.

4. O B I S K.

Lůbi konja jaše
 Z Radgonjskega grada.

Na konjiči nese
 Sivega sokóna;

Za klobůkom ima
 Vejo rožmarina.

Konjič zahěrzgeče,
 Lůba z hiže šeče.

— Lůba moja draga,
 Kam pa bi z konjičom?

— Lůbi moj predragi,
 V moje štaló zidano.

— Lůba moja draga,
 Kam pa bóm z sokónom?

— Lůbi moj predragi,
 V moje světlo kamrico.

— Lůba moja draga,
 Kam pám z rožmarinom?

— Lůbi moj predragi,
 V moje béle nadra.

Konjič ovsek zoba,
 Sokón perje gladi,
 Rožmarin lépo cvete,
 Lůbi lůbcó lůbi.

To sotwa dopowěděla,
 Hned zase w peklo sletěla:
 Buď kletó tobě, gazyku!
 Genž stále blepceš ze zwyku,
 Teď budeš wěčně hořeti,
 Na wěky wěkůw trpěti.

N A W Š T J W E N J.

Žene milý koně,
 Dolů od Radhoně.

Na prawé mu ruce
 Siwý sokol sedj;

Za klobaukem milý
 Prut má rozmarýny.

Konjček zařehtal,
 Milá z domu wyšla.

— Kam, má neymilegšj,
 Postawjm konjka?

— Postaw ho, milý můg,
 Do našj konjrnj.

— Kam, má neymilegšj,
 Sokola mi djti?

— Deyže ho, milý můg,
 W mau komůrku swětlau.

— Kam, má neymilegšj,
 Wsadjm rozmarýnu?

— Wsadže gi, milý můg,
 Za má bjlá nádra.

Kůň žere owjsek,
 Sokol hladj křjdla,

Rozmarýna kwete,
 Milý milau ljbá.

5. ČUDNÁ BOLEZEN

»Vežteda mi, mati, glavó,
Ka meni pèrle leží bó!

Jaz sem si vidâ lúbico
Pèr svetem Jürji na senjmu —
V lépih èrdečih kiticah,
V džündžanih lépih particah.

Zidajte, mati, cirkýico,
K meši de prišlo, gé bó kaj —
K meši de prišlo, gé bó kaj,
Morti še pride lúbica.«

K meši je prišlo, gé blo kaj,
Lúbice pa le ne bilo.

»Kopajte, mati, stúdenec,
Po vodo de prišlo, gé bó kaj —
Po vodo de prišlo, gé bó kaj,
Morti še pride lúbica.«

Po vodo je prišlo, gé blo kaj,
Lúbice pa le ne bilo.

»Povejte mi, mati, mèrtev glas,
Molit de prišlo, gé bó kaj —
Molit de prišlo, gé bó kaj,
Morti še pride lúbica.«

Molit je prišlo, gé bló kaj,
Njegova lúba naj rájpréj:

»Kaj pa mi je to za mèrtvič,
Ki lépo gleda koz pèrtič?
Noge si ma za plesanje,
Róke pa za obinjanje —
Róke pa za obinjanje,
Vústa pa za kišüvanje.«

PODIWNÁ NEMOC.

»Hlawu zawažite mi, matičko,
Lože připrawte mi hnedljčko!

Mne museloť děwče urknanti
U swatého Giřj na pauti,
Twářičky mělo čerwené,
Wrkoče pěkně pletené.

Wystawte, matko, kosteljk,
Nech přigde na mši, kde kdo gest —
Nech přigde na mši, kde kdo gest,
Snad také přigde má milá.«

Ke mši gest přišel, kde kdo byl,
Děwčete gen tu nebylo.

»Kopeyte, matko, studnici,
Pro wodu pŭgde, kde kdo gest —
Pro wodu pŭgde, kde kdo gest,
Snad také přigde má milá.«

Pro wodu přišel, kde kdo byl,
Děwčete gen tu nebylo.

»Deyte mi hranu zwoniti,
Přigde se modlit, kde kdo gest —
Přigde se modlit, kde kdo gest,
Snad také přigde má milá.«

Modlit se přišel, kde kdo byl,
A gehu milá neyprwé:

»Diwný mi to gest umrlec,
Usmjwá se přes přjkrowec!
Nohy gehu poskakugi,
Ruce gehu obgjmagj;
Hle, ruce mne obgjmagj.
A ústa w ústa ljbagj.«

6. KDE SE NAJBOLJE SPAVLJA.

Veter věja, z sněgom sėja,
 Mene odeja nič negréje.
 Mati je čerko pitala:
 »El bóš pèr meni hajala?«

Oj nikaj nikaj, draga mati,
 Žmetno je pri vas ležati:
 Kratka odeja, duga noč,
 Mene pa zebe célo noč.

Veter věja, z sněgom sėja,
 Mene odeja nič negreje.
 Mati je čerko pitala:
 »El bóš pèr otči hajala?«

Oj nikaj nikaj, draga mati,
 Žmetno pèr otči je ležati:
 Kratka odeja, duga noč,
 Mene pa zebe célo noč.

Veter věja, z sněgom sėja,
 Mene odeja nič negreje.
 Mati je čerko pitala:
 »El bóš pèr sestri hajala?«

Nikaj nikaj, draga mati,
 Žmetno pèr sestri je ležati:
 Kratka odeja, duga noč,
 Mene pa zebe célo noč.

Veter věja, z sněgom sėja,
 Mene odeja nič negréje.
 Mati je čerko pitala:
 »El bóš pèr bratci hajala?«

Nikaj nikaj, draga mati,
 Žmetno pèr bratci je ležati:
 Kratka odeja, duga noč,
 Mene pa zebe célo noč.

KDE SE SPJ NEYLÉPE?

Wjtr wěge, sněhy sege,
Mne peřina nic nehřege.
Matka se dcerušky ptala,
Zdali wedlé nj by spala?

Nechci, nechci, drahá máti,
Těžko wedlé wás mi spáti:
Krátká duchna, dlauhá noc,
A mne zebe celau noc.

Wjtr wěge, sněhy sege,
Mne peřina nic nehřege.
Matka se dcerušky ptala,
Zda by wedlé otce spala?

Nechci, nechci, drahá máti,
Těžko wedlé otce spáti:
Krátká duchna, dlauhá noc,
A mne zebe celau noc.

Wjtr wěge, sněhy sege,
Mne peřina nic nehřege.
Matka se dcerušky ptala,
Zda by wedlé sestry spala?

Nechci, nechci, drahá máti,
Těžko wedlé sestry spáti:
Krátká duchna, dlauhá noc,
A mne zebe celau noc.

Wjtr wěge, sněhy sege,
Mne peřina nic nehřege.
Máti se dcerušky ptala,
Zda by wedlé bratra spala?

Nechci, nechci, drahá máti,
Těžko wedlé bratra spáti:
Krátká duchna, dlauhá noc,
A mne zebe celau noc.

Veter véja, z snégom sėja,
 Mene odeja nič negréje.
 Mati je čerko pitala:
 »El bóš pèr lùbem hajala?»

Le to le to, draga mati,
 Lehko pèr lùbem je ležati!
 Duga odeja, kratka noč,
 Meni bó toplo célo noč.

7. LJUBA Z DEVETE DEŽELE.

Minka žela, Minka žela
 Dételino travo —
 Hm hm, ja ja —
 Dételino travo.

Z zlatim sèrpom, z zlatim sèrpom,
 Z bélimi rókami.

Kaj nažela, kaj nažela,
 Vse konjičom dala.

Pite, jéte, pite, jéte,
 Mojga bratca konji!

Te té tekli, te té tekli
 V deveto deželo.

Tam te najšli, tam te najšli
 Mojga bratca lùbo.

Kaj na glavi, kaj na glavi?
 Pantelni plehtajo.

Kaj na nadrah, kaj na nadrah?
 Iglice žvinglajo.

Kaj na rókah, kaj na rókah?
 Pèrstani svitlijo.

Kaj na nogah, kaj na nogah?
 Šolnjiči leščijo.

Wjtr wěge, sněhy sege,
Mne peřina nic nehřege.
Matka se dcerušky ptala,
Zdali při milém by spala?

Ano, ano, drahá máti,
Lehko při milém mi spáti!
Dlauhá duchna, krátká noc,
Mně bude teplo celau noc.

MILÁ Z DEWÁTÉ ZEMĚ.

Mářka žala, Mářka žala
Tráwu dětelinu,
Hm hm, ja ja —
Tráwu dětelinu.

Zlatým srpem, zlatým srpem,
Rukama bělýma.

Co nažala, co nažala,
Wše konjkům dala.

Pigte, gezte, pigte, gezte,
Mého bratra koně!

Pogedete, pogedete
Do dewáté země.

Nagdete tam, nagdete tam
Milau bratra mého.

Co má milá, co na hlavě?
Plápolawé pentle.

Co má milá, co na nádrech?
Cinkagijc ženkle.

Co na rukau, co na rukau?
Prsteny se blyštj.

Co na nohau, co na nohau?
Střewjčky se lesknau.

Kaj na hěrbti, kaj na hěrbti?
Sůknjica šomóče.

Žuta svila, žuta svila
Po dvori plaheče.

Z pavjim perjem, z pavjim perjem
Dvorišče pometa —
Hm hm, ja ja —
Dvorišče pometa.

8. S L O B O D N O S T.

Vtica poje v zelenoj naranči,
Njó si gleda mlada gosa z grada:
Hodi vtica k meni vu grad běli!
Pri meni bóš drobni džündž zobala,
Džündž zobala, farazino pila.
Pěr kraljiči mladem bóš seděla,
Bóš seděla, pěsmice mu pěla.
»Nečem, nečem, mlada gosa, k tebi!
Ti bi mene v běli grad zapěrla:
Raj odletim si ja v lóg zeleni,
Se nazoblem rómene pšeničke,
Se napijem lépe frišné vode,
No zapojem z moje drage vole.«

9. S V Ě T.

Žuta vuga lépo poje
Nasred lóga zelenoga.

Za njoj hodi jager mlad,
Kaj bi njo vmoriâ rad.

Nestrelajda mene jager,
Nestrelaj me, jager mlad!

Jaz te očem podvičiti,
Kak se moreš oženiti.

Což na těle, což na těle?

Suknička gj šustj.

Šustj sukně po dworečku

Z žlutého hedbávj.

A dwůr mete, a dwůr mete —

Koště — pérj páwj,

Hm hm, ja ja —

Koště — pérj páwj.

S W O B O D A.

Zpjawá ptáček z gara w pomorančj,

Naň se djwá králowna ze zámku:

Poleť, ptáčku, leť do zámku ke mně!

U mne budeš zobati lahůdky,

Cukr gjsti, sladké wjno pjti.

Při mém synku budeš sedáwati,

Sedáwage zpjawati mu pjsně.

»Nechci, nechci, králowno, gá k tobě!

Ty bysi mě zawřela u zámku:

Byt milegšj w zeleném mi hági,

I milegšj zob žlutá pšenička,

A můg nápoj čerstwá gasná woda,

Zazpjawám si, kdy a gak mi ljbo.«

R A D A.

Žlutá wlha pěkně zpjawá

Prostřed háge zeleného.

Po nj pase myśliweček,

Chtëge bjdnau zahubiti.

Nestřjley mé, myśliwečku,

Darug život, mládenečku!

Chci tě za to wyučiti,

Gak bys měl se oženiti.

Nejemli ~~si~~ stare babe;
 Stara baba, velka žalost.
 Nejemli si mlade vdově;
 Mlada vdova jako hůda.
 Vzemi si lépo divojko;
 Lépa divojka, sěřčna radost.

10. MLINA LJUBEZNI.

Stoji mi, stoji pole,
 Pole šüroko —
 Na poli pa mi rase
 Drevce zeleno.
 Na drevci mi je zraslo
 Lépo jabuko:
 Od zvünaj je ěrdečo,
 Od znótraj zeleno.
 Tak glih je lüba moja,
 Lüba cartana:
 Na lici je ěrděča,
 Pěr sěrci žalostna.
 Na srědi njenega sěrcá
 Stojita mlina dva,
 Drüga nič nedelata,
 Lübezen meleta.

Nebeř sobě staré báby;
Stará bába welká žalost.

Nebeř sobě mladé wdowy;
Tuze zlatě mladá wdowa.

Wezmi sobě pěknau pannu;
Pěkná panna w srdci radost.

MLÝNOVÉ LÁSKY.

Oy pole, moge pole,

Rowina široká —

Na poli zelená se

Mi gabloň vysoká.

Na gabloni wyrostlo

Gabljčko čerwené:

Powrch gabljčko rdj se,

A wnitř ge zelené.

Podobna gab'ku tomu

Ge Minka má milá:

Po ljcjch gest gak růže,

A w srdci truchliwá.

Prostřed gegjho srdce

Dwa mlýny klepagj,

A lásku gen a lásku

Pořád přemjlagj.

II.

Cesta z Kopidlna na Staré Hrady r. 1839.

Od Františka Al. Wacka,

c. k. dworňho kaplana, konsistornj rady, 'wjce učených společnostj
spolučlena, bisk. Kopidlenského okresnjho wikáte, školnjho dozorce
a děkana.

Curiosus spectator excutit singula et
quaerit. Quidni quaerat? Scit illa
ad se pertinere. —

Seneca.

Nedá se zapřjti, že přemilá Česká vlast naše proto
až posud dokonale známa nenj, gelikož vlastnosti, histo-
rie, starobylosti a t. d. gednotných gegjch mjst a končin
dosawád w důkladnau známost uwedeny negsau. A předce
tak mnoho wěcj w tom ohledu geště do sebe skrýwá, že
kdyby se obgewily, nemálo by přispěly k wětšjmu wla-
stenské historie našj wyswětlenj. O kězby w každém
okolj gednoho toliko takowého skaumatele bylo, gakož
geg swrchu řečený slowútný Seneca uwádj! Mnohý krás-
ný literárnj poklad by gistě na swětlo wyšel, a obgasnil
by mnohau temnau stránku historie našj. ¹⁾ — Ten, genž
toto pjše, snažil se z oné končiny, w nž giž 35 let žige,
mjsto- a žiwotopisné, historické a starobylostné památky,
wůbec až posud neznámé na swětlo wynesti, gakož lite-
rárnj listowé: Hesperus, historický archiv swobod. pana
Hormayra, národnj kalendář p. André, německý a český
musegnjk, německý a český přjtel mládeže a giné listy
zgewně to oswědčugj. Mnohé však geště stáwá stránky
w okolj Kopidlenském, gegjžto historicko-antiquarské po-

1) O mnohých s Pliniusem řjci se může: »Proximorum incuriosi
longinqua sectantur.« *Epist. lib. VIII. 20.*

psánj nemálo potřebné gest. Zaměřil gsem nynj za přj-
 ōinau tau ze swého sjdlá Kopidlna na Staré Hrady, 1 ½
 mjle od něho vzdálené, a na cestě té, což obzvláště
 památného gest, sbjrati a w známost uwéstí zamýšljm,
 gakož r. 1833 *na cestě své z Kopidlna na chlum Welíš* učinil
 gsem, kteréž popsánj mým přemilým vlastencům welmi
 wděk přišlo. ²⁾

Městys Kopidlno ležj na panstwj téhož gměna, gehož
 rozlehlost obnášj 1 ¾ čtwerhranné mjle, a přes 9000 oby-
 watelů počjtá. Počátek téhož městyse sahá vysoko w
 prostřednj wěk, a staršj gest, než mnohé znamenité město
 w Čechách, gakož i bljzké kragské město Gičjn, kteréž
 geště déljš čas wesnicj bywši Židžina slaulo, an Kopidlno
 giž za městys (oppidum) bylo wyzdwíženo. Městys ten
 w ladném a krásném údolj ležj, gjmž potůček Leština
 se wine, odkudž nad Leštinau sluge, a gegžto mjrné pů-
 wabné přjwršj s obau stran obražuge. Kdo wstauj na
 Horku, mezi Kopidlnem a wsj Bučowsem ležjcj, a kon-
 ōinu tu, započjnjagjcj k seweru od Sudetů čili Krkonošů
 a táhnaucj se k gihi, do krage přes Rožďalowice a Lau-
 čenj, obezjrá, s newýslovnau libostj spočjwá zrakem swým
 na krásách, genžto wúkol něho rozprostřené ležj. W
 tomto ladném údolj, gehož úrodná půda dělnjkům swým
 bohaté úroky gich práce nese, zarazil sobě rytjř slowan-
 ský záhy swé sjdlo; neboť giž ku konci wěku třimáctého
 Bočko z Kopidlna znám gest, w gehož znaku *kopj* před-
 staweno, odkudž beze wšj pochyby ten městys Kopidlno
 nazwán. Přes dvě stoletj wládli zde rytjřowé Kopidlán-
 štj, ³⁾ po nichž Haučwicowé z Biskupic (1527), Ráben-
 hauptowé ze Suché (1564), Rudolf Trčka z Ljpy (1616),
 Albert z Waldšteina, knže Friedlandský (1623), hrabě
 Ludwik z Ditrichsteina (1635) a posléze hrabata Šlíkowé
 (1638) gsau nastaupili, z kterýchž slawného rodu až po-

2) Wiz tohoto musegnjka 4tý swazek 8ho ročnjka str. 381 až 401.

3) Obšjrněgi o nich gsem psal w 3tjm swazku 4ho ročnjka téhož
 musegnjka.

sud p. hrabě František Gindřich, c. k. generalmajor a wjce wznešených řádů kommandator, muž srdce spanilého a welmi dobročinný, na Kopidlně gest vládcem. 4) Z řady tuto uwedených dynastů Kopidlenských mnohý w letopisech našich slyne a na slowo wzat gest. Městečka Kopidlna zvláštnj však dobrodincowé byli: Zdenko z Střewače a z Kopidlna (1361), gehož snažnostj tehdegšj filiálnj kostel Kopidlenský od Pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic od fary Drahorazské oddělen a za farský wyzdwižen byl. — Zigmund Kopidlanský r. 1524, Baltasar Rabenhaupt ze Suché r. 1616, a Rudolf Trčka r. 1619 toto sjdlo swé pěknými wysadami nadali gsau. Hrabě Fr. Jos. Šlik tamnj krásný chrám Páně a dům farnj r. 1704 a 5. na weliký náklad wzdělati nechal, an p. Fr. Ondřeg Ryc, syn měštěnjna Kopidlenského, apoštolský protonotar, čestný kanownjk Kralowěhradecký a okresnj wikář Gičinský, práwě tam děkanským auřadem vládl. — Za času p. hraběte Josefa Šlika, slawné paměti, c. k. tagné rady a cjs. wyslance u krále Danského a německé říše, městysi Kopidlnu přeweliké dobrodijnj se stalo, že od tamnjho měšťanstwa r. 1646 zakaupený hospodářský statek, w 41½ korcjch polj, w 23 kor. luk a w 4 kor. a 2 měř. zahrad a lesů sestawagjcj, r. 1791 řádným základem (fondem) školnjm se stal; gelikož, gak listina swědčj, pro *žákovstwo* Kopidlenské zakaupen byl, z něhož učitelstwo se platj, od žáků žádný školnj plat neskládá se, wsickni školnjmi knihami, a schopnj k hudbě i přjměrnými nástrogi se opatřugj. Wěru, málo kde snad w Čechách městečka nagdeš, genž by w ohledu tom Kopidlnu se wrownati mohlo. O dokonalé mládeže wzdlánj, gak ge normálnj škola poskytowati má, zdegšj duchownj i swětské učitelstwo chwalně se snažj. — Tutě též patrný widěti důkaz, kterak sjdla we vlasti našj zwět-

4) Šjregi o tom psáno w mjstopisu krale Bydžowského p. prof. Sommera na str. 87—90, w němž historickau část panstw Kopidlna a St. Hradů spisowatel cesty této gest wypracowal.

žugj se a lidnatost w nich náramně se množj. Geště ku konci wěku sedmnáctého bylo w Kopidlně 50 toliko domů s 400 obywateli, z nichžto gich 11 tak zwané *malé šlechty* náleželo, kterauž w swé historii farnj školy Kopidlenské (r. 1831) na str. 12 a 13 ze gména gsem uwedl, — a nynj gich gest 184 a obywatelů 1318. — W městěčku tomto žilo w 16. a 17. stoletj několiko farářů, učestnostj swau we vlasti našj welmi proslawených. Dwa z nich přináležj k Husitům; Jan Štelcar Želetawský z Želetawy ale giž Luterské konfessj zcela byl oddán. Muž ten slowůtný byl w bohoslowj spisowatel; Index librorum prohibitorum na str. 252 a 253 zgewně to osvědčuje; wšady wšak co postaupenec Lutra proti cjrkwi katolické náramně odporného, nepřátelského progewuge ducha. Dřjwe než se co farář do Kopidlna přistěhowal, wydal r. 1593 w Bystrici pod Libánj na témže panstwj Kopidlenském knjžku: *„proti ošemetné počtě a pokrytské swatých“*, w njž mezi giným takto pjše: „Daremně *kněžstwo modlářské Antikristowa učenj* (tak kněžstwo katolické a wjru geho nazýwá) nám kněžjm ewangelickým na swých kázanjch utrhağj, mluwjc, že gsme nowé učenj zarazili, když slowem Božjm háğjme posluchačům swým, swaté a swětice, lidi mrtwé, wzywati a k nim wolati.“ W Kopidlně nad Leštinau wydal knjžečku z řeči latinské na česko přeloženau r. 1595 *„O lichwě, lakomstwj a bohatstwj“*, kterauž urozen. p. Wáclawowi Plakwicowi z Plakwic, hejmanu na Kopidlně, kmotru swému dedikowal. Farář Želetawský tedy ženatý byl, což též widěti z register býwalého hrdełnjho práwa w Kopidlně (1595), kdež gistj zagatj paličowé při swém wýslechu wyznali gsau, že také položili oheň w tom hrubém domě w Kopidlně, kde *kněžka* prodawá gjdlo. ⁵⁾ — Druhý duchownj správce

5) Wypočítal gsem z městských spisů onoho wěku, že ročnj plat Kopidlenského faráře tehdaž wynášel 34 kop gr. českých; kopa wšak platila 5 zl. 32 kr., což tedy 168 zl. 8 kr. činj. Tuť nenj diwu, že panj farářka geště giné wýžiwy hledala.

w Kopidlně, w literatuře našj proslulý, byltě Abraham z Günterodu, staršj tamnjch bratrj Českých. Kdož geg z učených našich co překladatale Xenofontské Cyropaedie nezná, kteráž r. 1605 w čtwrtnj formě na swětlo wyšla, a druhé wydánj pak dědicowé Krameriusowi r. 1809 w Praze obstarali? Günterod mjrněgšjho byl ducha než Želetawský, protož i také w Kopidlně pokogněgšj žiwo-bytj měl. Wiz o tomto slowútném muži Jungmanowé historie literatury České djl I. str. 187, a djl 2. str. 651. Abrahama z Günteroda nástupnj, Hawel Padowský, poslednj byl w Kopidlně nekatolický duchownj správce, gehož manželka Zuzana r. 1639 w křesticj matrice gakož kmotra zapsána gest, a farářkau Kopidlenskau tam nazýwá se. — Z katolických farářů, gichžto řadu čestný děkan Jakub Michal Jaron z Rosensteina r. 1642 započjná, a gemuž při tehdegšjm duchowenstwa nedostatku panstwj Kopidlenské, Welšské, Starohradské, Dětenické, Roždialowické a Dymokurské k duchownjmu přisluhowánj bylo wykázáno, — mnohého lze co muže wýtečného uwěsti. Připomjáme tuto faráře Wáclawa Ondřege Koheliusa, gehož slawný Čerwenka z Wěznowa, děkan Gičjnský, we spisu swém: *Podstata wjry křestanské* (1660), mezi ney-účeněgšj sausedy swé ze stawu duchownjho klade, gakož i Leona děkana Soboteckého a p. Wicha, faráře Hořické-ho. Byltě Kohelius statný wjry katolické a práv duchow-njch obhágce, gakož ode mne w historii panstwj Kopidlen-ského a Starohradského, kterauž w rukopisu nástupnjkům swým na památku zůstawugi, swětle gest dokázáno. — Slušno též poukázati na Wácl. Bernarda Duchoslawa, kanownjka Welkohlohowského (Grossglogau) a faráře Kopidlenského, gakož i na Fr. Antonjna Frischmanna z Ehrenkronu, kterýž třemi farami, Kopidlenskau, Welšskau a Wostruženskau gest włádl. — Spisowatel této cesty gedenadwadcátý nynj gest na Kopidlně, gak dalece historicky známi gsau, katolický wšak čtrnáctý duchownj správce.

Za mnohými příčinami stává se nyní městy ten mnohem znamenitější, nežli byl dříve. Královská cesta, od weleslawného p. hraběte Fr. Šlika, nynějšího na Kopidlne vládcy, s jeho poddanými důkladně ustawena, a k městům Gičnu a Poděbradům wedauč, sjíždí to nyní mnohem živější činy. Roku 1834 od Jeho Excellency biskupa Královéhradeckého p. Karla Borom. Hanla založený wikariát Kopidlenský větší ziskává mu známosti w Čechách, gakož i r. 1840 w nowě tam zaražena c. k. poštowská štací. 6)

Když cestující z Kopidlny ke Starým Hradům *smutnan* ulic se běře, a gemužtě známo, že odtud nese své gmeno, poněwadž lidé hrdelním právem na smrt odsauzenj tau ulic na popraviště u blízkého lesjka Habrownjka wedeni byli, kdež gedno popluží proto až posud *»u sprawedlnosti«* slowe: mnohá, zagisté trudnost nalehá na jeho srdce. Neboť zapřiti se nedá, že při káránj výstupků onen wěk w mnohém ohledu barbarským byl, an nezřídka zločin, menšího káránj hoden, giž ztrátou žiwota se trestal. Tjm wjce ale zkormautj se duch náš, an powážjme, že tau krwawau cestau i lidé, gež dle tehdejší surowosti za čaroděge měli, k řečenému poprawnému mjstu kráčeli gsau. Čteme w registrách býwalého hrdelnjho práwa w Kopidlne geště při r. 1609 a 1610, že rytíř Albrecht Křinecký z Ronowa a Dětenic poddaného swého Jana Kočjho, a rytíř Burian Slibowský ze Skřiwan a Barchowa člověka swého Wjta Kučeru, co domnělé čaroděge, k řečenému práwu gsauč odewzdali, gichžto hlavy tam též na popravišti pod mečem klesly. Geště r. 1614. byl od tamnjho magistrátu geden hrdelnj ortel w čtvrtek po sw. Mistru Janu z Husince wydán, z čehož widěti, že i přjседj u hrdelnjho práwa tehdáž geště Husité byli. 7) —

6) Pomjgjm tuto ostatnj zpráwy o městětku Kopidlne, gak w politickém tak i náboženském ohledu, kteréž ode mne we swrchu gmenované historii farnj školy Kopidlenské uwedeny gsau.

7) Léta 1613 tam zaznamenáno stogj, že Baltasar Rabenhaupt se

Aby cestugjcy, dogda lesjka Habrownjka, z takowýchž-to trudných swých myšlenek se probral, obrat z téhož mjrného přjvršj oko swé do údolj rozmanitých krás, kteréž před njm gest rozprostřjno, a tam ke straně gžjnj welikým rybnjkem Kamenským, skrze výborné kapry swé we vlasti našj dobropowěstným, se končj. Gžž Pawel Stranský chwálj we swé Republica Bojema panstwj Kopidlenské ohledem gehu welikých rybnjků a gich přechutného plodu, a náš slowútný Balbin dokládá: »že w nich tudž tak chutná stává se ryba, gelikož do nich wezdy žiwá a čerstwá přiteká voda«⁸⁾ — Dworec u rybnjka Kamenského ležjcy přináležel w 14. wěku Pražskému arcibiskupu Arnoštowi z Pardubic, kterýž několik honů odtud í w Bučowski (tak zwaném od osobnjho gména Buček) a w Běcharech (obé sjdlo na panstwj Kopidlenském) twrze a dwory swé měl. W Bučowski až posud z onoho wěku znamenité hradiště widěti gest. Ty dwory a statky od Arnošta *malé šlechtě* za léno byli dány, gegžto powinnost za to byla: arcibiskupa na gehu cestách prowázeti, při slawnostech w gehu komonstwu býti, w gehu twrzjch strážnj konati službu, i též do wálky táhnauti a

Suché, dynasta Kopidlenský, kata Wácl. Swobodu w žalát wsadii kázal, proto že zlosyna gednoho, genž gehu poddaný byl, špatně odprawiw, weřegně pronesl se: »Gak geg páni odsaudili, tak se mně při poprawě wede«; a když gistý rytjř Myslibor Hamza od něho stat byl, hlavu gehu do rukau wzaw hlasitě zwolal: »Škoda té hlawy, že skrz takau maličkost musila ze swěta gji.« — Na to k zadostučiněnj přikázaw katu pod pranyřtem kleknauti, pro Bůh a wšecy swaté odprositi, načež šmáhem (ceychem) znamenán, metlami mrskán, z panstwj wyhnán a gemu zahágeno, we wůkolj čtyř mjl na statky p. Rabenhauptu wkročiti.

8) »Piscinae commendatis ab exquisita bonitate cyprinis, luciis, percis et . . . abundant. Testis ejus rei est Kopidlana ditio, ubi loci Domino pecuniosa temporibus statis solet accidere piscatio«; — a Balbin in vita Arnesti lib. III. Suavissima est piscium bohemicorum caro, quod non aqua lacustri et stagnante, sed viva et nova semper affluente vivunt et gignuntur.

t. d. Takových lennjch (manských) statků geště wjce měl Arnošt w kragině této, z čehožtě widno, kterak slawná i w tom ohledu byla tehdaž arcibiskupská stolice Pražská. —

Když z řečeného přjwřj dále geště, i za wes Mley-nici. na témže panstwj zjráme, gedno tam poplužj, kde též druhdy hrádek a dworec rytjřský stál a Warobyly slaul, o němž za dnů našich žádné giž stopy. Nalezentě newlawno w staré listowně kanceláře Kopidlenského spis od r. 1523, z něhož widěti, že dworec ten p. Jánů mlad-šjmu Křineckému z Ronowa přináležel, genžto na něm mnohau sprawedlnost za 100 kop gr. česk. Hynkowi Haug-wicowi z Biskupic, pánu na Kopidlně, gest prodal. Od téhož dworce gedna lauka až posud u obecného lidu Warabule sluge. —

An wedlé Habrownjka dále se cestuge ke Starým Hradům, přigde se na gednu w okolj tom wynikagjej niwu, genž tuto Kopidlenskau a Libanskau farnj osadu děl, dělwiš tu druhdy i Kopidlenské a Starohradské panstwj, a Ledkow slowe. Byl zde w prostřednjm wěku též znamenitý šlechtický statek, gjmž w 14. stoletj p. Beneš a w 15. Oldřich z Dráhenic wladl. 9) — Krásné to opět přjwřj, z něhož wyhled na ladné Libanské okolj rozkoš-nau poskytuje očjm zábawu, u gehož paty rybnyk po 268 měr rozsáhlý a Ledkowec zwaný ležj. Musjt každý, gemuž stará historie končiny této známá, wyznati, gaktě náramně rozdjlná gegj twářnost minulých a našeho wěku. Celá ta kragina tehdaž rytjřskými hrady takoměr poseta byla. Kdetě bylo gakés wsi, tam yětšjm djem byla i twrz. Wúkol ležjcy mjsta: Bjsko, Studenice, Bystřice, Stará, Milkowice, Dětenice, Heykawice, Lopuě, Křešice a g. swětly toho gsau důkaz. Musit to pro toho, genž z Ledkowského přjwřj končinu tu s tolika twrzemi obe-

9) O onom prawj se. we starém spisu (1410): »Residens in Ledkow.«

zjral, půwabný obraz býti. O swrchu řečeném Benešowi, pánu na Ledkowě a Dětenicjch, až posud zde panuge powěst, že w lese, genuž gméno Winička, — druhdy snad skutečně winice, nynj ale část rewjru Wosenického — u gedné skály husitské čjtáwal knihy, a po 400 letech geště ta skála sluge Benešowa skála. O Oldřichu z Ledkowa w žiwotopisu krále Wáclawa IV. (od Pelzla, w djlu 2. str. 601) w gedné listině gest psáno, že mu od řečeného krále tři milostné nadacj listy, kteréž od geho předků, krále Jana a cjsaře Karla IV., za přjčinau statku Ledkowa byl obdržel, r. 1412 dne 28. Unora stwrzené byly. —

Pod Ledkowem, dále na cestě ke Starým Hradům, ležj panský dwůr: Nowé dwory (u Balbina Nowodworium) zwany, odtud mage swé gméno, že pozděgi, an we wálkách Šwedských starý dwůr a hrad Ledkow gest zašel, od hrabat ze Šliků w nowě založen byl. —

Bljzko odtuď, an dále kráčjme, na lewo k západnj straně, ležj wes Křešice s 35 budami, gichž tam r. 1686 osm toliko bylo, a wedlé nj znamenitý rybnjk »Křešický« zwany s wyborným plodem, gehož welikost k 700 měřicjm obnášj, de něhož potůček Bystřice, od Libaně tekaucj, wplýwá. Zdegšj mlýn, — takto znj powěst — prwnj byl té wesnice základ, což od časoslowa »křesati,« — »křeši« — prawdě welmi podobno. We wěku 16. náleželo to mjeto šlechtici Albrechtowi Lhotickému ze Lhotic a na Křešicjch, a pozůstatky tamnj twrze mjstnj rybnjk až posud do sebe skrywá. We wálce Šwedské, kteráž strašliwě hubila kraginu tuto, wes Křešice takoměř wyhynula; až do roku 1705 wšecko bylo tam prázdno a pusto; tu teprw 7 baráků tam vzniklo.¹⁰⁾ Wyprawuge náš učený Balbjn w swém Gičjnském rukopisu, kterak ti, genž w řečené wálce do pewného, vysoko strmjcyjho hradu We-

10) Tak o tom swěděj listina hraběcjh Šlikowského kanceláre w Gičjnowsi.

liše, 1½ mjele odtud, se skryli, žalostným srdcem na to patřili, an Šwedové (1646) na panstwj Starohradském všeecko plenili a hubili ohněm. ¹¹⁾ — — —

Tentýž smutný osud potkal i wes Psinici, ku kteréž nynj cestujcej přicházj. Byloť tu po tom nepřátelském ohněm pleněnj geště r. 1705 — 9 toliko stawenj; nynj w tom sjdle w 59 domjch 330 obywatelů bydlj; gest tu též prastará, za našich dnů oprawená kaple sw. Giřj, ku faře Libánské patřjcej, spolu weliký panský dwůr a znamenité rybnj sádky. Zdegšj kostel r. 1384 byl farnjm, a platil desátku na gednu lhůtu 15 grošů; dwůr tohoto mjsta ale král Wáclaw IV. r. 1406 kolegiátijnmu kostelu na Vyšehradě darowal gest, a pak geg králowštj komornjci Petr Strnad a Wáclaw z Radkowa, přigmjm Kuš, užjwali, gakž to Balbin in libro curiali na r. 1406 dokazuje.

Naproti Psinicům k sewerovýchodnj straně, as ¼ hodiny vzdálj, ležj wes Zliw s 50 stawenjmi a 285 obyw., též w mnohém ohledu památná, a po mnohá stoletj swobodné rytjřské sjdlo. Táhnau se k nj od Psiníc krásné lučiny, po nichžto w létě přemilá procházka, a kteréž se Zliwské strany weliká bažantnice ohražuge. Gestu tu též filiálnj kaple pod gménem nalezenj sw. křjže, ku bljké faře Libánské přiwtělená, w prostřednjm však wěku (1340) i ona farnjm kostelem byla. Co w kragině této tehdaž w okolj as 2 hodin farnjch bylo chrámů Páně, co duchowenstwa při nich gest žilo! Za blahoděgného panowánj Karla IV. paměti nesmrtelné tak mnoho gich w zdegšj kragině zniklo. ¹²⁾ K Zliwské faře ta sama toliko patřila

11) In arce Welisch delitescendum nostris fuit, et quietiora tempora expectanda. Spectabant interea crebra pagorum et praediorum incendia, quae Lattermam, arois Skalensis et praesidii Suedici Praefectus ob neglectas contributiones in ditione Comitum Schlik 1646 excitabat. — Manuscr. Gičimense pag. 180, kterýž rukopis nynj w českém Museum w Praze se chowá.

12) Obšjrněgi o tom ode mne psáno w pagednánj: Ueber die Kirchen und den Clerus der Herrschaft Kopidno-Altenburg im 14. Jahrhundert. — Wiz 1. ročnjk německého Museojka (1827).

wes skromné tenkráté welikosti, a tamnj farář r. 1384 s mjestnjm rytjřem Zdenkem Drštkau ze Zliwě umluwu učinil, že proti gistému ročnjmu platu kaplana a geště gednoho klerika držeti bude. ¹³⁾ Prawdiwě tudjž Balbin, w swé apologetické dissertacj pro lingua Slavonica na str. 71 napsal: Nullam prope in Bohemia tota parociam fuisse, quae praeter parochum, quem illi plebanum vocabant, vicarium sacerdotem alterum, imo adeo saepe tres, quatuor non haberet. ¹⁴⁾ —

Po řečeném rytjři na zdegšjm swobodném statku 1513 Martin Černý ze Stebna, po něm 1545 Petr Bohdanský z Hodkowa tu vládl, a nápotom geště dwa šlechticowé, nazwáni Zliwštj. Poslednjho dwa synowé Jan a Girj w Gičjně u Jesuitů študowali, kteréž tamnj dynasta knjže Albrecht z Waldšteina pro gich chudobu podporowal. ¹⁵⁾ —

Z tolika rytjřských sjdel w tomto okolj, kteréž takoměř každá wes měla, též patrně widěti, že panstwj Starohradské před wěky malého okresu bylo. Město Libáň k východnj, polednj a západnj straně téhož panstwj činilo pomezj; gelikož wšecká k praweným stranám ležjcj mjsta swobodná šlechtická byla sjdla, což i kšaft slawného rytjře Arnošta z Pardubic a na Staré, Pražského arcibiskupa Arnošta otce, kterýž 29. Prosince 1341 na Starých Hradech udělal, zgewně oswědčuje. Neboť dle něho to panstwj mimo hrad Stará, městys Libáň toliko tři wesnice, Hřmjn, Wažice a Sedliště do sebe obsahalo. Když ale nápotom r. 1638 s panstwjem Kopidlnem w geden majorat srostlo, mimo města Libáň giž 13 wsj počjtal. —

13) W. Libros Erection. volum. VIII. G. 8.

14) Dále Balbin w témže spisu prawj: Istorum munus erat, divinas laudes teŕcitare, pro incolumitate et salute regni Deum precari, certis per hebdomadem diebus divino honori, et juvandis Patronorum et fundatorum animabus sacrificare etc.

15) W swém rukopisu Gičjnském tentýž zaznamenal: Adolescentulis duobus equestri ordinis etc., ut studia literarum prosequerentur, quod paupertas vetabat, vestes curatae.

Slušnot však, abych ze Psiníc cestuge dále, kteráž cesta stromořádm k městu Libani lžbezně wede, co w polohu tom pěkného a památného, dále popisowal. Radostně předewšjm gest pohlednutj w romantické a půwabné okolj panstwj Dětenického, swobodného p. z Wessenberka, se Starohradským mezugjcjho; neboť co přjroda zemských kras do sebe má, nemáo tuto gich pospolu nagdeš. I w historickém ohledu mnoho důležitého by se zde uwesti dalo. Upřjmná gest žádost naše, aby sausedský welebný pán Wacław Beránek, farář Wosenický, muž učný a vlasti welmi milowný, swůg spis o panstwj Dětenickém brzy na swětlo vydal. Obğewj se skrze něg zagisté mnohá pěkná letopisná a starobylostná wědomost kraginy této, a přispěge k úplněgšjmu poznánj historie gegj. — Gá zůstáwage w mezech panstwj Kopidlno - starohradského, obracjw oko swé, krásnau wůkol sebe přjrodau se bawjcj, k oné niwě mezi Psinicemi a wsj Kozadjrskem ležjcj, genžto na Lopusči słowe, a nynj neznačné gest mjsto. Byloť i zde před wěky wýtečné sjdlo rytjřů Lopuckých, o nichž nynj toliko w starých letopisech zde onde památku nagdeš. Giné stopy tuto nestáwá po nich; gen rybñjk gedem »Lopucký« a gedna lučina, na Lopusči od něho nese swé gméno. Giž swrchu gæm prawil: kterak náramně se změnila twářnost kraginy této proti prostřednjmu wěku! Můžeme i zde s Quidem zažalostit: »O ty wše požjragjcj čase, a ty záwistné stáñj, wy wšecko hubjte; a co gednak wašjm zubem nahlodáno, wšecko poznenáhla potjrate! ¹⁶⁾ —

Giž r. 1313 seděl tuto rytjř Schcyech (čti Stiech) z Lopusče, kterýž w prodegné listině býwalého Templářského dwora u sw. Wawřince w Praze co swědek uwádj se. Geho spoluswědkowé byli: Jan zbrognoš (miles) z Rožďalowic a Saldo z Robůse, oba bljzcj sausedé gehu. L.

16) Tempus edax rerum, tuque invidiosa vestustas,
Omnia destruitis, vitiataque dentibus aevi,
Paulatim lenta consumitis omnia morte!

1341 náležela twrz a dwůr Lopus rytjřowi Bohunkowi z téhož kmene, kterýž sauseduge s dynastau Starohradským, proto na kšaftě Arnošta z Pardubic, gak swrchu uweden gest, za swědka gest zapsán. — Po něm l. 1377 znám tuto gest Huřak z Lopusi, gemuž Staroboleslawská kapitola dwory Sušen a Sušenec emphyteuwický zaprodala¹⁷⁾, a kterýž farnjmu kostelu we Wosenicjch, odtud as 1/2 hodiny vzdálj, r. 1391 ročnj činže dáwal 1 kopu grošů českých¹⁸⁾. — Nástupnjk geho opět slaul Stiech z Lopusce, a ten byl geděn ze 40 spoluauďů bratrstwa, kteréž kapli Božjho těla w Praze 1382 prwnjho dubna gest založilo. Aučel téhož bratrstwa bylo obgednánj. Měj swatých a drženj wigilij po smrti gednoho každého apolučlena. W pozděgšj listině (28. Čerwna 1403) o rytjři Stěchowi se wyswědčuje, že on a geště dwa rytjři od téhož bratrstwa za geho heytmany zwoleni byli, kteréžto zůstawiwe sobě patronat řečené kaple, gi doktorům, bakalářům a študugcjm národu Českého u Pražské university přepustili, kterémuž gednánj i náš powěstný Hus přjtoměn byl. Posléze geště Kašpara z Lopusce (1440) nalazáme, genžto, an 13. března od pánůw a rytjřůw Českých w městě Čáslawě zarazila se gednota, by w Čechách po tolika záhubných bogeh a pohromách zemský pokog se uwedl, byl s Purkardem a Zdeňkem z Kopidlna a Petrem Střewackým té gednoty členem. Čte se w listu od nj wydaném: »Widauce a znamenagjce mnohé a přjliš škodliwé záhuby a škody w králowstwj českém, a zwláště w kragjch našich, gešto se to nás tu naywjce dotýče: protož toho litost welikú magjce, uđinili gsme sněm kragůw našich nynie w městě Čáslawě, chtiece, aby takowé wěci dobrému obecnému škodliwé, tudjž i našemu, staweny a ukroceny byly, a konečně aby přestaly w našich kragjch, a pokog a gednota aby mezi námi zachowána a držána byla.«¹⁹⁾

17) W. Balbini Miscell. Decad. I. Lib. V. p. 66.

18) Libri Erectionum, Tom. XII. D. 10.

19) List ten našjm slowutným Palackým na swětlo byl wydán.

Kdy a jak toto plechtické ajdlo zašlo, nemožno říci; neboť nikdež o něm více jakés známky nenalézáme. Bezpochybně pán Star. Hradů později co blížký statek ge koupil; poněwadž we věku 16ém již k geho panstwj bylo přiwtéleno. —

W takowémžto rozgjmánj o starobylostech kraginy této, dostíhl gsem pomalu kráčege města Libáni, kdež u swého přítele, p. Antonjna Pacowakého, tamnjho welezaaloužilého faráře, a u geho w prawdě dwogjetihodných kaplanů, p. Wáclawa Černohause a p. Antonjna Nowáka, čestného Čecha, sobě gsem pooddechl. Co tuto mezi námi o témže městě bylo rokováno, obgewj následugjij wyprawowánj. —

Libaň (w starých listinách Luban, Lučbán zwany) též ladnau polohu má, kteráž k jižnj straně w pěknau planinu se rozprostjrá, k sewerozápadnj straně ale w malé odlehlosti mjrnými pahorky se hradj, na nichž strmjij lesjci, a krásné welmi rozlehlé zahrady oko přelíbě bawj. Od potůčka Bystřice, od seweru a wesnice téhož gména k němu plynaucjho, Libaň nad Bystřicí slowe. Co gsem o městě tom w mjstopisu krage Bydžowského p. profesora Sommra (1835) na str. 100 napsal, netřeba tuto opětowati. S několika neznámými památkami toliko se zděljme s čtenáři swými. — Při tamnjm farnjm kostele, kterýž od hraběte Františka Gindřicha Šlika r. 1754 w nowě a skwostně byl wzdělán, uwedena byla w minulých stoletjch tak zwaná literácká společnost čili kůr literácký, gakož w přemnoha giných městách Českých, a též w sausedském městěčku Kopidlně, kterauž w swé historii geho farnj školy obšjrně gsem popsal. Přispěly tehdaž ty literácké kůry welice k probuzenj nábožnosti w srdcích lidských, kteráž dlauhotr wagjijmi wálečnými pohromami zcela byla udušena. Duchem pak cjrkwí našj nemálo odporným, genž we věku osmnáctém vládl, zašly ty literácké společnosti, což se w Libáni r. 1785 stalo, a peněžitý kapital gegj základu (fondu) náboženskému w Praze

gest připadl. Při též farnjm kostel, nacházegj sé obrazy dwau slowútných Jesuitů a spisowatelů, Canisia a Stredonia, na nichžto w životnj welikosti předstaweni gsau, dostawše se sem bezpochyby z blžké Gičjnské kolege Jesuitské, kteráž we wěku 17ém tam wýtečně gest autorkowala. — Ginj duchownj z gich řádu, an w 17ém wěku swětského duchowenstwa přeweliký byl nedostatek, gakož p. Joannides, Burnatius, Krawařský zastávali tuto pastýřský úřad.²⁰⁾ O Johannidesowi r. 1624 w Gičjnském rukopisu p. Balbina na str. 42 gest psáno: *Exercitissimus et probatissimus erat in excursionibus apostolicis operarius,* — o Burnatiusowi tamtéž se čte: *„Libanum, ubi 1625 die 19. Maji Ecclesiam ab haereticis occupatam vindicavit, P. Burnatii apostolicos labores vidit et suo bono sensit.“* Jesuitu P. Adama Krawařského gruntownj pán Křištof Popel z Lobkowiců tam powolati nechal, aby mnohým z poddaných gehu, geště ginowěrcům, wšecky důwody, gešto gich od přigetj wjry katolické odwracugj, statně wywrátil, což, — wece rukopis — i dobrý účinek mělo: neboť 55 gich na to wstoupilo do prawé cirkwe.²¹⁾

W Libáni nápotom katolický děkan Kopidlenský Baron z Rosensteina 1642 wedl duchownj spráwu, až pak r. 1659 vlastnj farář Giřj Hodkowský tam usazen byl. Z gehu nástupnjků p. Adam Fr. Forner (1666), Burian Jessčňsky, libomudrcwj a bohoslowj bakalář (1690), Jan Jos. Stella (1710), a p. Jan z Voglu, spolu biskup, okresnj vikář Nymburský (1751), byli wýtečnj muži, kterjž mnohau čestnau památku si tam zůstawili. —

20) Burnatius, gak Schmidl we swé historii řádu jesuitského (Parte IV.) twrdj, byl rozený Polák, pocházege z šlechtického rodu z Wielkowecowic, a w Gičjnském kostele jesuitském w kryptě pánůw Trčka pochowan gest. Gehu missionářstwj a nešťastný konec w obzwláštnjm pagednánj w Hesperusu (w ročnjku 1814) gsem popsal.

21) *Convocati omnes Domino hortante, ut quid pro sua religione, quid adversus nostram haberent, proponere non dubitarent; proposuisse salutis fuit; nam argumenta sic diluit P. Adamus, ut pauculis exceptis factum esse sibi satis caeteri faterentur.* Řečený rukopis str. 80.

Město Libaň, které již we swrchu uvedeném kšaftu jeho dynasty Arnošta z Pardubic (1341) městyssem (oppidum) slowe, a tudíž právem k nejstarším městěčkům kraginy této se připočítá, nyní 210 má domů, a w nich 1360²²⁾ obywatelů, genžto po dwau strašlivých ohněch (r. 1800 a 1821) již opět se zotawugj. Welikým mjsta toho dobrodincem byl mimo řečeného Arnošta z Pardubic, arcibiskupa Pražského, kterýž dobře opatřený špitál tam založil gest²²⁾, swobodný p. Giřj Pražskowský z Pruškowa, od něhož r. 1574 mnohého pěkného nadání podosáhlo, bywši jeho snahau od krále Maximiliána II. za město wysazeno, a i nyní měšťský swůg znak obdrželo. — Celá kragina ta, kterauž farnj osada Libánská do sebe obsahuje, náležela druhdy ku kragi Boleslawskému, a protož i nápotom, an končina ta ku Bydžowskému připadla kragi, pod duchownj správau konsistoře Litoměřické pozůstala, k nž náležj weškeren Boleslawský krag, gešto ostatnj fary panstwj Kopidlenského pod Kralohradeckým biskupstwjm stogj. —

Pozdwiha se po malém oddechu od přátel swých, krácel gsem měj Starohradskau dále k cji swému, a tuť wzeřenj k onomu poplužj, kde dwůr Milkowice a welmi rozlehlau zahradu 200 měr obnášegjci widěti gest, kterauž celý onen krásný pahorek pokryt, bawilo přelibě oko mé. I mjsto to, kteréž již nyní po dvě stoletj k panstwj Kopidlno-Starohradskému patří, bylo r. 1534 swobodné šlechtické sjdlo, a známtě ze starého tituláře stawu rytířského z onoho wěku Wáclaw Chwalowský z Ledeč a na Milkowicjch, genž tam byl gruntownjm pánem. Gest z toho widěti, že wšecká rytířská sjdla kolem Starých Hradů w onom wěku byla samostatná, a protož tehdeřj panstwj wyššj šlechty mnohem menšj měly okres, než za našich časů. Pak teprw, až geden blížký statek po druhém

22) In Liban nosocomium aedificavit, atque munivit necessariis et competentibus impendiis. — Script. Rerum Boh. Tomus II. pag. 440. — et Balbin vita Ernesti lib. III. c. 2.

akupowávali, gich panstwj wjc a wjce se šjtilo, což ale, an nápotom nemjrně stáwalo se, cjsař Josef II. za tau přjčínau zabágil, že tudjž méně možnému šlechtictwu všeecka přjležítost odajmá se, w našem králowstwj se usjdliti. —

Gak nynj Staré Hradý — giž dle gména w končině této neystaršj sjdlo — cestugjcjmu se před oči stawj, hned mu připadne, že půwodně nemuseli býti pewné mjsto, gakož obyčegně twrze a hrady w našem králowstwj byly; neboť ke třem aulům, seweru, gihu a západu přjwršěmi gsau ohražené, genžto s těch stran gakoby polo-okres wúkol nich činj, a toliko k východu odtud k městu Libáni planina se otewjrá. W neystaršjeh také listinách mjsto to negináče než Stará sluge²³⁾, gakž až podnes obecny lid ge gmenuge, a gich gruntownj pán Arnošt z Pardubic neyraděgi »pán na Staré« se psáwal²⁴⁾. Gméno Staré Hradý (u Balbina Antiquae arces) tedy pozděgi zniklo, an zde wýtečnějšj zámek wyzdwižen byl. Obec ta má nynj 48 stawenj s 390 obywateli; při nj gest weliký dwůr, piwowar na 30 sudů, a w zámku několiko úřednjků bydlj. —

Prwnj zdejšj dynastowé gsau historicky nám známj Templári, genžto až ku konci řádu swěho (1312) tuto swau kommandu měli. Král Jan Lucemburský nápotom statky gegich ku králowskému Fiskusu připogil, geště však za gehó panowánj Staré Hradý pánům z Pardubic bezpochybně kaupj připadly gsau²⁵⁾. Ze slawného rodu toho wládli tuto Arnošt, pak gehó manželka Adelička, gich synowé Arnošt II. arcibiskup Pražský a bratřj gehó

23) Gesti Adjectivum obecného Appellativi, gako: Wesela, Sucha, Tepla, Mladá a. t. d.

24) Pardubicium arx et civitas huic stirpi appellationem dedit, quamvis Ernesti pater sese de Stara maluerit appellari. Balb. in divi Montis Sion historia. Auct. II.

25) Wiz moge pagednánj w Hesperasu, ročnjk 1816 čjso 34, 37, 40: Die Herren von Pardubitz und Stara. Biographisch-genealogische Skizze.

Bohuslaw a Smilo, — in quibus bonis — wece Arnošt II. — habemus communionem cum ipsis.²⁴⁾ — Gich nástupnjci w drženj téhož znamenitého sjidla byli páni z Genšteina (1405), Pawel a Jan, od nichž kostelu Starohradskému mnohé pěkné darowanj se stalo, gакž základnj knihy kapitoly Pražské na mnoha mjstech to oswědčugj. — Po nich rytjř Zdeněk z Kopidlna a na Staré (1463), rytjřowé Rašinowé z Riesenburku (1491) Petr a Jan byli włádcowé St. Hradů. Tento w tamnj kapli (1577) byl pohřben, gакž geho hrobowý kámen to wyswědčuge;²⁵⁾ panstwjm tjm ale giž newládi wjce, prodaw ge nástupnjkowi r. 1567 za 26,000 kop gr. českých. — Po nich následowal Křištof z Lobkowic a na Biljně, s gehož dcerau Woršilau panstwj to na slawný rod swobodných pánuw Pruškovských z Pruškowa 1573 přešlo. Z rodu toho włádl tu Giřj a nápotom Desiderius z Pruškowa. Onen hned r. 1573 přestawil zámek Starohradský. Čte se nad prwnj hlawnj bránau wzhledem toho následugjcj nápis: Magnifici Domini Dom. Georgii, liberi Baronis a Pruškow, in Biela et Starymisto, Maximiliano II. a cubiculis, hoc aedificium piae suae posteritati memoriae propriis sumptibus transactum est. Anno a Christo nato 1573. —

Wýtečný muž tento, o němž Paprocký wyswědčuge, že byl prawý dwořák w šprymech panských, a w heroitských činech muž slawný, a Balbin dokládá: Vir erat sua aetate maximi nominis, — u čtyř římských cjsařů Karla, Ferdinanda, Maximiliána a Rudolfa byl tagnau radau a neyvyššjm komořanem, což nápis nad druhau hlawnj bránau, k druhému totiž nádwořj, doličuge:

Caesaribus Carolo, Fernando, Maxmiliano

Et Rudolfe Tibi fidus in obsequio,

Pruškovia veteri de gente Georgius ortus;

Ursula Lobkovicia consociata choro;

24) Geho manželka Salome w Božjnském filialnjm kostele od r. 1598 odpotjwá, kdež i dcera gegj Salomena a wnuk gegj Adama Bohuchwal pohřben gest.

Post sibi tot requiem hac exoptat in arce labores.

Haec statuit grati et nunc monumenta animi.

Byltě též spanilý Mecenáš učených mužů. U geho dwora žil 1575 proslawený básnjř Matauš Philomathes z Wolkenberka, rozený z Dačic. Na wšeučilišti Pražském přednášel libomudrcw. Cjsař Rudolf welice si geg zamilowaw, za básnjře ho korunowati dal. Takt prawj Balbin in Bohemia docta, Parte II. pag. 248 a Jos. Dobrowský in Corrigendis in Boh. doct. pag. 24. — Giž swrchu řečeno, že Giřj p. z Pruškowa w městě Libani, co geho weliký dobrodinec, u wděčné a neyčestnějšj památce žige. Prawé wlastenectwj a upřjmná wážnost pro weliké zásluby také to přikazuj, takowýchžto wýtečných mužů slawiti pamět. — J syn geho Oldřich Desiderius, wládna po otcí na Starých Hradech, mnohými důstognými úřady u cjsaře a krále Matiaše wlád. Byltě rada, komořan, králowský šjśnjik a podkonj (Stabuli Vicepraefectus) a weliká čest geho, že učené w Čechách welikomyslně podporowal. Balbin nazýwá geg kolege Klementinské w Praze a tamnj knihowny dobrodincem. Rod Prušowský totiž po deljšj čas skwostnau nashromážďel knihownu, kterauž nápotom hraběnka Johanna Prušowská Klementinské knihowně w Praze gest darowala ²⁷⁾. Paprocký Desideriowi z Pruškowa a geho rodu swau slezskau stehmatografi dedikowal, wděčně to wyswědčiw, že gich welikým přispěnjm gediné literárnj práce swé dokonati mohl. Památka geho tež r. 1616 na gednom krásném zwoně w Drahorozjch, genž tenkrátě gestě ku panstwj Starohradskému náleželi, nalezá se. Prwnj manželka geho byla Lidmila, hraběnka z Lobkowic, a druhá Johanna, rozená ze Sulewic čili Kapliřowa. ²⁸⁾ —

27) W. Abhandlungen einer Privatgesellschaft in Böhmen, 2. Band, S. 256.

28) Wjce o témže rodu ode mne psáno w archiwu Hormayrowu, w ročnjku 1816, čjślo 68. Die Freiherren Prušowsky von Pruškau, als Dynasten von Stará.

Nynj byl władcem na Starých Hradech proslulý Albert z Waldšteina, wýwoda Friedlandský, o němž Gičjnský rukopis na str. 57 prawj: »Vastus, ingens et vere regius erat hujus Principis animus.« Gest se co diwiti, že knjže ten, co wogenský wůdce tolika welikými a důležitými prácemi zanešen gsa, w Starých Hradech to, co se týkalo hospodářstw, tak pilně obstaráwati mohl, gakožtě skutečně činil. Bylať tam weliká obora, od žiwenných wnj gelenů »*Gelenka*« zwána, — takť až posud gedna lauka tam sluge, kterauž Waldstein r. 1630 w nowě zřjdiť dal. W témže roce 30. Zářj psal z Memingu, kdež s wogskem swým stál: »Gá 3. řjgna odtuď se pohnu, a ku konci téhož měsice do Gičjna přigedu. W Starých Hradech budu noclehowati, a wzhlednu tam oboru, pakli tak, gak gsem přikázal, zřjzena gest.« Byla tam též winice založena; o té wýwoda Waldstein 15. Března 1631 swým heytmánům na Weliši, Starých Hradech a Hirschberku gest napsal: »Aby nynj, an rywowá řezba započjná, winohradnjům přjnsně nařjdili, mjzu z nazwjce řewj do lahwič dáti, z uschlých ale čerwených řewj, až se spálj, popel wéwodkyni odeslati, za čež se gim má spropitné dáti.«²⁹⁾ »Na Kobiljm poli, — rozkázal dále — aby dwa silnj psi na wlky držáni byli, genž by na ně dobře doráželi.« Panstw Starohradské a Welišské, — twrdj náš Balbin — bylo knjžeti Albertowi od cjsaře Ferdinanda II na odpłatu za geho weliké zásluhy dáno.³⁰⁾ —

Po nešťastném geho dokonánj obdržel 1637 panstw Starý Hrad, muž proslulý w letopisech našich, hrabě Gindrich ze Šliků, cjs. polnj maršalek a přednosta wogenské dworské rady. Tenť gest tu půwoda ratolesti geho hraběcjhо kmene, genž Weliš-Kopidlenská slowe, gakož w historickém pogednánj mém: *Materialien zur*

29) Takto psáno we spisu páně Schotkýho: »O Waldšteina priwátnjm žiwobytnu« na str. 112 a 186.

30) Caesar, cum Alberti merita nondum se compensasse satis videret, Welišium, Altenburgum etc. ei donavit. Manuscr. Gičjn. pag. 12.

Ahnentafel des hochgräflichen Schlikischen Hauses vom Jahre 1375 bis 1824 w swrchu řečeném archiwu (1826) w čísle 86 a 87 obšjrně psáno. — Gelikož o slavném rodu tom w giných spisech mnoho gsem giž na swětlo vydal, což tuto opétowati nelze, toliko to dokládám, že giž déle než po dvěstoletj panstwjm Kopydlno-Starohradským tak włádne, že włáda ta požehnána gest pro mnohá tisjců obywatelstwa, genž na něm gest žiwo, a wřelé ze všech stran a srdce gest slyšeti přánj, by po dlouhé geště wěky weleslawný hraběcj rod Šlikowský šťastně panował w kragině této! —

Znamenali welectěnj otenářowé, že w popsánj cesty této semotamo i též o duchownjch přježitostech cos bylo podotknuto; což však, an powážj, že spisowatel duchownj gest, gim nebudiž diwno, k čemuž ale dokládá, že i při takowémžto wyprawowanj wezdy za základ sobě obrjá historické národnj spisy. — W Starých Hradech, an tam Templáři sjdlili, giž kostel pod názvem sw. Jana Křtitele a fara založené byly, wece však Rohn we swých Antiquitatibus Ecclesiarum etc., že od nich půwod swůg měli.³¹⁾ Sem také Libaň pod duchownj spráwu náležela, pozůstawi w tom swazku, an giž řád Templářů byl zašel. W tak zwaném Decimalkodexu, dle kteréhož co každý kostel ročně desátku we dwau lhůtách platiti měl, wyměřeno bylo, giž w Bystřici, Audrnicjch, we Zljwě — nynějšj filiálky k osadě Libánské patřjcej — farnj kosteli wykázani gsau, o Libáni tam ale řeč nenj, kdež teprw mnohem pozděgi, w 16. wěku, farář usazen byl. Nebudeť při tom nemilo, dowěděti se, gakých bohoslawných spisů pleban (farář) Mikuláš z Chotělic Starohradskému kostelu r. 1407 zůstawił gest.³²⁾ Gsauf následownj: Moralia Gregorii, Biblia s., Glossa super Psalterio, Orosius supra Cantica Canticorum Passionale, Liber abortivus dictus,

31) Quam Equites templi extruxisse censentur — a dokládá — Ecclesia insignis erat.

32) Bylť bezpochyby samé rukopisy; gelikož prwotisk u nás nesaá přes 1468 r.

Postilla Conradi, Stimulus dilectionis St. Bernardi, Soliloquia St. Augustini. 33) Na swém šlechtickém statku w Chotělicjch (blíž městečka Smidar) ugistil témaž kostelu též 4½ kop grošů českých pro tak zwanau rannj mši sw. (Missa matura) ke cti blahoslawené Panny Marie.

Když ze Starých Hradů opět k sjdlu swému zaměřiw celau tu ladnau kraginu s libostj gsem obezjral, welikau potěchu působilo duši mé to pomyšlenj, že gakož w Čechách wúbec, takť i tuto rozmáhá se pěkná vzdělanost lidu, že to též čistě slowanská kragina, všech ginoplěmenců prázdná, samým lidem katolickým, wjry swé wysoce milowným a w nj horliwým, obydlena; že tu nenj ni cizozemce ni ginowěrce. Wšecka gména na témže panstwj ležjících mjst pauze slowanská gsau, gakož se to u každého zewrub wyznačiti může. Nedagj se owšem prwotné přjoiiny těch gmén wezdy wyskaumati; totě však gisto, že wšecka gména ta půwodně významná byla.  Notajci končiny Starohradské, gakož i Slowané wúbec, wždy bráwali přjoiinu k pogmenowanj swých sjdel od takowých předmětů, gešto se jim důležitými neb památnými býti zdáli. Neywjce zdegšjch Lhotských gmen poukazuj ale wytečně na předměty takowé, s kterýmiž obzwlášť wesničané se seznamugj, o čemž powrchnj toliko gich skaumánj slowanského čtenáře musilo by přeswědčiti. 34) An dále nad cestowanjm swým přemýšlel gsem, wstaučila mi na mysl též ta ze zkušnosti wzatá prawda, že by mnohé děgepisné a starobylostné památky ze sjdel končiny této geště bylo se mohlo wykázati, kdyby starých pomjnků, pohřebných kamenů, náhrobků, nápisu a prastarých listin tak se bylo šetřilo a wážilo, gakož poswátnost takowých čestných pozůstatků z šjře dáwnnowěkosti to

33) W. Lib. Erection. Tom. III. M. 9.

34) W 17. wěku byly k Starým Hradům, gelikož geště samostatnému panstwj, přiwtěleny: město Libáň a 13 wesnic: Stará, Lyčao, Záhuby, Hětmjn (nynj Řmenjn), Sedlišťe, Doly, Wažice, Bystrice, Aunětice, Sliw (Zlřw), Pslnice, Křešice a Udrinice (nynj Auděnice). Wes Kozodjrek teprw powstala, an ze Starých Hradů a z Kopidlna mājorát učiněn gest.

zaskuhuge. Gakož ale giž náš wrělý vlastenec Balbin žalostil nad drzau zhaubau takowých památek za wěku swěho; taktě, žel toho! nezřjodka i we zdegšj kragině se stalo, přišlyt mnohau neswatau, surowau rukau na prosto w zkázu. Dláždili i tu památnými hrobnjky chrámy Páně, na nichž wše, co představowali, zhola wyslapáno; wyhubili prastaré nápisy, wápnem a klegem gich objliwše; roztržšili mnohý pomnjk na kusy, aby za látku k stawenj slaužil; z úřednjch listowen prodáwáno na baljky dáwnowěkých listin k tarmarečnictwj, a tudjž i na těchto mjstech ingenia horrida et inficeta to uzpůsobili, co Balbin zwláště záwisti nowě utwořené šlechty za času swěho připsal. „Gegj oči, wece, byly wzezřenjm na starowěké znaky a šjtj, genžto mnohého pomnjka ozdobowali, uražené; nalezali w tom wýtku swěho wnově pečeného urozenstwj, a aby takowý nelibý pohled na budaucnost gich nedogjmal, dali ty neypamátněgšj věci naprosto zrušit. Ginj to učinili z pošetilého strachu, domnjwajce se, žeby přjbuwnj těch, gichžto pomnjky w kostelch neb palácjch té nowé šlechty byly wystaweny, mohli přigjtj a z gegich sjdla ge wytisknauti. Tak, nastogte, gistý Prelát, — horribile dictu! — mnoho mramorowých hrobnjků z kostela swěho nechal wylámati, a aby ti, gichžto znaky na sobě nesli, nikdy gich nespatriili wjce, w přehlubokau gámu ge wházeti kázal. Podiwným tedy osudem i hrobnj kamené — wece starý básnjk Ausonius — nalezli hrob swůg. Mors etiam saxis, marmoribusque venit.“ Gestit to radostný wýsledek našeho wzdělaněgšjho wěku, že počjname takowých poswátných starobylých wěcj sobě wysoce wážiti; protož i také historie české země našj wjce se nynj ohgasňuje; děge a žiwobyt slawných předkůw našich zgewněgi a důkladněgi se nám popisugj; dostihne wšak historie naše w ohledu tom neywyššjho stupně, an gak dle hesla w čele stogjcgjho slowůtný Seneca prawj: *Wšezwědný zpytatel wšady wšecko wyhlaubá a wypátrá, což k témuž účelu za prospěšné bjti seznáwá.* —

III.

W ý s a d n j l i s t

pořádku pekařského w Dokzjch od roku 1585.

Přjspěvek ke zběrkám ze starožitnosti české

od

Karla Brantla,

c. k. cestowňho w Dokzjch.

W pátém běhu časopisu tohoto (str. 169 a 437) podal nám pan Palacký pod názvem: Zběrky ze starožitnosti českoslowanské, mnoho znamenitého a zanjmawého z wěků minulých. Podniknutj takowé zbuzuge každého ctitele vlasti k ušetřenj a k zachowánj podobných památek; gešto začasté mnoho přispjwagj k wyswětlenj vlastenského mrawo- i děgepisu i ku poznánj starobylého uměnj a průmyslu. Za tjm ohledem widělo se mi také za hodno podati tuto wěrný opis wysadnjho listu, gegž Jan z Wartmberku, pán na Nowém Zámku, Lipém a Bezdězi, cechu pekařskému w městěčku Dokzjch r. 1585 udělil, a genž se w pokladnici cechu téhož posud zachowáwá.

Půwodnj tato listina obsahuge 26 článků, které nám negen prawidla, podle kterých se tehďáž pořádek pekařský, mlynářský a perníkářský řjdl, ohlašugj, ale také našemu hrado-, rodo- a erbopisu ledaco whod poskytugj. Neb wyswjá z nj, že znamenitý, wězenjm Wáclawa II. (1280) proslulý hrad Bezděz geště roku 1585 byl bydlitělný, gešto sjdlil na něm tehďáž auřednjk panstwj Bezdězského (nynj Dokskeho), Damian z Peizelsdorfu a na starém Kálku. ¹⁾ I patrno z nj, že Max z Maxů w

1) Wes a býwalý znamenitý manský statek Starý Kálek (Altkalken) ležj w Boleslawsku, od Doğes (Hirschberg) $\frac{3}{4}$ hodiny na západ.

Dokzjch přebýwal, a že wes (starý) Kálek býwala manstwj k Bezdězi náležejcj. Wýsada tato gest na perğameně psána, a při nj wisj na perğamenowých praučejch tři pečeti woskowé, do pryskyřicowé bulky hluboko wlačené. Prwnj *červeným* woskem wytištěná nese známý, geštěrem otočený znak pánů z Wartmberka s opisem: *JOHN. HERR. V. WARTENBERCK.* Druhé dvě gsau z *černého* wosku. We dlé Wartemberské wisj pečet Damiana z Peizelsdorfu se štjtem obyčejným dole okrauhlým, w prostředku čárau wodorownau rozděleným, w gehožto wrchnj polowici se spatřuge *maltežský kříž*, w dolegšj *hvězda šestihranná*; na helmu nekorunowaném trčj dwa rohy bůwolowé. Opis znj: *S. DAMIAN VON PEIZELDORF.* — Třetj gest porušena. Gen málo w nj se rozeznati dáwá třjhranný štjt, gednau hranau dolů obrácený, a w něm tři listy z wodnj byliny ²⁾ od hora na krátkých stopkách wisj. Na helmu nekorunowaném znamená se něco k orlowým křjdlům podobného. Z opisu patrna gsau gen pjsmena: *MA* Helm korunowaný w obau těchto pečetjch dokazuje, že oba gmenowanj rytjři gen knjzké šlechtě české náleželi.

Opis wýsady.

Gá Jan z Wartmberka, na Nowém Zámku, Lippém a Bezdězi známo čijnj tjmto listem, wůbec přede všemi, kdež čten anebo čtaucj slyšán bude, že gsau přede mne předstaupili opatrnj muži řemesla pekařského, perníkářského a mlynářského, z městečka Dokze ginak z Hirzperku, i také před městečkem poddanj wěrnj mogi milj, mne ponjženě žádagjce, abych gim cech řemesla gich

Damian z Peizelsdorfu po bitvě na Bjlé hoře, zarowě s Maxem z Maxů ze země wypovězený, prodal tento statek swůg djlem obywatelům Starokáleckým, z wětšjho djlu ale obci města Doğes, kteráš gim posawad wládne. Roku 1582 zemřelá dwadcatá druhá abatiše Tišnowického kláštera na Morawě Alžběta Břežanská z Peizelsdorfu byla bez pochyby geho bljzká ptjbuzná. (W. Steinbachs diplom. Sammlung. I. Thl. S. 116.)

2) Podobně těm, geš hrabata z Kaunic we znaku magj.

listem swým zřídil, a pečeti swau gakožto wrchnost gich potwrdil, tak aby se podlé téhož potwrzenj w cechu swým budaucně i s potomky swogjmi řjdi, a w tom bez překážky všelikého člowěka trwati mohli. K gegichžto ponjžené žádosti tak činjme, a tjmto listem dotčenému řemeslu pekařskému, perníkářskému i mlýnářskému. cech gich potwruzgi, w artikuljch dolepsaných, a to takto:

Neyprwé: kdo by žádal sám i skrze dobré lidi k takowému řemeslu a cechu přistaupiti, aby za mistra přigat byl, má k cechmistrům o kwartál přistaupiti, když spolu w cechu budaui, a žádati, aby mu popřáli s nimi řemesla swého gakožto w pořádném cechu dělati: tak má k nim přistaupiti až do třetjho kwartálu, a swé zachowánj a od učenj list sebau přinesti. Gestliže poznán bude, že gest poctiwého rodu a řemesla, bude gemu propuštěno, aby řemeslo swé ukázal s pečeným rezným a pšeničnjm chlebem; gestližeby se pak takowému mladému mistru nezdařilo, má podlé uznánj auřadu a staršjch mistrů řemesla pekařského geště půl léta wandrowati a řemeslu swému lépegi se wučiti. Pakliby obstál kusem swým mistrowským, gest powinen mistrům podlé obyčejge řemesla swatčinu strogiti, podlé řádu křestanského, ale neyprwé aby do obce přigat byl, a potom do cechu aby položil II kop. gr. a 4 libry wosku. Tehdy takowey každey má přigat a poslušen býti. Ale která wdowa by osiřala, a potom se za towaryše pekařského podlé swrchu psaného dobrého řádu, genž by listy zachowacj a wod učenj ukázal, wdala, též i syn mistrowský, tak i dcera, toho swobodnj, totižto mistrowského ukázanj a II kop gr., gsau prázdnuj, kromě toliko 2 libry wosku aby každý dal.

Druhé: každey mladšj mistr po přigetj do cechu aby cech obcházel, dokud by giney geho nezastal, pekařský, perníkářský a mlýnářský cech.

Třetj: kdyby koli toho potřeba nastala, kterémukoli mistru, aby na pohřeb po obeslánj se dal nagiti, pod pokutau libry wosku, a mladšj dwa mistři aby hrob ko-

pali, a potom aby ginj cechmistři tělo mrtvé nesli, anebo na místě swým giné nařjdi.

Čtvrté: kdyby gaká potřeba cechu nastala, aby skrze mladšjho mistra oznámený každey hned do cechu nagiti se dal, k hodině gmenované, beze všeho odporu. Těž aby se hned hodina wystawila, kdyby k staršjmu druhý cechmistr přigiti měl, a gestliby se tak nezachowalo, a ktereýkoli by se cechmistróm neopowěděl, a do cechu nepřišel, takowey každey i neyprw staršj a potom mladšj, aby staršj položil do cechu III gr. a mladšj II gr. a to beze všeho odporu: ale však se toto wymjňuje, kdyby ktereý bezelstně gel anebo šel přes pole, aby ten pokutau nebyl powinen.

Páté: W každém kwartálu když se mistři scházegj, staršj gako i mladšj mistr bude powinen III d. do pokladnice dáti; přigde do roku II gr. Gestližeby se pak kdo nepokogně a nenáležitě w cechu chowal, a křičel před staršjmi, wšetečnostj a nezbednostj se dopauštěl, aby trestán byl pokutau II gr. a přes to gestližeby se geště staršjm protiwiiti chtěl, tehdy aby se i z wůle cechu do šatlawy dostal, a potom co by gemu z cech za to nalézeno bylo, na tom aby přestal.

Šesté: Což se učedlnjków dotýče, aby každey, kdož by se tomu řemeslu učiti chtěl, podlé řádu dobrého neyprwě dvě neděle koštowal, mistr s učednjkem, a učedlnjk s mistrem, a potom kdyby se gim z obau stran ljbiło, a wo učenj se smluwili, aby ho mistr zachowacjmi listmi w kwartal, když cechmistři spolu gsau, před mistry opowěděl, a tu co by gemu dobrého předloženo bylo, aby na to pamatowal, a kdy se wyučj, aby byl pro památku budaucj zapsán do register cechowajch. Kdyby listu potřebowal, aby mu dán byl z cechu. A kdoby tak učednjka neopowěda se učil, aby pokuty dal do cechu libru wosku. Takowey učednjk wyučiwši se, buď domácj anebo cizj, kterémuž před cechmistry za wyučenj dáno bude, má každý rok pořád wandrowati, a ne hned do

cechu za spolumistra přigat býti, kromě syn mistrůw, tomu w tón nic wyměřeno nenj.

Sedmé: Gestližeby taky některey mistr kde ginam w giná mjsta pro lepšj opatřenj žiwnosti swey dáti se chtěl, má gednomu každému rok pořád na žádost gehu cech otewřeney státi. Pakliby se dýlegi toho roku do cechu nenalezl, a chtěl by se potom zase k tomu cechu dáti, nebude k tomu připuštěn, leč se zachowá, gake giney nowey mistr, gakž w prwnjm artikuli zawřjno.

Osmé: Gestliže se kdo toho trogjho řemesla učiti bude, a k tomu cechu dáti se chce, ten aby to řemeslo dělal, kterémuž se učil, budto pekařské, perníkářské anebo mlynářské, z toho trogjho gedno: než aby dwoge anebo wše troge užjwati měl, to se pro záhubu gineych dopustiti nemá, aby magjce takowé dobré pořádky mohli při nich státi.

Dewáté: Mistrowá každá osiřalá, dokud se newdá, může sama anebo s čeládkau, pokudž se po pořádku spravowati bude a powinnosti swé wykonáwati, řemeslo provozowati, ale aby měla učednjky učiti, toho se gj nepowoluge.

Desáté: Nemá žádney na pekaře (sic) do téhož městečka Dokze chleba režného ani bjlého westi, ani na prodeg peci, a w domjch prodáwati; zwláště kteřj s nimi pořádku nemagj, ani se tomu neučili. Pakli by se kdo toho dopustil, aby přiwolage k tomu richtáře wšecken pobrati a do špitále chudým takowý chléb dáti mohli a moc měli.

Gedenácté: Což se sedlek dotýče, ty ať také w trhownj den, coby která na zádech chleba přinesla, prodati mohla, beze wšj překážky, gináče nic.

Dwanácté: Pekaři pak w pečenj chleba aby se slušně chowali, a obogjm obce neobmeškáwali; potreby w chlebjch bez nedostatkůw aby mjwali a pekáwali. Gestliže by se pak obmeškánj gake nacházelo, a lid obogjm chlebem opatřen beyti nemohl: tak často, gak by se

toho dopustili, aby k wuobci propadli I kópu gr. leč by se něgáká hodná přičina bezelstná k tomu obmeškánj našla a přitrefila, w nedostatku obilj aneb obmeškánj mleyňa.

Trĩndcté: Gestliže se trefj, že obilj w kaupi dražšj, aby s uwáženjm auřadu chleby umenšili, když pak laci-něgi, tolikěž podlé náležitosti zwětšili; pakliby nad ná-ležitost chleba obogjho umenšowali, aneb nedostatku w chlebě pečenj pro domácj a přespólnj potřebu nedali: tehdy zase gá swrchu psaný Jan z Wartmberku etc. swé powolenj dáváw, aby *plachetnjci* chleby den po dni peci a prodávati mohli.

Čtrnácté: Gestližeby se pak některému mistru chleby nezdařily, ten aby se u staršjch opowěděl, tak aby gemu takowey nedarney chljb prošacowán byl, a to aby podlé toho šacunku ten chljb doma a ne na rinku prodáwal, kromě w den trhowý, toho i na trhu swobodu mjtí bude prodávati.

Patnácté: Kdyby pak kterému pekaři chljb twrdý zuo-stal a prodati ho nemohl, tehdy aby ginj pekari toliko w pondělj chlebu pečenj zanechali, aby ten, komuž chléb zůstal, geg speněžil, aby mezi sebau všichni žiwnost mjtí mohli.

Šestnácté: Při prodávánj společném řemeslo pekař-ské spolu aby se newadili, gakož se to často přiházj, a zwláště ženy, že gedna druhau bude dosti omlauwagjc nenáležitě plundrowati, sobě kupce odlučugjc chleby haněti. Každá takowá, kterážby w tom shledána byla a pokogně se nechowala, anebo čeládce swéy pokogně žiwu beyti neporučila, dána aby byla do šatlawy, a odtud aby se newypauštělo, až by se položilo I libra wosku, a to tak často, kolikráte by se toho koli dopustila.

Sedmnácté: Aby žádná pekařka pod žádným wymy-šleným způsobem z krámů chlebůw a žemlj newydávala, neb mnohé to činj, že od pekařek chleby berau a krágj pod laubjm, a i žemle prodawagj, gešto gest to proti do-brému řádu. Gestližeby pak přespólnj hokyně chleba chtěla

mjti, aby z městečka nosila, a toho w domě pekařowém a ne na rímku hledala: kdož pak z pekařůw toho odpustj, má slušně trestán býti a 1 libru vosku bez milosti položit.

Osmnácté: Gestližeby geden pekař druhému obilj wykaupil, aby tak často, gakby to činil, 1 kopu gr. do cechu do pokladnice bez milosti položil a propadl.

Dwatenácté: Což se pak perníkářůw dotěče, ty aby ani režney ani pšeničney chljb, kromě pro duom podlé obyčejě starobylého, na prodeg neprodáwali, ale sweych perníkůw pečenj se přidrželi, pod pokutau do cechu, kolikráte by se toho koli dopustili, 1 kopy gr.

Dwadcáté: Což se pak mlynářew dotýče, ti aby kameny, luby i truhly spravowali, co náležj. Pakli by toho neučinili, magj starěj cechmístři moc, o to gim domlauwati.

Gedenmécjtné: Mlynáři magj všecněm sprawedliwě činiti, pokudž gim to wyměřeno, a k nim aby se dohljdało a to opatřeno bylo, aby se lidem křiwda nedála. Gak pak nařizenj mlynářůw, buď gak se w gineych městech chowagj, učiniti chtěgj, to se cechóm uwáženj též věci porauď, a na kteréhož by z mlynářůw to w skutku uznáno bylo, že by lidem ubljženj a křiwdu činil, má do cechu 1 kopu gr. propadnauti bez milosti.

Dwamécjtné: Gakož se to přitrefuge, že když pekaři přiwozugj wobilj do mleyňa, a mlynář obilj geho na mleyň nasype, a když sedlák přiveze do mleyňa, tehdy nechá toho a sedláku mele, a tudy oni pekaři k obměškánj pečenj chleba obogjho přicházegj; a protož kterýž by se z mlynářůw toho dopustil a w tom skutečně uznán byl: tehdy bude powinen do cechu 1 kopu gr. bez milosti položiti, a to tak často, kolikráte by se toho koli dopustil.

Třjmécjtné: Přitrefilo-liby se kdy, gakž lidé přivezau nebo přinesau do mleyňa, a zvláště pekaři, čistého wypraweného obilj, a mlynář žeby gim to obilj změnil, a

mjsto toho giné nečisté zemlel, a to se na něho dosta-
tečně ukázalo: tehdy takowey každey má proto podlé
uznánj cechmistrów trestán býti, a při čeládce swey má
to také tak nařjdiťi a opatřiti, aby toho učiniti se nedo-
pauštěla: než kdožkoli gaké obilj do mleyna přiweze,
anebo přinese, z takowého gemu aby se mlelo, aby se
každému sprawedliwost dala, gakž wyše dotčeno.

Čtyřmjećtmé: Pekaři sobě w mletj pořádek řjďj, aby
každey sobě sám, anebo skrze towaryše swého mleti mohl,
dađauc mlynáři sprawedliwost gehu. Wšak aby pořádek
mezi nimi w takowém mletj zachowán byl, tak aby každey
pekař w hodině osmnácté druhému, kterémuž by ceych
došel, od mleyna odstaužil. Kdožby se tomu sprotiwil,
aby dal do cechu 4 libry wosku bez milosti.

Pěťmjećtmé: Poněwadž se wždy we třech letech ryb-
njk Dokeskey welikew lowj a že za mnohý čas we mleyně
panském mleti se nemůže: i má se mleyn Dokeský od
mlynáře tak sprawowati, aby pekaři mimo giné mlti
mohli, a w pečenj chleba zameškání aby nebyli, pod
skutečnjm trestánjm, wšak bez ublženj sladůw mlenj.

Šestmjećtmé: Co se tkne precľkůw pečenj gak wod
domu k domu pořádek přigde, ten také když na něho
přigde, ten rok precľjky peci má. Gestližeby gich peci
nechtěl, tehdy celey rok w pořádek žádney w pečenj
dátí se nemá, lečby někoho giného na swém mjstě za-
mohl, aby za něho precľjky pekl. Kdož také precľjky
peci bude, má na neylepšjm mjstě státi, a má mjtí každey
teyden den swobodný k mletj, a hned swoboda takowá
počjti se má od nowého léta až do welikonoci. Kdožby
se pak tak nezachowal, propadne do cechu IIII libry wosku.
Zase gestli žeby dostatku towarišůw neměl k pečenj pre-
cľkůw, má ge každey sobě dvě neděle před koncem
masopustem sobě sgednati od giného mistra, a to proto,
aby se na takowau čeládku giney mistr nebezpečil, a bez
čeládky nezůstal, pod swrchu psanau pokutau. — Než
co se wsi Kálku doteyče, kterážto wes toliko manstwjm

k zámku Bezdězi náležj, bylliby w tej wsi z těch řemeslnjkůw který, nemagj gemu cech nahoře gmenowaný řemesla dělati a žiwnosti provozowati brániti. Wšak chtěl-liby ktereý z tychž řemeslnjkůw těch řemesel do cechu wstaučiti, zachowage w tom pořádek cechownj swrchu psaný a wyučiwši se to, bude moci učiniti. Než chleběw woziti ani nositi z tej wsi Kálku swobodu mjti nebudau, kromě w den trhownj do Dokze.

A protož gá z počátku psaney Jan z Wartmberku atd. prikazugi giž psaným cechmistróm a mistróm řemesla pekařského, perníkářského a mlynářského nynějšim i budaucjm wěrným sweym mileym, aby we všech těch artikuljch, kteréž gsau w tomto listu postaweny, tak a neginak se zachowali, a to pod skutečným trestánjm od mne i od dědicůw mogjch i potomně budaucjch pánůw a držitelůw městečka Dokze. Tomu na swědomj pečet swau vlastnj sweym čisteym wědomjm k tomuto listu přiwešiti gsem rozkázal. A pro širšj toho wědomost do-žádal gsem se urozených wládyk Damiana z Pegczelsdorfu a na Kálku, auřednjka na Bezdězi, a Giřjka Maxa z Maxů a w Dokzi, že sau pečeti swé k témuž listu cechownjmu přiwešili, však sobě, dědicom a budaucjm swogim beze wšj škody. Genž gest dán a psán na Nowém Zámku středu po neděli (genž) slowe kwětná, ginak palmarum, léta Páně tisjchjo, pětistého, osmdesátého patého počjtagjc.

L. S.	L. S.	L. S.
<i>Wartenbergii.</i>	<i>Damiani</i>	<i>Max de Max.</i>
	<i>de Pegczelsdorff.</i>	

IV.

Z knihy zápisůw městských nowého města Pražského od r. 1446—1453.

(Dokončej.)

67.

Duněk otec, Jan a Hawel synowé geho z Třebotowa, bratřie nebožce Wáclawa Duňka z Podskalé, kterýž gest umřel kšeftu neučiniw právem městským, když po geho smrti nařkli právem Welku manželku téhož Wáclawa, tiehnúce se k tomu statku po přibuzenstw: tu páni slyšewše gich žaloby i odpovědi kázali gim o to přátely woliti, kteřížto přátelé, ze gména Oldřich Šotna, Wáclaw Donát a Ondřej syn Mjchaluow z Podskalé nadubrman, wážiwše gich žaloby a odpovědi, a té při kořenně srozuměwše s wolj pánuow purgmistra a konšeluow, i těch stran takto gsú mocně w plné radě wyrkli, aby Welka dala Duňkowi, Janowi a Hawlowi swrchupsaným tři kopy gr., a k tomu Duňkowi sukni gednu giž psaného muže swého. A giž dále aby gie oni i s swými budúcjmi přátely i dědici wěčně z statku, kterýž gest při nie zuosákl po smrti Wanka swrchupsaného nenapomjnali ani kterak nařiekali, a ona aby byla toho všeho statku mocnú hospodynj, poněwadž se gest ten gegj nebožtjk manžel knie přiženil, a w statek gegieho otce a gegj wkořčil, a ona Welka gemu nikdá newzdávala práwa swého. (22. Listop. 1451.)

68.

My purgmistr a konšelé etc. mocj zápisu tohoto wyznáwáme, že když Lekeš sladownjk z starého města nařekl před námi právem Zdeňka ze Zdib táhna se na duom

prochoditý na Poříčej, kterýž lež mezi domy někdy Raychlikowým a súkennjowým Warwoltowým, po nápadu nebožky Margrety dcery někdy dobré paměti Pawla Tlustého pastorkyně své, dokládage sě listu kšeftního též Margrety: proti tomu Zdeněk odpověděl, že gest strýc vlastnj byl tomu sirotku, a že s městem trpj zlé i dobré od mnohých let, a že ten sirotek učinil kšeft let nemage w giném práwě nežli zde, a zdegšj páni tomu kšeftu moci nedali, a řka, že gsem dá-li buoh bližj k tomu domu než Lekeš po tom přibuzenstwj, trwám bohu a práwu, že mě ráčjte zuostawiti při práwu městském: tu my purgmistr a konšelé slyšewše gich žaloby, odpovědi, zápisy knih městských a práwa gich suobú stranú a té při s božj pomocj kořenně srozuměwše konečné rozsúzení w té při takto gsme wyrkli, aby ten duom s měštištěm swrchupsaný Zdeněk giž dědičně držal a gměl bez překážky Lekše swrchupsaného, a za to aby gehu Lekeš dále nenařiekal o ten duom ani gehu budúcjch, a Zdeněk aby dal mu 4 kopy ěr. rozdielně na dwa roky nayprw přjšie pořád zběhlé. (18. Pros. 1451.)

69.

Když Swatoš kragěj, měštěnjn nowého města pražského nařekl práwem Bartoše literáta z Sušice dáwage gemu winu, žeby gemu sljbil dowesti některakého běhu w alchimii a toho nedowedl, a Swatoš proto welikú škodu wzal na zlatých, na řemesle, i na swém statku; proti tomu Bartoš odpověděl, že o tu při, pro kterúž gest gehu nařekl, gest s njm smjřen křesťansky, a že má na to hodné awědomie, kteréž gest wystawil w plné radě: páni purgmistr a konšelé slyšewše gich žaloby, odpovědi i swědomie, kázali gim o tu při přátely wydati suobú stranú. Tu Bartoš wydal Petra pjsaře obecného, měštěnjna s malé strany, a Swatoš wydal Křjže Šermence zámečnjka, a ti přietelé wyslyšewše také gich žaloby i odpovědi, wznesli to w radě na pány, a tak w plné radě z rozkázanie pan-ského pan Jan Tatrman konšel smjřil gest giž psané stra-

ny křesťansky, tak aby wedlé prwnieho i nynějšieho mjru swogi dobřj přietelé byli a nikdy sobě toho zástie o tu při a nařčenie nezpomjnali ani zdwjhali, slowem ani skutkem, sami skrze se ani skrze ginú žádnú osobu pod pokutú panskú, kteráž by koli strana ten mjr křesťanský přestúpila buďto slowem nebo skutkem. A ten mjr sljbily gsú obě straně držeti w celosti bez přerušenie wšelikterakého. (18. Pros. 1451.)

70.

Martin kozeluh s Móstku a Jakub Šwank pekař sljbili gsú a gsú rukogně za Smoljka mlynáře z Podwyšehradie, že se má od swého pána wyhostiti, a mlýn pod Wyšehradem osaditi, aneboli ten mlýn prodada osaditi, což nayspieš muože, a Swětljkowi za ten mlýn kúpený peníze plniti, pod padesáti kopami gr. (2. Ledna 1452.)

71.

Když Duchek Kokuotek z Crnomic napadl právem Matěge Wlčiehrdlo, aby gemu některý statek Kateřiny sestry gehu vlastnie, kteráž se gest oběsila, nawrátíl, prawě, že gest u něho ten statek osákl; proti tomu Matěg odpověděl, že gest ta gistá nebožka žena dosti málo statku u něho zuostawila, a gemu gehu swěřila, prosieci gehu, aby toho statku bratru gegiemu nedáwal, než gestli žeby gie buoh neuchowal, aby to pro buoh obrátíl: tu páni purgm. a konšelé ohledawše ten statek, že gest gehu dosti skrowně, otázali gsú Duchka s gehu přátely, chce-li na panském řečenj dosti gmieti, a on odpověděl, že na gich řčenj mocně přestává: tu páni žalobu i odpověď přeslyšewše, wyřkli gsú, aby Matěg dal geden polet slanin a dewět sýruow z toho statečku Duchkowi swrchupsanému, a giž dále aby Duchek s swými budúcjmi Matěge ani gehu budúcjch nenapomjnal, a což gest wiece toho statku, s tiem aby Matěg učinil, jakož gest gemu swěřeno bez překážky. Ten ortel obě straně wděčně gsú přigele bez odpory, a ten polet i ty sýry inhed gest Matěg wydal Duchkowi. (9. Ledna 1452.)

72.

Mezi Aničkú a Kateřinú sestrami vlastnjmi, dcerami dobré paměti Wáclawa Widláka, když nesnáze byla o statek po smrti téhož Wáclawa pozůstalý, František Šilnjak gsa za mocného ubrmana vydán wyřekl gest w plné radě, aby Anička gměla té winnice, kteráž ležj podlé kláštera matky božie na Botieči, polowici, a Kateřina polowici druhú na rowný rozdiel; dále gakož gsú wnučata téhož Wáclawa před lety zemřeli, a nápad po gich smrti žádnému w kšestu nesvědčj, to bude na panské mīlosti, gakož budú ráčiti učiniti o ten nápad; tu gsú páni swú lásku okazali, že dali Aničce s Jakubem mužem gegjm gedén diel zlatých, a Kateřině druhý diel, a Lukášowi pasieři, gešto děti chowal wnučata Widlákowa, tři zlaté. Dále Wjtek wozatag gsa mocným ubrmanem inezi Jakubem zetěm Widláka swrchu psaného s gedné, Walentinem kožišnjkem a Wáclawem Huncledrem s strany druhé o to, gakož gsú témuž Jakubowi zlaté wyručili, a on gich netbal wywaditi, a proto gsú na gehu duom zwedeni, a zlaté w židech wzawše se wywadili z rukogemstwie, tak gest wypowieděl, aby Jakub dal swým rukogmiem swrchupsaným kopu gr. na pomoc, aby se z židuow wywadili, a ge wywadil z rukogemstwie bez gich škod bez prodléwání dalšieho. Pakliby gich newywadil ale, aby ten duom gehu, kteréhož gsú w držení, prodali neb geg dědičně drželi, a což by lepj byl nad to, zaž gsú sljbili za téhož Jakuba, aby gemu to nahradili. (28. Unora 1452.)

73.

Gakož gest Janek, syn dobré paměti Jakuba barwieře byl položil w swém poručenstwj, žeby wěnc perlowý a páteř korálowý byl w zástawě u Marety chmeleřky we 3 kopách gr., a žeby stál za pět kop gr., na kterýžto páteř a wěnc táhla se Kačku sestra téhož Janka s Kotkem mužem swým, a panj Mareta odpierala: i stala se konečná a přátelská úmluwa skrze opatrné muže

Duchka Kwětoně sladownjka s strany panie Maretiny chmelařky s gedné, a Šermence s strany Kotka kožišnjka a Kačky ženy geho s druhé takowáto, že Mareta má dáti Kotkowi a Kačce ženě geho swrchu psaným kopu gr. konečně we čtyřech nedělech od dnešního dne, a Elška manželka někdy Jana swrchu psaného dala gest gim gednu kopu gr. A giž dále panj Mareta nemá ani kšestem, ani žádným giným právem nikdy potom z toho wěnce a páteře napomjnána býti i s swými budúcjmi. (11. Března 1452.)

74.

Slowutný Jan z Kogetic a Jan syn geho odtudž, gistci, a Prokop syn Jana Plzenského z domu Maynuškowa, Jan nožieř řečený Klamperna z starého města bratr geho, a slowutný Gindřich z Sluh, bydlel w kolegi Karlowě, rukogmě gich, s nimi a za ně stogiece osobně přede pány w radě wyznali gsú se, že gsú dlužni rukú společnj a nerozdielnú panně Martě, dceři někdy Petrowě z Pořiečie, anebo tomu, komuž by ona poručila, patnáctě kop gr. dielu gegieho otcowského, kteréžto peníze sljbili gie plniti bez gegich škod a nákladuow na roky pořád zběhlé wždy na každého sw. Hawla po třech kopách gr. až do vyplnění wšie summy. A gestli žeby kterého z gistcuow aneb z rukogmj buoh neuchowal, aby miesto toho umrlého tak gistého a mowitého na geho miesto postavili do dwú nedělj bez prodlenie a wymlúwánie wšelikterého, kolikrát by toho potrebie bylo. (27. Máge 1452.)

75.

Stala se přátelská konečná úmluwa skrze slowutné a opatrné muže Hynka z Řepnic a Linharta pekaře z charwatské ulice úmluwce přátelské, a Janka Striebrného z Ratag naywyššíeho uhrmana od pánuow z rady wydaného, mezi panj Martú manželkú Jana z Rozhowic s gedné, panj Kateřinú Práwowú měštkú nowého města pražského s druhé, a Hawljkem formanem z Brodu německého s strany

třetíe o ztracenie šlogieřuow, kteréž gest byla giž psaná Marta Janowa Hawljкови wezti dala z nágmu, a ty šlogieře wzaty gsú w domu swrchu psané Práwowé, kdež gest Hawljik byl hospodú, takowým obyčegem, že panj Kateřina Práwowá má dáti za tu ztrátu Martě Janowé patnácté kop gr. rozdielně, t. g. we dwú nedělj pět kop, na sw. Wáclawa pět, a na wánoce opět pět kop gr. poslednjch na roky nayprw přjstie, a Hawljik aby dal též Martě pět kop gr. rozdielně, t. g. na sw. Wjta puol třetíe kopy, a na sw. Wáclawa puol třetíe kopy gr. také na roky pořád zběhlé, a za těch pět kop gr. sljbil gest Mikuláš Krásek ze starého města. A giné wšecky věci aby giž mezi nimi pominuly i wšelikteraká pomlúwánie aby přestala, tak aby sobě ty wšecky strany o tu při, kteráž gest mezi nimi byla o tu ztrátu znikla, ani řečj ani skutkem nikdy potom nezdwjhaly. A za ty strany sljbili gsú a gsú rukogmě, za panj Martu Janowú Mikuláš literát z Podskalé a Jan kožišnjk bratr Mučkuow, a za panj Kateřinu Práwowú Janek plátennjk z domu Halěřowa, a za Hawljika formana Krásek swrchupsaný na wyřcénie i na zdrženie skutečné za každú stranu pod padesáte kop grošuow. (1. Čerwna 1452.)

76.

Zdeněk ze Zdib stoge osobně přede pány w radě wyznal gest, že gest zastawil duom swuog prochoditý, kterýž ležj na pořičj mezi domy Fašowým a Štumfolowým, súkennjky, we 40 kopách gr. opatrným mužuom Girowi Holubowi pekaři a Janowi Hawlěrowi súsedom z Pořiečie, od sw. Giřie nynie pominulého až do dwú letú pořád zběhlú, a ty peníze sljbil gim dáti hromadně a pospolu w těch dwú letú. A když by gim těch 40 kop gr. Zdeněk swrchupsaný wracowal, má se také s nimi o náklady, kteréžby w těch dwú letú na ten duom naložili, a ty okazali swědomjm wěryhodným, umluwiti a splniti, a Gira Holub s Janem Hawlěřem swrchu gmenowanj magj giž býti w tom domě mocnj hospodáři, a ponuocky, wygezdy,

wogny, berně i giné poplatky městské podle giných sú-seduow magj podstúpiti a podniknúti. Také Zdeněk má gmieti w tom domě sklep komňatný do těch dwů let, a kolikrát gemu bude potřebie do toho domu přigiti aneb přigeti, a swé potreby gednati a působiti, aby gemu nebylo od Giry a od Jana, aneb od nágemnjka, kterýž by ten duom nagal, překážieno. Pakliby gim těch 40 kop gr. všech společně nezaplatil, tehdy dáwá k tomu swú dobrú wuoli, aby gemu k těm 40 kopám Gira a Jan přidali třidceti kop bez dwů kopů gr., a má Zdeněk a sljbil gest gim ten duom wzdati a w knihy městské zapisati ku prawému dědictwj. (12. Čerwna 1452.)

77.

Když byla pře a nesnáze, a ruoznice weliká vznikla mezi koželuhy s gedné a gircháři s strany druhé o dělání gich řemesl s uobů stranů, že gsů sě mnoho a častokrát nařiekali a potýkali mezi pány, a páni toho na obec podali, a obec zase pánuom poručila, aby wedlé swého úřadu w to nahlédli, aby tě řemesle zachowáně byle wedlé práw swých obci ku požitku, nic nowého nezačjnagjce; potom gircháři potkli na koželuhy žádagjce, aby práwa starodáwnie položili přede pány, a cožkoli těm práwy dokážj, že proti tomu nechtie býti: páni též gim rozkázali gednú, druhé i třetíe, aby ta práwa starodáwnie položili před nimi w radě; a když gsů těch práw nepoložili prawjce, že gich tak nasnáz nemohú gměti: tu páni purgmistr a konšelé gich žaloby i odpovědi slyšewše a chtiece, aby to obogie řemeslo w poklid a w dobrú wuoli uwedeno bylo, a tiem lépe obecnému dobrému slúžití mohlo, a se wedlé boha poctiwě a spravedliwě žiwiti, gako slušie, takowú výpověď mezi nimi gsů wyřkli: gakož gsů obogi swá řemesla před tjm až dosawád dělali a wedli, a w tom gsů zastjženi, aby geště též dělali, nic nowého nezačjnagjce bez pohoršení práw gich s uobů stranů: dokawadž by lepšiego neb užiteč-

něgšieho obci i gich řemesluom nebylo nalezeno a wydáno. (26. Čerwna 1452.)

78.

(Dům za sedm knih prodaný.)¹⁾ Honorabilis dominus Wenceslaus, plebanus ecclesiae parochialis s. Michaelis in Opatowic, emit domum cum area pro se et suis futuris erga Martinum quondam ministrum hospitalis antiquae civitatis Pragensis, sitam inter domos Viti linicidae et Wilhelmi dicti Těžký, eo omni jure, quo solus vendens tenet, habendam, tenendam et heredibus possidendam pro decem octo ₰ gr., pro qua pecunia antedictus dominus Wenceslaus plebanus dedit Martino vendenti libros septem volumina, et sic persolvit sibi praedictam domum totaliter. (Actum sab. die divis. ss. apostolor. 1452.)

79.

Stala se přátelská a konečná úmluwa skrze opatrné muže Řehoře Wětrowského s strany Šjpkowy a skrze Mikuláše uzdaře s strany Matěge gehláře o zástie a zbitie, kteréž se gest stalo mezi nimi, tak že Matěg gehlář má dáti Šjpkowi za to zbitie sto grošuw rozdielně etc.

80.

Stala se přátelská a konečná úmluwa a wyrčenie přede pány w plné radě skrze opatrného muže Mikuláše uzdaře s strany Janka a Matěge gehláře a gich všech přátel, ktož chtěie pro ně učiniti neb nechati, a skrze Janka Kabátnjka s strany přátel nebožce Pišťka i gehu všech přátel, ktož by pro ně chtěli učiniti neb nechati, o hlawu nebožce téhož Pišťka swrchu psaného tiemto obyčegem: Nayprwé že gsú Janka a Matěge gehláře swrchu psané smjřili křesťansky s přátely Pišťkowými, a že sobě s uobú stranú nemagj ničjm zlým zpomjnati, ale přátel sky sebú nakládati, gako wěrnj křesťané. A dále Janek

1) W giné smlauwě přicházj, že kaupen brewiář za osm kop gr. — Gak draho tehďáž gsau čtli a se modlili!

a Matěj magj spolu dáti kopu gr. Janowi Kabátníkowi swrchupsanému na swátost nayprw přjštj, a za puol kopy gest rukogmj Jakub gehlář, a za druhé puol kopy Janek gehlář swrchu psaný pode ctj a pod wěrů. Dále také magj dáti společně postawnjk aneb swieci za patnácté gr. na wánoce a druhý postawnjk na welikunoc k sw. Petru na Pořiečie za Pištkowu duši na roky nayprw přjštje. A to wyrčenie obě straně přigely gsů w plné radě a sljbily sobě zdržeti bez přerušenie wšelikterakého. (9. Listop. 1452.)

83.

Stala se přátelská a konečná úmluwa mezi Šimonem Milewským s gedné a Waleškem s strany druhé o dluh, gjmž gest týž Walešek nadepsanému Šimonowi powinen, ze gména osm kop gr., že Walešek postúpil gest Šimonowi zahrady swé w Krakowě we 4 ko pách gr. ke gměnj, drženj a k dědickému wládařstw. Dále týž Walešek s Waněkem zbádaným oba spolu rukú gednostagnů a nerozdielnú slibugeta témuž Šimonowi, manželce geho i geho budúcm plniti 4 kopy gr. rozdielně, t. g. na sw. Martina nayprw přjštjeho Walešek kopu gr. a Waněk zbádaný též kopu, a od téhož sw. Martina opět w rok nayprw přjštj Walešek má kopu a Waněk kopu gr. plniti wždy rukú nerozdielnú, a peníze zaplacenj budú rukogmě peněz nezaplacených. Ty 4 kopy gr. zapisugj wěřiteli gjž psanému na winnici nad Neosly¹⁾, gjžto Waněk držj, i na wšem statku swém mowitém i nemowitém, kterýž magj nebo gmieti budú, před ginými wěřiteli swými. Pakliby Walešek dědictwie w Litochlebiech prodal, tehdy magj Šimonowi ty peníze prwé dány býti. (28. Listop. 1452.)

84.

Wáclaw Bradáč, Jan Poláček, Matěj Brandiský, Gira Mrdal, Duchek sladownjk, Jan Kukljk, Martin někdy od

1) Nynějšj Nusle.

kocúruow, Mařjk Hubka i ginj súsedé obecni z poříecké čtvrti wedlé nálezu obecného položili před pány w radě čtyřidceti a čtyři kopy bez třj gr. ku pogiďce na poctu a ku pomoci swatby dcery pana správce králowstwie českého. Ty gsú peníze wzali od Waňka súkennjka, konšela starého, přigemše od něho počet, gakož byl sebral z té čtvrti, když měl na pole táhnúti. Ty peníze sljbila obec té čtvrti zasě nawrátiti a oplatiti, když nayprwé berně bude položena. (11. Ledna 1453.)

85.

Stala se přátelská a konečná úmluwa skrze opatrné muže pana Petra Hečku konšela s strany Augustina z Hodkowic a Wáclawa z Hrobky s strany Sigmunda a Tomáše, bratřj téhož Augustina, a Barbory matky gich o wšecka záštie, nechuti a nesnáze, kteréž gsú se dály mezi nimi až dosawád, i o statek, kteréhož gsú w drženj Sigmund, Tuoma a matka gich w Modřanech, tak že gsú nayprwé křesťansky smjteni w plné radě, aby sobě ničjmž zlým nezpomjnali, ale laskawě s sebu nakládali gako swogi přirozenj, takowým obyčegem, že kterýž dluh magj na klášteře Zbraslawském a na konwentu téhož klášteřa, z toho Augustin má gmieti třetj díel, totiž 15 kop gr. Sigmund 15 a Tuoma též 15 kop gr. Dále Augustin to přigaw, odřekl se wšeho swého díelu w Modřanech, kterýž by naň mohl přjslušeti, a propustil bratřj swú swrchu psanú s swými dědici a budúcjmi kwitty owšem i prosty. (27. Ledna 1453.)

86.

O to záštie, kteréž bylo mezi Wáclawem Cwokem s gedné a Janem Sosnowcem bratranem geho s strany druhé sami gsú se spolu smluwili tak gakož dolegi psáno stogj: Wáclaw Cwok nayprw wymienil sobě w swém we wšem statku prawé a mocné hospodařstwie gmieti do swé smrti, a po smrti swé Wáclawowi synu swému mladšiemu wymluwil, aby dáno bylo napřed dvě stě kop gr. a dceři geho Mandě, když by let došla, také dvě stě kop

gr., a tiem aby oddělena byla. Také -staršiemu synu Cwokowu má vydáno býti 50 kop gr., a přebyla-liby žena Cwokowa geg muže swého w žiwnosti, aby gie sto kop gr. bylo dáno, i dluhowé všickni sprawedliwj Wáclawa Cwoka aby ze všeho gehu statku napřed byli zaplacení. Potom w statku a zbožj zuostalém po giž psaných summách a dlaziech mladšj syn Wáclawuow Cwokuow gmném Wáclaw aby dědicem zuostal, a giž psaný Jan Sosnowec aby prawý diel s nadepsaným Wáclawem synem mladšjm gměl s výmluwami giž položenými. Neuchowaliby buoh smrti Wáclawa Cwokowa syna bez dětj prwé nežli Sosnowce, tehdy diel toho mladšieho syna na Sosnowce má spadnutí. Pakliby Sosnowec dětj nemage prwé umřel, nežli Wáclaw syn Cwokuow, tehdy také Sosnowciew diel na Wáclawa Cwokowa syna má spadnutí. Také Sosnowec když by se chtěl ženiti, má se na swuog diel ženiti.

To swrchupsané swolenie obú stran nadepsáných stalo se i wymluweno w sobotu na den sw. Matěge apoštola před urozeným pánem Giřjkem z Kunstatu a z Poděbrad správěj králowstwie českého, a přitom také byli Bořek z Hrádku, Heřman ze Zhorce, Racek z Wýškowa a třie konšelé n. m. pražského Daniel, Gira Maynuškowic a Jan ze wschodce i ginj wiery hodnj, 1453.

Dále toto swolenie dole psané stalo se gest před pány purgmistrem a konšely w plné radě mezi Wáclawem Cwokem a Janem Sosnowcem. Gakož týž Wáclaw Cwok má a chce ustawiti oltář u sw. Petra na Poříčj a kaplana zgednati, aby mu i gehu budúejm bylo vydáwáno 10 kop gr. úroka a platu ročnieho a wěčného z zbožie Libenského, a ten kaplan i gehu budúej aby slúžili mše swaté a prosili pána beha za spasenie dušj Wáclawa, předšjch a přjbuzných i všeho rodu gich, i všech wěrných dušj křesťanských, a tělo božie i krew gehu swatú rozdával lidu obecnému wedlé smluw nebo kompaktat s swatým Basilegským konciliem. A toho kaplanstwie týž Wáclaw

Cwok, dokudž žiw bude, a po gehu smrti Wáclaw syn gehu, Jan Sosnowec, gich děti a budúj přítelě gmagj býti podacj. Také dwa kalichy pozlacena, kteráž gest giž Cwok dal do toho kostela, magj při tom kostele k zádušj. zuostati věčně.

Tudiež také Jan Sosnowec sljbil gest hlasitě, že kdyžby se w ten statek po smrti Wáclawa Cwoka uwázal wedlé smlúwy swrchu psané, že má i chce věrně i právě sirotky a děti téhož Wáclawa Cwoka opatrowati a chowati na ztrawě i na oděwu bez útisku, a k gich dobrému ty děti wěsti gako slušie; pakliby ginák učinil, tehdá páni purgmistr a konšelé, kteříž w ty časy budú, magj i gmieti budú moc i práwo to napravowati podlé řádu tak vždy, aby se těm dětem stalo sprawedliwé gako slušie. A na to i k tomu Wáclaw Cwok ustanowil gest a mocj zápisu tohoto ustanowuge druhého poručnjka Matěge Okanta bratra swého vlastnieho k radě i ku pomoci Janowi Sosnowcowi, abyšta to poručenstwie wedla a řiedila spolu gako přítelě přirozenj wedlé boha a sprawedlnosti, těch dětj gehu k lepšímu. Také gest swoleno, gestli žeby po smrti Cwokowě Anna manželka gehu wdowú zuostanúc chtěla děti chowati a tu w domu při statku zuostati, aby gie poručnjci toho přieli; paklibý se wdala, neb se s poručnjky sbyti nemohla neb nechtěla, aby swým dielem odbyta byla z toho statku, gakož na hoře psáno stogj.

Wáclaw Cwok stoge osobně přede pány w radě wzdal gest mocně Matěgawi Okantowi bratru swému vlastniemu mlýn se dnem, druhý od břehu na dolegšjm řadu nad špitálskými mlýny, ku prawému dědictwj, a tiem gehu od sebe odděluge, a Matěg Okant má wydati s toho mlýnu Janowi slepému kowári a Kateřině dceři gehu 10 kop gr.

Týž Wáclaw Cwok stoge osobně w plné radě dal gest mocně Aničce dceři swé, manželce Haškowě, a gegjm dětem list majestátu ciesařského na Třebeničky s tiem se

wájim právem, gakož ten majestát swěděj. Pakliby Anička a děti gegj nedogdúce let dospělých zemřely, aby ten majestát i to práwo na děti Cwokowy, na Jana Sosnowce, Matěge Okanta, na gich děti i na budúcie přátely spadlo. Pakliby ten majestát vyplacen byl, aby za ty peníze byl kúpen giný plat a tak obrácen, gakož se swrchu pjše. (21. Března 1453.)

87.

Slowutný Daniel z Tuchoraze, w ty časy konšel n. m. pražského, a poctiwá panj Kateřina z Hradištka, někdy dobré paměti Martinowa manželka, wstúpiwše osobně před pány do plné rady oznámili gsú, že gsú učinili mezi sebú takowú úmluwu gako přátelé, že panj Kateřina dlužna gest panu Danielowi a panie Hedwjce manželce gehu, dceři swé, sto kop gr. dobrých stříbrných rázu pražského, a w tom dluhu dala gest gim list, kterýž swěděj na osm set zlatých uherských na urozeného pána, pana Oldřicha z Rožmberka, i na pána Gindřicha syna Gehu Msti. gistce, i na rukogmě, genž w tomto listu psáni stogie, na kterýžto list zuostává dluhu čtyři sta zlatých, a na ten list panj Kateřina dala gim swú dobrou wuoli takowým obyčegem, že gim těch sto kop gr. má dáti a zaplatiti na sw. Giříe nayprw přjstieho. A když gim ty peníze zaplatj budto na ten rok neb prwé, tehda magj gie, nebo komužby ona poručila, ten list zasě nawrátiti a dáti beze wšie odpory, swé peníze sto kop gr. přigmúc. (20. Dubna 1453.)

88.

Křisťan, Mikuláš a Hanuš rukawičnjci měštěné starého města pražského přjseznj, ode wšeho řemesla k swědectwj wydanj, purgmistra staroměstského poslem obelanj i panským rozkázánjm, wyznali gsú gednostagně, že barwieři staroměststj i nowoměststj nemagjce žádného cechu prosili gich, aby ge do swého cechu přigeli, a oni to učinili k gich prosbě: tu barwieři uprosiwše sobě podružstwíe, i chtěli býti hospodáři, neb nayprwé zašli

gsú s gircháři, sáhagjce gim w gich práwa, potom s měšečnjky, opět na gich swobodách a práwiech proti majestátuom ciesařským gim překážegjce: a tak pro tu gich swéwolnost rozdělení gsú od cechu, aby girchářuom ani měšečnjkuom proti gich práwuom a swobodám nepřekáželi. A na to gsú ukázali před pány výpisy orteles i úmluwy z knih pánuow staroměstských. (20. Čerwna 1453.)

89.

Jakub Kawka, koželuh z Podskalé tak gest wyznal, že obogi koželuzi nemazali, ani podskalštj ani wyšehradštj, ale byli štumfaři. Potom se zrotili šewci, a tak počeli mazati, a tak štumfařské řemeslo sešlo. Podskalštj nekrágeli, než wčele prodávali; ale usennjci krágeli a prodávali pasieřuom, a pasieři šewcuom kusy prodávali.

Beneš Lichwa a Mařjk šewci wyznali gsú, že gim to w paměti, že gsú se koželuhowé naučili mazati od towarěšuow šewcowských slebka od čtyřidceti let, ale prwé gsú nemazali obogi, ani podskalštj ani podzderazštj; ale šewci negsú proti tomu, aby nemazali, neb gest to šewcuom polehčenie. (21. Čerwence 1453.)

90.

Jan Prčka, súkennjk z Pořiečie, když gest umřel, neučiniw poručenstwie, tehdá po geho smrti wzato gest bez gednoho dwadceti zlatých, a od Petra Kočwary sedm kop gr., kteréž měl plniti za mlýn u swrchupsaného Jana Prčky kúpený. A ty peníze páni prawie, že gsú obrátili na wěži a ginam na potřeby obecné. Dále list na dwanácte kop gr., gjmžto Prčka nemohl gest dobyti toho dluhu, dán gest urozenému pánu panu Glřjkowi z Kunstatu, správci králowstwie českého, a půl čtwrty kopy gr., kteréž gest Arnošt měl Prčkowi plniti za duom otce swého, gest témuž Arnoštowi odpuštěno ku požádánj pána správce a pána Jana Zagimače z Kunstatu. A to wšecko prwé wzneseno gest na welikú obec, a obec k tomu wuoli dala, a Jan syn Prčky swrchu psaného, kterýž gest byl gako oddělen od swrchu psaného otce swého,

neb se gest gemu nezachowal, wstúpiw osobné přede pány do plné rady, dal gest ke všem věcem swrchu psaným swú plnú wuoli, a sljbil nikdy nestáti o zlaté, o list a o peníze swrchu psané. A páni gsú těmuž Janowi propustili duom s měštištěm, kterýž ležj na Poříčj mezi domy Matěge Gitčinského a Potuchlým, dluhy i wešken giný statek po smrti nadepsaného otce geho pozuostalý ku prawému dědictwj, a beze všech odpor a překážek. A on gest to za wděk přigal, a pánuom i obci děkowal z té milosti. (Při sw. Hawle 1453.)

V.

Panu Janu Holému,
wlečbnému Slowenska zwěstu.

JAROMJR A KWĚTOŇ.

Selanka.

Od Ludewjta Štúra.

Kwětoň.

Diwno mi welmi bylo, zpěwawý Jaromjře, že, pásaw,
Tamto na trawnistých lučinách mé owce u Wáhu,
Twého nezaslechnul zpěwu sem ani pjštaly hlasné.
A kdož ochotnějšj k zpjwánj nad tebe býwá?
Buďto si přehráwáš po pasisku na pjštale tenké,
Buď na pahor sednuw ze lesin zpěwem ozwěny wábjš.
Sám se oněhdy těšil zpěwu Jarbud twému powěstný,
Žet mu dorostl dědic prwé než by se k otcům odebral.
Řekui mi, proč zamlčels se tedy k večeru, kdy milostné
Gindy přehráwáwals na pokog ¹⁾ zpěwy pláněm okolnjm?
Giž hle za Harwancij se po lehu slunce zakrádá,
Giž Klenowá modrá, a na Gáboře záře sedjce
Křjdlý potřásá giž spěchawá za sluncem uletnaut:
Ty však gen gsi němým, gakbys sebe byl pozapomněl.

Jaromjr.

O přemilý druhu můg, nězabudnul gá se na mysl!
 Wjš že my myslének takowych pastýři nemáme,
 W nichž by člowěk sebe sám a na ljbé pjsně zapomněl:
 Radše giná k mlčenj mě přiwedla přjčina tenkrát.
 Než kdy přišels, Jaromjře milý, pousedni na tráwu,
 Páperowým gi ložem mnělbyš, tak tráwa měkaunká.
 Tuť we srdečných nám howorech doba přegde večernj,
 A zwědawost ukogjm twau též, gen sedni na blže.

Kwětoň.

Ljbý gest mi večer, kdy na Gáboře hasne we záři,
 Ljbý šum mi boru tichnaučj, než wše milegšjm,
 Když ti sedjm po boku zpěwy neb slowy twými okauzlen.

Jaromjr.

Hág, co otáčj nás a dubisky šedými powjwá,
 Nám co dětem přemilý giž Mljěč mlčenj mi poraučj.
 Gsauť w něm nad wše giná staršj košatá tři dubiska,
 Snad by Kuruckých nám rozprávět mohly o wálkách —
 Gichž pně duté skryšj při přetrhlé mrákawě slaužj,
 Hustošerý zas stjn metagj ratolesti u wedře.
 Ustup gest to milý: lahodj gemu šusty wěterku,
 Háge tichost plašiwá, a letj-li z půlnoci wětry
 Mjsjcj se do nj bučenj wln Wáhu diwého.
 W ústupu tomto milém, we dubů těch stjnu lakotném
 Často welebný pán posedáwá, genžto učil nás
 Wůli božj a i teď wsi našj božské slowo káže.
 On-tě pokřestil nás a dětem dobrá slowa dáwal,
 On wynačil zrostlé ku božjmu se trůnu utjkat;
 Máme tedy slušnau ho nazýwati přjčinu otcem,^{a)}
 Gak ho také gmenugj po celé wsi wšickni pořádkem.
 Sotwa že hág zeleným ošatj se na wesnu palaubjm,
 Sotwa že ohlasowat se kukačky započne kukánj.
 On giž w Mljěči sedá, w letě též a na podzim opaušj
 Gen tehďáž, kdy gawor se rmautj swým nade listem.^{a)}
 W těchto milých počasjch neyradše do háge zacházj,
 Když hasnau řeřawé rannj na blankytu záře,

Pak kdy za půlka swé několik sah ⁴⁾ giž drahy slunce.
 Weždy si pod pažďj gda do háge papjry ponášj
 A knihy, gichšto bychom my pasáci za léta nepřesli.
 W hustině gak daubj se widj, utagj se we gednom
 Ustupu, rozkládá si potom knihy, a čte a píše.
 Pjše-li, bleskuplých zrak očj se na gedno upjrá
 Mjsto pořad otočen myslének hegnem ohebných,
 Z nichž wyńatau z hegna spěchawé péro w řadky uwádj.
 Tak w vysoké se orel krautcej modřině gastjř ⁵⁾
 W hlaubku na hegno kuřat se pasaucjch klidně po lauce,
 A spatřiw zdařilě se hodj naň, a bystře unášj.
 Poklid nad vše giné mu milý, kdy se w Mlječí zabává;
 A proto můg se nenesl polem zpěw a daučele hránj,
 Žeť se otec dobrý po hawránce ⁶⁾ do háge ubjral.
 Též sem owečkám mým — na čehož si se přjčinu neptal —
 Zwonky poodwazowal, by kolem lesa mjr se rozestřel.

Kwětoň.

Tedř rozumjm twému mlčenj, Jaromjře milostný;
 Wšj gsi chwały hoden za wděk twůg k otci dobrému,
 Utroba má ku němuž rownau gest zažžena láskau.
 Často ho též wjdal sem i gá do Mlěče zacházet,
 Než newěděł sem o tom, že sedá we stjnech u djla
 Háge dubů storokých a břestů zwolna wěgjcjch.
 Wšak ty powěz mi nynj, gaks mohl to všecko wysljdit.
 Zwlastě gakých pjsem spisowánjm tam se objrá.

Jaromjr.

W hustině nezbadaný sem se skrył, w hági welebný
 Gak se otec usadil, pozor upře na otce dobrého,
 A všechněm se gehu přihljdal pilně konánjm.
 Než nezawedla sama zwědawost mě do haušti tagemné,
 Wšak že si též libugi w gehu vážné postawě, welkých
 W blesku očj, kadeřech zbělelých a twáří milostné:
 Kdož na takau welebu w stawu byl by se dosti nadjwat!
 Co to za pjsma gsau, spisowánjm gichž se objrá,
 Sám sic w prawdě newjm, nebo gá podoběn tobě pastýř;

A kdo pasák rozumět w stawu byl by také učenosti!
 Než howořj w dědině staršj, že we weršjch o dāwném
 Tam wěku wyprawuge, zmužilém a gakémsi o králi,
 Genž Swatopluk se zwal a našj byl vlasti panownjk,
 W njž žádných Uhrů ani též nestáwalo Němců
 W tamtěch geště časjch, ale bydlili pauze Slowáci,
 Otcí naši zdařilj, my gegichž dalecj gsme potomci.
 Sám král — tak se mluwj — ze Slowenské matky pocházal,
 Na hradě Nitranském vysoké měl sjdlo, a předkům
 Gména dobyl welikého, gehož nás stjnu nedošlo.
 Wjtěžné prowodil wždy boge proti národu Němců,
 Genžto nabjhali nás, naše pustošit úrody hogné
 Chytce, a lid branný pozagjmat, buď meči bjti,
 Wšak wždy ge rozprášiw do gegich zpět hnjjzda odehnal.
 Ach byly prý to časy blažené, a započne-li Jarbud
 Někdy o nich powědat, zazpjwage pjseň o Nitře ⁷⁾,
 Weždy se zarmautj a z oěj slza starci se pustj.
 Též gde powěst, bratrům že robj dvěma werše ku počtě,
 Genž z dalekých končin do Slowenské vlasti přitáhli
 Otce naše Krista spasitelné wjře wyúčet;
 Neb tito těch do časů mrtwým se kořjwali modlám,
 Zwlast Paromu, w kletbách co našich teď často se slýchá.
 Bratři oni, přišlj slowo Kristowo kázati k otcům,
 Našli zemi zdařilau, po celé nebo vlasti Slowenské
 Hněd na to oslawował boha lid wěčného, a chrámy
 K nábožným zbudował službám, a upadlo pohanstwj.
 Zpjwage překrásný Jarbud zpěw o Nitře powěstné ⁸⁾
 Město swaté gi wolá, nebo na hradě tomto bawjwal
 Nábožný se Method, ze dwau co geden byl apoštol.
 Jarbude upřjmný, wěru máš komu srdce wylji!
 Pjsma ta giž širokém roznesla se po swětě otce,
 Neb w chatrné wsi našj wjdat teď často cizinců,
 Genž přichodj s úctau wznešenému se poklonit otcí,
 Co starožitné tak děge zná, a ze temna wywádj.
 Dāwno nenj z daleké co tu byl geden až z země České,
 Kdež se Slowenská též řeč užjwá, gak řekl Jarbud.

Kwětoň.

Djka ti buď, Jaromjře milý, že o otci welebném
 Wšecko mi oznámils, dowědět čemu měl si se štěstj :
 Ay gakowá dowodj ten otec náš djla welebný !
 Nic sem o tom neznal, Jaromjře, o čem mi powjdaš :
 Leč kde pamětných mohl dowědět se wěcj těch otec náš !
 Gestli posud welikau šetrnost kněmu sem w hrudi cjtíl,
 Geště desetkrát teď wětšj zahořj k němu srdce.

Jaromjr.

Neywětšj lásky, neywětšj onť hoden úcty,
 Gjž mu hledj každý w okolj též snažně dokázat.
 As dwa měsjece tomu, statků welitelkyně těchto
 Co rozkaz vydala, starožitná Mljéče dubiska
 Padly by pod sekerau a milý hág w paušť se obrátil.
 Sotwa však že ušj do gegich ta zpráva doběhla,
 Mljéče že we stjněch si otec náš často howjwá,
 Nikdo se dotknauti pně dubisk sekerau ani nesměl.⁹⁾
 Než wěř i sám ten hág giž pozná swého milence ;
 Neb kdykoli z Powážj se dolů žene wicher užasný,
 Gak se na hág dowalj a milého tu otce napotká,
 Zahwžděw pošumj w ratolestech a hned utichne.

Kwětoň.

Teď giž wjm, černé proč šetrj oblaky háge !
 Dost sem též nadiwit se nemohl, pasa owce onehda
 Pod Bučinau, na zřeném od nemnoha úkazu starcůw.
 Od Bjlé se hory strašné w hluku mrákawy táhly,
 Silněgi po chwjlech pomumláwala bâuře těhotná,
 Setmělo kol se zemj a oheň nebe mračna zaljwal.
 Geště čekali sem wždy k Klenowé uženau že se mračna,
 Než zdiwělý wyraziw se chomol nade hág ge zawjřil,
 Z roztrhlých kde mračen ligawec co potok se opustil.
 Znáhla blesk hadiwý rozswjtil oblohu temnau,
 Hrom zasičel rychleg a do háge dubů střela padla,
 Myslil sem plamenem že se hág na to hnedle ozářj,
 Než diwy! háge oheň nezapálil a bâuře zatichla,
 Mněl gsem hrom studeným, ale teď toho přjčinu chápám.

Jaronj.

Tak hle widjš věčná ruka bránila hági ubljžit,
 W němžto si obljbil sluha gj w každé době věrný.
 Než poněwadž tma pořád hustějš z hor se vykrádá,
 Gábor a odlehlý utonul giž w záplawě temné,
 Náš se otec k domowu zabere brzo práce opusti.
 Půgdeme teď opodál my za njm u libých zpěwu pjsnj,
 Neb, kdy pěgi, gda domu postává rád k zpěwu mému.
 A hle widjš k domowu kráčj giž, zpjwati začni!
 Gá teď na hlasné fugaře ¹⁰⁾ chci pjsně prowázet,
 Byť potěšil se otec dobrý a na noc mile usnul.
 Dey Bože, gen by požil si tolik let geště radostných,
 Gar se kolik na šedých usmálo Mljěče dubiskách!

1) U Slováků večernj zvoněnj sluge »zvoněnj na pokog.«

2) W Nitranské, gak též i w giných stolicjch duchownj u lidu obecného prostě otcem se nazýwá. Důwodem šetrnosti, giž Slowané duchownjmu stawu prokazuj, gest i to, že gména dřewnjch hodnostj duchownjmu stawu za podjl se dostala. Tak u Slováků »kněze řjká se wůbec o duchownjm, u Srbů a giných polednjch Slowan řeckého obřadu slugj biskupové wládyky.

3) Srowney pjsěň Slowenskau: Ei gawor, gawor zelený, Čo si tak smutný w geseni? Gak bych gá němal smutný býti, Keď padol ze mňa kwet i list.

4) U Slováků i sáha se mluwj.

5) Gastriti u Slováků tolik co bystře patřiti, odkud i gastráb čili gestřáb u Čechů.

6) Hawránka, u Slováků i olewrant gináče nazýwaná, sluge u Čechů swačina.

7) Sr. Nitra milá Nitra, Ty vysoká Nitra, Kde-že sú ty časy, W kterých si ty kwitla?

8) Ty si bola swaté město Methodowo, Keď tu našim otcem kázal božie slovo.

9) Prawdiwá událost. Hraběnka Erdődy, magitelkyně wesnice Madunic, w njž nás básnjk žige, poručila, aby hág Mljěc wytat byl, dowěděwši se však, že Holý w něm své básně pracuge, hnedky rozkaz odwolala. Krásný ptjklad šetrnosti k výborným a proslulým mužům!

10) Pastýřská pjštala w Tatrách se fugarau nazýwá.

VI.

Hrob Karla z Žerotjna a krypta Žerotjnská w Brandeyse.

Od Al. Šembery.

Dne 9. řjgna 1636 dokonat Karel ze Žerotjna na Přerowě swůg aučinný, poslednjch 16 let mnohými strastmi ohořčený žiwot. Tělo geho zawezeno gest do geho zamilowaného rodného městečka Brandeysa nad Orlicj, by wedlé otce a přjbuzných swých we skljpku u kostela sw. Jana na Laukoti odpočjwalo. Uložené w mēděnau rakew wpuštěno gest do krypty a wchod do nj zapečetěn, neboť byl slawný Karel ze Žerotjna poslednj, ¹⁾ gehož kosti chowati měla. Na rakew dán následugcj nápis:

»Leta Páně 1636 dne 9. měsjece Octobris, Wysoce Urozený Pán, Pan Karel ze Žerotjna, pán na hradě Přerowě a Brandeyse nad Orlicj, G. M. Cjs. rada a komornjk, wykonaw wěku swého 72 leta a 15 dnůw, z bjdného žiwota skrze smrt šťastně a blahoslaweně wykročiw odpočjwá, tělo pak od milých přátel w této schránce položené blahoslaweného wzkrjšenj očekává.«

»Wšech dnůw let člowěka gest let sedmdesát, aneb gestli kdo silnějšho přirozenj, osmdesát let, a i to což neyzdárnějšho w nich, gest práce a bjda: a když to pomine, tož i hned rychle zaletjme. A tu tehdaž každý pobožný křesťan zwolati může: Nawrať se

1) Doery Karla z Žerotjna, Bohunka a Helena, dťjwe otce swého umřely, manželka pak, Katetina z Waldšteina, přeživšj geg, pochována w Třebčej.

duše má do odpočinutj swého, poněwadž gest Bůh dobrodince twůg. Nebo ty si wytrhl duši mau od smrti, oči mé od slz, nohu mau od poklesnutj. Ustawičně choditi budu před Bohem mým w zemi žiwých. Uwěřil gsem, protož i mluwil gsem, ačkoli gsem byl welmi ztrápený. Nebo všecněm Krystus prawj: Gá sem wzkrjšenj i žiwot, kdo wěřj we mne, neumřet na wěky.«

Kostel, w němž bratrj, radugjce se z přjzně welikomyslného pána Brandýského, geště před několi ka lety pobožnost swau byli wykonáwali, stál nynj ubořený a opuštěný, neboť nawštěwowatelé geho někdegj djlem vlasti prázdni býti musili, djlem obráčení gsau na wjru katolickau. Bauře přewracowánj konečně přešla, a gednota we smýšlenj docjlena, i panowaloť hrobové ticho gak we vlasti celé, tak i w řjcceninách na Laukoti, a mrtwola Žerotjnowa odpočjwala w auplném pokogi. Než nastalo třetj pokolenj, vyhynula téměř všec ka památka doby bratrské a s nj i pamět slawných držitelůw Brandeysa z rodu Žerotjnského. Gen temné powjdky o nich zachowaly se mezi lidem, a takowá byla i powěst o stříbrných truhlách w řjcceninách na Laukoti, w nichž prý těla pánů těch byla pochowána. Powjdkau tau weden a lákán osmělil se tedy r. 1724 gistý osadnj, wstaužil do krypty a ohledaw gi na znamenj nawštěwy hned část cjnu odcizil. To když se proneslo, krypta násilně odewřena a obgeweno w nj ku překwapenj nemalému 11 cjnových a dvě měděné rakwe s mnohými klenoty a 11 mrtwolami. Byly pak to rakwe, wygma podotknutau wyše Karlowu, následugjcej:

1. Rakew s mrtwolau Jana Staršjho ze Žerotjna, otce Karlowa, na njž byl nápis:

»Léta od narozenj syna Božjho 1583 we čtwrt ek po sw. Matěgi, apoštolu Páně, dokonal žiwot swůg Urozený Pán, Pan Jan Staršj z Žerotjna, na Náměšti a Rosicjch, o němž myšlenj gest, že se Pán Bůh nad njm smilowati a duši geho w počet wywolených přigiti ráčil.«

2. Rakew s mrtwolau Mariány z Bozkowic, matky Karlowy, poznačená nápisem:

»Léta Páně 1574 ten čtvrték před sw. Hawlem w 9. hodině před půl nocj w městě Wjdni skonala život swůg Urozená Panj, Panj Mariána z Bozkowic a z Černé hory, manželka urozeného Pána, Pana Jana Staršího z Žerotjna a na Náměšti, léta věku swého 29.; gegjžto tělo tuto odpočjwá až do dne blahoslaweného wzkrjšenj.«

3. Rakwička s mrtwolau Libuše ze Žerotjna, sestry Karlowy, zemřelé we středu po prwnj neděli postnj r. 1571 w druhém roku stárj swého.

4. Rakew s mrtwolau Bohumjry ze Žerotjna, též sestry Karlowy, zemřelé 8. ledna 1590 w 23. roku věku swého.

5. Rakew s mrtwolau Elišky Kragjřowny z Kragků s nápisem:

»Leta 1600 dne 24. měsjece ledna, totižto w pondělj před obrácenjm sw. Pawla na wjru, w hodinu 2. z poledne, na zámku Rosicjch dokonala život swůg pobožně a swatě Urozená Panj P. Eliška Kragjřka z Kragků, manželka Urozeného Pána P. Karla z Žerotjna na Dřewohosticjch, a dcera někdy Urozeného Pána, P. Gindřicha Wáclawa Kragjře z Kragků a na Mladoňowicjch a Urozené Panj P. Aljny ze Zástřiže, w letech věku swého 18 w neděli 8. O gegjžto duši gest nepochybná naděge, že gi Pán Bůh w los swých wywolených w milosti přigjti ráčil.«

6. Rakwička s nápisem: Leta Páně 1598 dne 6. Septembris narodila se dcera mrtwá Urozeného Pána, P. Karla z Žerotjna a na Dřewohosticjch a tuto pochowána gest.

7. Rakwička s nápisem: Tuto odpočjwá mrtvé tělo Bedřicha z Žerotjna, syna prworozeného, Urozeného Pána P. Karla ze Žerotjna, na Dřewohosticjch a Rosicjch a Urozené Panj P. Elišky Kragjřky z Kragků, kterýž se narodil na zámku Krumlowě dne — řjgna 1599 a dokonat život swůg na hradě Znogemském 31. dne měsjece března, genž byl weliký pátek leta 1600.«

8. Rakew s mrtvolau Bartoloměje Wanického z Gemnický, zemřelého 8. září 1589 na Brandeyse, po němž Karel ze Žerotína Dřevohostice zdědil.

9. Rakew s mrtvolau Barbory Kraggiky z Kraglů, manželky Karla Mladěho ze Žerotína a tři giné. 2)

Rakwe tyto i s klenoty považowány gsau od auřadu za věci magetnjka nemagjej; i powstal skrze ně mrzký saud, trwagjej plnýh 23 roků a posleďně w ten způsob urownaný, že klenoty při mrtvolách nalezené hraběti Ludwjkowi ze Žerotína a na Losině, za nábradu 500 zl. ke kostelu Brandýskému, rakwe však po sražce auřad saudjch témaž kosteku připadnauti magj. Na to ustanowena komisse, a 12. kwětna 1747 wyzdwiženy drahocenné ty ostatky z lůžka od wděčnyh přibuzajch gim wěnowaného; znamenj stawu a býwalého dustogenstwj z nich sňaty, a obnažené kosti wloženy wšecky dohromady do welké dubowé truhly a strčeny opět do krypty. To konalo se u přítomnosti Jana Mospendra, děkana Austeckého, Felixu Chuchelského z Nestagowa a Ferdinanda z Rezenheimbtu, tagemnjka hraběte Žerotína, a sice s takowau lhostegnostj a trestu hodnau nēdbalostj, že giž za 30 let truhla ta we wlbké, odewšad přjetupné kryptě se rozpadla, a lebky i giné kosti semotam rozházené se wálely.

»Sesuté stawenj, prawj Bienenberg r. 1779 o kryptě té, podobá se zewnitr nábrobkům hrdin římských, gsauw rovně tak rozkácené a stromowjm, křowjm, mechem a trawau porostlé; pohledne-li pak se do wnitř, úžasem a ljtostj naplnj se srdce každého, kdož mage cit lidský spatřj mezi olaupenými a rozházenými kostmi i kosti Karla ze Žerotína.«

2) Wiz K. Bienenberg's Alterthümer in Böhmen. 2. Stäck. Königstätz 1779 S. 49—54. Dle Bienenberga ležela prý w gedné z těch cjmowých rakwj také Katerina Anna z Waldšteina, třetj (?) manželka Karla ze Žerotína, zemřelá prý dne 9. srpna 1605 w 21. roku stáří swého; a však to patrný gest omyl, neboť tato manželka přežila Karla o půl druhého roku, pochowána bywši r. 1638 na žádost swau w Třebjei wedle prwnjho manžela swého Smila Osowského z Daubrawic.

Zpráva Bienenbergowa o zpustlosti krypty Žerotínskė powzbudila we mně žádost, dogiti wědomosti, w gakém stawu se nynj po 60 letech nacházj. Podniknul gsem tedy w rjgnu 1838 cestu z Mýta Wysokého do romantického Brandeysa, a doprowázen tamnjm farářem panem Kelařem, pilným sbjratelem památnostj Brandýských, chwátal gsem na Laukoť, bych uzřel i třeba stýřelau schránku s přewšácnými zůstatky Žerotjnowými. A však bolestně zklamaná moge žádaucj taužebnost. Ani památky nenašel gsem wjce po kryptě a popeli w nj uloženém: Kosiel bratrský, pokud ho geště stáwalo, rozhořen gest i se zbytkem krypty po ohni na Laukoťi r. 1817. až na grunt, a z nabytého kamenj wystaweny tam čtyry domky. Gen kus zdi přjěnj přiřgednom těchto domečku, ponechané z wetchých zřjcenin, ukazuge njsto, kde se někdy bratři ke službám Božjm scházjwali; nepatrná pak stará zahradnj zjdka naznačuje okrštek býwalého bratrského hřbitowa. Zprachniwělé kosti Žerotjnskė zakopány prý gsaú geště před zbořenjm kostela do země, a sice, gak mi sausedé okazowali, w zahradě, náležejcej nynj k domkům Františka Hágka a Antonjna Exnera č. 59 a 139.

Ten tedy gest náhrobek, gehož se zlobau a surowostj času dostalo šlechetné rodině Jana ze Žerotjna a gmenowitě muži, w gehož rukau se někdy wázilo markhrabstwj morawské, o gehož přjzeň se ucházeli knjzata a králowé. Potkal se Karel ze Žerotjna s osudem pohrob-njm, podobným osudu mrtwoly Kómenského w Naardenu, inrohem pak s bolestněgájm nad ouen, genž zastihl w čizozemsku zbytky setlelé hrdinského sice, a však newlastenského krále Jana z Lucemburku.

Pohledne-li neodrozenec na hrob nesmrtelného Žerotjna w šjré, neposwěcené, wichry a děštěmi prorýwané zemi, a rozpomene-li se na někdegšj geho sláwu a wznešenost, bezděky zwolá s Kollárem, bolestně taužjcm:

Gak muselo w tom by studené být k národu srdce,
Genž by tu slz gak nad kostmi milenky nelil!

VII.

L i t e r n j z p r á w y .

1) Dopisy z ciziny Wacławowi Hankowi.

W Paříži 30. září 1839.

Odpusťte že neznámý odvažuji se Vám psáti, ale osmělil mne k tomu Pan Pražák, geť gsem měl potěšenj potkati předešlého roku, i poznati w domě welikého slowanského básnjka, kragana swého, Adama Mickěwiče. Powjdal mi p. Pražák žebyste rádi měli wědomost o českých rukopisech královské knihowny w Paříži, i požádal mne aby ch o nich wyhotowil důkladnau známost. Ochotně sem podnikl službu tu, ale na neštěstj newelmi se posloužiti dowedu. Zbjrka rukopisůw zdegěj knihowny welmi gest chuda w pjsmech náreťj slowanských, a co se týče českých, sotwa gednu chowá knihu pokudž mi známo. Snad pozděgi se mi poštěstj wjce naleznauti, však k nalezenj potřeba gest zewrub wšecky rukopisy prohlědati, nespoleháge se nikterak na katalogné o nich wědomosti; neboť častokráte se přibáží, že pjsma týkagěj se historie aneb literatury národůw slowanských pod nepravým názwem zapsány býwagj, což odtud pocháží, že zdegěj knihownjci zcela neznagj slowanštiny. Co se týče rukopisu českého o němž gest řeč, gest z newědomosti w katalogu zapsán (N. 8173) pod názwem »*Livre de prières en Slavon.*« Nacházj se při něm zápiska hraběte Lwa Thuna i hej že ten kodex dosti důležit gest pro Čechy. To gsau slowa geho: »*Ce volume contient une collection de Manuscrits bohêmes, et je conclue de l'orthographe aussi bien que du contenu, qu'elle a été faite vers l'an 1450. Les Manuscrits sont tous des pièces théologiques del'Evele de Jean Hus, dont se compose la plus grande partie de notre literature au 15. siècle. Une note en marge designe Hus lui-même comme l'auteur d'une des dernières pièces, et il ne me parait pas impossible qu'un examen plus approfondi prouve que toute la collection est compilée des oeuvres de ce célèbre réformateur. Le Comte de Thun.*« Litugi welice, že čas prázdni, w kterémž královská knihowna

zamčena gest, nedowoluge mĭ blĭže ten kodex prohlédnauti, a dodati zde o něm geště giných zvláštnostj. Wžak gestliby se Wám služba moĝe hoditi mohla, račte mne poctiti swým dopisem, s poukázanĭm hledaných předmětůw, gimĭžbych se zagmauti mohl, a s radostj se všemožně o to postarám tomu zadosti učiniti. Nynj konče psanĭ to prosĭm upřĭmně byste milostiwě přigali přiložený zde wýtisk mé rozprawy o rukopise slowanském w Reměši, gimž sem se zanjmal z poručenĭ pana Ministra Oswěty Salvandy. Rozpráwka moĝe, jako pro cizozemce psána, wĭm že nemá žádné ceny pro učeného Slowana — poselám Wám gi wšak poctau i w tom přeswědčenĭ, že mi swé mjnĕnj obĝewiti ráčĭte o této mé skrowné práci, a ukážete všecĝy mé tam učinĕné uchybenĭ, méně z nedostatku pilnosti i péče, wĭce z nedostatku materiálůw a potřebnýcli wědomostj we wěcech dotýkajecĭch se odlehlé starožitostĭ české. Připogugi zde snĭmek rukopisu českého, o němž sem wýše mluwil, sňat gest s stránky i s přĭpiskau po krajĭ, o kteréž hrabě Thun zmiňuje. Připogený zde snĭmek glagolický sňat gest s rukopisu w 12., gež pan Sergij Strojew nazwal arabským aneb tureckým. Osmĕlugi se tu několik wýtiskůw swé rozpráwky přiložiti pro giné učené Slowany, gež prosĭm přĭležĭtĕ rozeslati, poračtege se a t. d.

Jastržbski.

Škoda že poselka tato přes půl léta někde we Wĭdni ležeti zůstala, mohlať práwra naše o Reměškém Ewangelium auplnějš býti. Čemu se překazilo wĭnahradĭme nynj wyberauce z rozprawy pana Jastržbského co potřebĭ, a doplujce i obĝasnĭce gi dle možnosti čeho se tam geště nedostává. Zvlášť pak snĭmku záwjrkĭ glagolické částky z rozprawy té sme použili, neboť ĝim se zteĝně doswědčuge, že kyrillská částka rukau swatého Prokopa psána gest.

Pops rukopisu.

»Geat to knĭha na pergaméně w malém 4tu, záležecĭj z 47 listůw, z nichž 45 popsána gest. s obou stran; dwa posledĭj gsau práztlav. Swázána gest we dvě desky z dubewého dřewa, potaženy temně-růžowau kožĭ marokánska. Pergamen šestnácti prwajch listůw gest špatnějšĭho způsobu; gest linowan suchau špicĭ, a widĕt na něm pĭsma cizĭ, rozdělený we dwa sloupce, na půl palce ĝeden od druhého wzdálĭ. Nadpĭsy, kapitoly a začátečĭj weliká pĭsmena nĕgsau skwostně, wšak pilně ořadobena. Ořadoby ty gsau wšecĝ způsob umĕtĭ byzantického dewátého neb desátého wĕku. Začátečĭj litery gsau tlusty dosti hrubě taženy čerwenau barwau (minium); někdy některá také černa. Wšecĝy malé gsau čerĝny. Na prwnĭ pohled má tato částka knĭhy té welikau podobu se starými českými rukopisy, gičĭ snĭmky se w paleografických

spisech Montfauconových, zvlášť str. 260 nacházegj. Od sedmáctého listu gest pergamen mnohem tenj, bělejšj, lépe wyprawován a nelinován. Litery gsau dwakrát tak weliky jako na předelých listech: gich forma gest zcela realitna; gest to giné pjsmo, rozděleno zcela tak jako prwnj we dwa skupce. Začátečnj litery gsau wšecy čerweny, malé černy; nacházegj se však někde zcela čerwené čárky. Co se dotýče illuminaovaných ozdob, gešto zhrsta dosti přicházegj, gsau také od předelých rozlieny, a gsau ozdobeny květovánjmi, listjmi, s lidskými podobami; některé gsau pokládány slatem. Malba gest hruba. Ozloby ty gsau podobny ozdobám nacházegjícím se w rukopisech českých z patnáctého věku. Přiložjm zde gešto popisa jak zewnřt kniha ta wyhlížela z listjny, giž sem w archivu starého arcibiskupstwí Řemešského našel ').

«Item, un livre dans lequel sont escrits les Evangiles en langue greque et siriague (na krati ginau mnohem posdégšj rukau: selon d'autres en esclavonique); du don de mondict seigneur cardinal de Lorraine fait la veille de Pasques 1574. Icelui couvřt d'argent doré d'un costé avec plusieurs pierres et cinq cristaux sous lesquels sont plusieurs reliques, scavoir une croix du bois de la vray croix et des reliques de saint Pierre et saint Philippes apotres de saint Siluestre pape, de saint Cyrille, de sainte Marthe sainte Marguerite, de l'Espagne et de la scinture Nostre-Seigneur aux quatre coings sont les figures d'argent émaillé de laigle, de l'home ledict livre pronient aussy du Tresor de Constantinople et on tient venir de saint Hierom et pese six marcs six onces.»

Wšecy tyto bohaté a drahocenné ozdoby zmizely; ugišfuge se že byly wzaty w čas revoluce 1793; zůstaly však na desce sledy wtišřeny, gešto dosvědčugj že na ni gistotně byly,

Léta 1789 anglický cestowatel Ford-Hill přišel do knihowyny ejsařské we Wjdni, zde mu ukazowali knihu tišřenau glagolickým pjsmem; Ford-Hill, widěw Texte du Sacre, upamatowal se, a ugišřowal knihownjka Duricha, že druhá strana rukopisu toho psána gest týmtž pjsmem. Od té doby slawisté počjnali se gjm wjce zagjmati. Karel Alter, nástupce po Durichowi, mnil se přesvědčena, swědectwjm anglického cestowatele, jakož i Büschinga a Mayera, nedaw se zdržowati we swém filo-

1). Inventaire des reliquaires, chasses, images, joyaux, calices, croix, vaisseaux dor et d'argent appartenant à l'église et fabrique de Notre-Dame de Rheims, fait et renouvelé et extraict (en 1669) sur les anciens inventaires desdicts reliques et ornements etc.

logickém spisu titěním 1709 a dotvrzoval, že obě části rukopisu *Texte du Sacre* jsou právě wazyku slowanském.²⁾ Wěda odgimul se při wzej Konstantinopole od křtřákůw, Benátčané množawj wěj s laupěš s chrámůw swatě Žofie a rozličnýoh klášterůw, mezi kterýmž wěcni tět Ewangelia we wsoch třech byla, myslil že slowanská kniha, chowána w poklade chrámu Remešského, také w počtu tom býti mohla. Y Alterůw člunek wzbudil zwědawost a způsobil dělelitá pátranj když právě p. Sylvestre de Sacy w *Magasin ényclopédique* ohlásil, že rukopisu *Texte du Sacre* wjce není: »Tento drahocenný rukopis, prawj on, smizel we dnech barharstwj, kdežto nesnášeliwý fanaticismus neumělosti přistien gmemem filosofie swůg stolet na rozwalinách wěd a mrawnosti wyzdwihl. Wšeko myslilo, že to byla laupěš plamem, gakož i weliké množstwj drahocennýoh wěj týkagjeh se náhoženstwj a uměnj wstých s pokladu chrámu Remešského uwrženo bylo na hranici gako obět přinešenu Rozumu, w těch dnech, kdežto nesmyslnj tomuto božstwj neykrásněgěj chrám w městě tom zaswětili.«³⁾ Takowé twrzenj z pera Sylvestra de Sacy zarmautilo arci Slawisty: Dobrowský gestě 1829 we swé mluwnici slowanské bolestně připomjná: »Ewangelia slawonica lingua exarata, religiose Remis servata, quae Reges Galliae coronandi praestando iusjurandum tangere solebant, furor tumultuantium, proli dolor! igni tradidit.«⁴⁾ Pan Kopitar učeny Slawista podobnými slawy se ozýwá za našich dnů.⁵⁾ Na štěstj literatury a paleografie slowanské prwnj swazek časopisu »la chronique de Champagne« ugistil weřegnost o bytnosti rukopisu *Texte du Sacre* w knihowně Remešské. Ohničil se wyskytl giž ze swých popelůw, buďet možno ohnowiti wšecky otázky, gimž přjcinu podal, a kteréž posud rozřešeny nebyly. Pan Paris, žádago dáti gistau známost weřegnosti o rukopisu tom, obrátil se k Panu Sergiu Strojowu, členu slowanské archeologické komissj petrohradské, a dopisowatel ruského ministerstwa oswěty w Parži, poslal w sřilo to

2) *Philologisch-kritische Miscellaneen* von F. C. Alter: Wien 1709. p. 244.

3) Nacházj se poznamenanj některých těchto wěj str. 503 a 504 w *Letopiscich Dorotheowých*. — *καίλαρια, επιτραχήλια, επιμανικα, ὠραρία, εὐαγγέλια, ἀειοποιητὰ καὶ θανατοῦ, καὶ ἅλα τα βιβλία ἀποπαύον γλῶσσας, γραμμενα*, w Benátkách 1631.

4) *Magasin encyclopédique* 5. année t. VI. 457 a následagj.

5) *Institutiones linguae slavicae dialecti veteris*. Vindobonae 1822. Praef. p. XIV.

6) *Glagolita Clozianus*. Vindobonae 1836. Praef. p. X.

(dle wetegných listův) se zvláštním posláním wyzpytowaní slowánských rukopisův v královské knihovně. Pan Strojew zpytował Texte du Sacre, obíral se s ním přisně a skončil potvrzením mjéněj cara Petra I.; obmezil se však jen poznáním prwnj částky. «Poněwadž druhá částka rukopisu, psal k panům redaktorům časopisu la chronique de Champagne, nezdá se mi psána býti gazykem slowánským (!); to gest wěd, co wám panowé powědjti mohu. Může býť že člověk we východnjeh gazyjch zběhlý mohlby w nj poznati *armenské* anebo *georgianské* pjsmo (W); než pro mne bude dosti smělo z mé strany připrawiti takowé mjéněj, neboť negsem žádný orientalista.» 7) —

Gak a w který čas dostal se rukopis ten do Francie?

Podánj prawj, že kniha ta pocházj z pokladu Konstantinopolitánského, a že byla wzata z knihowny swatého Jeronýma. Poněwadž pak gisto gest, že swatý Jeroným nikdy knihowny w Konstantinopoli neměl, a že w tom městě tjm gménem žádné nebylo, dowolugi si přiložiti k slovu knihowna: kláštera swatého Jeronýma w Čechách; a nezdá se pátránj zvláštnj katlího mjéněj původu a přechodu této knihy do Francie, teklbych, že bezpochyby některý opat kláštera tobo, aneb giná vysoká osoba té země, snad sám král český učinil dar některému patriarchu Konstantinopolskému, kterýž byl potom poslán kardinálowi Lotharinskému nacházegjemu se w tehdejtjm koncilium Tridentském. Zagisté, ten prelát wážen byl od celého swěta pro swau znamenitost a swau vysokau důstognost duchownj, a užjwage weliké dowěry při dwote Francauzském, dostával welmi často wzácné i drahé dary se všech stran, a byl gimí zagisté obsypán w čas Tridentského koncilium, gak od biskupůw rozličených kragin, tak od wyslancůw kuztat a králůw. Zatjm mohloby též možná býti, že kardinál Lotharinský dostal rukopis Texte du Sacre z giné ruky od gistého Paleokappa, maljře Koustantinopolského, kterýž opatřil Kardinálowi mnohau knihů, jakož i giné wzácné a drahocenné věci.» 8)

7) La chronique de Champagne, t. II. 9. livraison, p. 207.

8) W čas báclínj mého w knihovně Remešské pan Paris mi ukázal rukopis řecký pocházegj od téhož kardinála. Rukopis ten podobně ozdoben a welmi krásně wypracoowan, byl přepsán a obětowan kardinálowi na znamenj wděčnosti gistým Paleokappem, maljřem Koustantinopolským; gest to widěti w připsánj latině psaném. Našel gsem mezi giným w inventáři dodneska chowaných věcj w pokladu chrámu Remešského, gegž sme se doložili w prwnjm poznamenánj, oznámenj gedné deštičky pocházegj také od Paleokappa w tato slowa: »Item une

Létu 1782 napsal všemnj rukopis Perceval, pjeat z wianst w Saxy na tabulku, která přiložena byla k rukopisu mesi giným: »Ce texte a été donné a l'église de Reims par le cardinal de Lorraine en 1554. La tradition est qu'il provient du Trésor de Constantinople, et qu'il a été tiré de la bibliothèque de Saint-Jérôme. La première partie du livre est en caractères serviens . . . et en langue orientale; la seconde est en caractères illyriens . . . et en langue indienne ou esclavoniques . . . LE ROI PRETE SERMENT LE JOUR DU SACHE SUR CE LIVRE dont le couvercle est garni etc.»

Tolik se mi zdálo potřebj z rozprawy pana Jastrzębského, w kteréž druhý slaupec prwnjho listu cyrillské části a poslednjho listu též druhý slaupec w sujmku přiloženy gsau, my zde dáwámě zawjrk u poslednjho též w sujmku, kteráž slovně latinskými literami takto čtena býti musj:

»Lět hospodinowych 1395 Swatoewangelie i epistolie jesto sú pisány slowianským jazykem. Ty jmají spiewány býti na hody. když opat pod korunú mši skři: A drubá strana tiechto knížek. jenž jest podlé ruského zákona. psal jest swatý Prokop opat swú rukú. A to pjsmo ruské

tablette en deux, fort antique dont les personnages sont faictz du boys de la vray Croix et de la crèche de Notre Seigneur; d'un costé est représenté Notre Seigneur et les pèlerins d'Emaus, et de l'autre une vierge tenant le petit Jésus; ladite tablette est dans une custode d'argent doré, à laquelle est aussy une chesne (chaîne) d'argent, trois marcs, le tout pesant cinq marc une once et demi. Du don de Mgr. Charles, cardinal de Lorraine, archevêque de Reims, faict la veille de Pasques 1574. Elle provient du Trésor de Constantinople, suivant l'indication grecque qui est gravée sur une lame d'argent, traduite en latin portant ce mots: Michael Paleocappes regiam hanc sanctam Iconem post expugnationem sub Martha monachus et ancilla Regina assumens nudam ob metum Turcarum sic pro sua facultate concinnavit. Avec les armes de Mgr. cardinal de Lorraine d'un costé, et une pyramide entournée de lierre de l'autre avec cette devise: »Te stante virebo.« Latina předkladatele řeckých nápisůw gest daleká klassičnostj; zatjm gméno Paleokappa a okolnosti z ohledu původu deštěky, gežto se scházegj s okolnostmi slowanské knihy wedau mne k mjnénj že rukopis Texte du Sacre se nacházet také w rukau Paleokappowych, a byl přinešen aneb poslán kardinálowi s ginými wáznostmi, kterýžto mnohem pozděgi všeecko círřámu Řeměsskému obětowal.

dal nábožník Řazel čtvrtý císař římský, k oslawění to-
muto klášteru. a ke cti swatéma Jeronymu, i swatéma
Prokopu, hopodine rač mu dáti pokoj wlečný Amen.»

Rozdíl we čtení podlé zkaženého od Strojewa textu gest patrn a
mjněnj naše tjm wíce potvrzující, neboť zde výslovně stojí »psal jest
swatý Prokop swú rukú,« což také pan Jastržbský: »Elle a été écrite
de la propre main de saint Procope, abbé« dobře wyložil. Neboť jako
nahofe »jenž éa« znamená jenž jest, tak také »psal éa« čjsti se musí
»psal jest« neboť sti s čárkau swrchu gest gak w latině tak w slowan-
štině známé zkrácený *sancti, swatý*: pozdnějšj glagolitika nedělá rozdílu
gako cyrillské písmo mezi *i a y*. Ne tak šťastně přeložil pan Jastržb-
ský slova: »k oslawěnj tomuto klášteru« slovy: »aux Slavons de ce
monastère-cia« neb to zcela jiný smysl dává, a co geště ku podiwu
gest; i pan Kopitar, gakooby s tohoto francauzského přeloženj, tiskl we
swém Hesychiu str. 66 též »ad Slavorum hocce monastrum.«

W prwnj zprávě (Časop. česk. Mus. 1839 str. 494.) poukázaw
gak Ewangelium to na Slowanech ze záchristie zmizeti mohlo, učinil
sem otázku gak se do Reměse dostalo? Na tu nám obájrně pan
Jastržbský gak ze starého inventáře Reměšského chrámu i pozdněg-
jšho poznamenánj, tak také z podánj odpověděl, proti čemuž nic na-
mýtati se nedá, a my to zde za pravdu přijímáme. Magj knihy osudy
swé. Zbývá ale geště zodpowjdati: gakým způsobem a gakau cestau
Ewangelium naše do Konstantinopole přišlo. Na to arci w letopisech
zpráwy naleznauti posud se mi nepoštěstilo; powjm však mjněnj swé
zakládage ho na listu cjrkwě Konstantinopolitanské k Čechům, daném
18. ledna 1451 a po gakémsi Doktoru Konstantinu Angliku ctihodném
knězi poslaném.?) Státi se mohlo, že po stečenj Prahy Gijm Podě-

9) Epistola Constantinopolitanae Ecclesiae ad Bohemos, scripta
quidem ante 131, biennio nimirum ante captam à Turcis Constantino-
polim: sed non ita diu in lucem prolata Pragae ex bibliotheca Collegij
Caroli Quarti, studio piaae memoriae Doctoris Caspari à Nydbruck, vizi
clarissimi, ac indigandae antiquitatis studiosi sereniss. Regis Maximiliani
olim Consiliarij. Graece et eadem epistola in altera ejusdem membranae
medietate scripta latine, licet minus eleganter, ac parum dilucide, sed cum
additamento quodam in fine, quod in graeca non extat. W knize Davidis
Chytrazi Oratio de statu ecclesiarum hoc tempore in Graecia, Asia,
Boemia etc. Francofurti M. D. LXXXIII. pag. 261. Chybněgi w
Rerum bohemicarum antiqui scriptores aliquot insignes Marquardi Fre-
heri. Hanoviae MDCII. pag. 235.

brachým, když s říjnem jednati šatně šatně nebylo, vyspravila ejt-
 lew česká posl spráwu Jana Rokycany vlastnj poselstw do Konstan-
 tinopule, a gak se zdá, aby tjm spíše potjdili a lepájho prigetj i prá-
 chodu nalezli, odwoláwali se na to, že Čechy vlastně řeckými apoštoly
 Cyrilem i Methudem obráceri na wjru gsauce, slowanského obřadu uží-
 wali, což přiloženj k listům w Emauzech wzatého Ewangelium doložiti
 welmi přjhadno bylo. Kterážto gednánj, když brzo na to Konstantino-
 pole od Turkůw dohyto bylo, k přetrženj přišlo, a w zmatku tom
 Ewangelium naše u Patriarchátu zůstati mohlo, odkudž ge po stu letech
 pozděgi kardinal Lotharinský s ginými řeckými wzácnosti od Paleo-
 kappu welmi snadno odhržeti mohl. Kdo však byl onen wyslaný Kon-
 stantin Anglicus, zlaž bratr známého w těch časjch Petra Engliše, toho
 sem se geště nigakž dopátrati nemohl.

W Petrohradě 7/10 máje 1840.

... N. A. Markewič, známý giž w literatuře našj krásným pře-
 wodem Byronowy Parisiny i malými půwodnjmi básněmi okrášlil hu-
 debnj literaturu naši zbjrkau maloruských pjsnj we třech swazecjch pod
 titulem: Malorossijskija narodnyja pěsni. Tyto tři swazky, pokudž nám
 známo dělaj gen počátek práce, zawjragjce 66 tjscl; gakážto bo-
 hatstw býti musj našj hudebné Rusie! Mámeť giž okusy zbjeck rus-
 ských pjsnj Kašina, Rupini a t. d.; družj slowanštj národowé neza-
 nechali shjránj swých pjsnj: Čechowé wydali swé národnj nápěwy,
 Poláci též ač ne auplnými zbjrkami, než we wyborech; za to znamenitý
 Lipinský sebral i vydal welmi auplně pjsně národu Halického. Slowan-
 ská národnj hudba nakrmila mnohé hlavy germanské školy; ukázati
 možno toliko na Mozarta i Webera, zdá se dostatečno. Prwnj z mladých
 let w sausedstwj Sochnohrada se Slawonij i přehýwánj we Wjdni, na-
 cházel se w ustawičném spogenj slowanské hudby, a druhý byl gistot-
 ným gegjm představitelém zvlášť w kauzelném střelci, w něž gsau
 celkem české národnj nápěwy uwodeny. Naši hudebnj skladatelé, chtjli
 býti w prawdě nowými i půwodnjmi, musej se neywjce přislauchati
 k národnjm nápěwům slowanských rodin; toliko na gich wyučenj za-
 kládá se půwodnj i weliká ruská čili slowanská škola, giž tak skwostně
 začal náš daruplný Hlinka. Ruslan i Ludmilá, opera, giž se Hlinka
 nynj zaujmá, zgewně ukazuje, gaký užitek gemu dostawila známost
 slowanské národnj hudby. Tyto okoličnosti dodáwaj práci p. Marke-
 wiče zvláštnj saučasnau vážnost, ač by geho tři swazky i w každý
 čas byli přjgemným dárkem pro milownjky krásných uměnj. Nápěwy
 sebrané pačem Markewičem zřjzeny pro Fortepiano dělaj krásné kusy
 pro ten nástrog, a bezewš obtjžnosti zpjwány býti mohau. Textůw
 p. Markewič neklade, ale odwoláwa se na wydánj pana Maksimowiče,

djast obgem wydanj swóho welni ukrawángo. Předpowjázáno p. Mankowiči úplný prospěch, připomínajjící genu, že prospěch ten ukládá genu povinnost pokračowati w práci své dále, dále ano dále do obláčených wysot Čerué hory, s kterét po winách středisemnjho moře wjtr daleko roznese také slowanské swuky. . . .

Dne 19/30 máje 1840 w weťegném shromážděnj cjsatské Akademii nauk čtena byla zpráva o dewátém přjřenj Demidowských premij na 1839 rok. K dosaženj premij předstaweno bylo čtyrmecjuna tištěných a pět rukopisných wypracowánj. Z těch hyli udostogeni: 1. Plněho premium 1. *Nestor*, historicko - kritická rosprawa o počátku ruských letopisůw pracj professora Pogodina. 2. *Gružno-rusko-francuzskij Slowar* p. Čubizowa. 3. *Galvanoplastica* čili způsob po daných obrázcích dělati měděné výrobky z měděných rozpustěnin pomocí galvanismu, M. G. Jacobi II. Polowičnjho premium: 1. *Verfassung und Rechtszustand der dalmatinischen Küstenstädte und Inseln im Mittelalter, aus ihren Municipalstatuten entwickelt. Ein Beitrag zur Geschichte slawischer Rechte.* Von Prof. Reutz. 2. *Fortifikacia Štábs-kapitána Toľjakowského.* 3. *Ruskije prstonárodnye prazdniki i sujewěrnnye obrjady* p. Snegirewa. 4. *Teoria statistiki w nastojáščem jeja sostojaniji s prisewokupleniem kratkoj istorii sej Nauki.* Pracj Prof. Obodowského. 5. *Opisanije pamjatnikow Slawjano - Russkoj Literatury* chranjaščichsja w publičnych bibliotekach Francii i Germanii. S. Strojewa.¹⁰⁾ 6. *Kurs Geognosii* Professora Sokolowa. 7. *Grečesko-russkij Slowar* p. Jwaňkowského. Mimo to na tisk spisu pana Reutza naznačeno 1000 rublůw.

W Petrohradě 22. máje, (3 čerwna) 1840.

Práwě z tisku wysly »*Powěsti i prelanija národow slawianskogo plemeni* řidaujja J. Boričewským s. Peterb. 1840. XV. a 185 str.« Gměno wydawatele do těch dob bylo známo gen učeným ze zagjmných článkůw, geť uměštowal w žurnále Ministerstwa Národnoj Oswěty: uwoj se nám ukazuge se swými powěstmi i podánjmi, a ukazuge se welni whod, kdyť potřeba gest opatřiti se dobrými knihami při odgězdu na datí. Přichrániw we swém wydanj rozprávky Srbůw, Slowákůw, Čechůw, Uhrůw, Polákůw, Mazurůw i giných slowanských národůw p. Boričewský učinil krásný dárek našj literaturě. Aučel wydanj toho náleť w tom: seznámiti weťegnost s poněťjm, myslj, powěrami našich spřjzněncůw, a aučel ten dostižen gest úplně: třicet šest rozprávek wywádj se na diwadlo gednatelůw starožitné Slowaustiny. Každá roz-

10) Práwě smutnau zpráwu dostáwáme, že S. Strojew dne 22. máje (3. čerwna) w Moskwě po dlouhé nemoci w 25 létě wěku swého umřel.

práva má svůj charakter, v každé gest zvláštní myšlenka přínášející národu, neb pověra kelugjej po Slovanštíně v báčorkách gak prostých tak překrásných. Prostota národních rozprávek skládá tu klassickou vážnost, gesto vždy spokojeného wadlanau chut, a kterau tak těžko gest přewesti na jiný gazyk. P. Boričewský swjázil nad tou objítností: Pol. geho perem báčorky stbcké, slowácké, polské, mazowecké gsau welmi žiwy a zaujímavý. Obgem tlánku našeho nedowoluge nám rozprostranowati se o obsahu každé báčorky zvlášť, než štenát snadno pogne důstojnost práce p. Boričewského a newypustj z rukau knjtky, wprostjaj gj od desky do desky. Srb se swau diwokau i spolu welebnaa prostotau připomíná časy Homerické; wěstky, kauzelnejci, čaroději, hadači, přewrácenci, wlkodlaci, zakleuě králowny, přiwáděj štenáři w paměť šťastné dětinstwj, když žadaucjma uchem poslouchal báčorky o diwných diwech. Kniha p. Boričewského obohateu gest poznamenenjami, w nichž se ukazuge anatelem starobylostj slowanských. Spisy gichž předmět zawjrá w sobě národnost ruskau i wůbec slowanskau, wabuzaj pozornost we vyšším stupni. Nynj, když mšau čas následowánj, obrátili sme se k rodné starině; naše čtaucj weřegnost přawěděla se, že w umě starých ruských pokolenj bydlily mysli weliké, w bohatských ruských přesech bile srdee přeplněné silnými, mocnými city. Odkryti ten starobylý překrásný swět s geho radostmi i strastmi, rozwinauti switek žedé stařiny w poslednj čas starali se mnozj, ale ne wřech snazeu uwěnilo se prospěchem. Přčina gest welmi pochopitelná: tu treba známostj ne powrchuj; newyhnutelnó gest wladnauti gazykem, kterýhy přímo wyprawowal ruskau duši. Kdo měl tyto potřeby, toho weřegnost čtjala s utěšenjm i, možno řci s žadaucnostj. Rozprávky Rusů o rodném žiwotu swých předkůw J. P. Sacharowa, slauj tomu nezaptělým důkazem. Zbýwá žadati, ahy p. Boričewský se neobmezoval swau prwnj knjzkau, a pokračowal děliti se s námi swými známostmi Slovanštiny, gichž pořádnau zásobu welmi dobře widěti gest w posnamentnách na konci knjžky. Swědomitá práce na swač Rusi nacházj wždycky i sprawedliwé cenitele i srdatec čtenáte.

Wladimjr A—dr—ský.

W Budišně 5. čerwna 1840.

Posílám Wám pohřebnj kázanj zdejšeho dopolednjho kazatele Arnošta Jakuba »Džakomne Dopomnenje na Knesa Handrija Lubenskeho pechii jeho Porebi na 23. Mjerza 1840 — skrotkej Poweszu wot jeho Žiwjenja a Pismow«, z něhož sobě pro Časopis žiwotopis geho, gakož i od něho wydané spisy wytáhnauti moci budete, k čemuž gestž doplněnj připogugi, geť sem w historii osady swato-Michalské našel. Račte se dobře mji etc.

Frant. Přihonský.

Ondřej Lubenský mladší syn Jana Lubenského zahradníka (t. g. wjce než chalupníka a méně než čtvrtlaníka) a radního hagníka w Rachlowě a Adny rozené Solčie z Mešic, narodil se 11. dubna 1790. Po svědomitém wychování, gež mu geho upřímný a bohatobogý rodič dāti mohli, dostal se na weliké schwalování moudrých mužůw 1805 do latinských škol budišinských, kdež do 1812 swá studia dokonal. Na to se odebral do Lipska, kde 1814 srbskou kazatelskou společnost obnovil, a 1815 při městské škole střídnictw zastáwage posdělgi za učitele ustanowen byl. K welikonoci 1817 nawrátil se do Badišjau, načež geg magistrát za dopoledního kazatele při swáto-Michalské osadě powoal, a Lubenský po wykonané zkaušce 10. čerwence k tomuto autactu w Drážďanech posvěcen 20. čerwence nastaupil, který aural s welikým prospěchem spravowal. 1818 (24 list.) oženil se poprwé s Johannau Ernestinau Amalij nebož. diakona Jana Ondřege Kaplera dcerau. Po gegi smrti 9. čerwna 1823, oženil se opět 8. unora 1825 s Augustau Emilij, Gotth. Augusta Bohla, prwnjho duchownjho a superintendenta wé Wojerece startj dcerau. 1831. 27. listop. powyšén byl na prwnj mjsto w německé cirkwi, w kteréž hodnosti dne 19. března 1840 w Pánu skonal. Knihy a spisy, gešto geho pečj wydány, přeloženy aneb půwodně složeny byly gnu naslednjcj: 1. To zyle swjate Písmo 1820 a 1823 tišěno bylo 8000 biblj, z nichž posud gen 1400 wýtisků ostalo. 2. Dru. Jana Arnda Knihi wot wjernjho Kachessijanstwa 1829. 3. To ewangelské Misionstwo naschego czaša 1822. 4. Marja aby to sašné Wotročenja k temu Knesej 1828. 5. Augspurske Posnactje kschessianskeje Wjery 1830. 6. Wofomnoče Kyrluschow na ton čistaljetny Jubel-Sswelčcu tu toho Wjery-Posnactja. 7. Duchomne Kyrluschowa Knihi, a Lutherussowy Katechismus 1828, 1835 a 1838. 8. Sehtuž to losuje ton jo wopomni swjowe a druhich dfa. dwakrát 1830. 9. Nowy Testament wot brtiského bibliského Towarstwa založeny 1835. 10. Nowy Pschidatki duchomnych Kyrluschow 1838. Také náš Lubenský některé přjetěšné básně a řeti jakož i předmluwy ke knihám swých přátel psal a tisknauti dal; též i gemu ke cti některé malickosti tišěny a obětowany byly.

W Boleslawi ½ máje 1840.,

... Priwyk zdějeti se s Wámi se wjím, co mau pozornost z ohledu starožitnosti toho neb onoho slowanského národu wabj, nemohu pominauti i toho, co mi prawké z Lipska bylo zděšeno. Pan Sokolnický píše mi mezi jinym toto: Pan Fleischer, profesor východnjch gazyků, pořádage katalog arabských knih knihoway wysokých škol, našel welmi starý rukopis, gehož wětšj polowice dosti čistau polštinau psána gest, gen že arabskými literami; druhá pak polowice obsahuje mjchaninu rozličných východnjch gazykůw s gazykem pol-

ským, tak že často přídavné z polského gazyka wzaté má při sobě statné z tureckého, arabského neb tatarského gazyka z naopak. Dr. Fleischer meznage polského gazyka, zawołal mne k sobě, aby se aspoň něgake mjnēj o rukopise tom wyzpytowało, což se nám i po dluhé práci podařilo. Aby se tjm lepšj obraz zwłášťnj gazyka toho dāti mohł, pripogugi zde zpráwu p. Fleischera: »Codex arabicus, tataricus, polonicus ab initio truncus 12. Fol. 127 char. neschi scriptus, quali Tataři utuntur, id est rustico et iavenusto, quocum convenit charta non laevigata et in primis foliis foetissime inquinata. Fol. 1 r. — 8 r. polonice utrinque trunca, literis arabicis scripta, quorum argumenta ex veteri testamento petita esse apparet. Et cum is, qui me in his tenebris aliquantulum discutiendis humanissime adjuvit, Eques a Sokolnicki, non omnia, quae ego titubanti lingua legebam, intelligere et polonice rescribere posset, aliis et linguae polonicae et literarum arabicarum, peritis, illas plane dispellendas relinquo. Sed unum non dubito; hac disputatione illud Muhamedanis commentum, libros sacros a Judaeis et Christianis demendo, addendo, mutando corruptos esse mendaciorum, fraudum, adulteriorum, incestuum exemplis inde collectis fulciri, Fol. 9 r. — 25 r. precatones arabicae et tataricae cum inscriptionibus et institutionibus polonicis. Fol. 25 r. — 64 r. institutio polonica ad auguria ex Corano petenda. Fol. 91 r. — 100 r. Duae precatones, a. t. d. « Rukopis welmi starý », gest welmi potažně řečeno, snad gust staršj, než mnohý welmi starý člověk, a to by do 18ho neb 17ho věku dosahowati mohł.

J. J. Š.

W Petrohradě 15., Unora 1840.

Stichotworenija I. I. Kozlowa. Iwan Iwanowič Kozłow skončil bolestný žiwot swěg dne 30. Ledna (11. Unora n. s.). Okolo dwaeceti let byl přikowán ke swé posteli, slepý, nepohyblitný a ustawitně trpěj; než hluboko proniknutý pokoran křesťanskau snášel bjdoý osud swěg s udiwitelnau trpěliwostj, i božská prozřetelnost poslawši naň težký kříž darowala ho w tu dobu welikau útěchau; poraziwši ho nemocj, rozřaučiwšj ho nawšly s zewnitřnjm swětem i se všemi geho rachotami, tak často nás srazujícímj, odkryla zatmělému zraku geho swět. waitřnj, růsnotworný, neproniěnný, swět básnictwj, ozářený wěrou, očištěný utrpenjm. Mage ncobyčejnau paměť (weliké štěstj pro slepého) Kozłow zachowal w hlubině duše wšecku swau minulost; on žil gj w přítomnosti i do poslednj minuty zachowal wšecku swěžest i teplotu milujějho srdce. Nešťastj z něho udělalo básnjka; i léta utrpenj geho byla ncydělnějšjmi lety umu geho. Znaw prwě důkladně francouský i wlašský gazyk, gj na lůžku bolestj swých naučil se an-

glicky i německy, i vše co přechtil w gazycch těch, zůstalo wryto w paměti geho; uměť nazpínat celého Byrona, vše básně Waltera Skotta, nelepší mjsta z Shakespeara, tak gako drjwe Racina, Tassa i hlawnj mjsta z Danta. Než lepšjm i stálegšjm utěšenjm utrpného žiwota geho bylo to, že s takowauž wěrnostj mohl ejsti zpaměti i vše ewangelia i vše naše modliby, tak spasitelnj we štěstj, tak utěšitelnj w hoři. Takowým způsobem žiwot geho přjrodně rozrušen při ustawičném, často muditelném citu bolesti, byl rozdelen mezi náboženstwjm a básnictwjm, gešto hogitelným swým nadšenjm samlauwaly w něm i dušewné auskosti i tělesné muky. Ale on nebyl ciz i obyčejnému, všednjmu žiwotu; vše co se dělo we světě, wabuzowało geho autastnost, i on nezřjdkka starawal se o zewnitřnj svět s gakausi dětinskau zwědawostj. Od té doby, co mrtwice zbawila ho noh i zraku, fysická utrpenj geho netoliko neumlkala, než sestawičně sesilujice se, w poslednj doby často docházela na přjlišnj stupeň; gednak skoro neměla wplywu na geho duši, kteráž nad nimi wždycky wjězila, a w promezitkách spokojenosti působila s ginoskau světestj. Toliko deact dnj před smrtj uspokogila se silná utrpenj, ale spolu s tjm gakoby zasnula i duše. Smrt podešla k němu tichým krokem; on se zapomněl w gegich rukau, i žiwot geho skončil se nepostřežně. — Básnické práce Kozlowa, plody nadšenj i utrpenj, známy gsau našim čtenářům. Muože z nich gsau označeny pěčetj blahorodného ducha; přelest mnohých zawjrá se w tom, že s neywětšj wěrnostj wyrażegj prawdu, staw duše, hlubokotupcej, hlubokowětrcej i pokorné. Žádný gich ejsti nemohl bez něžného saucitu k básnjku, kterýž odhaluge nám tagnost utrpenj swých, w tuž dobu hnul nás, děle s námi oné vysoké utěchy, gež w hlubině básnické swé duše čerpal. Spolu s těžkým krjžem nemoci, Kozlow obtjžen byl i krjžem chudoby neméně těžkým. Otočen milugcej geho rodinau, giž opěť milowal s neywětšj něžnostj, zaujmál se zwlášť w poslednj dni osudem swé dcery, kteréž, neohledage se na skaupe prostředky, uspěl dáti přewýborné wychowánj, i která z strany swé s dětskau láskau pomáhala gemu snášeti i auskosti slepoty i těžkosti nemoci. Preplněn tau něžnau péčj o budaucnost swé milé dcery, odkázal gj Kozlow wtecky swé básnické práce, a mně poručil býti vyplátcem tobo odkazu. Básně Kozlowa we dwau djlech budau wydány na podpisu u A. Smirdina. Podpisná cena gest 15 rublů asig. Nowé geště newydané básně obsahowati budau wjce než třetinu druhého djlů. (Z Saw. Wě.)

W. Żukowsky.

2) Stawovská akademie v Holomauci.

Od té doby, co na stawovské akademii v Holomauci stál časem gazyka českého založená gest, obrátil tento zvláštní ústav, jakožto gadiný v Moravě, na němž se gazyk národní přednáš, bezděky pozornost vlastencův na sebe. Má však akademie Holomaucká stegný osad s někdejší Pražskou inženýrskou školou, krom mjsta, kde se nachází, býti neznámou, proč k doplnění metery v historii vlastenských naučných ústavů krátkou zprávu o nj podáváme.

Založené r. 1573 uniwersitě Holomaucké nedostávalo se po celé století professora práv; k odsuranění takového nedostatku ustanovili tedy stawové morawští r. 1670 neywjce k prospěchu mladých šlechticův svého vlastního professora, genž na uniwersitě obecny a cirkewny právo přednášel. Byl to prwnj aud potomny akademie stawovské. Aby pak se mladá šlechta všestranněgi vzdělávala a uniwersita sama se zvelebila, nawrhnul roku 1724 kragký Holomaucký, František Šubjt z Chobíně, pánuům stawům, zřiditi zvláštní akademii, na njž by se krom gmenowaného práwa giným geště předmětům, gmenowitě uměny gymnastickému učilo, který nawrh při sněmu všeobecně schválen a od cjsaře Karla VI. neywyšším reskriptem od 26. března 1726 potvrzen gest.

Tak powstala akademie Holomaucká, s následujícími předměty:

1. Obecnj a cirkewny právo.
2. Francauzský gazyk, gehož učitel spolu všeobecnou historii přednášel.
3. Uměny inžiaýrské, totiž algebra, geometric, měšťanské (civilnj) a wogenské stawitelstwj a zeměpis.
4. Gezděny.
5. Šermowanj, házenj kopjím, sinutj koraulwj etc.
6. Tancowanj.

Potwrdiw cjsar Karel VI. akademii progewil stawům přánj své, kdyby mimo uwedené učitele též professor wotogadho práwa, wysvětlující Hagona Grocia, na nj se ustanowil, kteréhož neywyššího pokynutj páni stawové pozorliwi gsauce, založili gsau r. 1732 i stolicu tohoto předmětu, powolaše na ni gísteho Dea. Godfrieda Schweikanda z Mohuče.

Všickni tito akademičtj učitelové byli powinni, několik mladých šlechticův a w nedostatku těch i giných od stawůw gmenowaných mladjkůw zdarma cwičiti, kdežto ginj posluchači a cwičenci určitý měsíčný plat zaprawowali.

K. wystawenj newyhnutelně potřebného akademického domu odkázal právě toho času zemřelý hrabě Leopold Sak z Bohuňovic ve svém poručenství, prohlášeném dne 1. pros 1725, své gměnj o 30,700 zl., naček stawenj hned wybudowano, a cwičenj akademické w něm započato. Nedlauhو však použitо gest k pravému aučelu, nebo po třiceti letech w čas sedmileté wálky, kde Holomauc pewnostj se stala, proměněno neyprw we wogenskau pekárnu a neyvyššjm uzawtenjm od 9. března 1767 we zbrojnici; páni stawowé byli tedy přinuceni, r. 1773 z obdržené náhrady nový dům na Bělidlách (Pilten) stawěti, w kterém se podnes akademie nacházj.

Na tomto nowém stanowišti potkali akademii w krátce diwnj a neočekáwanj osudowé. Neyvyššjm rozhodnutjm od 15. čerwna 1778 přenešena gest totiž i s uniwersitou do Brna, neyvyššjm však usnešenjm od 12. zátj 1782 přeložena zase naspátek; roku 1787 (dekretem od 11. ledna) zcela gest wyzdwižena a wygma stolice právnické s Wjdenskau akademij spogena, po smrti cjsaře Josefa ale na žádost páňň stawů neyvyššjm usnesenjm od 29. dubna 1791 opět w život powołána a r. 1792 poznowu otwřena.

Ušlý těmto nehodám a takorka w nowě založenj ústaw zwelebili stawowé během nynějšho stoletj novými, pro wlast nemálo prospěšnými předměty. Na neyvyššj powzhuzenj ztjdili gsau r. 1808 stolici polnjho hospodářstw, s kterau od r. 1824 i přjrodnj historie spogena gest. Roku 1815 po obgawenj wůle G. M. Cjsaře Pána, by se na anamenitějšich ucilištěch k prospěchu budaucich státnjch auřednjkůw katedry wlského gazyka založily, usnesli se stawowé, i na své akademii ustanowiti wlského professora. Při této přjležitosti, předkládage tehdešj hejtmán a gubernátor zemský, Geho Excellencj Antonjn Friedrich hrabě Mitrowský z Mitrowic a Nemyšle, usnesenj stawůw Geho Milosti Cjsařské, wytknul gest welikau potřebu stolice wlastenského gazyka w Morawě, doložiw a ugistiw Cjsaře Pána, že páni stawowé, obdržjce neyvyššjho powolenj, rádi učitele téhož gazyka na akademii ustanowěj; na tento pak právě wlastenecký náwrh G. M. Cjsař Pán dekretem od 3. listopadu 1815 založenj negen wlské ale i české stolice potwřditi ráčil. Katedra tato však z přjčin nepowědomých teprwa po 16 letech (dne 29. srpna 1831), obsazena a panu Antonjnowi Bočkowi, co prwnjmu professoru teči a literatury české, propůğčena byla.

Dle instrukce professorowi dané gest učenj českého gazyka rozděleno na dwa roky a uděluje se týdně w každém roce po tři hodiny. Prwnj rok gest ustanowen pro Němce, nemagjej žádné anámosti národnjho gazyka, druhý pak pro posluchače, gichž gazyk mateřský gest morawský neb giný slowanský, a pro ty Němce, genž buď z prwnjho

roku, bať odginud potřebnu k důkladnějšímu učenj známost českého gazyka přinášej. Posluchači obogj třjdy magj býti nejméně absolwowanj gymnasisti. Knihy školnj ustanowuge professor s přiwolenjím výboru stawowského. Od roku 1840 děge se čtenj dle mluwnice Buriánowy a Macháčkowy chrestomathie, literatura pak w druhém půlletj druhého roku přednášj se podlé knihy p. Jungmannowy.

Dle uwedených dát gest tedy staw personálu akademie Holomaucké následugjej:

1. Professor přirozeného (dřjwe wětegného) práwa,
2. „ římského a cirkewnjho práwa,
3. „ oekonomie a historie přjrodnj, 1)
4. „ řeči a literatury české,
5. „ wlašského gazyka,
6. „ francauzského gazyka,
7. „ stawitelstwj, měfenj a reysowanj,
8. učitel uměnj gezdeckého,
9. „ šermowanj,
10. „ tance.

Akademii předstawen gest zvláštnj ředitel, obyčegně z třjdy p. stawůw wolený. Od založenj až do wyzdwiženj akademie zastáwali tento úřad tito šlechticowé: František Šubjř z Chobině, I. swobodný pán z Minioty, Bernhard Skrbenský ze Hřjstě, baron J. Záwiš, kragský Holomaucký, Gotthard z Almsteinu, též kragský, a Jan hrabě Stomm. Od obnowenj akademie r. 1793 Baron J. Dubský z Třebomyslic, kragský, r. 1801 Aloys Krakowský hrabě z Kolowrat, kanownjk, pak svěťicj biskup, r. 1812 Jan Karel hrabě Stomm, r. 1824 Ferdinand M. hrabě Chotek z Chotkowa a Wogujna, kanownjk a pozděgi svěťicj biskup, r. 1831 baron J. Rauber, kanownjk, a r. 1832 až do nyněgška p. Vincenc hrabě Vetter z Liha, c. k. komornjk, pán na Přestawlkách a manském statku Nelhubli, kněžecj arcibiskupský dworský lennj sudj.

K dosaženj wětšjho prospěchu w polnjm hospodářs wj, w stawitelstwj, měřictwj a w českém gazyku založeno, gest štědrostj pánů stawů a rozmnožuge se každoročně oekonomické museum, sbjřka rozličných strogůw a plánů a zvláštnj česká biblioteka pod dozorstwj

1) Prwnj tři professori, gsauce též audowé fakult uniwersitnjch a c. k. professorowé, přednášej na uniwersitě a ustanowuj se dle neywyšších dekretů od 13. srpna 1808 a 19. pros. 1817 od G. M. cjsatské z návrhu od p. stawů učiněného, od nichž se i dekret pro ně wyhowuge a gim doručuge.

professorů těchto předmětů. Bibliotheka česká obnáší nyní přes 100 swazků, mezi nimiž slowník Jungmanův a některé významné spisy Wesselslawnowy.

Aby však akademie stawowska lépe gestě a obecneji mohla působiti a potřebám i žádostem nynějšho promyslného času zadost činiti, učiněn návrh, proměnití jí w ustaw technický a přeložiti jí i se stolicí českou do Brna, co sjdla promyslnosti morawské.

Aloys W. Šembera.

3) Nowé knihy české.

1. Časopis pro katolické duchowenstwo. Wydáván od kníž. arcibiskupské konsistoře Pražské. Trináctý ročník. Swazek 1. a 2. W Praze 1840. W kníž. arcib. knih. u Wáclawa Špinky. 8.

2. Wlastimil, přítel osvěty a zábawy. Dřlu 1. sw. 2. a 3.; a dřlu 2. sw. 1. 2. a 3. Archů we swazku 6 i 7 w 8. po 24 kr. W Praze tiskem a nákladem J. Spurného.

3. Dennice. Spis zábavný a pouččný od J. B. Malého. Dřlu 1. sw. 3. 4. a 5. čtyřarch. weł. 8. po 16 kr. W Praze 1840 u W. Špinky.

4. Promyslný Posel vydáván K. Amerlingem, dokt. w lékařstwj. Části 1. sw. 2. 3. 4. a 5. dwauarch. weł. 8. po 6 kr. W Praze 1840. u W. Špinky.

5. Pouččné a zábavné listy pro poľnj hospodáře a femeslnjky w Čechách. Wydáváné od cjs. kr. vlastenské hospodářské společnosti w Čechách. Třetj ročník 1840. Swazek 1—6. Wytisťený a k dostání u synů Boh. Háze.

6. Wěnece ze zpěwu vlastenských na rok 1839, řjgen, listopad a prosinec. W Praze u W. Špinky. (Škoda že tĵnto pátým ročníkem přestal.)

7. Základové pitwy (Anatomie) čili rozbor a popis saustawnj těla lidského a gednotliwých geho částek. Pracj a nákladem Dra. Wácl. Staňka. W Praze 1840, u W. Špinky. Str. 292 we weł. 8. za 1 zł. 40 kr. Přitom: Pitewnj atlas aneb desatero obrazů částí lidského těla s pětiarchowým wyswětlenjím. Nebarwený za 3 zł. 20 kr., barw. za 4 zł. 30 kr. Také se zvlášť prodává.

8. Básně od Jana Sl. Tomjčka. W Praze 1840. Tisk a náklad J. Spurného 8. str. 176, za 40 kr.

9. Ladislava Pyrkeru perly posvátné, přeložil Karel Winařický. Svazek první. V Praze 1840, u Wáclava Špinky. Vel. 8., str. 80, za 20 kr.

10. J. Wlčkovského Jeftowna aneb Slib wévody. Tragedie w pateru děgstwj. V Praze 1840, u Spurného. Nákladem spisovatelovým 8. st. 134, za 30 kr.

11. Prawopis český Wáclawa Hanky. Páté vydánj. V Praze 1839, u synů B. Háze, 24. str. 92, za 15 kr.

12. Kořalečnj mor, aneb kratochwilné poučenj, proč a gak se člověk pitj kořalky warowati má. (Druhé opravené a rozmnožené vydánj spisku wyslého pod názvem: »Poučenj o pitj kořalky.«) V Praze, 1840, u Spurného, 8. st. 109, za 8 kr.

13. Běda lhářům! aneb Kuchtyk biskupa Welehradského od J. K. T. W Praze 1840, u J. H. Pospjšila, 8. st. 75, za 8 kr.

14. Jessonda, zpěwohra we třech děgstwjch od Em. Gehe, do hudby Lud. Spolhra zčestěná od J. N. Štěpánka. V Praze 1840, u W. Špinky. 12. st. 48, za 10 kr.

15. Wilém Rožmberk, činohra we 3 gednánjch. Půwodně wadělal W. J. Picsek. V Praze 1840, u W. Špinky. 12. 4½ archů, za 20 kr.

16. Josafat, syn krále indického. Příběh ze starowěkosti křesťanské od spisowatele Genovefy, zčestil J. H. Pospjšil. W Hradci Kralowé, 1840. 12, str. 120, s obrázkem za 14 kr.

17. Pokladnička aneb: Bohumjr winný a newinný. Powjďka pro mládež dospělegšj wzdelána od W. Filjpka. W Praze 1840, nákladem M. Neureuttra. 12. str. 98, za 10 kr.

18. Žiwotopis welebného pana Antoujna Hanikýře, nábožného zakladatele ústawu Dědictwj Sw. Jana Nepomuckého w Praze. Od Wácl. Alexandra Pohapa, faráře w Poříčj nad Sazawau. (Nákladem Dědictwj Swatojanského, Číslo X.) W Praze 1840. W knjž. arcib. knihtiskárně u Wáclawa Špinky. 12, 4 archy, za 10 kr.

19. Hlas wolagjcjho. Řeči homiletické na neděle a některé slawnosti Páně, od Františka Fryče, faráře Habrského. W Praze 1839, u W. Špinky, 8, str. 370, za 1 zl.

20. Křižowá cesta dle pobožného kněze Leonarda a Portu Maurício, wzdelána od P. Františka Gabulky; lokalisty w Konogedech. W Praze 1840, u J. H. Pospjšila. 12, str. 38, za 4 kr.

21. Kristus a geho cirkew, ku prospěšnému čtenj pro slawanský pospolitý lid na swětlo wydal ewangelický S. B. kazatel. K založenj

fundacie za wdovy a sirotky kněžowské i rektorské w Turci. W Baňské Bistrici, 1839, tiskem Filipa Macholda.

22. Newinný swatý mládenec Aloysius Gonzaga, patron čistých srdcj, t. g. Pobožnost k uctěnj téhož swatého a t. d., giž obětuje české, zvláště studujcjc mládeži Jan Krbec, rektor u sw. Girj na hradě Pražském. W Praze 1840, u Wáclawa Špinky. 12, 5 archů,

23. Dewjtidennj pobožnost ke swatě Filomeně, Panně a Mučedlnici, a t. d. Přeložil J. W. Sommer. W Praze 1840, u Wácl. Špinky. 12, 2 archy, za 8 kr.

24. Duchownj teč w den památky posvěcenj chrámu cjrkw ewangelické Gelsawské roku 1839 a t. d. od Samuele Ferjentjka, cjrkw ewangelické Gelsawské kněze a t. d. W Pešti, u J. M. Trattner-Karolyho.

25. Krátké ponaučenj o wčelařstwj. Dle Got. Sterna přeložil Al. Wogt. Šembera. W Brně, Gastl. 1840, 8, 58 str.

26. Zrádce. Weselá hra w gednom gednánj, dle F. z Holbeinu zčestěná od J. N. Štěpánka. W Praze 1840, u W. Špinky. Str. 27 w 12, za 6 kr.

27. Růže stolistá. Básně a prawda, od F. L. Čelakowského. W Praze 1840, u synů B. Háse. Str. 100 w 12, za 36 kr.

28. Mladá hospodynka w domácnosti, gak sobě potjnatí má, aby swé i manželowy spokojenosti došla. Dárek dcerkám českoslowanským, od Magdaleny D. Rettigowé. W Praze 1840, u J. H. Pospjřila. Str. 264 w 8, za 40 kr.

29. Wýbor swatých a oswjcených modliteb cjrkwewnjc. Od K. Bor. Cjsaře, faráře we Wosowě. W Praze 1840 u J. H. Pospjřila. Str. 126. we wel. 12. Na tisk. pap. za 20, na welin. tisk. za 24kr.

30. N. Waněk und W. F. Franta Praktischer Theil zur böhmischen Grammatik. 1. Abtheilung: Sprechübungen, 2. Abtheilung: Uebersetzungs-Aufgaben. Prag, bei Spurny 1840. 8. 216 str. za 48 kr.

31. Futjk aneb kam wjtr, tam plášť. Weselá hra w 3 gednánjcch dle Kocebuowa »der Wildfange« od J. N. Štěpánka. W Praze 1840 u W. Špinky. 8. str. 108 za 15 kr.

32. Krok. Weřegný spis wěnaucný pro wzdělance národu českoslow. Od Dra. a prof. J. Sw. Presla. Djl 4, částka 1. W Praze 1840 u W. Špinky. 8 str. 160 za 48 kr.

33. Zora. Almanach na rok 1840. Člwtřý rocnjk. W Budjově.

Literami král. univers. tiskárny. Na krásném prostém veljně 2 zl.,
na dwogilém veljně 3 zl.

34. Hodný Fridoljn a bezbožný Dětkich (ze Šmidových). Druhé
vydání. V Praze 1840 u M. Neureutra s rytisau za 18 kr.

35. Kwět chmelový (ze Šmidových). Druhé vydání. V Praze
1840 u M. Neureutra za 10 kr.

36. Sedmero powjdek (ze Šmidových). Druhé vydání. V Praze
1840 u M. Neureutra za 8 kr.

VIII.

Zpráva o českém Museum.

(W březnu, dubnu a máji 1840.)

S p o l e č n o s t.

Činný aud, p. *Zdeněk hrabě z Sternberka* prohlásil se, že místo uwolených 20 al. budaucně a sice od počátku h. r., dle poslednj wále swého nebožtjka p. stroyce, *Kašpara hraběte ze Sternberka*, gakožto geho dědic 200 zl. stf. ročně do kassy musegnj platiti bude.

W nowě přistaupili 1, do třjdy činných audů uwoleným přjspěvkem po 20 zl. stf. ročně: důstogný pan *Wáclaw W. Wáclawjček*, děkan kapitoly kostela sw. Wjta na hradě Pražském, Dr. bohoslowj a c. k. gub. radda; — p. *Karel Peters*, dworský rada knížat z Lobkowic.

2. Do třjdy přjspěwagjejch audů uwolenjm se k ročnjmu přjspěwku po 5 zl. stf. p. *Ondřeg šlechtic Krémár*, c. k. dworský koncipista we Wjdni; — p. *Josef Wáclaw Podlipský* we Wjdni; — důst. p. *Jan Büttner*, rektor arcibiskupského semináře, kapitulnj děkan w Staré Boleslawi a infulowaný probošt kostela wšech Swatých w Praze; — a důst. p. *Ignác Mráz*, kanownjk Staroboleslawský, děkan kostela wšech Swatých a administrator kostela klášternjho u Woršilinek w Praze.

Materialnjch přjspěwků poslali:

1. Pro zbjrku rostlín: p. *Frant. Macan*, arcibiskupský notát a děkan w Čelakowicjch, tykew a dwogitau makowici.

2. Pro zbjrku živočišnau: činný aud, p. *M. D. Kolenatý*: 3 druhy netopýřů a 29 druhů krytoročů.

3. Pro knihownu: činný aud, důst. p. *Josef Liboslaw Ziegler*, Dr. bohoslowj a děkan Chrudjmský: Ruské bibliotěky od Bacmeistra (w něm. řeči) djl 6ty, w Petrobradě 1779, gakožto pokračowánj drjwe, poslaných swazků; a Mjstnj policegnj pořádek pro Chrudjm 1839; — p. *J. B. Malý*: 3tj swazek swé Dennice, w Pr 1840. — wýborowý aud důst. p. *Wácl. Mich. Pešina*, kanownjk na hradě Pražském, následugjej

knjčky: 1. Pane sůstaň s námi, w Pr. 1839 a 1840 (2 djlj); 2. O přjsaze od Vinc. Zahradnjka, w Pr. 1839; 3. Žiwot křestanské děwečky, w Pr. 1840, a 4. Verfallene Denkmäler des frommen Sinnes, die St. Nicolaus-Kirche in Prag, Pr. 1835; — p. *Wacław Stanek* Dr. lékařstw, swůg spis swým nákladem wydaný: »Základowé pitwy (Anatomie) čili rozbor a popis saustawuj těla lidského,« w Pr. 1840, s příslušejm atlasem obrazů; — p. *De Cloet*, belgický správce statku wévody z Beaufortu w Beťowě: *Florula Belgica, operis majoris prodromus, authore B. C. Dumortier, Tornaci Nerviorum* 1827; — p. *Jan Lexa baron z Aehrenthalu*, c. k. appeľačnj mjstopřesident, 6ty a 8my sw. 2ho djlj od něho wydáwaného spisu: *Deutschlands Kernobstsorten* — čestný aud, p. *Bartoloměg Kopitar*: *Hesychii glossographi discipulus et Enzyklopaedias Russus*. Vindob. 1840; — p. *Karel Josef Kreutzer*, swé *Anthochronologion plantarum Europae mediae*. Wien 1840; — *král. společnost lékařsko-rostlinnická w Londýně swé*: »Transactions« djlj IV. swazek 1nj w Londýně 1839; — p. *Aloys Šembera*, professor české řeči a literatury w Holomauci, swůg překlad: *Wěelastwj die Josefa Šterna*, w Brně 1840; pak swé wydánj: *List Karla ze Žerotjina k radě města Holomauce*; *Básně bez dwau konsonantů pospolu*: a *Kázanj na den stoletě slawnosti založenj nemocnice milosrdnjch bratrů w Prostějowě*. W Holomauci 1839 a 1840; — p. *Jakub Kuljk*, Dr. a prof. wyšej matematiky na uniwersitě Pražské, swé spisy: 1. *Lehrbuch der höheren Analysis*, Pr. 1831, 2. *Der tausendjährige Kalender*, Pr. 1831, 2te Auflage Pr. 1834; 3. *Biographie des Martin Aloys Dawid*, Pr. 1837; a 4. *Untersuchungen über die Kettenlinie*, Pr. 1838; — čestný aud, p. *Adam Rościszewski z Rościszewa* následujej spisy: 1. *Leiturgiarion*, Lwow 1702; 2. *Paměťniki do panowania Augusta III. i Stanisława Augusta*, z rękopisma Andrzeja Kitowicza. Poznań 1839; 3. *Daguerrotyp i Diorama przez Ludw. Jak. Mau. Daguerrra*, Poznań 1840; 4. *Wybor poezyi mniejszych Wiktora Hugo*, překl. hrabi Kicińského. Warsz. 1840; 5. *Karta operacyi wojennych w wyprawie Polaków naprzeciw Roszjanóm w roku 1579*. Wřóclaw 1840; 6. *O chorobach zębów i o środkach leczenia takowych* K. P. Kaligi. Lwow 1840; 7. *Starożytności - historyczne polskie Ambrože Grabowskiego*. Tom. I. i II. Krakow 1840; 8. *Herbarz polski Kaspra Niesieckiego* wydanie Jana Bohrowicza, w Lipsku 1839 (djl 4ty); 9. *Michała Wiszniewskiego Historia literatury polskiej*. Krakow 1840, (djl 1nj); 10. *Catalogus sociorum et officiorum Provinciae Austriaco-Galicianae Societatis Jesu* 1840; 11. *Michaelis Lewicki Epistolae encyclicae Clero unito*, Leopoli 1840; 12. *Rusalka* wydana przez Alexandra Grozę. Część II. Wilno; 13. *Proces cywilny Krakowski przez rayców miasta w r. 1544* (ze starého rukopisu). Krakow 1840; 14. *Podobizny podpisów*

Králův i slavných osob v Polsce (sebrané a vydané od Kajetana Jablonského) zeszyt 1szy i 2gi, Lwow 1840; 15. Numismatyka krajowa opisana przez Kazimierza Stężyńskiego-Bandtkiego (dłj 2hý), w Warszawie 1840; 16. Muzeum śmieszności. W Warsz. 1840; 17. Upominek ciotki czyli wszystkie stany, ułożeny wierszem przez Innocencya Kurdynowicz. Warsz. 1840; mimo 14ti drobnůstek a obrazů; p. *Stanisl. Lubicz Jaszowski* pokračovánj od něho wydáwaného Lwowianina 1840; — p. *Peter Piller* pokračovánj Tygodnika rolniczo - przemysłowého 1840; — p. *Tomáš Sas Kulczycki*: Dziennik mod Paryżskich. Lwow 1840; — p. *Fr. Jáchim*: 3 halicko-rusjské přiležitostné spjisky; — přispjwagjéj aud, p. *Frydrych Karel z Watterichu*, své spisy: 1. Reine und angewandte Naturkunde in aphoristischer Form; 2. Neuere und neueste Länder- und Völkerkunde; 3. Neuestes Conversations- und Briefsteller — so wie Poetisches Ideen-Lexikon, a 4. Das k. k. österr. Militärschema v. J. 1840; — p. *Jan Umlauf*: od něho tjezněj a wydáwaný časopis »Der Novellist« w Praze 1838, 51 swazeků; — p. *Frant. Ladislav Čelakovský* swau Růzi stolistau w Pr. 1840; — přispjwagjéj aud, p. *Karel Winarický*, farář w Kowáni, swůg pteklad: J. L. Pyrkera Perly poswátné, w Pr. 1840; — *přednosta Matice Srbské*: Nowyj serbskij lětopis, u Budimu 1840, swazek 48 až 50; p. J. S.: Wobrađa Margkrabi Albrechtowi z Brandenburku, pro které přijěiny Král a Karfiršt Sasský proti témuž Margkrabowi taženj Wogenské před se, wážti ráčili. Lětha MDLIII.

2. *Pro sbjrkú rukopisů listin a rytin*: důstog, p. *Frant. de Paula Pöllner*, probošt hlawnjho kostela sw. Wjta na bradě Pražském: »Haymonis expositio super Apocalypsin per manus Fr. Martini Vissegrad. tum professoris sanctimonialium apud sanctum Georgium« od r. 1409 — p. *Josef Růžicka*, wikář ewangelické cirkwe w Praze: 1. Rzeczi a Homilie sw. Jana Zlatoustého; 2. O kráľowstwij a kniežstwij Krystowu a o kráľowstwij a kniežstwij Antikrystowu (z prwnj polowice XVI. wěku we folio); — čestný aud, p. *Adam Rościszewski z Rościszewa*: portrety znakomitych Artystów dramatycznych sceny Warszawskijéj. Warsz. 1839 (3 swazky); — p. Kustos zeměznanských a kopaninských sbjrek musegnjch a stawowský professor, *Frant. Xav. Zippe*, kamenopisný obraz barona Hennigra z Eberku, direktora stawowských technických škol w Praze; — p. *Aloys Šembera*, prof. w Holomauci, 28 půwodnjch českých listin od měst morawských ze 16. stoletj; — p. *Wogtěch Mainhart Böhm*, praktikant při zemanském archivu c. k. dworské kanceláři: snjmek smlauwy mezi Launským a Plichtau z Žerotjna: — p. *Ferdinand Jitějský*, direktor na Karlštejně, půwodnj kwitanci na přigatau herni r. 1666 z tehdegjho podbrdského krale.

5. *Pro zbirku pečej:* p. *Aloys Šembera*, prof. w Holomauci, několik odtisků pečej moravských stawů ze 16. a 17. věku.

6. *Pro zbirku mincj:* p. *Josef Hofmann*, kněz rytířského řádu Krížownjku s čerwenau hwězdau a kazatel we Františkových Láznjch, 3 brakteaty, 1 Pražský groš krále Wáclawa II., 1 pamětnj penjz měděný Alberta a Isabelly od r. 1619, a voskový odtisk gedné mince; — p. *Frant. Macan*, arcibisk. notář a farář w Čelakowicjch: 48 krey-carak zimmjho krále, 3 malé cizozemské stříbrné groše, gednu mosaz nau francauzskau minci (2 sous) a 1 penjzek ku hránj; — p. *Aloy Šembera* w Holomauci: denar k. Swatopluka, 2 malé mince moravsk. stříbrné a 2 cizj měděné; — *c. k. hospodářská společnost w Čechách:* gedem wětšj a gedem menšj exemplát od nj wydaných stříbrných medalijs k wyznamenánj zaslaužilých hospodářů polnjch i lesnjch; p. *Jan Müller*, farář a osobnj děkan w Algersdorfu: welikau pozlacenau stříbrnau medalijs od r. 1539 (swrchnj strana: Ukřižowaný; spodnj strana: Abraham obětuge Isáka).

7. *Pro zbirku památnostj:* Wysoceurozená slečna *Alšbėta hraběnka Šůkowa* swým a gménem *Karoliny Barsowé z Hildprandtu, Frideriky Barsowé z Hildprandtu, Eleonory hraběnky z Kaunic, Adelhaidy hraběnky z Nostic, Elišky hraběnky Westfálské, Teresie hraběnky Westfálské, Antonie hraběnky Woračické a Elišky hraběnky Woračické:* stříbrnau čjši, určenau gegich učiteli w hudbě, mezi tjm (dne 7. pros. m. r.) zemřelému p. kapelnjmu mistru, Janowi Witáskowi, za znak a na památku vysoké k němu wážnosti.

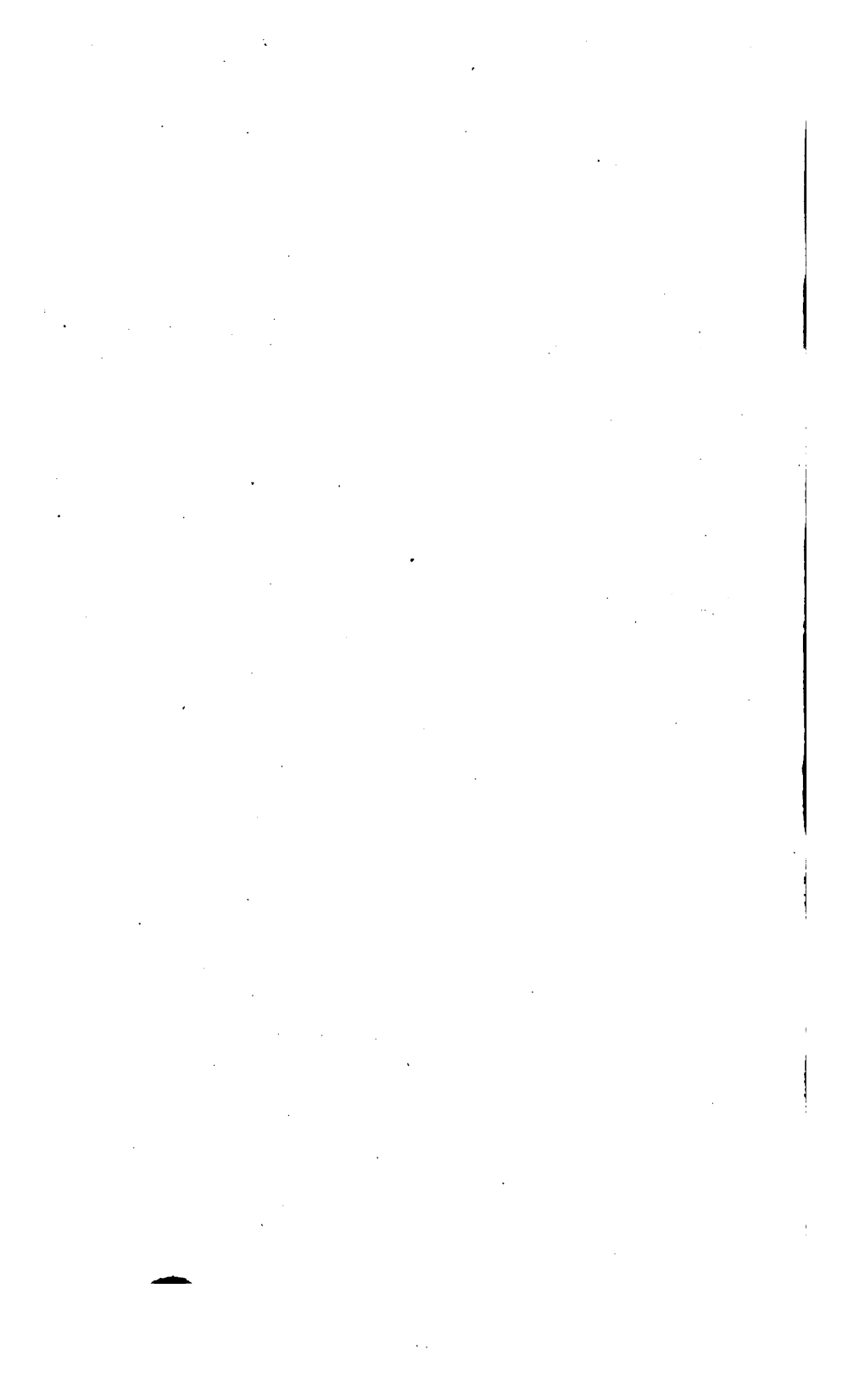
Do pokladnice českého Museum, přijmjm Matice české, dodali w měsějch dubnu, mági a čerwnu 1840 :

Geho Excellencj pan *František Antonjn Libšteinský* z Kolowrat, c. k. státnj a konferenčnj minister we Wjdni, 100 zl. — pan *Josef Dobicer*, kaplan w Sutomi, 5 zl. — pan *Wáclaw Sowák*, kooperator w Čerwených Janowicjch, 10 zl. — pan *František Čermák*, posluchač bohoslowj w Litoměřicjch, 5 zl. — pan *Antonjn Zloch*, J. U. D. we Wodňanech, 10 zl. — pan *Jan Johánek*, farář w Radešicjch, 10 zl. — pan *Ignac Lhotský*, professor hospodárstwj w Hradci Králowé, 12 zl. 30 kr. — pan *Filip Cebusky*, farář w Luštěnicjch, 5 zl. — pan *Josef Worel*, exposit we Zdicjch, 5 zl. — pan *Antonjn Wiesner*, kaplan w Plzni, 5 zl. — pan *Jonás Bohunil Gwoth* ze Gwothowian, doktor lékařstwj w Uhřjch, 10 zl. — pan *Michal Miloslaw Hodža*, přednj kazatel cjrkw Wrbicko-Swatomikulášské, 10 zl. — pan *Daniel Šulek*, slova božjho kazatel cjrkw Kráľowsko-Lehotské, 20 zl. — pan *Jan Wlastimjr Swoboda*, učitel we škole na Hrádku w Praze, 10 zl.



Käwijaka Remesskaho Ewangelium.

[illegible]



Č A S O P I S
ČESKÉHO MUSEUM.

ČTRNÁCTÝ ROČNJK.

S W A Z E K T Ř E T J.

W PRAZE,
NÁKLADEM ČESKÉHO MUSEUM.
1 8 4 0.

Tisk a papjr synůw Bohumila Házce.

L

Lužické národní písně.

Sděluge František Daucha.

S nemalým potěšením dli oko milovníka Slovanstva na uslechtilém obrazu, gakež w prawdě mlo zkvétající písennictwí u všech gednotliwých kmenůw Slowanských, to giž we všech téměř haluzjch wěd a uměnj, poskytuje; a toto geho potěšenj bezděky se měnj w newšednj ke všem kmenůwům wáznost a bota; přilozí-li si k myslí walný daw obtížnosti, z nichžto posud Slowanské literatuře negednoho rodu gest se wymáhati.

Takt mlunná giskra, usilowným třením wabuzená od přátelůw oswěty národní u wětšjch členůw rozlehlého tetěže Slowanůw, bez pozůstawenj blahých účinkůw neminula též Slowany Lužické, kteržto, gakežkoli obhrnuti překázkami, směrugjejmí k úplnému wyhubenj gich národnosti, nicméně co možná udatně se o to zasazugj, by zachowali drahé památky od otcůw sobě zůstawené, a přistěpenjm swé hryzem wěkůw walně setřené ratoljstky na rozlehlau košatau lipu literatury ostatnjch Slowanůw, nowau sílu a nový žiwot wzbudili i w této swě haluzce, aby i ona časem, co možná, slícého kwěta a bohdá i uslechtilého owoce wydávala. Giné radostné úkazy, gimž se procitlý duch Slowanské národnosti u těchto našich pobratřencůw gewj, opomjgege (wiz: "*Cesta do Lužic*, wykonána z gara 1839 od L. Štúra", w Časop. česk. Museum 1839, sw. IV. str. 464), na paměť toliko uwádjm přičinliwě se zasazowánj několika horliwých wzdělanecůw negen o sbíránj národnjch písnj, powěstj a bágj, pak o snášky ke slownjku Lužicko-srbskému, na newyš potřebnému, nýbrž i o zlepšenj a seslowanštěnj prawopisu, posud welmi chybného a nesličného, o čemž dopisowatel we Kwětech (1839, číslo 51) sděluge: »Po dořim rozmyšleň smy tejk nowu orthographiu po známeňu sławskeje nutwedli, zo bychmy jako Slowenjo tejk słowanske prawopisanj měli. Wono pkači tak derě za hornu, kajž za delnu Lužicu.«

Takt lonského roku w Liebwerdských lázajch, obogj Lutici owšem sause dñch, bylo mně bliže se seznámiti též s gednjm z horliwých mladých Slowanů Lužických, panem J. P. Jórdanem, kterýž mně sdělil w rukopisech některé swé práce, směrugjejmí k roznjcenj a štjenj národnosti Lužičanůw, gakež gsau geho Lužicko-srbská mluwnice (pro Němce), w nž analogický díle českého zlepšěnj prawopis zaweden, pak některé drobné snášky ku přehledu literatury lužicko-srbské, a hogná sbírka písnj národnjch, z kteréž mně písně i zde kladené w opisu byl darowal. I nebude snad newhod, pakliž ge česko-slowanskému obecnstwí i s překladem, co možná, doslownjm podám, gednak k opětnému porownánj obau nátečj sobě welmi blížjch, gednak na ukázku, kteráž Lužičané prawopis sobě zlepšugj, za kteraž i přičinau ge zcela bez změny, gakož mně podány byly, opět sdělugi. Gediné se mně widj připomenauti členátům užjwánj písmeny c, opatřené codilkau (e), gakež ku přjkl. we slowjch či (tri), čeci (třetj), młogjom' bracičej (mladšjmu bratrjčku) a t. d. se naskytugje, gako hodně ostré. c neboli ts se wyslowuge. Nechtěge owšem prawidlo stawowiti, podotýkám toliko, nebylo-liž by lépe psáti: tsi, tseči, młodsjom' a t. d., an t neb d díle obdoby podstatnjmi zde písmenami gsau, a i we všech slowanských nátečjch se nacházegj (srowney naše: tři, mladý, bratr; pol. trzy, młody, brat; rus.: три, молодой, братъ; illyr.: tri, mlad, brat a t. d.); a nemohli-liž by Lužičané na prawopis giž panem Čelakowským w Časop. česk. Museum 1830, sw. IV. str. 379—406 zawedený zřetel mjiť?

1.

Hólčik přeni raz zakřapa: ¹⁾

»Wstanj však ha wotčinj mi, holečo!«

Holečo z horda wotmłowi:

»To so či nidy njestanje;

Ja sym mojom' lubom' slubiła,

Zo chcu jom' swěrna być,

Wón jo mi slubił, zasy pšindž,

Dyž budže wino za deščik hiò;

Wino za deščik njepónjdze,

Mój luby ženi wjac njepšinjdze!«

Hólčik tón druhi króč zakřapa:

»Wstanj však, ha wotčinj mi, holečo!«

Holečo z horda wotmłowi:

»To so či nidy njestanje;

Ja sym moj'm' lubom' slubiła,

Zo chcu jom' swěrna być,

Wón pak mi jo slubił, zasy pšindž,

Dyž budže topoł róžički kčěč;

Topoł pak róžički njekčěje,

Mój luby nidy wjac njepšinjdze!«

Hólčik tón čěci raz zakřpaa:

»Wstanj však, ha wotčinj, moje holečo!«

Holečo lědym dozrozemi,

Zo to jeje luby sam je,

Z lěwoj jomu ručičku wotčinješe,

Ha z prawoj joho witaše:

»Witaj však witaj, luby mój!

Dže sy ty tola tak dołho był?

Wčora so minyło sydym lět,

Hač smój sej slubiłoj swojej był!«

1.

Hošjk prwnjkrát zaklepá: ¹⁾

»Wstaň pak a otewř mi, holčino!»

Holčina z hrda odmluwj:

»To se ti nikdy nestane;

Gá gsem swému hochu sljbila,

Že chci mu wěrna být',

On sljbil mně, že přigde zas,

Až wjno bude přšeti;

Wšak wjno přšet nebude,

Můg milý wjce nepřigde!»

A hošjk po druhé zaklepá:

»Wstaň pak, a otewř mi, holčino!

Holčina z hrda odmluwj:

»To se ti nikdy nestane;

Gá gsem swému hochu sljbila,

Že chci mu wěrna být',

On pak mi sljbil, že přigde zas,

Když topol zkwete růžemi:

Topol wšak růžemi nezkwete,

Můg milý nikdy wjce nepřigde!»

A hošjk po třetj zaklepá:

»Wstaň pak a otewř moge holčino!»

Holčina sotwa že poznává,

Že to sám gest gegj milý,

Lewau gemu ručičkau otewřela,

A prawau geg uwjtala:

»Wjtey pak wjtey, milý můg!

Kde gsi ty ale tak dlawho byl?

Wčera gest minulo sedm let,

Co gsme si sljbili swogi být'!»

2.

Hnať jo wowčer swoje wowcki won
Do hajka zelenoh',

Dyž wšicy ludžo čiše spachu,

Ho w svojich domach gjaschu.

Dosahnył sebi jehnjatko

Ze swojoh' stadleška,

Ha njes je k swojej holičy,

Swojej lubcy do łoža.

»Ja tebi njesu jehnjatko

Wot mojoh' stadleška!«

»Jehnjatko ja tebi njebudu pjeć,

Dyž rubiško njekrydnu!«

»Ach rubiško či njesmjem dač,

To by mje swariša stara mač!«

»Dyž njesmješ mi rubiško dač,

Z jehnjatkom ja njerodžu.«

»Ja chcu tebi dač róžički,

Wšelakich barbow róžički,

Wot tych budžeš wěncaj wleč;

Jedyn budžeš swojom' lubom' dač,

Ha jedyn budžeš sama za so wzać!«

»Što mi pomhataj wěncaj dwaj,

Dyž luboh' njekrydnu?«

»Byč pak ty z měrom, holecčo,

Ty mje krydnyč budžeš!«

»Dyž će ja krydnyč budu,

Kajke ci mam dač róžički?«

»Haj wšelakich barbow róžički:

Jene łopeško rjane zelene,

Ha druha łopeško rjane čerwjene,

Ha jene łopeško tak rjane lesne,

Kajž te twoje wašničko je!«

3.

Pšedať jo hólčik konje ha wóz,

Ha sam jo čahnył na wójnu,

2.

Owčák své owečky vyháněl,
 We hágek zelený,
 Když všickni lidé tiše spali,
 We swých domech trwali.
 Chytil gest sobě gehňátko
 Ze swého stádečka,
 A nes' ge k swogj holčici,
 Swogj milce do leže.
 »Gá tobě nesu gehňátko,
 To z mého stádečka!«
 »»Gehňátko gá tobě nebudu pect,
 Šáteček-li mi nedáš!«
 »Ach šáteček ti nesmjn dát',
 To by mne teyrala stará máť!«
 »»Když mi nesmjš šáteček dát',
 O gehňátko nestogjm.«
 »Gá chci tobě dát růžičky,
 Wšelikých barew růžičky,
 Z těch dwa wěnce uwigeš;
 Geden podáš swému milému,
 A geden wezmeš sama pro sebe!«
 »»Co mi pomohau wěnce dwa,
 Když milý mým nebude?«
 »Genom se spokog, holčino,
 Wždyť ty mne dostaneš!«
 »»A když gá tě dostanu,
 Gaké ti gá dám růžičky?«
 »Wšelikých to barew rtžičky:
 Geden lupjnek pěkně zelený,
 A geden lupjnek pěkně čerwený,
 A geden lupjnek tak pěkně hezký,
 Gak ta twoge podoba gest!«

3.

Prodal gest hošjk koně a wůz,
 A sám gest táhnul ná wognu,

Či sta mil za wodu,
 Ha štyri ha štyrcyči za Prahu.
 Swoju jo wón lubku poručil
 Swojom' dobrom' towaršej,
 Swojom' młóćjom' braćikej;
 Zo ju wón dyrbi wobstarač,
 Kaž so to najredlišo zaleži. —
 Wón pak ju špatnišo wobstara,
 Zo so to lěpje zaleži.

Luby jo čahnył z wójny dom
 Po tej mi holi Dreždžanskej,
 Na tej mi drózy šěrokej.
 Ha holčo jom' napšečo běžeše:
 »Ja mam či skoržič skorženjo
 Na twojoh' swěrnoh' towarša,
 Na twojoh' młóćjo braćika!
 Won jo mje špatnišo wobstarał,
 Zo so to lěpje zaleži.
 Dyž sym tam pšišła na piwo,
 Wón tam druhim šenkuwje,
 Ha ja pak tam stojach nazdala
 Z tajkej mi zrudnej wutrobu,
 Z tajkimaj płačitmaj wočomaj;
 Ha dyž sym tam była na piwje,
 Wón tam z druhimi rejuje,
 Ha ja pak tam stojach nazdala
 Z tajkej mi zrudnej wutrobu,
 Z tajkimaj płačitmaj wočomaj! —
 Prjedy hač luby doběža,
 Schiliła so jědlenjka,
 Zarazyła luboho.

4.

Šła jo Hilčička trawu žnječ
 Či štundžički do běłoh' dnja.

Tři sta mil za wodu,
A čtyry a čtyřicet za Prahu.
Swogi milku gest on poručil
Swému druhu dobrému,
To mladšimu bratrjčku,
Že on gi musj obstarat,
Tak gakž to neylépe náležj. —
On pak gi špatněgi obstaral
Nežli to býti náležj.

Milý gest táhnul z wogny zas
Skrze ten lesjk Drážďanský,
To po té dráze široké.
A djwka mu naproti běžela:
»Mám gá ti žalowat žalobu
Na twého druha wěrného,
Na twého mladšjho bratrjčka!
On gest mne špatněgi obstaral,
Nežli to býti náležj.
Když gsem tam přišla na piwo,
On tam druhým naljwá,
A gá pak tam stála pozdálj,
S takowým trudným srdéčkem,
Se slzawýma i očima;
A když gsem tam byla na piwě,
On tam s druhými tancuge,
A gá pak tam stála pozdálj
S takowým trudným srdéčkem
Se slzawýma i očima!« —
Nežli však milý doběžel,
Schýlila se gedlička,
A zabila milého.

4.

Šla gest Bětuška tráwu žjč
Tři hodiny do bjlého dne.

K njej jo tam pšišoľ maľy Hoľdrašk:
 »Što tu ty činiš, Hilčička?«
 »Kruwičkam, čelatkam trawičku žnu!«
 »Hilčička ty dyrbiš mi čežu dač!«
 »Žaneje čeže ja sobu nimam,
 Hač jenoj jedyn huski serpič!«
 »Huskoh' ja serpika nječam měč;
 Hale ty dyrbiš mi, Hilčička, čežu dač!«
 »Žaneje čeže ja sobu nimam,
 Štož jenoj perščenj mój slěbórny!«
 »Ha perščenja slěbórnoh' ja nječam měč;
 Hale ty dyrbiš mi čežu dač!«
 »Žaneje čeže ja sobu nimam,
 Štož jenoj te hubjene žiwenjčko!«
 »Za twojim žiwenjčkom sym dawno šoľ;
 Nětk wuberať smerč sej, kajkuž chceš:
 Chceš ty być z mečom zarubana,
 Haby z konikom zarajtuwana?«
 »Nječinj mi toho, Hoľdraško!
 Ja mam doma bračikow dweť,
 Tej staj mi w korčmičcy na piwje.
 Ach, pójtaj mi pomhač, luboj bračikaj!
 Hoľdrašk chce mi wzač te žiwenjčko!«
 Ha bračikaj konikow seduwaštaj,
 Ha Hilčička druhi króč woľaše:
 »Pójtaj mi pomhač, bračikaj!
 Hoľdrašk chce mi wzač žiwenjo!«
 Bračikaj do hajka čěrještaj,
 Ha Hoľdrašk Hilčičcy řowjčku zče. —
 »Ha što tu ty činiš, Hoľdraško,
 Zo sy sej mečik tak wokrwawiť?«
 »Ptačkam ha zwěrjatkam řowjčki sym zčať.«
 »Ha dže sy te ptačatka zwostawiť?«
 »Po hajku sym różno je rozmjetať.«
 »Ha dže sy te pjerka zwostawiť?«
 »Do lofta sym różno je rozpuščať.«

K nj gest tam přišel mały Oldřich:

»Co ty tu děláš Bětuško?»

»Krawiůkám, telátkům trawičku žnu!»

»Musíš mi, Bětuško, zástawek dát!»

»Žádný gá zástawek s sebau nemám,

Mimo gediný auzký srpjek!»

»Auzkého srpečku něchci mjt;

Ale ty musíš mi, Bětuško, zástawek dáť!»

»Žádný gá zástawek s sebau nemám,

Leč genom prsten můg střjbrný!»

»I prsten střjbrný gá něchci mjt;

Ale ty musíš mi zástawek dáť!»

»Žádný gá zástawek s sebau nemám,

Leč genom to ubohé žiwotjěko!»

»Po twogjm žiwobyty gá dawno šel;

Teď sobě smrt wywol, gakau chceš:

Chceš býti mečem zarubána,

Aneb konjkem zašlapána?»

»Nečiň mi toho, Oldřjsku!

Gá mám doma bratřjěky dwa,

Gsau oba w krčmici na piwě.

Ach pogďte na pomoc, milé bratřjěky!

Oldřich chce mi wzjt to žiwotjěko!»

A bratřjěky konjkůw osedlali,

A Bětuška po druhé wolala:

»Pogďte na pomoc, bratřjěky!

Oldřich chce mi wzjt žiwobyty!»

Bratřjěky do háge cwálali,

A Oldřich Bětušce hlawičku stne. —

»A co ty tu děláš, Oldřjsku,

Že gsi si mečjk tak pokrwawil?»

»Ptáčkům a žwjřátkům hlawičky gsem stál.»

»A kde gsi ta ptačata zůstawil?

»Po hágku gsem různu ge rozmetal.»

»A kde pak gsi pjrká zůstawil?»

»W powětrj gsem ge různu rozpustil.»

»Ha dže sy naj' Hiličičku wostawił?«
 »»Ha tej sym ja łowjčku přeč wotzčał!« —
 Młoci braćik wučahny swětły meč,
 Ha stawi jon Hołdraškej k wutrobje;
 Ha zakłó Hołdraška do smerće.
 »Ha jowlej! maš młoto, mój Hołdraško!
 Zo sy moju sočičku zarubał.
 Kralam ha fěrštam sym móhl ju dač,
 Nět看 sym ju dał Hołdraškej zarubač!«

5.

Wo srejdža Čornoho Wujězda
 Stoji lipa zelena.
 Pod njej jo sydało holečo,
 Rjane běło, čerwjene.
 K njej su so pšijězdžuwalí Rajtarjo,
 Rajtarjo zemjenjo;
 Tak su so tam dołho pšijězdžuwalí,
 Hač su so zwadžili. —
 Rubaťaj staj so, kaťajaj
 Dwaj młodaj nadobnaj,
 Pšez te mi ličko čerwjene,
 Pšez te mi łoski kudžerjowo.
 »Ha to jo so stało twojedla,
 Moja lubka najlubšiša!«
 »»Ha kak chce so stači mojedla,
 Dyž sym tam tola njebyła?««
 »Hač sy tam runje njebyła,
 Radu sy pak radžiła.«
 »»Dyž jo so to stało mojedla,
 Da chcu ja joho žaľbuwač.«« —
 Ha měła jo holička šórcuškaj dwaj,
 Šórcuškaj čoršowaj,
 Ha jeden jo rozrěza na šlebertki,
 Ha druhi na binduški,
 Zo jo swojoh' luboh' žaľbuwała,

»A kdes naši Bětušku zůstawił?«
 »A té gsem gá hlawičku pryč uťal!« —
 Mladšj bratrj k Wyattně swětly meč,
 A stawj geg Oldřjšku ku srdci;
 A probod' Oldřjška do smrti.
 »Tu máš ty odplatu, můg Oldřjšku!
 Že gsi mogli sestřičku zarubal.
 Králům a knížatům moh' gsem gi dát,
 Teď gsem gi dal Oldřichu zarubat!«

5.

U prostřed Černého Augezda
 Stogj lpa zelená.
 Pod nj sedávala holčinka,
 Hezká byla červená.
 K nj pak gsau přigjždjwali reythaři,
 Reythaři zemané;
 Tak gsau k nj tam dluho přigjždjwali,
 Až gsau se swadili.
 Sekali gsau se, bodali,
 Dwa mladj udatnj,
 A to we ljěko červené,
 A to we wlásky kadeřawé.
 »A to se gest stalo pro tebe,
 Ty má milá zneymilegěj!«
 »A gak se to stalo skrze mne,
 Když gsem tam při tom nebyla?«
 »Ačkoli gsi tam nebyla,
 Radu gsi pak dávala.«
 »Když ge se to stalo skrze mne,
 Chci geg potřjti mastičkau.« —
 A měla gest holčička zástěrky dvě,
 Zástěrky kmentowé,
 A gednu rozřezala na obložky,
 A druhau na obwazky,
 By miláčka mastj potjrala,

Swojoh' luboh' najlubšoh'.
 »Ha žaľbuj mje, haby nježaľbuj,
 Ja chcu wumreć twojedla!«
 »Dyž chceš ty wumreć mojedla,
 Da chcu ja wumreć twojedla!«
 »Duž chcemoj so daći zarjebać
 Na puće rozpuće,
 Džež mi či ludžo ke mši chodža,
 Ke mši ha wote mše;
 Zo budža na naj spominać,
 Na naju swěrne lubosće.«
 Na njej jo zrostła rósmarjowa haľška²⁾,
 Na nim pak černiowy kerk:
 Na tym mi kerku lisčičko,
 Na tym mi lisčičku pismičko,
 Tajke mi dróbnje pismičko:
 »Zo wonjei trjeba zbóžnej staj,
 Zo wobaj wo tym raju staj.«

6.

»Wunjďž won, wunjďž won, moje holečo!«
 Čoje hona wot dwora!«
 »Wunjdu haby njewunjdu,
 Swojej tola njenjďžemoj!«
 Zaľoj staj so za ručki,
 Wjďďoj staj so pšez ľučki,
 Pšez ľučki so pšewjďďoj,
 Tam staj so ďelje synyľoj,
 Na jabľučka zladwaľoj,
 Tak staj doľho zladwaľoj,
 Hać staj zďicha wusnyľoj.
 »Šťó bďže ranko naj woľać,
 Na te ranko k switanju?«

»Wšak jo w hajku drobný ptaček,
 Kiž tu nócku maľo spi;

Milého rozmilého.
 »Potjrey mne neb nepotjrey,
 Chciť gá umřjt pro tebe!«
 »Když ty umřjti chceš pro mae,
 Chci gá též umřjt pro tebe!«
 »Tedy se dáme pochowat
 Na cestě, rozcestj,
 Kady to lidé ke mši chodj,
 Ke mši a ode mše;
 Aby na nás zpomjnali,
 Na naši lásku upřjmnau.«
 Nad nj wyrostl z rozmarinky prautek,²⁾
 Nad njm pak trniwý keř;
 A na tom keři listjčko,
 A na tom listjčku pjsmečko,
 Toto drobaunké pjsmečko:
 »Že oba gisté blazi gsau,
 Že oba gisté w rági gsau.«

6.

»Wygdi, wygdi, moge holčinko!«
 Troge hona od dwora!«
 »Wygdu-li neb newygdu,
 Swogi předce nebudém!«
 Wzali gsau se za ručky,
 Wedli gsau se přes lučky,
 Přes lučky se přewedli,
 Tam gsau se posadili,
 Na gabljčka hleděli,
 Tak gsau dlauho hleděli,
 Až gsau zticha usnuli.
 »Kdo nás ráno zawolá,
 A to ráno k switánj?«

»Wšak ge w hágku malý pták,
 Co za noci málo spj;

Tón bdže naj ranko woľač,
Na te ranko k switanju.«

Switaj, switaj běŕy dženj!
Čerwjene zera horje du!
Štóz pa lubki, holčki byŕ,
Čas ma w dom so hotuwač. —
Luby dom so hotuje,
Holčo zčežka zdychuje.
»Zdychuj haby njezdychuj,
Swojej tola njenjdžemoj,
Rózno tola dyrbimoj!«

7.

»Sy-li moja lubka mi stajnje swěrna,
Da zawróć mi konika runje won!«
»Ha sy-li, mój luby, tak šikwany,
Da jěć mi z tej horki njezpinany!«
Ha luby pak běše tak šikwany,
Ha pšecy wón čěrješe njezpinany,
He runje nuc do Šoľćić nowoh' dwora.
Šoľćina po dworje chodžeše
W linder-⁴⁾ tej-sukni hać do zemje.
»Pomhaj bóh, pomhaj bóh, Šoľćina!
Dže-ha jo twoja džowćióčka?«
»»Wčora so minyło runje lětko,
Hać smy ju k rowej won dowjezli,
Z dvěmaj mi čornymaj konikomaj,
Ha z dvěmaj tež ryzy-běŕymaj.« —
Ha hólćik jo zawróćil swojoh' konja,
Pšecy wón čěrješe na kerchow⁵⁾.
Či króć wón wokoło wobjězdži,
Ha každy króć na rowje pozasta.
»Stawaj mi, stawaj, lubka moja!
Ty moja luba najlubšiša!
Ha daj mi nětk zasy moje zawdaki!«

Ten nás ráno zavolá,
A to ráno k swítánj.«

Swjteyž, swjteyž bjly den!
Čerwená zoře vycházj!
Kdož u milky, djwky byl,
Čas má, by se domů bral. —
Hoch se domů hotuge,
Děwce težce wzdychuge.
»Wzdychey nebo newzdychey,
Swogi předce nebudem,
Od sebe předc musjme!«

7.

»Gsi-li, moge milko, mi stegně wěrná,
I zawrať mi konjka zrowna wen!«
»A gsi-li můg milý tak šikowný,
Geď mi s této horky nespjnaný!«
A však milý byl-tě tak šikowný,
Že gest on přjmo cwálal nespjnaný,
To do nowého rychtářowa dwora.
Rychtářka po dwoře chodila
We kmentowé ⁴⁾ až na zem sukni.
»Pomáhey Pán Bůh, rychtářko!
Kde-že ge twoge dceruška?«
»Wčera-tě zrowninka rok gest minul,
Co gsme gi k hrobečku wywezli,
Dwěma to wranýma konjkama,
A dwěma též ryzo-bělýma.« —
A mládec gest zawrátíl swého koně,
Přjmo on cwálal gest na hřbitow. ⁵⁾
Třikrát on okolo obgžděl,
A každýkrát na hrobě postanul.
»I wstáwey, wstáwey, milko moge!
Ty moge milá, neymilegšj!
A nawrať mi nynj moge záwdawky!«

»Ha horje či nidy wjac njestanu,
 Ha nidy wjac zawdaki njekrydnješ!
 Na wutrobje leži mi ćežki kamenj,
 Ha na mojich nohach jo zeleny dorn,
 Ha wočcy stej z pjeršču zasypanej;
 Židžane rubiško mam ja w zemi,
 Cyły mam tolerj wo pšilobku, 6)
 Ha pjeršćenj mam slěborny na porsćiku;
 Ha tolej ty nidy wjac njekrydnješ!«
 Ha hólčik ton zawróči swojoh' konja,
 Ha pšecy wón čěrješe z kerchowa won. —
 Konik tón wjeselje zarjekota,
 Hólčik tón zrudnje popřaka!

P o z n a m e n á n j.

1) Srowney: »Stoji tam lipa w tom dole«, w Čelakowského sbírce Lužických písní w Časop. českého Museum 1830, sw. IV. str. 388.

2) Srowney s tímto překrásným obrazem básnickým podobné mjesto w srbské písní: »Drugarice mog' draga sestrica«, w poslední sloce:

»Malo vreme za tim postajalo,
 Više dragog zelen bor izraste,
 A viš drage rumena ružica;
 Pa se vije ruža oko bora,
 Kao svila oko kite smilja.«

(Málo času zatím uplynulo;
 Hle nad milým zelený strom roste,
 A nad milou červená růžička;
 Owjg se růže kolem stromu,
 Gak hedwábí okolo kyčky.)

Slowanské národní písně, sebr. Fr. L. Čelakowským. Díl III. str. 172.

3) Viz Lužickau píseň: »Pšejšlej stej dwa mžoženca« (Časop. česk. Mus. 1830 sw. IV. str. 380), kteráž s malým toliko rozdílem swrchu položené naskrze se podobá.

4) Slova »linder« ani Lužičané vysvětliti mi nemohli; domnívám se, že gest to gistý druh kmentu, genž spolu s významem snad od Němců k Lužičanům se dostal. Srowney lat. *linetum*.

5) I w této písní nemalau podobu shledati s některými místy našej české: »Když gsem šel skrz ten černý les, Žaly tam dvě panny owes,« gakož na příklad:

»A wzůru ti nikdy wjc newstanu,
 Záwdawků nikdy wjc neobdržíš!
 Neb na srdci mi ležj těžký kámen,
 A na mogich nohách ge zelený drn,
 A očka gsau prstj zasypana;
 Hedwábny šáteček mám gá w zemi;
 Twrdý mám tolar w přjtruhlěcku ⁶⁾,
 A prsten mám stříbrný na prstjčku;
 A toho nikdy wjc nedostaneš!«
 A ginoch tu zawrátíl swého koně,
 A přjmo gest on cwálal ze hřbitowa. —
 Konjk tu wesele zařehotal,
 Ginoch tu trudně poplakal!

»Ach nenj zdráwa, umřela,
 Wčera týden pohřeb měla
 Ukažte mjsto kde ležj,
 Za kosteljkem u dwerj.
 Dwakrát gsem hřbitow obešel,
 Mé milé hrob gsem nenašel,
 Po třetj hřbitow obcházjm,
 Mé milé hrob tu nacházjm
 Kams má milá dary dala,
 Které gsi ode mne brala?
 Twoge dary matička má,
 Gdi, ona ti ge zase dá:
 Máš tam šáteček růžový
 A w něm prstýnek stříbrný;
 Ten šáteček hoď do trnj
 Bude konec milowánj,
 Ten prstýnek hoď do moře,
 Bude konec všeho hote.«

6) »Wo pšlobku«, »w přjtruhlěcku.« I u Lužičanů, jakož i našeho lidu, gest w obyčejí drobnějšj věci a zvláště wzácnějšj malčkosti sobě schowáwati do přjhrádky, gakaž u šatnj truhly nahotě po straně wprawena gest, gsauc opatřena malým wjěkem, kteréž spola za podstavu slaužjwá welkému truhelnjmu wjku, když se toto otewře; a nás ginak *přjskrěnek* neb *přjtruhlj*.

II.

O upjrech a wid' m á ch.

Od Dalibora J. Wahylewiče.

Mysl chorá a drážliwá poskytla předmět k rozwtj daemonologie lidské. Rozmyslný skaumatel nalezá, že se ona rozwila působenjm dwau žiwlů, genž budto protiwně aneb wzágemně aučinkowali na utwořenj gegj. Gednjm z těch žiwlů bylo diwenj, gakýmž se naplňowala mysl lidu patřjcejho na činnosti přirozených sil, a druhým byla stále i neunaweně činná obraznost. Mimo to, že w každém wýgěwu lidsko-daemonickém wždy gistá činnost přjródy widitelnau přjčínau byla, působila k tomu geště i stále tworěj obraznost, gjžto přirozená přjčina neli setřena, aspoň wjce méně zahalena byla. — Konečně wplyw tento obraznosti powažowati slušj za přechod z oddjlu daemonologie lidské, kde potkáváme podoby člowěka, gak se w nadpřirozené činnosti gewj, k oddjlu daemonologie žiwlowé, genž naprosto plodem gest wždy činné obraznosti.

Daemonologie lidská gewj činnost swau w obau způsobech a we všech žiwlech tworstwa, gsauc rovně snažná i činná, gako žiwly samé, a rázy gegj wynikagj w každém wýgěwu ostře i pewně.

W nynějšjm stawu daemonologie lidská gest w době powolného hasnutj, a sice z přjčiny té, že wýgěwy myslj choré a drážliwé w lidech wůbec řjdšjmi se stáwagj a při stálém šjřenj oswěty každý klam lehko odkrytým býwá.

Zbýwá nám geště rozwrhnauti tuto daemonologii lidskau. Skládáť se ona z částj následugjcjch:

a) *Z upjriř a widěm.* Powěra o nich gewj se neywjce a neymocněgi w žiwobytyj lidském.

b) *Z wlkodlakůw.* Powěra o těchto mjstem giř auplně zanikla.

c) *Z wodnjků,* wjce méně známých, a konečně

d) *Ze strácat,* mjstem *potrácalami* zwaných.

Mage w aumyslu, podati učenému slowanskému čtenářstwu něco oběrnějšho o předmětu tom, předesílám zde úlomek wyhotoweného giř djla o *bágeslowj slowanském.*

1. *Upjři a wiďmy,* někdy téř *upjřicemi* zwané, gsau dle powěry lidu gihorského bytnosti *dwaudušné* i *dwausrdčné,* nadlidsky silné, w neobmezené činnosti své pod wplywem sobě protiwných žiwlů přjrody, a w auplnku dozralé sjly w lidské své duři.

Ař do roku *sedmého* w každém *nowu* giné pohlawj na se berau, gsauce mimo to gaksi polowioňjmi. — W prwnj době let dětských, gako wšecká prwotnj stwořenj, wřdy plněgi a silněgi se rozwjgje, překračugj stupně powolného zdokonalenj. Gen někdy onen žiwel protiwný budj ge w nočnjm měsječném času, odhaluge gim bezděky swět tagemný, odkrývá řjldo řiwota nadlidského i wzřuru ge wznášj a aučinkowati uřj.

Kdyř duře ze snů dětinských probuzená octne se w mladém i kwetaucjm těle we společnosti rowných sobě tworů, začjná cjtiti tesknost i s wýlewem citů swých pjlj hledati sobě předmětu milého. Časně rozwité city lnau k řádostem chlipným a ohniwé duře upjřů a wiďem nořj se w prostopášnosti, marně snařjce se ochladiti plamen w nitru ge řžjragjcj.

W tom času začjnjagj upjři a wiďmy wedenjm starřjch swých scházeti se *kařdý čtwtrek* po *nowu* na *Lysé hoře,* kdeřto odbřwagj walné své sbory (řabesy). Na sborech těchto obyčegně mimo tance a zpěwy w hluku diwoké i wřetečné rozpustilosti koná se nelidské gich náboženstw, kdeřto při kletbě a rauhánj proti náboženstw řřestanskému ozřwagj se diwoké zpěwy, pomjšené stonánjm zabitého i w obět na hranici upáleného nemluwněte. — Po obřadu tom počjná se rada o způsobu zni-

čenj plodů žiwočišných w lidech i dobytku, a rostlinných w obilj a owoci. Sbory takowé odbýwagj se od sw. Jiřj až do stěťj sw. Jana, pročež i tito dwa dnowé gsau welmi slawnj a geště wjce strašnj rowně upjřum a widmám, gako i lidstwu. Neboť gako upjři a widmy we zhaubném činěnj swém užjwagj wšelikých protiwno-žiwlowých sil, tak i lidé naopak okadugj ohrady a gizby swé swěcenými bylinami, a mažj se česnekem na mjstech tkliwých, čjmž negen onen záhubný aučinek upjřů a widēm zničugj, nýbrž i bytnost takowých osob odkrýwagj. Welké swátky, gako *koleda* i *kupadla* (23. Čerwna) gsau i pro upjry a widmy weliké, we wýznamu swém hluboko tagemné i záhadné slawnosti. Než wyljčenj swátků těchto wzhledem na žiwot protiwno-žiwlowý pogmutjm w to upjřů a widēm náležj spjše do popsánj obřadů swátečnjch.

W čas sborů těchto užjwagj upjři a widmy swého zwláštňho gazyka, genuž nikdo nerozumj¹⁾. Někdj, zwlášte w čas pospěchu, gezdj upjři na kygi a widmy na mědlici, neb i na mužech; neyčastěgi wšak w podobě cizj.

Při tom upjři a widmy i gednotliwě, gak se zdá k vyplněnj wůle staršjch na sboru, pod zhaubným wplywem aučinkugjce, přewracugj přirozený pořádek. Běhagj totiž po lukách sbjragjce kwěty rozličných bylin a stjragjce rosu, aneb plowagj w powětřj snjmagjce hwězdj. Z toho následugj nečasy, tuče a sucha, z nichžto pak powstáwá neauroda. Častěgi běhagj w cizj ohrady, kdežto trhagj kwěty w sadech, sbjragj lidské stopy a dogj kráwy, z čehož následuge wyhynutj owoce a schnutj dobytka. Když se wšak počnau spolčowati žiwj s mrtwými, nastaupj *pád* lidj i dobytka, gegž w gižnjm Rusku *potynkau* nazýwagj. A wlastně jw tento čas připrawugj sobě upjři a widmy mezi žiwými a mrtwými krawé i strašné hody,

1) J. Sacharow we spisú: Skaz. Rusk. naroda o sem. žizni Č. 1. na str. 129 i násl. předložil několik pjsnj w gazyku tom. U nás, na Rusi Halické, gsau sledy podobného gazyka. Kladu zde některá slowa, poknd možno byle wyzvěděti gich, na př. *kůň* = wir. hora = wisa atd.

zwlastě gestli gich od toho bázeň aneb láska nezdrúže.

Když se *padánj* giž walně zmáhá, začíná sljděnj po widmách a upjrech následugjcj ostrau zkauškau. Wháněj se totiž všecky ženy na gednau do wody a plawj se uwázané na dlauhých šnůrách. Která z nich ani se swázanýma nohama i rukama nemůže utonauti, ta gewj patrně důkazy nadlidskosti swé. Stanau-li se které podezřelými, žeby widmami byly, ty se wyslýchagj, a w rozgítěnj myslj buď po přiznánj vlastnjm, potvrzeném důkazy, aneb pro twrdošignost a neustupnost winných, neyčastěgi trestagj spálenjm w trnowém ohni. Při takowém spálenj měly se giž nadpřirozené věci diti.

Po smrti gsau upjři a widmy geště mnohem strašliwějšj, zwlastě proto, že, gsauce uwolněni od posawádnjch zemských swazkůw, i žiwel gich protiwný w žiwotě dušewném bez překážky dále se rozwjgj. — W noci mrtwola ožiwuge, a sice z počátku slabým pohybowánjm, dokazuje tjm činnost duše, genž umjstěná w těle s njm žjti musj. Ožiwěnj upjřů a widěm wždy silněgi a rázněgi pokračuge, zwlastě w auplnku, a bytnosti tyto wždy strašliwějšj zkázy a porážky působj. Gak počne saumrak, wylézagj z hrobů a nawštěwugj býwalá obydlj swá, kdežto obyčegně opětugj žiwobyty swé. Odtud kolem obcházegj obydlj sausednj, tlukauce na dveře aneb weřegemi ssagje krew spjcjch wně, někdy i gmenem wywoláwagje čeled domownj. Gestliže šťastně odbudau procházku swau (neboť gich přečasto napadagj psi, nutjce ge bráněnjm sebe drahý čas mařiti aneb i proměnitj se), pak se wracegj a ukládagj opět we hrobech swých. Když byli po dewět dnj opětowali procházky swé, býwá neytužšj *padánj*. Tenkrátě giž ani nepotřebugj obcházeti, dosti na tom, gestli že gen z mjsta powýšeného patřj, a všechno hyne, kam záhubný pohled gegich zasáhne.

Lidé však wynalezli prostředky i proti upjřům ze-

mařelým, z nichžto některé gsau gemné, jiné surowé. Dřjwe nežli prostředků těch užjwagj, hledj wyzwěděti, kdo gest tjm rušitelem pokoge aneb zemřelým *tulákem*. Gestli kdo za žiwa byl w podezřenj takowém, lehko gest mu při pohřebu překaziti, aby newstal z hrobu. Podtjnagj mu žjly pod kolenama, aneb geg kladau do rakwe twářj k zemi, neyčastěgi však nezakopáwagj hrobu přes sedm dnj, a pak s obyčegným zažehnáwánjm geg zasypawše powznesau nad njm náspu z kamenj. Po krátkém času podobným způsobem i hrob pečeti. Gestliže však upjr a widma we skrytě a bez podezřenj rozwjgegj zhaubnau činnost swau, a teprwé z chladného hrobu, kdežto gediné protiwný žiwel duše gegich aučinkuge, *padánj* mezi žiwočichy působj; tu se scházj celá obec na hřbitow, kdežto obcházegj každý hrob zvlášť, pilně pozorugje, který zapadl, aneb w kterém gest djra, přeswědčeni gsauce, že obyčegně w takowém hrobě ležj zemřelý *tulák*.

Neygistěgšjm prostředkem k wysljděnj upjřů a widěm gest oheň z trnj. Oheň ten rozdělá se na hřbitowě se zvláštnjm žehnánjm, a dým gehu obyčegně se má rozcházeti po hrobech upjřů a widěm. U *Slowanů illyrských* prowádj se po hřbitowě wraný hřebec, genž prý se leká, mage přecházeti okolo hrobu mrtvého *tuláka*. Prostředky pak, gichž proti upjřům a widmám užjwagj, gsau následugjcj. Neyprostěgšj mezi nimi gest, zasypánj djry u hrobu, aby se tam neprodraly paprsky měsječné, genž upjry a widmy probuzugj. Mimo to znagj geště *hadači* zvláštnj způsoby, překážeti upjřům a widmám. To se děge obyčegně po půlnoci. Před odkopánjm hrobu kropjwá hadač shromážděný lid swěcenau wodau, pak wygjmagj rakew, otwjragj wjko a hadač bera umrlce za ucho, dlauho mu cosi šeptá a pak geg zažehnáwá. Po zažehnánj swáže mu ruce lýkem ljpowým a na prsa klade kříž osykowý. Mezi lidem *polským* obyčegně mu kladau pod gazyk ljstek poswěcený s wýpisem počátku ewangelia sw. Jana a spawšawše ruce gehu páskau z manipuláře, kladau mu na

prsa hvezdu ljpowau. Po zažehnánj obracugj umrlce twářj k zemi, aby nemohl spatriu paprsků měsječných.

Mimo toto gemné nakládánj s rušitelmi pokoge noč-njho častěgi w rozgítřenj mysli, zwláště pak na Rusi, užjwá se i prostředků surowých, pode gménem *upjrobigs-
stwa* lidu známých. Děge se pak to rovně po půlnoci a s rovně welkau slawnostj. Lid k tomu vycházj ozbro-gen; mužowé sekerami a ručnicemi, ženy oharky, po-chodněmi a křížem, wedeni gsauce hadačem, genž upjry zakljnati umj. Gindy toho aučastni byli duchownj, zwlá-ště odwážnj mniši, ozbrogeni mocj slova božjho. Po odkopánj hrobu a wynětj rakwe otwjrá hadač wjko a pošeptaw cosi do ucha umrlce odčjtá formule zažehná-wacj. Pak umrlcowi swázawše ruce lýkem ljpowým obra-cegj geg twářj do země, utjnjagj mu rýčem prawau nohu aneb i hlavu, a konečně trup probjgegj w srdce kúlem osykovým, kladauce mu ufatau hlavu mezi noby. Illyršťj Slowané mimo probjgenj trupa kúlem trnowým, často geště tělo na kausky rozsekawagj. Při tom se upjr a widma často křečowitě swjgj, stoná a někdy i bolestj ryčj. Gestliže se neužilo všech prostředků aneb neza-chowalo gistého pořádku, nalezl se častěgi kúl wytrzen a upjr neb widma geště zahubnégi řádili. Pak zbýwal geště poslednj prostředek, totiž spálenj trupu w ohni trnowém. Takowé pálenj děge se na rozcestj u hranic. Umrlec se přiwáže ke dvěma osykovým trámům, pro-bige a spáj se. K ubezpečenj sebe od škody béře lid wřed upjrů a widém, gegžto buď w nápogi pige, aneb gjm čeládku a dobytek kadj.

Po smrti nawštěwuge upjr častěgi rodinu swau, zwlá-ště zanechal-li drobné děti a mladau ženu; ano, prawj se, že i se ženau swau obcuge, a děti takto zplozené že bez kostj býwagj. Widma však we skromnosti swému pohlawj přirozené gediné miláčka swého nawštěwuge a laskawým patřenjm naň se bawj. U Slowanů illyrských

obeugj upjři častěgi s pohlawjm ženským, amí slova přitom nemluwjce.

K vyplněnj obrazu našeho nakresljme zde geště několik tahů fysiognomie upjřů a widěm.

Upjři a widmy rozeznáwagj se od obyčegných lidj bledau i schudlau twářj, oči gegich gsau řeřawé a blýštivé, a však bez gemného swětla saucitu. Mimo to magj dláně porostlé bjłým mechem, a co gest neywjzácněgšjho, magj mjtí i chwošt. Po smrti otekau, twáře se gim čerwenagj, oči se nedagj zamknauti a zuby se šklebj.

K auplnému předstawenj protiwno-žiwlowého žitj, genž se rozwjgj w upjrech a widmách, uwedeme zde několik krátkých nástjnu powěry té u rozličných wětwj národu slowanského.

Na *ruské Ukragině* panuge powěra, že se žiwj lidé proměňugj w upjry, gestliže gich wjtr na stepách owěge. *Slowané illyrštj* wěřj, že se wšickni ti upjry stanau, gimžto oni wšeligak uškodili, zwlášťe pak ginowěrci aneb zatracenci. *Polský* lid se domnjwá, že samowrahové se stanau upjry a že tito po kosteljch swjce lámagj.

Gindy nepřemožená sjla upjřů a widěm byla mnohem strašliwěgšj, nežli nynj, o čemž mnohé i strašliwé powěsti swědčj. Nynj však, mimo to, že wnitřnj dušewný žiwot wždy wjce se otjrá, udušen gsa rozwjgegjcjm se spekulatiwnjm duchem, stogj i swětlo prawdy na strážj, nedadauc přjstupu klamu, ze strachu bázliwců zisk swůg hledagjcjmu.

2. Přiměřeně k ponětj tomu o protiwno-žiwlowé činnosti upjřů a widěm rozwinula se w gistém pořádku i powěra o zewněgšjm žiwobytyj gegich.

Upjři a widmy gsau bytnosti gasně widaucj a wšemocné; neboť gsauce neyaužegi spogeni s přjrodau magj odkryté tagnosti neobmezeně sauzwučného žiwota. Gedaak auzký tento swazek s přjrodau, genž ge wyššj mocj ozbroguge, čelj gediné na zničenj žiwota, genž w přjrodě nažj aučinkuge a w neskončeně rozmanitých for-

mách se gewj. Gest to nepochybně protiwná cipla přjrody, genž obogetně wšecko niěj a hubj, hluše i němě a beze wzdechu ljtosti rauchem ukrywagje zničenj hrowowé.

Zosobněnj této tak hrozné protiwno-žiwlowé přjrody, genž we swých neyaužegi spogených silách mocně se rozwinuge, gewj se we dwogjm způsobě, a w té dwogitosti twořj gediny powšechný swazek, a wšak w zewnějšim žiwotě upjru a widěm we dwau částjch se uzavjrá.

Prwnj a hlawnj část žitj zewnějšjho záležj w *proměně*, t. g. w přestrogenj-se w gistých okolnostech w rozličné nelidské postawy. Tyto postawy mjwagj obyčegně vlastnosti žiwelnj ze wšech třj oddjlů tworstwa, tjm gedině lišjce se od stwořenj přirozených, že se skwěgj swětlem přjšerného, čerweného ohně.

W proměně, genž se obyčegně w postupném přestrogowánj zgewuge, lze giž poněkud rozeznati rozdjl pohlawj. Předměty ze žiwého i nežiwého swěta, w něžto se upjři proměňugj, gsau: kůň, wlč, ²⁾ pes, wepř, králjk, kohaut, krkawec, geštěr, suchý bez, náprsnjk. Widmy naopak proměňugj se w medwědice, kobyly, kráwy, kočky, swině, kozy, káně, straky, hady, motýly a malinj.

Při proměně pozoru hodné gest obgewenj *osobnosti dwogj*. Gsau pak to dvě srdce a dvě duše: gedna *přjzniwo-žiwlowá*, lidská; duhá *protiwno-žiwlowá*, ďábelská, genž se spotýkagj w aučincjch přjmo sobě odporugjcjch. Přjzniwo-žiwlowá, lidská duše, wpletená w protiwno-žiwlowau ďábelskau duši býwá němau we spjcjm aneb odumrlém těle, a nemjsj se we skutky této, aniž moc má, překážeti gim; gindy ale duše protiwno-žiwlowá wždy poddána gest přjzniwo-žiwlowé. Obě gsauce spautané s tělem lidským geden toliko žiwot twořj. Duše protiwno-žiwlowá, ďábel

2) Proměna we wlka obgashage spogenj powěry této s ginau o *wlkodlaku*.

ská, nawrátiwši se z potulky swé (gak se giř často přihoditi mělo), nemůže slaučiti se opět s tělem, gesliže kdo obrátj hlawu geho w ta mjsta, kde prwé nohy stály.

Druhá část zewnějšjho žiwobyťj obsažena gest w aučinném wplywu na *zárodky* w žiwočišjch i rostlinách.

Upjři a wiďmy na potulkách swých po domech obyčegně pigj krew a gedj srdce djtek, po lukách stjragj rosu z bylin a kwětů; trhagj klasy a kwět z obilj, a wzlětagj w powěťřj, kdežto záři kraďau a slunce pigj. Mimo to i kazjwagj mládež obogjho pohlawj, aučinkugjce w této zhaubné činnosti buď společně mezi sebau, aneb toliko gednotliwě. W sgednocenj žiwých s mrtwými nastává mor, o čemž zmjuěno giř wyše.

3. Rozwinuwše powěru lidu w upjry a wiďmy, představjme gestě w podánjch gednotliwých k obgasněnj předmětu toho zwláštnj pády, z nichžto poněkud bude možná, uhodnauti vlastnj význam powěry této. Ačkoliw tato gednotliwá udánj, ukrytá bludy wěků, negsau tak čistá, gak býwala gindy, tak, že we zmatenosti swé i předmět náš zatemňugj; předce, tušjm, možná bude, ostrjhati gimi čtenáře ode dwau výmeznostj, totiž od pauhé newěry a slepé wjry.

Upjři a wiďmy magj dvě duše a dvě srdce, *lidské* a *dábelské*; tato wšak dwogitost má býti přirozenau³⁾. Duše *lidská* gest towařiška mysljcej, pužená city nepokognými a rozbugněná hrau obraznosti, gest z krátka žiwlem *ožiwugjcm*; naopak duše *dábelská*, odosobněná w podstatě swé gest chladná i lhostegná, nerozplywá se we citech, aniž tone w praudu náruživostj, zkrátka gest žiwlem *ničjcm*. Z dwogitosti této wywinuly se i *proměny* se swými tagemnými kljčemi k podobenstwjm welkým a dāmyslým.

W žiwobyťj pozemském rozwinugj se upjři a wiďmy způsobem přirozeným, gsau dětmi, rostau, dospjwagj,

3) Podlé podánj lidu upjři a wiďmy rodj se z plodu počatěho w následugjcejch trech dnech, totiž w dan početj sw. Anny, zwěstowanj panny Marie a wyzdwiženj sw. Křjže.

gsau tkliwi a citliwi, milugj se a obcugj s osobami druhého pohlawj, s nimiž zplozugj djtky, pak stárnau a umjragj. Obyčegně aučinkuge w nich duše lidská, a gen někdy rozwinuge se i ďábelská z wnitřnj hlaubi těla při bledém měsječném swětle. Ginák to gest w žiwobyťj posmrtném, když se rozwážj wšecky uzly a swazky pautagjcj ge, a když duše lidská zprostěná břemene tělesného znou se rodj w žiwotě giném. Tu duša ďábelská žige swé vlastnj, chladné a nelidské žiwobyťj, genž trwá přes sedmkrátě sedm dnj.

Wizme několik gednotliwých znamenj žiwobyťj protiwno-žiwlowého upjřů a widém k lepšjmu wygasněnj předmětu toho. Gsau pak následugjcj: *dwaudušnost* i *dwau-srdečnost*, genž dělj bytost upjřů a widém, *swětlo červené*, gjmžto obgasněni zgewugj se, *měsje*, genž w žiwobyťj zemském i posmrtném k činnosti ge wzbuzuge i na potulkách nočnjch prowážj, a konečně *oči giskřiwé a tělo zsinálé*.

Wšecká tato znamenj, genž se tak rázně gewj, pokazugj wyššj stupeň snowidstwa duše choré i drážliwé, na nižto bauřliwým wichrem gewj wplyw swůg přjrozené žiwelnj sjly.

Co se týká *děř* na hrobech upjřů a widém, gest to nepochybně pozůstatek obřadu předkřesťanského, kdežto takowé úmyslně se dělaly, aby nebožťjk mohl aučasten býti snešených obětj náhrobnjch.

Promluwme nynj w krátce i o žiwobyťj *posmrtném* upjřů a widém. — Gest gistý druh země, w njžto tělo nehnige a dlaho čerstwým zůstává; počátkem hniťj bywagj známky zčervenalosti a opuchlosti. Co se týká wstáwánj z hrobů, ačkoliw se nepřjm o wýgewu dwogité přjrody w čas smrti gegich, upjři a widmy nikdy newstáwagj z hrobů, což i tjm se ztwrzuge, že magj wyléztí tak auzkau děrau. Při tom se nedá zapřjti, že časté posuženj domněle zemřelých welmi se přičinilo k upewněnj u lidu powěry o posmrtném žiwobyťj upjřů a wi-

děm; tak aspoň neylépe dá se wyložiti onen nepořádek w rakwi při odkopánj hrobů, twář zkríwená, nohy skředené a ruce roztažené i skrwawené; nenj však i pochybnosti, že lákota lidská i z této powěry brzy se naučila požitek bráti.

Mimo to se zdá, že s ponětjm o žiwobyťj upjřů a wiďem smjsil se i gakýsi obřad modloslužebnosti předkřesťanské. Neboť dlaho geště po vypuzenj pohanstwa scházeli se tagnj wyznawači staré wjry o wětšjch swátčjch na *Lysé hoře* a tam se bili w čelo i oběti kladli bohům.

Hlawnj sjdlo powěry o protiwno-žiwlowém žiwobyťj upjřů a wiďem gest *Slowanstwo*, gakož giž samo gméno gegich dokazuje. Slovo *upjř*, tak gako ženské *upjřice*, pocházj od *pjti*. Ukončenj na *R* znamená zaměstnánj koho čjm, srowněj *čupjř* (lupič), kosař, rybař, a t. d. Odtud pošlo s předsuwkau *w* u giných národů užjwané *Wampyr*. Mimo to zgewuge se powěra tato u rozličných slowanských wětjw pod různými gmény, dle částečného gich ponětj wýgewů ze žiwobyťj protiwnožiwlowého, což neydůwodněgi ručj za starodáwnost gegj. Tak w nářečj starobulharském mimo obecné z německého pošlé gméno *naw* ⁴⁾ nalézáme powěru, tuto též pod proměnou *wlka* (Vukolak). Lid ruský zowe gi *upjř* (Upir) aneb *Upjř* (Upěr), w pohlawj ženském *upjřica* (Upirica); neyčastěgi však newlastně *wiďma* (Věďma).

W národě polském známá gest powěra ta pod názvem *upjř*, *upjř*; častěgi však newlastně pod gménem *strzygon*, což pocházj od *strzyhy*, gakož i upjřice známá gest pod názvem *wiďmy*, *wiďmy* a *wiďmy*. W nářečj českoslowanském slowe *upjř* a *upjřice*. U Korutanů nalézáme powěru tu pod gménem *Vedrác*, gakož i *Strigon*, a w pohlawj ženském *Pjřawica*. W nářečj srbském *Wam-*

4) Slovo *naw* pocházj z gotuckého *nauts* = anima defuncti, spectrum, č. strašidlo a nalézá se i w gazyku staroruském. Viz *Karamsin* Istor. gos. ros. sw. II. str. 159.

pyr (Vampyr), častěji však w proměně vlka, *wukodlak* (Vukodlak), w pohlawj ženském *Weštica* (Věštica), což rovně newlastně od čarownice pocházej. Na Litvě nalezáme powěru tuto pode gménem *Kemas*, u Nowo-Řeků pode gménem *Katavasaora*, u Walachů pode gménem *Strigoj*.

Mimo to wkořenila se powěra tato o žiwobytyj protiwno-žiwlowém i hluboko mezi národy kmene německého, kdežto se však welmi chudě rozwinula, gsauc gediné pode gménem *Wampyra* w pohlawj mužském známá.

Tak i mezi národy kmene latinského tato starodáwná powěra o žiwobytyj protiwno-žiwlowém zachowala se, ačkoliw dosti nezřetelně, w pohlawj ženském pode gménem *Strix*. Ano i na východě známá gest zvláště u plemena Aramegského, gakož widěti gest z powěstj Arabských, kdežto se w pohlawj mužském *Gual*, w ženském ale *Lilith* nazývá.

5. Přistaupjme giž k děgepisu upjřů a widěm, zvláště že tjm se usnadnj poznánj starožitného ponětj o protiwno-žiwlowém žiwobytyj we přírodě, a že tjm obgasniwše djlo naše přjležitě poukážeme na zřjdlá, z nichž sme wážili, a na cestu, kterau sme nastaupili při skaumánj swém a po njžto, gak se nám widj, možná gest, pocho-piti wjru lidu.

Děgepis upjřů a widěm, neznámý potud w ukončenessi swé, stkwj se w barwách čerstwých, ač roztrhán na drobné powěsti, a ožývá se stále po besedách wečernjch. Powěsti ty gsau ponětj, náhodně powstalé z hloubi wnitřnjho žiwobytyj lidu, gsau prosté a čisté i mimowolně obalené rauchem básnickým, gsau i žiwé a přecházegj rozličným způsobem w drobné gednotliwosti, zřjodka však odbjgj se w nich ráz mjstnosti. Gest to, ač tak djm, welká epopeje lidu, w njžto člověk gako bohatýr wystawuge gednotliwé obrazy wnitřnjho žiwobytyj swého, neukončené sice, a však při tom gádrné, odkrýwage tagemstwj z hloubi duše swé, kdežto se swjgj wnitřnj čerw

bolesti, kdežto gakoby nad propastj wznášj se mysl lidská. I w tomto zmateném nepořádku ožývá se sauzwuk welkého neskonálního žiwobyťj, w němžto člověk wzágemně s přírodau stále aučinkuge. Protož i lid we hře této gest spjše činným, nežli vzdáleným a uvažným pozorowatelem.

Wystawugjce děgepis powěry lidské o upjrech a wiďmách, začjname ode středu Slowanstwa, totiž od *gijny Rusi*, oddálené polohau swau od cizjch zemj a neyméně wystawené na wplyw gegich. W to urownáme k doplněnj obrazu našeho i nasbjrané tresti ze žiwobyťj národů pobratřených, gak ge nám padaly buď spisy aneb powěst austnj. U wyprawowánj postaráme se o to, aby chom co neywěrněgi zachowali onu stručnan plynnot a zlomkowatost, gimižto se w každém ohledu wyznamenáwa kronika žiwa aneb podánj lidu.

Na Rusi gest hlawnjm zřjdlm děgepisu powěry o upjrech a wiďmách žiwa i newyčerpaná potud kronika *powěstj lidu*. Takowéto powěsti lesknau se žiwými barwami rozličného druhu i skladu, a počawše od neydawnějšjch časů zasahagj w diwné i zázračně wywinuté báge, gak to poznati lze z předsłow i opisowánj gegich, a koněj se w událostech prosto i sucho wyložených. Že však wyprawowánj bágj nenáležj ku předmětu našemu, započneme od událostj, gež lid za prawdiwé opowjda, t. g. od přjběhů, genž se w skutku státi měli.

Byl mor we wsi, a lid chtěge se před nákazau uchrániti, rozešel se po lesjch. Gediný hospodář zůstal geště w domě pečuge o některé maličkosti a neywjce o chléb, genž se geště pekl a s njmžto měl pospjšiti za rodinau swau. Černá i smutná noc zastihla geg, i počal wysazowati chléb, an se na dwoře nenadále strhnul weliký hluk. Dwěře se otwragj a ohromný strakatý chrt wcházej a přjmo k peci se běře, bochnjky wywléká a wlezw na zápekly ohniwým zrakem patřj na chléb. Přelekaný hospodář gednak netratj přjtomnosti ducha i běře prawě

wysazený rozpjček, láme na dvě a wrhne geg podlé chrta, genž polknuw geg znouu na chléb obrátil zrak swůg. Hospodář i po druhé dobyw giný rozpek láme a házj chrtu, genž pak zmizel, načež i w krátce mor minul a lid z lesů zpět se wrátil do wsi. — Po něgkém čase wygel ten hospodář na dalekau cestu a přišed do gakehos města potkal se tam s wážným měšťanem. I patřj na sebe gako dáwnj známj, až pak potkawše se po druhé měšťan geg zowe k sobě, uctiwě geg přigjmá, připjg mu, a konečně w důwěrné rozmluwě takto geg oslowj: »Znáš-li pak mne, člowěče?« — »Znám, prawj otázaný hospodář, a zdá se mně, že sme se giž někde widěli; než kde a kdy zpomenauti sobě nemohu.« — »Nepamatugeš se, gak's w čas moru pekl chléb? — Gá byl onen chrt a štěstj twé bylo, že's mně dal chleba; byl sem welmi hladowý a kdybych se byl na tebe popatřil, bylbyś zahynul i s čeledj swau.« Potom měšťan hospodáře bohatě obdarowaw od sebe propustil.

W gedné wsi zemřel mohowitý hospodář u wěku prostřednjm, a dle obyčjege po pohřbu gehu, na němžto mimo množstwj lidu i třj kněžj přjtomni byli, začaly se tryzny (stypy) a pitky. Když se u wečer lidé giž rozcházeli a gediné geště přjbuznj a sausedé s kněžmi ku potěše smutné i mnoha dětmi skljičené wdowy zůstali, přišel i prawě pohřbený umrlec. Přjbuznj a sausedé utjkali, kněžj se žehnali a ubohá wdowa lámala rukama i padala kněžjm k nohaum prosjc gich, aby nedopauštěli umrlému manželu taulati se mezi žiwými. Odřekli se toho kněžj, řkauce: »My sme pohřbili tělo i zapečetili hrob, nad umrlcem z hrobu powstalým nemáme wjce moci!« Od toho času zemřelý muž w nočnjm času wždy nawštěwowal ženu swau i obcowal s nj gako za žiwa, čjmž se pak stal i otcem několika dětj bez kostj; wdowa však pořád pozbýwala sjly, žloutla i chřadla. Marne byly docházenj gegj k hádačkám (rusky baila čili bailica, srown. staroslow. balij, hadač), nikdo gj newěděl

radý. Až po dlauhém teprwé čase našla se gŕstá bailica, rodem Walaška, genž zwěděwši o tom překazila přjchodu gehu tak, že wjce nenawštwil owdowělé ženy swé. Bailica totiž kázala hogně oswtiti gizbu, a když měl přigjti umrlec, musela wdowa budití dětř a zwáti gich na weselku. An se tak dálo tázal se umrlec, ōj to weselka bude? načež mu wdowa odpověděla, že si geden bratr swau sestru běře. Po krátkém mlčenj prohodil s podiwenjm umrlec: »Tolik let žil sem na tomto, a tak dlauhoh gsem giž na onom swětě, aniž sem kdy slyšel o takowé swatbě.« Na odpověď wdowy, že to wěc geště diwněgšj, že umrlec žiwau ženau nawštwuge, udeřil upjr mocně dweřmi, odešel a wjce se neukázal.

U gednoho hospodáře slaužil owčácký pacholek po mnohá léta, a že wěrnost gehu byla giž dostatečně zkušéná, považován byl poněkud za auda rodiny této. Gednau hljdaw s mladým synkem hospodářowým owcj, opustil geg na horách a sám hned po polednj pustil se domů. Že pak ze salaše do wsi bylo daleko, přepadl geg skoro w polowici cesty saumrak, a než přišel domů byla giž pozdnj noc. Nechtě budití spjčj čeládky ustanowil přenocowati we brahu (stohu), a z gitra wšecko náležitě obstaraw wrátiti se zpět do salaše. Tu však náhle zablesklo we swětnici bledé swětlo a po dwoře začaly u welikém hřmotu točiti se diwné postawy. Zwědawostj puzený pacholek kradmo se přibljžil pod okno a patrřl, co se děge. Swětnice byla plna starců, bab a djtek podřiwně wystrogených, genž se o cosi radili. S hrůzau poznal pacholek, že to byl sbor upjřů a widěm, a strachem, aby se pohnutjm newyzradil a o žiwot nepřišel, utkwěl bez hnutj na mjestě. Pozorowal pilně wšecko, co se děge i mluwj, až se konečně widmy ozwaly k gehu hospodyní a gj oznámily, že geště této noci umřjti musj. »Gá geště dnes neumru, odpověděla tato stará widma, ale můg gediný syn za mne umřjti musj.« Ztrnul pacholek a poslauchal geště bedliwěgi. »Proměnjm se,

mluwila ďále wiďma, opodál salaše w keř ostružinný a zabodnu do sĵti nůž. Potom způsobjm pokřik wlčjm wytjm a ospalý můg syn wyběhne, zaplete se w sĵt a probige se nožem.« Pacholek slyše to ustanowil zachowati chlapce, gegž pro zwláštnj geho dobrotu welice milowal. Nástaupil tehdy i hned co neyrychlegi cestu nazpět, nedbage ani na temnótu nočnj, ani na wlastnj unawenj. W salaši zastal chlapce giž we twrdém spanj, rozdělal oheň a přemáhage dřjmotu pošlau z násilného pospěchu sedl si k ohni, pilně a bedliwě na každý šumot pozor mage. Náhle powstal prudký wjtr a hustý děšť se spustil, z ďalj žawznělo wytj wlka a blížilo se wždy wjce. Owce se sběhly w ohradu, kdežto se w hromadu stjsnily. Owčák se hotowil k nastáwagjcjmú wýgewu, an se práwě i chlapec probudil a uchopiw hořcjc hlaweň, wlku wstrjc gĵti se chystal. »Zůstaň, prawil owčák, gá púgdu sám,« a powstaw šel ostrážitě a swĵtil sobě na cestu, až spatřil ostružiny a zabodnutý w nich nůž, gegž i hned wytáhl a gjm rozwleklé haluze ostružin spřetjnal. Druhý den přišel posel ku chlapci, aby šel na pohřeb matky swé, genž w noci náhle zemřela. I přišed domů, spatřil na matčíném těle krůpěge krwe a pozorowaw ge pilněgi, shledal, že celé tělo bylo rozedráno.

W gedné wsi byl mor a to tjm strašliwěgšj, poněwadž pocházal od nadchnutj. W ten čas sablaudil do té wsi geden starý žebrák, a obešed po almužně několik čhalup a wida, že se giž saumrak přiblížil a že bylo pošmaurno, ustanowil přenocowati tam. Nemálo se však podiwil, že při wšj prosbě wšude gaksi smutně, spolu však i tagemně nocleh mu odpjrali. Po nedlauhém však dotazowánj dozvěděl se přjčiny toho, že totiž we wsi mor gest. Když však gim předstawil, že cizinec, zwláště ale stařec, genž w podobných přjpadnostech častěgi giž býwal, bezpečněgšj gest od moru, nežli kdo giný, přigali geg ochotně na noc. Po wečeři šel hospodář s hospodynj a čeládkau swau do stodoly spáti, zůstawiwe

w gizbě gedině toho starěho žebráka, genž pomodliw se otčenáš a rozdělau swětlo w krbu položil se na lawici za stůl. As okolo půlnoci rozléhalo se po domě silné i pronikawé mňaukánj, dwěře se hřmotem se otewřely a do gizby wešla weliká bjlá kočka. Starý žebrák nazdwihl hlavy a pozorował pilně co se děge. Kočka občichala i nadýchala wšecko nádobj, ano i s pokrytého wědra prkénko swaliwši nadchnula wodu. Pak začala podiw-nými skoky skákati po gizbě, z čehož stařec s hrůzau poznal, že kočka ta wiđmau gest. Mimowolně dobyl a napřáhl tesák swůg, a když kočka skočila na stůl a napřahugje přednj pracky k němu se schylowalá, w tom on silnau i náhlau ránau obě přednj pracky gj uťal a tjm gi se stolu srazil. S pronikawým křikem zmizela kočka a starý žebrák za stolem pokogně usnul. Ráno wyprawował swé dobrodružstwj, a chtě hospodáři ukázati uťaté pracky kočičj shledal ku podiwenj wšech, že se mezi tjm proměnily we zsinalé ruce lidské. — W krátce na to wyprawowalo se, že nebožka popowá měla uťaté ruce.

W gedné wsi zemřel wůjt (rychtář), genž giž za žiwa za upjra držán byl. Brzo po pohřebě začal se ukazowati mimogdaucjm, a w sausedstwj gehu býwalého obydlj zemřel co týden některý hospodář a čjm dál tjm wjce zmábala se tam smrtelnost, až w krátce hrozný mor se zmohl. Geden starý hospodář znamenal, že gehu psi giž po dvě noci w téže době asi před půlnocj na gednom mjestě štěkagj, gakoby někomu přjstup zabraňowali. Na třetj noc tehdy se sebral a wyšel wen chtěge zwěděti, coby to bylo, zdali zloděg, čili diwá šelma. Tu však spatřil a poznal zemřelého wůjta, genž se bránil psům naň tjm smělegi dotjragjcjm, že spatřili hospodáře přicházeti. Upjr se však i hned oddálil zanechaw na zemi spadlau s hlavy gehu čapku, giž wšickni we wsi za wůjtowau uznali. Druhého dne shromáždili se lidé proti wšemu zabraňowanj tamnjho auřadu na hřbitowě, a nutili hrobaře odkopati wůjtůw hrob. Ote-

wřewši wjko u rakwe nalezli tam umrlce bez čapky, obráceného na lewau stranu, s twářj otekla u a čerwenau. I udeřil geg hrobař pěstj w twář řka: »Tys to, pekelný zatracenče, genž tak lidi dāwjš!« Pak geg hadač zařjkal, odtali mu hlavu rýčem a položili gi mezi nohy gehu, od kteréžto doby nikomu wjce se neukāzal.

Geden pacholek, genž byl spolu i upjrem, milowal welice mlada u slična u djwku, genž ale nesdjlegjc nāklonnosti gehu, lhostegně a bez ljtosti na to patřila, gak on hořem a nytjm po nj wadne a schne. A tak se stalo, že pacholek we kwětu wěku swěho zemřjti musel. Po smřti gehu chodila djwka gak obyčegně na přādky aneb na weselé zábawy předaucjch djwek se skotačiwými chasnjkj aneb mlenci swými, kdežto se we plachý djwčj štěbot a rozpustilē žerty ginochů mjsil drnkot wřeten pilných přādek. Tu gednau přigde k nim gakýsi sličný a pěkně ošacený, a wšak neznámý chasnjk, sedne si k oné djwce, rozmlauwā s nj, usmjwā a lichotj se k nj. Při odchodu swém tāže se djwky »budeli se kāti?« »Nebudu,« byla odpowěd djwčina, a giž druhého dne na to zemřel gegj mladšj bratr. Druhý wečer nepřišla djwka na přādky a neznámý ginoch rowně se neukāzal. Když wšak třetj wečer djwka opět přišla, přišel i neznámý, opět si k nj sedl, s nj rozmlauwal, na nj se usmjwal a gj lichotil. Odchāzege znou u se gj tāzal: »Nekāš se?« A když ona na to »Nekām!« odpowěděla, tāzal se gj dāle: »A nebudeš se kāti?« — »Nebudu!« odpowěděla směle djwka. Na to zemřela i gegj mladšj sestra, pak i staršj bratr, ano i otec a māti, tak že djwka celā osiřela, a sama gedinā pozůstala. Od toho času nechodila dla uho na přādky, až gednau na prosbu sausedky swé znou u tam přišla. Neobmeškāl wšak přigjti i neznámý host, a gak obyčegně sedl si k nj, rozprávěl s nj, usmjwal a lichotil se k nj, a gako prwé při odchodu tāže se gj »zdali se giž kā?« Nā odpowěd djwčinu, že se nekā, tāzal se znou u: »Aniž se budeš kāti?« »Nebudu!« zněla odpowěd djwky, na

njžto tenkrátě giž na samu řad smrti přišel. Přišedši domů swolala wšecky sausedy a přátely swé, a oznámiwši gim poslednj wůli swau, připrawowala se k smrti. Při tom nařídila, aby tělo gegj w čas pohřebu newynášeli přes práh, nýbrž wynawše mezi okny položené stěny, otworem tjm ge wynesli, a nikoliw na hřbitowě, nýbrž ráděgi kdesi na rozcestj pochowali. Když umřela, wynesli gi dle poslednj wůle gegj otworem mezi okny způsobeným a znowu ukrytým a pochowali tělo gegj na rozcestj. Přišed upjr do gizby, čichal až zwětril čerstwau mrtwolu. Dlauho však hledage stop gegich, a nemoha wywětriti, kudy byla wynešena, řekl s podiwenjm: »Byla tu čerstwá mrtwola, zmizela však, ani stopy nezanechawši.« Wšecek rozhněwaný proměnil se we starého žebráka, a šel do swěta hledati ztracenau djwku. Mezitjm hrob nebožky zarostl zeleným trawnjkem a nad hlawau gegj wzrostlá bylina rozkwetla w neznámý a pěkný kwět wzácné barwy a podiwné wůně. Po krátkém čase gel bljže hrobu toho gedem mladý pán, a spatřiw kwět ten, diwil se kráse gehu a kázal kočjmu zastawiti. Když pak se byl barwami a wůnj gehu něgaký čas bawil, utrhl geg a odegel s njm domů. Na gehu dwoře však proměnil se kwjtek ten w krásnau, mladau pannu, a to byla ona sama, znowu zrozená djwka, gižto si pak ten pán zamilowal a za ženu pogal. Milugjce se wzágemně žili šťastně po několika let; až gednau přišed starý žebrák o almužnu prosil. Mladá hospodyně wynášj mu dárek; ale žebrák pohlednuw na ni, a poznaw gi řekl s úsměchem ďábelským: »Nedáwey mně almužny, neboť nepotřebugi ničeho wjce. Giž po tolik let tebe hledám, až sem tě předce nalezl; wjce mně neutečeš!« — A uchwátiw gi w náručj zmizel s nj — gediné wjtr zašuměl za nimi.

Gistý sítář šel na trh, an geg přepadla noc w širém poli. I-pospjšil sobě, aby nalezl dobrau hospodu a ráno časně na trh se dostal. Noc byla tichá, nebe hwězdnatě a měsje práwě w auplnku. Šel giž něgaký čas, až pak se

obrátiw, spatřil z daleka mjhagjicj se swětlo - i patřj na ně pozorně a swětlo to brzy zdwihá se gako wěž a opět se snižuge tak nízko, že ge ledwa při zemi spatřiti mohl. Pěkný dworek winul se kol paty hory, a siťař popošed kausek cesty a bezděky se ohlednuw, spatřil, že swětlo to w patách za njm běžj. I ošmělil se a wzal sjto i wrhnul ge na pronásledownjka swého ze wšj sjly při tom do wrchu pospjchage, i čas po čase se ohlžgege, co as swětlo se sjtem činiti bude. Dostaw se konečně na wrch, spatřil, gak sjto u paty wrchu, kdežto u welikém řinčenj se swětlem se potkalo, od tohoto na drobné kausky roztrjštěno bylo. Poznaw z toho, že se zle děge, utjkal co neyrychlegi mohl, až konečně ohlednuw se, swětlo geště z daleka blýštěti se widěl. I utekl tehdy po bezcestj do gakési chalupy, a dostaw se ke dweřjm opřel se o ně a wešel do gizby. Tam bylo všeccko pusto a prázdno, gediné na lawici ležel umrlec, u gehožto hlawy hořela lampa. Ustrašený siťař wlezl za pec a tam seděl na polo mrtwý. W tom zaslechl dupot, tlučenj na dweře a silné wolánj: »Wpusť mne!« — A umrlec na lawici ozwal se: »Newwpustjm!« — »Wpusť« znělo znowu z wenku. »Newwpustjm!« opětowal umrlec a začal sebau házeti; nemohl se však pozdwihnauti, neboť sw. křjž ležel mu na prsau. Chtěge sobě pomoci, mrštil sebau tak silně, až křjž spadl na zem, a on zerwaw se šel přjmo ke dweřjm. Oba umrlci nynj uchwátili se a počali se rwáti tak silně, že se celá chalupa třásla. — W tom však zazpjwal kohaut, a oba sklesli bez sebe na zem. Druhého dne přišedše lidé s knězem pochowati umrlce, widěli dvě mrtwé těla, s každé strany gedno, na práhu ležeti. Ohlžegjce se po gizbě, nalezli za pecj siťaře, celého bez sebe, genž přišed pomalu k sobě, wyprawowal gim všeccko, gak se to bylo stalo, a oni pochowali obě těla na hranicech.

Mocná byla powěra w protiwno-žiwlowé žiwobyťj upj-rů a widěm *na Rusi*; powěra tato we zwláštnj podobě swé ljčila se barwami rozmanitými a končila se w pořad

ku saustawném. Gediný rozdjl mezi *wiďmau přirozenau* (upjřicj) a *wiďmau učenu* (čarownicj) poněť gegj w pohlawj ženském matl.

Z powěry této pošla na Rusi mnohá svědectwj o čarách we spisech z 16, 17 i 18ho stoletj poznamenaná. We wěku tom w čas aupadu dobytka, krupobitj, sucha, zvláště pak w čas moru pálili množstwj lidu obého pohlawj na trnowém ohni a mstili se nad umrlci z hrobů wywlečenými. Na Podhořj zvláště býwali hadači wůbec známj uměnjm swým u wysljděnj upjřů a wiďm a zničenj gich. W stoletj našem powěra tato wždy wjce slábne. gediné w powěstech se ozýwajc. Než w čas aupadu dobytka geště se někdy mocně ozýwá, a to zvláště na Podhořj a w Ukragině, kdežto žiwel národnosti ruské nepřidušený geště wplywem cizoty potud se zachowal w plné gadrnosti swé.⁵⁾

Wyljčiwše powěru o upjrech a wiďmách u lidu ruského obrátme zřetel náš i na druhé pobratřené kmeny

5) Postawjme zde některé přjběhy z časů nowěgřjch, pokud nás došly.

W čas sucha w r. 1827 lid na Podhořj wěřjcz w upjry a wiďmy častěgi gewil chuť plawiti baby. Mezi ginými w *Kosmáci*, w hornjum Pokutj, w kragi Kolomyjském událo se hrozně sljděnj po wiďmách, genžto wyznawše winu swau odsauzené byly ke spálenj w ohni trnowém. Když neystarěj z nich pálili, wyletěla z nj duše ďábelská w podobě káněte. Podobně dálo se i we Wološance na wrchowišti Samborském.

Neyukrutněgřj sljděnj po upjrech a wiďmách udály se w čas cholery w r. 1831. Mezi ginými we wsi *Nahujowicech*, w kragi Samborském, wybjral hadač na hřbitowě ze shromážděného lidu upjry a wiďmy a kázal ge, co půwody moru, nahé i swázané páliti na trnowém ohni: kterymžto způsobem zhyrnulo tam mnoho lidj obogjho pohlawj. Podobně i w *Semiginowě*, w kragi Stryjském, a w *Rosolně*, w kragi Stanislawowském, wykopawali ťumrlce, podezřelé co upjry aneb wiďmy. — W čas sucha w r. 1834 wůbec wěřil lid, že wiďmy ukradly zřiti, a že wšem sljpkám, mimo černobarewné, zutjnali po třech perách z lewého křjdra, gimižto děšť zastawugj. Protož i lid, aby překazil wplywu gegich, w čas ten slepiť péra wytrhowal a na wodu pauštěl.

slowanské, počnauce od lidu polského. I na Polště zřídlem děgepisu powěřiwého o upjrech a widmách gsau přjběhy ze žiwota lidského.

Následugcej dwa přjběhy wzaté gsau z ust národu w kragi Sandeckém a třetj ze spisů T. Czackého ⁶⁾, z času gehu přebýwánj we Slupci w Sandomirsku.

W gedné wsi zemřel zámožný hospodář, gegž za žiwobyť lidé za upjra drželi. Když byl uložen na katafalk, potwzrowalo se podezřenj to čerwenostj twáři gehu a tjm, že strašně otewřené oči zawřj se nedaly. Na noc mimo wšecky oběti a prosby sotwa gedn pacholek dal se uprositi, aby přenocowal u něho. Po dlauhém bděnj posadil se pacholek w sjni a začal dřjmati. W tom slyš šumot, probudj se a patřj — a hle! nebožtjk wstal a s rukama roztáhlýma přjmo k němu se brał. Wlasy mu wstávaly zhůru a mráz geg přegel, nicméně netratiw mysli, chystal se ku přigetj strašného hosta. Když se upjr přibljžil, udeřil geg pacholek se zvláštnj hbitostj obrácenau rukau w daseň, a tjm geg od sebe odehnal; on však přece taulal se po gizbě až do kuropěnj. Druhého dne wyprawowal pacholek událost tuto staršjm obce, genž k zabráněnj dalšjho taulánj upjra nagali starého hadače, znagicjho dobře zničowati upjry. Hadač dlauhau chwjlj upjrowi cosi do ucha šeptaw a ruce gehu lýkem ljpowým swázaw, wložil mu na gazyk poswěcený ljstek s wypsáným počátkem ewangelia sw. Jana, načež se upjr nikomu wjce neukázal.

Gedna panna milowala mladého rytjře. I byla wogna a rytjř s lidem swým wyprawil se do boge. Po skončené wálce panna ta marně očekáwagjc milence swého, při všem doptáwánj ničeho se o něm dowěděti nemobla. Že pak byla ze šlechtetného rodu, při tom krásná i bohatá, hlásilo se množstwj rytjřů o ruku gegj, a rodiče nedba-

6) Wiz spisy T. Czackého.

gjc na dceřiny prosby, ustanowili wdáti gi za bohatého pána, genž se snažně ucházal o ruku gegj. W tom času wěrná i oddaná služka gegj, z autrpnosti nad panj swau, wyznala gj, že zná starau wiďmu, genž by snad dowedla i z hrobu přiwołati milowaného rytjře. Pozwána tedy stará wiďma, genž za welké penjze dala panně zrcádko i nařjčila, aby o samotě při swětle dwau swjcy z čerstwého wosku posadila se před zrcadlem a neustále patřila w ně, s tau však wystrahau, aby se neohlžela, ginak-li gj žiwot milý gest, a tak že milowaného rytjře spatřj. Když se smrklo, posadila se panna s welikau netrpěliwostj w komnatě swé před zrcadlo, chowagjc se we všem dle nařizenj staré wiďmy. Sedjc tak w němém a trudném tichu a bogjc se i vlastnjho oddechnutj, uslyšela po krátkém času vzdálený dupot, genž se wždy bljže a hlasitěgi ozýwal, až konečně u wrat přestal a na dwoře slyšeti se dal cinkot ostruh. Otwěřely se dwěře a wešel snažně očekáwaný rytjř. S výkřikem radosti upadla panna w obgetj gehu a teprwé po dlahém pláči byla s to, by geg uwjtala. Rytjř byl zamyšlený a ničeho k nj nemluwil, až konečně po dlahém mlčenj řekl: »Chystey se, panenko, swatowé giž čekagj w mém dwoře!« Načež odpověděla panna: »Giž dáwno gsem přichystaná; neboť sem na Wás čekala.« — I pogal tehdy rytjř pannu za ruku, wywedl gi na dwůr, wsadil na kůň, pak wsedl sám a drže gi w rukau swých ugjžděl cwálem. Noc byla tichá, měsyc swjtil, bledé mhly wisely nad wrchy a dolinami, gen z daleka bělely se domy měst a wsj a černěly se lesy. Kůň letěl cwálem po bezcestj přes hory a doly, prodral se křowjm a přeplynul řeky. Panně bylo strašno k duchu, což znamenage rytjř prawil k nj: »Měsjček swjty, mrtwj letj; sukénka šach, šach; snad se panenky zmáhá strach?« I odpověděla mu panna: »Čehož bych se bála, an sem Wás wěrně milowala.« — Zawál lehký wětrjk, kůň ustáwal, panna se ohljčila a spatřila se na hřbitowě. »Stůg, stůg, koni můg, řekl rytjř, cesta naše giž gest dokončena!« Kůň prsknul,

z chrýpj geho sršel plamen a on sám náhle zmizel. »Wiz můg dwúr, prawil rytjř s diwým smjchem, ukazugjc na hrob, mjsta w něm dosti pro nás oba.« Panna geště měla tolik přjtomnosti ducha, že stawjc se lhostegnau prawila: »Lezte napřed, gá polezu za Wámi.« — Když však upjr wlezl do hrobu, strhla se sebe oděw swůg a zatkala gjm djru hrobowau, a uzřewši z dálj mjhagjcj swětlo, běžela co mohla přjmo k mjstu tomu. Wpadši do dweřj gen slabě přiwrěných, zawřela za sebau a sňawši s krku škapuljř pentlemi geho dweře přiwarzala. W gizbě ležel na marách člowěk a nad hlawau geho blýštělo se mdlé swětlo lampy. W rozpači a strachu wylezla polomrtwá panna za pec a stulila se za hranici lauče. W krátce slyšela tlauci na dweře a křik upjra wolagjcjho: »Otwěři, umrlče, a widey mně žiwau!« Umrlec na marách pozdwihowal nohu, ale panna gi utlačowala kusem dřewa, načež on se utišil. Tlučenj na dweře ozwalo se po druhé a křik z wenku zněl opět: »Umrłče, otwěři a wydey mně žiwau!« — Umrlec na marách pozdwihl ruku, panna ale utlačila gi dřewem, načež on opět se utišil. I po třetj ozwalo se tlučenj na dweře a s njm totěž wolánj. Umrlec giž wstal — w tom ale zazpjwal kohaut a wšeccko utichlo. Ráno našli lidé přede dweřmi zsinalý trup a w gizbě mrtwolu pod marami. Na půl mrtwá panna držela se krbu oběma rukama, a když gi konečně zkrjsili, wyprawowala gjm podiwný autěk swůg s rytjřem.

Geden pacholek ponocowal po dwoře. Byla noc gasná, an se náhle samowolně otwěřely wrata, a gimi wešel samowrah, genž se byl před týdnem zastřelil. Na prwnj pohled poznal geg pacholek po kulaté čapce a po kabátě, w kterém geg po smrti widěl. Studený pot wystaupil mu na čelo a wlasý mu strachem wstáwaly, an widěl, gak se k němu bljžj s roztaženýma rukama. Čhtěl wykřiknauti, ale gazyk mu zdřewěněl w ustech; čhtěl se žehnati, nemohl však podnésti ruky swé, an se mezi tjm upjr přibljžil a w půly geg uchwátil. Náramný strach

dodal mu sjly, že i on upjra se chopil, a oba spolu zápasiti počali. Měsíc se ukryl za mraky a pacholek widěl strašlivě se lesknaucj oči protiwnjka swého — an právě zapěl kohaut a w tom okamženj i upjr zmizel.

Z toho lze poznati, že powěra w protiwno-žiwlowé žiwobytyj upjřů a widém u lidu polského nenalezá se wjce w prwotnjm a vlastnjm způsobu swém, a že během časů welmi porušena byla. Mimo to gsau i poněť o nj tak zmatená, že z nich žádná saustawa wywěsti se nedá. Ke zmatenj tomu přičinila se, mimo negisté poněť o *stříhách*, bytnostech wodožiwlowých, wjce méně škodliwých, geště i smyslénka neslowanská o samowrazjch.

W Polště a na Rusi dáwněgi, zvláště w sedmnáctém a osmnáctém stoletj, wůbec mnohem wjce rozšjřena byla wjra w upjry a widmy, a před wěky i mnoho řeholnjků z upirobigstwa slowutnosti nabylo.

W nowěgšjm času w čas moru probuzowala se znowu powěra tato, zvláště w malém Polště a na Pomořj, kdežto geště mnozj zakljnači wykopáwali podezřelé umrlce.

Zřjdem kroniky o powěře w protiwno-žiwlowé žiwobytyj upjřů a widém u národu českého gsau zápisy přjběhů dáwných. Budtež zde uwedeni dwa takowj přjběhowé z kroniky Hágkowsy a třetj z Zeilera.

Léta 1337 w gedné wesnici, Blow nazwané, mjli od města Kadaně, něgaký pastýř, gmenem Mislata, umřel, a při kostele obyčegem křesťanským pohřben byl, který každau noc wstáwage po wsech okolnjch chodil, lidi děsil a dáwil, a kohožkoliw ze gména zawolal, každý w osmi dnech umřel. I poradili se sausedé té wsi i giných wesnic okolnjch, a poručili geg wykopati i dubowým kúlem w přjtomnosti wšechněch probiti, kterýžto gakoby se smál, promluwil a řekl: »Ó což gste mně welmi uškodili, že gse mi ten kyg, abych se psům bránil, dali.« A hned té noci opět wstal, a lidi strašil i dáwil mnohem

wjce než prwé. Okolnj obywatelé toho wytrpěti nemo-
hauce dwa katy naň zgednali, a geg wykopati poručili,
kteřj wzawše geg na wůz wložili, na němž on leže na
znak a w půly gsa prowazem přiwarzán, swé nohy gak
živý skrčował i také ztahował, a když geg wezli, řwal
gako neyhrozněgšj howado. Když pak ho na hranici
wložili, a koly do země nabiwše silně přiwarzali, toť ge-
den kat kůlem dubovým ostrým i hned geg w bok na-
skrz prohnal, a krew z něho gako z něgakého howada
welmi tekla, když pak ho pálili, řwal gako osel, a upá-
liwše geg, hned to wše zlé přestávalo, neboť wjce ne-
wstával.

Léta 1345 zemřela w městečku Lewině stará hrnčjř-
ka. Náhlá gegj smrt wzbudila domněnj, že gi čert wzal,
a w prawdě měla giž čas, neboť by jinak nebyla ušla
spálenj na hranici. Pro lepšj ubezpečenj byla pochowá-
na na rozcestj, leč ona předce se ukazowala w rozličných,
neyčastěgi w dobytčjch podobách a dávala lid. K uchrá-
něnj sebe od dalšj škody, ustanowili wykopati gi. Když
pozdwišli wjko s rakwe, wytáhli z krku gegjho krvawý
záwog, a když gi probili kůlem, tekla z nj živá krew.
Ona však i pozděgi ukazowala se geště hrozněgšj nežli
prwé, a protož byla z nowu wykopána, tělo gegj spáleno
a popel se zemj smjšený do hrobu wsypán. Na tom
mjestě, kde tělo gegj spálili, byl po několik dnj silný
wichr, pozděgi ale wšeckó minulo.

Okolo léta 1610 zemřel w městečku Ewanějcyjch po-
ctiwý měšťan a byl na tamnjm hřbitowě pochowán, w noci
ale wstával z hrobu a dával lidi. Wyšed z hrobu, oby-
čegně shazował se sebe rubáš swůg a zůstawil geg wedlé
hrobu, gegž po wykonané potulce opět²odjwal a s njm
do hrobu lezl. Widauce geg gednoho dne strážnjci wěžnj
wylézati z hrobu a odcházeti, sešli s wěže a odňali mu
odhozený rubáš. Když upjr nawrátiw se z procházky
rubáše u hrobu nenalezl, začal wolati na wěžné, aby mu
geg nawrátili, jinak že gim všem krky zakrautj. Pře-

strašenj stražnj wrátili mu sice rubáš, aby se ale dalšjmu nešťestj zabránilo, musel geg kat vykopatí a rozsekati na čtvrtě. Když byl vykopán wytáhli mu z hrdla záwog, gegž strhnul s hlavy své ženě, která nedáwno zemřela a wedlé něho pochována byla. Když geg wyňali z rakwe, promluwil ku přjstogjcjm, řka: »Práwě dobře gste se potázali, že ste mne wykopali, neboť gak gste ženu mau wedlé mne položili, uzavřeli gsme mezi sebau, udáwiti půl města. Když tělo gehu rozčtwrtili a spálili, nawrátil se opět pokog, a o upjru nebylo ničeho wjce slyšeti.

Šjřjcj se oswětau a wplywem kolem wůkol rozprostřených národů německých hynula powěra w protiwno-žiwlowé žiwobyty upjřů a widěm u lidu českého a za našich časů gen zde onde w báhorkách geště se ozýwá. Wykopáwanj těl upjřů a widěm ale geště w předešlém stoletj i w Čechách walně w obyčegi bylo. — Méně se třena zdá se býti powěra tato na Morawě a w Uhřjch a my u přjležitosti této nemůžeme utagiti nemilé gakési podiwenj, že ani za dnů našich, kdežto literatura česká z dlauhého sna opět procitla a w rozwjgenj swém mnohé sladké naděge budj, nikdo se nenacházj, genž by zachowalé potud ostatky starých obyčegů, powěry, a podobné památnosti, co obrazy ducha národnjho, o nichžto s gistotau wjme, že gich po wlastech českoslowenských geště hogně stáwá, sebral a tjm potud tak bolestně pocjtětau mezeru w daemonologii slowanské doplnil. Nemalau zagisté zásluhu o celé Slowanstwo zjskal by sobě sběratel takowý, ano w pewném přesvědčoenj o weliké důležitosti wěci této, daufáme, že takowá sbjрка z Čech, Morawy a Slowenska při rozmáhagjcj se lásce ke všemu, co se národnosti týká, milownjky literatury slowanské snad co neydrjwe radostně překwapj.

Zřjdlu kroniky o protiwno-žiwlowém žiwobyty upjřů a widěm u lidu illyrského gsau sepsánj zběhlých událostj z wětšjho djlu z dennjků cestugjcjch. Zde gediné uwe-deme dwa takowé přjběhy; prwnj z poznamenánj J. B.

Malého k *Upjru Byrona* 7), wyňatau z dennjku cestowatele mezi Morlachy, a druhau z Walwasora 8).

Gednoho večera, když žena i dcera hospodářowa nás giž byly opustily, a gá, abych uchował se od pitj, hostiteli mému rozličné zpjwal pjsně, pronikawý přestrašil nás křik, vycházegjcj z ložnice. I hned chopili sme se zbraně, a otewřewše dwěře hrozný spatřili sme wýgew. Matka bledá a prostowlasá držela w rukau omdlelau dceru, strašným wolagjc hlasem: »Upjr, upjr! moge ubohá dcera giž nežige.« Brzo však powedlo se nám spamatowati nešťastnau Rawu (tak nazýwala se djwka), i powěděla nám, že widěla člověka bledého, oděného plátnem, který oknem wegda na ni se wrhnul, gi kausage i duse; přiložila, že poznala w něm obywatela té wsi, gmemem Wirčnaného, genž před patnácti dny byl umřel. Měla na šjgi skwrnu čerwenau, newjm však, bylo-li to znamenj přirozené, aneb-li pocházelo od uštknutj négákého hmyzu. Dage mjněnj swé na gewo potkal gsem se s hněwem otcowým, a matka nazýwala mne newěřjcjm, twrdjc, že na swé vlastnj oči widěla gest upjra, a že dokonale poznala Wirčnaného; musil gsem tedy umlknauti. Zatjm sličná Rawa úpěnlivě si nařjkala, ruce lomjc usta-wičně křičela: »Musjm-liž gá umřjti tak mladá, ani nedočkawši se muže?« nesly se honem wšecky léky, gake genom we wsi byly k nalezenj. Otec se zapřisáhl, že zjtra ráno káže wykopati Wirčnaného, a spáliti u přjtomnosti wšech přjbuzných. Přes celau noc neywětšj pano-wal nepokog, a nic nemohlo utišiti nešťastných rodičůw. Sotwa ale switati počalo, celá wes byla wzhůru. Muži ozbrogili se ručnicemi, ženy nesly kuchyňské náradj w ohni rozpálené, ano i děti w rukau měly kyge a kamenj. Odebral se zástup na hřbitow, zlořeče nebožťkowi. Wykopáwanj trwalo dlanho, když ale tělo přišlo

7) Wiz Bibl. zábawn. čtenj swaz. II. *Upjr, dle Lorda Byrona.* str. 65.

8) Wiz Fr. Walwasora: *Ehre d. Herz. Krain.* III. Th. str. 317 i násl.

na swětlo, a prostěradlo s něho se sundalo, žena gakás wedlé mne stogjcy náramný vydala křik, až wlasý na hlawě mi se gežily: »To upjr, čerwi se ho geště netknuli.« Tisjc hlasů opakowalo ta slowa, a dwadcet ran z ručnic roztrjštilo nebožtkowi hlawu. Pak rodiče Rawini rozřezali tělo dlahými nožmi, načež kusy přiwiązány ke kůlu sosnowému spáleny byly. Djwka po gedenácti dnech bjdné nemoci umřela.

Léta 1672 zemřel w městečku Krinku měšťan, gménem Giřj Grando. Po pohřebu skončeném obyčegem křesťanským ukazowal se w noci, a sice prwnjkráte řeholnjkowi, genž geg pohřbil. Když totiž po skončené mši swaté kněz wstaužil do domu wdowy a po obědě stypowém (pohřebnjm) wstaw od stolu domů odegiti chtěl, nemálo se ulekl spatřiwi na práhu seděti právě pohřbeného muže. Od těch časů geště wjce lidj widělo upjra toho sem i tam po ulicích obcházeti a na dwěře tlauci, po čemž mnoho lidj zemřelo, zwláště pak z oněch domů, na které zaklepal. Konečně nawštjwil i swau owdowělau ženu, s njžto, prý, gak obyčegně obcowal. Wdowa ale šjtjc se gehu dlahu té věci netagila, nýbrž utekla se k županowi, Michalu Radetičowi, genž gi nápotom i do swého domu přigal, prosjc ho, aby gi od drzosti zemřelého muže wyswobodil. Župan tehdy sezwal wšecky dobré sausedy a při plných ōjšech žádal gich o pomoc proti škodliwému počjnánj Giřjho Grandy, genž giž množstwj lidu zdáwil a konečně i swau ženu geště nawštěwowal. Po dlahé radě usnesli se na tom, že tělo gehu po půlnoci wykopagj a trnowým kúlem probigj. Sebrawše se tehdy dewět sausedů s dwěma pochodněma a s křjžem šli odkopati hrob, kdežto odchýliwše wjko od rakwe nalezli tělo napuchlé a červené a widěli, gak se asta gehu začali stabowati ke smjchu a otwjratí, což ge tak zmatlo, že wšickni w nemalém strachu na autěk se dali. Wěc ta welice mrzela župana, pročez po krátkém čase gjm samým wedeni opět šli ku

hrobu, chtěje kúlem trnowým probiti upjrowo srdce. Než ani to se gim nepoštěstilo, an upjr po každém udeřenj kúl od sebe odstrčil. W této rozpači župan (zastáwage při tom auřad kněžský) uchopil kříž a držjc geg před twář upjrowau, takto k němu mlawil: »He, upjře! to gest Ježíš Kristus, genž nás pekla sprostil a za nás umřel. Ty však nemáš žádného odpočinutj a t. d.« Opo-
mižame zde giná podobná slowa newčasného exorcisty. Upjrowi při tom slzy z očí tekly, a že nebylo možná tělo gehu kúlem probiti, aspoň rýčem ufali mu hlavu, při čemž on řičel a swjgěl se, gakoby byl živý, an i čerstwá krew z něho tekla. Hrob gehu opět zasypali; on však od toho času nikomu wjce neuškodil.

Silná až podnes geště gest powěra w protiwno-
žiwlowé žiwobitj upjřů a widěm mezi obecnejm lidem
illyrsko-slowanským, kdežto oddělenjm od národů cizjch
a částečným zdiwočenjm lidu w auplné sjle a čerstwo-
sti se zachowala, rozwinuwši se po částech w po-
dobu vlastnj, wjce méně ukončenau. Gednak i tam po-
wěra ta pomatena, a nezachowána w přesné swé čistotě.
Pomatenost geg pošla djlem ze zmatených ponětj o *stři-
hách* a *wlkolacjch* w pohlawj mužském, gakož i o *čarow-
nicech* w pohlawj ženském, neywjce však přigetjm gakési
cizj přjchuti, pošle gak se zdá od lidu kmene thrackého,
což se zwlášť gewj w tom, že upjři gegich i se ženami
obcugj.

III.

Gednánj společnosti vlastenského Museum w Čechách

w osmnáctém obecném shromážděnj dne 29. dubna 1840.

I.

Prwnj přednešenj gednatele Josefa hraběte z Nostic.

Pánowé mogli!

Zústawuge sobě, Wám we zvláštnjm přednešenj gmenem výboru náwrh učiniť toho směru, aby společnost obecnějšho aučastenstwj we vlasti dosáhla, obmezjm se tauto ročnj zprávau gen na oznamy změn nahodilých se od poslednjho obecného posezenj gak we stawu audů společnosti, tak i we sbjrkách a w peněžné mohowitosti gegj.

Úmrtjm ztratila společnost z třjdy činných audů: barona Františka Josefa Bretfeldo - Chlumčanského, c. k. dworského raddu; Geho Excellencj, hraběte Karla z Clam-Martinic, c. k. polnjho podmaršálka; pana Jakuba Dobrauera z Treuenwaldu, kr. měšťanostu Chomutowského; pana Josefa Jebrauckého, Pražského magistrátnjho raddu; Gegj Gasnost, panj wéwodkyni Zaháňskau; a Gegj Excellencj, panj hraběnkou Gabrielu Wratislawownu, rozenau hraběnkou Desfours.

Z třjdy čestných audů: pana z Blumenbachu, král. hanoweranského dworského raddu a profesora přírodopisu w Gottinkách, zakladatele nowé wětwe přírodnjch wěd, totiž pytwy přirownáwacj, genuž tak wzácné štěstj přálo, že mohl po půl stoletj na gedné z neyslowutnějšjch uniwersit aučinkowati k rozšjřenj wěd přírodnjch; — Josefa barona z Jacquin, aučinkowawšjho dlauhá léta co

učitel knihy a rostlinstva na universitě Wjdecké, okolo něhož, co středistě přírodnické aučinnosti w řjší rakau-
ské, všickni Wjdenštj i cizj do Wjdně přišj, přírodozpy-
tatelé, geho lásky hodnými vlastnostmi wábenj, tak rádi
se sbromáždowali; — konečně pana Bedřicha Mohsa,
rytjře král. saského řádu měšťanských zásluh, c. k. bor-
njho raddu a professora nerostopisu we Wjdni, půwodce
methody a saustawy nerostopisu, založené na zásadách
pauze přírodopisných, gehož, oddawjho se w aumyslu
wědeckém na cestu do Wlach, w Agordo w Benátsku
smrt zachwátla.

Na proti tomu wstaupili we společnost a sice w tří-
du činnych audů: Geho knjžecj milost, neydůstogněgěj
pan Aloys baron Schrenk z Notzinku, knjže-arcibiskup
Pražský, ročnjm přjspěwkem 50 zl. stř.; důstognj páni,
Wáclaw Wáclawjček, děkan, a Petr Kregěj, kanownjk
hlawnjho kostela sw. Wjta na hradě Pražském, pak pan
Karel Peters, knjžecj Lobkowický dworský radda, uwo-
leným ročnjm přjspěwkem po 20 zl. stř.; a pan Hugo
Bruner z Brunberku, c. k. kontrolor šichtownjho auřadu
w Karlowých Hutjch, zápisem ku přjspěwku ročnjch 25 zl.
stř. Konečně odewzdal výbor panu Františkowi Pala-
ckému, stawowskému děgepisci králowstwj českého, uwá-
živ geho mnohé zásluhy o prospěch záměrů společnosti,
diplom auda činného.

Za přjspjwagjej audy přjstaupili záwazkem k ročnj
dávce po 5 zl. stř.: pan Josef Müller, c. k. kragký fy-
sikis Žatecký; pan Jeroným Payer, farář Libořický; pan
František Berthold, doktor lékařstwj w Praze; pan Cyrill
Kampelj we Wjdni; pan František Xaw. Scholle, farář
Rožmitálský; pan Ondřej Krěmář, c. k. dworský koncí-
pista we Wjdni; pan Josef Wáclaw Podlipský we Wjdni;
pan Jan Büttner, rektor Pražského arcibiskupského semi-
náře, kanownjk Staroboleslawský a infulowaný probošt
kostela všech Swatých w Praze; a pan Ignác Mráz, ka-
nownjk Staroboleslawský, děkan kollegialnjho kostela všech

Swatých a administrator klášternjho kostela u Worššinek w Praze.

Dřjwe než přikročjm ku přehlednému oznámenj přj-
spěwků materiálnjch w loni pro sbjrkj sešlých, musjm
předewšjm zmjnit se o daru, gegž hrabě Zdeněk z Štern-
berka učinil společnosti obrazem w olegi malowaným
našeho zwěčnělého presidenta. Hrabě Kašpar Šternberk
dal se nedlauho před swau smrtj malowati pro Mu-
seum, gak zaměstnán gest swým zaljbeným předmětem:
držj totiž před sebau exemplář Šupinodrwa tečkowaného
(*Lepidodendron punctatum*), onoho twaru kwěteny pře-
potopné, genž zwlášťe způsobný gest k ukázánj po-
dobnosti zkamenělých twarů s welikánským kapradjm tro-
pického podnebj. Chtěl nás, buda od nás na wždy od-
laučen, památkau na swau twář upamatowáwati také na
wysokau důležitost, kteraуз přjrodnjm wědám přikládal.

Hrabě Zdeněk z Šternberka odewzdal též do Mu-
seum odkázané dopisy swého ugce s přjrodozpytateli ge-
ho času, diplomy učených společnostj, genž ho byli za
auda přigali, materialie od něho při spisowánj děgepisu
českého hornictwj a mnohých přjrodopisných pracj potře-
bowané, a sádrawau podobiznu Götha od Raucha. Co
neydřjwe odewzdá 206 swazků kněh obsahu určité wě-
deckého z knihowny we Březině.

I také letos odeslal hrabě Zdeněk z Šternberka po-
kračowánj dwacatera kněh se 338 wyobrazenjmi, dřjwe
od gehu ugce pro Museum zaopatřowaných. Co se po-
kračowánj ostatnjch začatých děl týče, kteréž Museum
posud od swého zwěčnělého presidenta darem obdržo-
walo, odhodlal se wýbor ge dále za musegnj penjze za-
opatřowati. Od počátku běžjcjho roku rozmnožila se
tjm bibliotéka o 56 swazků kněh přjrodopisných s 505
wyobrazenjmi.

Giných darů obdržela knihowna a sice tištěných spisů
we 146 swazcjh a sešitech, rukopisů 5, a listin 12.

Mincownj kabinet obdržel přjmnožek gednau zlatau, 77 stříbrnými, a 42 měděnými i ginokownjmi mincemi, pak dvěma stříbrnými medaliemi.

Pro sbjrk starobylostj obdrženo 13 předmětů.

C. k. podplukownj sboru bombardýrského we Wjdni, pan Josef Jüttner, poslal do Museum darem skwostnau, od něho samého zhotowenau zemskau kauli, zwjcz dwau střewjců we průměru, při čemž spolu psaujma swůg živý podjl w našem ústawu progewil.

Mezi přjspěwky minulého roku do sbjrek mineral-njch sešlými wyznamenáwá se část wzácných a krásných kusů nowých nálezků u Přjbrami, poslaných spolu s několika krásnými kusy pro podjwanau z Korutan od gubernialnjho raddy a přednosty wrchnjho aufadu Přjbramského, pana Michala Layera; mimo to obdržela wlastensko-zeměznanská sbjrk přjmnožek 100 kusů skalnín sebjraných od kustosa Zippe na geho zeměznanské cestě po Prachenském kragi roku lonského, kteraužto sbjrkau hledj se všemožně známost českých zplozenau nerosteckých rozmnožiti a k obecnému pohledu wystawiti. Saustawná sbjrk nerostecká rozmnožila se dary wesměs o 178 čjsel, giž do sbjrkj spořádaných a w katalogu znamenanych; tatóž nynj počjtá 8950 čjsel; i ona pokračuge poměrem nyněgšjho stawu wědy a pokaždých obgewů, aby se na stupni poučliwé sbjrkj udržela.

Rostlinské sbjrkj musegnj obdržely dáwno žádaný přjrostekek herbářem kwěteny české, záležegjcjm z 1860 čjsel, kterýžto do bjlého papjru spořádan a we zwláštňj skřjni saustawně uložen gest.

W katalogu obecného herbáře dále pracowáno; gak dalece týž nynj sáhá, obsahuge 1864 rodů a 10732 druhů rostlin; i gest nynj s důwodem k očekáwánj, že tento dáwno žádaný katalog w běhu tohoto roku dokončen bude.

W ohledu ostatnjch wedlegjch sbjrek rostlinského oddjlu vyplýwagj z gich katalogů následugcjw výpadky.

Sbjrka semenná obsahuje 2409 druhů; spořádána jest dle abecedy.

Sbjrka dřew obsahuje 739 rozličných druhů. Sbjrka owoca wypodobněného z wosku záležj z kusů 212. Sbjrka hub obsahuje 88 kusů, mezi nimiž z wosku 81, a sušených, ke schowánj připrawených 7.

Z darů poslaných pro žiwočišnou sbjrkou zasluhujj zmjinky: daněk bjlý spolu s kostinaw a částkau ryb od hraběte Gindřicha Chotkaj; částka mořských ryb a zeměplazů od wyborowého auda, pana gubernialnjho raddy šlechtice z Krombholce; bohatá sbjrká krásně uprawených motýlů od pana Františka Nikerle, doktora lékařstw; 100 molů natáhnutých a určených od pana Manna we Wjdni; a částka nedopjrů a chraustů od činného auda, pana Bedřicha Kolenatého, dokt. lékařstw w Praze.

Pan kustos Corda, gehož horliwému přičiněnj Museum mnohý dar k děkowánj má, darowal musegnj bibliotece swé právě vyšlé djlo: »Prachtflora der europärschen Schimmelmildungen«; kteréž tuto na ukázkú a stau naděj předloženo, že to snad temuž pódniknutj bude prospěšno.

Záležitosti sboru musegnjho pro wědecké wzděláwánj české řeči a literatury spravowal roku 1839 pan František Palacký. Počet zakladatelů pokladnice pro wydáwánj dobrých knih českých obnášj koncem gmenowaného roku 410 aučastajků; kteříž knihami na náklad pokladnice wydanými poděleni byli. Gistina základnj powznelsa se polowičkau nowých wkladů při konci roku 1839 na 18,026 zl. 58 kr. stř. Přjgem wydaných peněz obnášel 2389 zl. 18 kr. stř. Tjm pomohlo se k wydánj poslednjch pěti swazků welikého kritického slownjka české řeči od pana Josefa Jungmanna, a zaprawen náklad na Časopis musegnj. Cena skladnjch artikulů obnášela koncem roku 1839, 791 zl. 5 kr. stř.

Wybor našjdil, aby aučty peněžné českého Museum mjsto na Wjdenské čjso jako posud od 1. ledna 1839

na stříbro znějící se wedly. K rewiš uchystané aučty na r. 1839 podávajj následugjčj údatky.

Koncem prosince 1838 zůstało k dalšjmu aučtowánj 131,028 zl.
28 kr. w. č., což činj 52,411 zl. 23 kr. stř.

K tomu přibýlo roku 1839

uwolenými wětšjmi přjspěwky . .	2351	»	—	»	»
uwolenými menšjmi přjspěwky a sebrányi	161	»	32	»	»
auroků z uložených gistin a ze státnjch zápisů	2263	»	16½	»	»
ztěženého za skladnj artikule . .	65	»	19	»	»
Saučet přjgmů .	57,252	zl.	30½	kr.	stř.

Z toho bylo roku 1839 wynaloženo:

na daně a nágem domownj . .	324	zl.	45	kr.	stř.
na služby	2079	»	36	»	»
na obydlj pro p. kustosa a pro- fessora Presla	80	»	—	»	»
na sbjrkj	450	»	34	»	»
na tisk	121	»	12	»	»
na wnitřnj nábytek a oprawy . .	178	»	34	»	»
na topenj, kancelářské a giné potřeby	211	»	16	»	»
Kwýlohám na requiem dne 6. unora 1839 na aučraty společnostj c. k. wlastenské hospodářské a musegnj způsobené za gegich nebož. pre- sidenta, Kašpara hraběte Šternber- ka, zaprawena polowička z kassy musegnj	244	»	44	»	»
Saučet wydánj .	3,690	zl.	41	kr.	stř.

Odpočteli se wydánj ode přjgmů, zůstane k dalšjmu aučtowánj na rok 1840 zbytek 53,561 zl. 49½ kr. stř., kte-
rýž se wykazuje takto:

w státních zápisích	6,750 zl. 29½ kr. str.
w uložených gistinách	44,407 » 3 » »
w zadrženostech	712 » 37 » »
w hotowosti	1,691 » 41 » »

Saučet gako nahoře . 53,561 zl. 49½ kr. str.

Tjm gewj se při konci prosince r. 1839 rozmnoženj mohowitosti o 1150 zl. 26½ kr. strjbra.

II.

Druhé přednešenj gednatelowo.

Páni mogi! Po dlouhé válce, genž we všech státech ewropských mnohokrátě uražené city národnj walně pobauřila, a našjm djlem světa hluboce zatřásla, widěli gsme, sotwa že mjr učiněn, národy opět snahu ke wzájemnému přibližowánj se progewowati. Dlauholetý pokog dāl této snaze wětšjho wywinutj. Národowé ewropštj negenom swé zwláštnoti obogstranně snášeti a ctjti se naučili, ale i způsoby a zřizenj widjme ge gedn od druhého si wypůgčowati, mnohonásobnými swazky se k sobě přibližowati, nesčjslné obecné zajmawosti budjti, a dlauho kogená osobliwá práwa obapolně mjrniiti. Gakož ale obecně celé národy tak i zwláště gednotliwé lidi widjme, ano k sobě se bljžj, osobnosti gedn druhého snášegj; widjme, kterak ústawy k obecnému rozšjřenj wzdělanosti a wědomostj se množj; a dlauho oddělené stawy gednotj se ke stegným obecným směřům, konečné blaho weskerosti za předmět magjcjm. Geště nikdy nebylo tolik důwěry ke smjrliwému otázek rozluštěnj, o čež posud nadarmo a tuze často gen násilně se pokaušelo.

Spoku s těmito utěšenými wýgewy znáti se dáwa i proměna do oěj padná we směru aučinnosti ducha lidského. Náš wěk wjce a wjce se wzdaluge mamu našj obraznosti, newěřj wýpadkům gen odtaziité přemýšliwosti, i wjce a wjce pokračuge cestau pozorowánj a zkušnosti. Člowěk, dlauho se spokogiw napřed gen swau obraznost kogiti na úkazjch zewněgška, pak nadarmo se

snažiw odtážitým přemýšlenjm přičiny a cile gegich uhodnauti, hledj giž wjce a wjce pozorowanjm a přiro-wnáwanjm wěcj a wýgewů to, co w nich stálého a nezměnitelného gest, odlaučiti od toho, což změnitelného a případného gest, a tudy zákony wýgewů přírodnjch wyskaumati. Každým nowě nalezeným přírodnjm zákonem zjská on mjru k oceněnj swého gednánj; každým nowým zákonem přírody odewjrá se geho silám nowý okres aučinnosti. Uwyknuw proměnlivo od neproměnliva we wýgewech přírody wůbec oddělowati, naučj se také teprwé na sobě a na swých spolutworech případné od stálého rozeznáwati.

Tento duchownj směr našeho času tjm wětšjho uwáženj hoden, čjm wjce se gewj ne gako umělecký wýtwor gakéhosi zvláštnjho učenj, nýbrž co swobodný wýpadek zdravějšjho srozuměnj našeho času. Onť wedl k oněm tichým a powážliwým wýskumům w okresu děgepisném a přírodopisném, gimiz se wěk náš stkwj; a gimiz neywjce za ony utěšené wýgewy w žiwotě národů a lidj co děkowati máme; onť — můžeme to pochopiti — zdokonalj wzdělánj a prospěch mrawnjho i společenského stawu pokolenj lidského. Zvláště zdá se, že gen od geho obecnějšjho rozšjřenj vlast naše, swým položenjm u prostřed pewniny, swého přirozeného wzdělánj očekáwati smj. Geg we vlasti co neywjce možná rozšjřiti, gest společnost wlastenského Museum powolána.

Ústaw náš, ač ne nepostředně naučný, gest předce we vlastnjm smyslu wyššjmu wzdělánj w oněch wědách obětowan, gichž wzděláwanj obzvláště duchownj směr našeho času wyznačuje. Djlem wšecky důležitě materialie k wygasněnj děgepisu vlasti našj, wlastenského pjsemnictwj a uměnj sebjrati a pořádati, — djlem prostředků poskytowati ke všemožnému we vlasti rozšjřenj pokroků skaumánj we wěškeré přírodě — gest wůbec záměr našj společnosti.

Zvláště bylo giž r. 1818 prowolánjm od Geho Ex-

cellencij, tehdejšího nejvyššího pana purkrabj, Františka hraběte z Kolowrat, na vlastenské milownjky věd, gako i pozděgi r. 1822 nejvyš potvrzenými zákony pro společnost vlastenského Museum w Čechách, wystawenj následujících sbjrek ustanoweno:

1. Sbjrka vlastenských listin.
2. Sbjrka přepisů aneb rysin všech we vlasti se nacházejících památností, nábrobků, nápisů a t. d.
3. Co neyauplnějš sbjrká vlastenských erbů, pečeti a minci.
4. Sbjrka map a plánů gak w ohledu zeměpisném a statistickém tak i w ohledu na staršj hornictw w Čechách.
5. Kabinet přirodnin ze všech tří řjšj.
6. Knihowna obmezujc se na české knihy w nejširším smyslu a na vědy určité (sciences exactes).
7. Sjn výrobků, do njž všechny vlastenské wýtworky řemeslnické, umělecké a wzorky wýmyslů pogaty býwagi. Mimo to přijimaj se též všechny pamětihodné přirodniny a umělé zhotoweniny vlastenské i cizozemské we zvláštních oddjích.

W ohledu sbjrkj pod 7. dotčené překázela společnosti obmezenost mjsta posud gi genom začjti; a co powstala gednota k powzbuzenj průmysla w Čechách, zdá se, že ta sbjrká wjez do oboru této náležj.

Tolikeré a tak obsáhle sbjrkj, gakež společnost wystawiti powolána gest, potřebugj weliké prostrannosti, přiměřeného dohlížitelstwa a s upráwneho nábytku. Péče o tyto neypřednějš potřeby wywákila ročnj přjgmy společnosti posud skoro docela, tak že samo opatření sbjrek, gakož i rozmnožení gich, posud na wětšj díle gen množstwem do Museum darowaných přjspěvků materialních wynjmeno bylo.

Máť sice společnost — djka welikomyslnosti šlechtných a vysokomyslných milownjků věd a vlasti! — i tanto cestau giž sbjrkú přes 3000 vlastenských listin pů-

wodnjch i w přepisu, sbjrkú wlastenských rukopisů, téměř 6000 čjsel obsahujcǝj, sbjrkú skwostných mincǝj českých, bez několika málo kusů gřǝj auplnau, sbjrkú obsahujcǝj do 2000 čjsel wyobrazenǝj staršǝj českých erbů rodinných, kabinet přǝrodnǝj gřǝj mnohonásobně we wlasti i w ciziné chwalně gmenowaný, a značnau bibliotěku, zwlášť w oddǝlu wěd určitých; a však nenǝj pochyby, gak welice by k žádánǝj bylo, aby společnost i w rozmnožovánǝj sbjrek samostatně působiti mohla.

Wlast naše, rozložitá u prostřed ewropegské pewniny, byla we wálkách, genž w našem dǝlu swěta w předešlých stoletǝj zůřily, až tuze často za bogiště wyhlédnuta. Pokradenǝj gegǝj archiwů a zkaženǝj gegǝj staršǝj památek bylo smutným toho následkem. Ačkoli, co Čechy w těch wálkách utrpěly, co wždy pro wzdělanost a wědy činily, hluboce se našemu dǝlu swěta w paměť wštǝpilo: nám předce gest powinnostǝj, co gešťe swědectwǝj o aučinnosti našich předků tu i tam se nacházǝj, zase shromažďowati a pro nyněgšek i budaucnost zachowáwati. Bez problédnutǝj ale wlastenských, ba i mnohých cizozemských archiwů, bez pogmutǝj — působenǝj společnosti samé — weškerých staršǝj památek, co gich gešťe w Čechách gest, nedá se nikdy auplně očekáwati, žeby se tohoto cǝle dosáhlo. Přiměřené pak rozmnoženǝj bibliotěky a sbjrek přǝrodnǝj saustawně spořádaných dokonce nemožno gest, nemůželi společnost sama o přǝmnožky se starati, anať bez toho gest powinna ze swěho zaprawowati pokračovánǝj knih, gež drǝwe z welikomyslnosti někdegšǝho swěho presidenta, hraběte Kašpara z Šternberka, obdržowala.

Wždy wětšǝj rozmnožovánǝj a zaupňňovánǝj sbjrek a knǝhowny musegnǝj gest však tǝm potřebněgšǝj, máli ústaw ten w počatě swě účinnosti nega se udržeti, alebřǝ i na wětšǝj stupeň gi přiwěsti. Wýsledky této účinnosti, gakkoli samy pro sebe gsau malé, mohau předce w poměru se silami ústawu zagistě slauti utěšené; i množiti se budau

tau měrau, jakož ústaw bude sto, by newyhnutelné k tomu prostředky, sbírky a knihy rozmnožował a přiwáděl na stupeň vyššj. Gak welikomyslně zwěčnělý president, hrabě Kašpar Šternberk sám se staral o zaopatřenj toho, k čemuž mohowitost společnosti nepostačowala, gest wůbec známo. Ztráta, kterauž ústaw i společnost úmrtjm geho utrpěly, zdá se, že gen obecnějšjm aučastenstwjm národu může nabrazena, a toho prawdě neypodobněgi gen tjm dosaženo býti, kdyžby společnosti ugistěna byla dobrowolná saučinnost mocného a trwanliwého weške-renstwa; gelikož působenj gednotliwých, byť bylo i sebe znamenitějšj, předce tuze rychle pomjgj, a nezřjodka gest přjčinau zdrahawého aučastenstw národu.

Tyto okoličnosti wýbor bedliwě uwáziw, mjnj oněch záměrů tjm docjliu, když společnost prositi bude wysoce slawných panů stawů králowstwj českého, aby přigmuli ochranstw nad společností s podrženjm gegich prawidel posawadnjch, neywýš potvrzených. Přigetj toho ochranstw od zástupců národu byloby neygistějšjm rukogemstwjm za trwanliwost ústawu, daloby společnosti staw wjce weřegný, a spogiloby gi úžegi s národem, při čemž by gegi celá posawadnj uspořádanost žádné změny neutrpěla.

Ostatně dáwa záměr společnosti, času tak přiměřený gako i nýwejš národnj, wýboru spráwu wedaucjmu ná-děgi, že wysoce slawnj stawowé králowstwj českého prosbu tu tjm spjše wyplnj, gelikož sami se progewili, že chtj Museum přigmauti do zwláště k tomu odhodlaného domu na nábrežj.

Předběžná otázka u Geho Excellencj, státnjho ministra hraběte z Kolowrat, gakožto prwnjho zakladatele společnosti, obdržela k tomuto návrhu geho auplně přiwoleňj.

Že ale takowá prosba na vysoké pány stawy králowstw od společnosti a ne od wýboru gediného wygti musj, protož žádá se činných panů audů, aby tento předmět uwážjce, swé mjněňj o něm laskawě pronesli.

III.

Wýtah z protokolu weřejného posezení dne 29.
dubna 1840.

§. 2. Návrh w druhém přednešenj gednatelowě gmem výboru předložený, byl schválen a výbor zplnomocněn, k wywedenj tohoto usnešenj co potřeba předsewzjtí.

§. 3. Za čestné audy byli od výboru nawrženi: kapítular benediktinského kláštera Rayhradského a professor, pan *Girj Wolný* w Brně; c. k. podplukownjk we sboru pumownjků, pan *Josef Jüttner* we Wjdni; kněz a professor hospodářstw w Litoměřicjch, pan *Josef Hackl*; kněz pan *František Hoka* w Praze; a c. k. gubernialnj rada i předsedjcj wrchnjho auřadu hornjho w Přjbrami, pan *Michal Layer*. Ti gednohlasně od shromážděnj za čestné audy společnosti zwoleni gsau.

§. 4. Za rewisory aučtů od r. 1839 byli opět zwoleni: Geho Excellencj František althrabě Salm-Reifferscheidský; Jan hrabě z Thun-Hohenšteina; c. k. appellačnj rada, pan Jan Schmidt, a pan magistratnj rada Jan Boršický.

IV.

Pohled na početnj poměry negermanských národů w Pruském státu.

(Wyňato z Berlinských státnjch nowin 1840. č. 149 a 150.)

Nenj ani gednoho wětšjho státu w Ewropě, w němaby gazyk, užjwaný we weřegných záležitostech před auřednictwem neywyššj vlády, byl spolu gazykem mateřským weškerého obywatelstwa. Ano i státowé, gichž země wjce než od gednoho stoletj w gistém okresu, hranicemi z wětšjho dju přirozenými, zawřeny gsau, zawjragj w sobě, kromě panugicjho národu, geště giné, někdy dosti mnohočetné kmeny zwláštnjho národnjho rázu, zwláštnjch zwyků i mrawů, a zwláštnjho gazyka, kterýžto poslední buď co nářečj od gazyka weřegné vlády se různj, anebo samostatným, cele z cizjch kořenů wywozeným gazykem gest. Tak na pyrenegském poloostrowj žigj Baskowé, podobně Baskowé w gižnjm Francauzsku, Bretonowé podle dolegšj Ligery, Němci w Lotharinsku a Holsatech; we Welkobritansku Wallisowé, Skotowé a Irowé a t. d. Kde gedna wládnaucj rodina poznenáhla wjce wlastj w gedno weliké státnj tělo polaučila, geště méně očekáwati možná gednotu gazyků i národů. Takt oswjcený dům Habsburský w běhu časů připogil k dřewněgšjm swým německým zemjm weliký počet národů slowanských wšech slowanských nářečj, též Maďary a Wlachy. Též i w Pruském státu připogeni gsau ke hlawnj spaustě Germanského národstwa ginj národowé, gichž kmenownj rozdjlowé potrwáwanjm různosti gazyků geště dnes se udržuj.

Zvlášť znamenáti tu tři gazyků obzvláštnjeh, totiž Słowanský a wjce nářečjmi, Litewský a Wálonský, kteříž wedlé německých nářeťj geště w lidu žiwot swůg provozuj. Nezdá se sice těžké označiti ony kragidy, kdež těmito, Němcům cizjmi, gazyky wůbec w pospolstwu se mluwí; neméně snadno se býti zdá, wěsměs určití poměry; w gakyh obzvláštnj tito gazykové stogj k gazyku německému; však nicméně wždy pochybné a neurčité zůstane každé snaženj, bychom gistými čjisy a zewrub udali, gak mnoho obywatelů náležj k gednomu každému z těchto gazyků. Pruský stát negenom co do přewládagcijnho množstwj obywatelů, ale i co do způsobu vlády, bytedlně německým nazýwati se může. Státnj radnictwo, státnj ministerium, wůbec nejwyššj zemské auřady všecká gednánj mezi sebou a s podřízenými kollegiemi i auřednictwem wedau pauze německým gazykem; týmž ohlašuj se weřegně všecky obecne zákony, nařizenj, kabinetnj powolenj, ano i kommando we wogště zcela německé gest. Z podobných příčin, a pro potřebu wětšiny obywatelů na všech pruských uniwersitách a na všech wyššjeh wzdeláwagcijnch ústawech učenj wůbec gen německy se odbywá, aniž kdo we weřegný úřad, genž podlé zákonů wědeckau wzdelanost požaduge, uwázati se může, leč dobře zběhlý w německé mluwě i pjsmě (—). Wláda sice se gakkoliwěk stará, aby nikdo z poddaných pro neznamost gazyka německého ztráty něgake netrpěl; ona *dopaušťj*, aby se služby božj w neněmeckých gazycjch (aspoň z části) konaly, aby gimi (zde a tam) saudnj i policegnj zpráwy wedeny byly, aby i weřegná nařizenj gimi se ohlašowala, a počátečné cwičenj děťj (kde toho neodolatelná potřeba žádá) gimi se dalo; ležjť však za hranicemi gegj moci, by všecky wýhody wyššjho německého wzdelánj těm poskytowala, gešto prostředků k geho nabytj užiti budto nechťj nebo *nemohau* (—).

Při takowych okolnostech málo která značněgšj obec w Pruském státu se nagde, kdeby, nechť i dost málo

známosti německého gazyka se nenašlo. U osob ke vzdělaným stawům náležejcch tato známost bezě wšj wýminky za skutečnau se pokládati může; obchodnj swazky wětšj rozsáhlosti aniby bez nj udržowány býti nemohly; a při nynějšj wšecobecnj zázawku ke službě wogenské přinášj gi wogák po třiletém slauženj i do neynižšjch stawů lidu wenkowského (?). Takowému rozšjřenj gazyka německého nezdá se býti odporné, že ginj gazykowé we wnitřku rodin aneb při společném obcowánj obywatelů gednoho mjsta nebo celé kraginy skoro wýhradně se užjwagj, a že osoby z takowého okresu newycházegicj *gakž-takž* bez známosti německého gazyka sobě pomáhagj. Neywjce pak gen ženy, děti a starcowé býwagj w tom položenj, že pauze swému *neněmeckému mateřskému gazyku* rozumjwagj. Welmi rozličná wšak gest mjra, w gakež w gistém okolj německý gazyk wedlé půwodnjho w užjwánj býwá. W některých kraginách nenímecký mateřský gazyk takowau má přewahu, že i we wyššjch stawech rodinným gazykem gest, a němčina i u vzdělanějšjch málo se užjwá, ač i ti docela zrozumitedlně a prawidelně mluwau i pjsmem se wygadřugj; w prostřednjch stawech těžko tu přicházjwá domácjm německj mluwiti, ačkoliw i oni skoro wšemu, co se týče přjpadnostj žiwota wšednjho, porozumjwagj; w neynižšj pak třjďě lidu známost němčiny gen na několiko wýrazů neypotřebnějšjch a sice pauze na muže mladého i prostřednjho wěku obmezena gest. Od této kragnosti pokračuge rozšjřenost němčiny w giných kraginách wedlé nenímeckého kmenownjho gazyka skoro stegným krokem; ano dále přewaha na gegj straně gest, a konečně gen swatá pamět praotcůw udržuge skrowné zbytky gazyka půwodnjho. W některých mjstech gediné pro tuto šetrnost geště w nenímeckém gazyku kázanj se držjwá, ačkoliw lid wlastnjho gazyka we wšednjm obcowánj wjce neuzjwá, a skrowné gehu zbytky sotwy po gednotliwých rodinách, gako dědictwj wážených předků, od pokolenj ku pokolenj přecházegj.

Pro potřebu spraw obecných a pro vzdělávání lidu zcela dostatečné gest, aby každý muž w německém gazyku s lehkostí všemu porozuměl, co mu podlé stupně geho vzdělanosti k porozumění se podává. Mjsta, kde se takové dorozumění nachází, *mohau se w tomto potahu za německá* pokládati, nechť třebas wedlé německého i giný gazyk tam užjwán býwá. Auřady však we swých zprawách o poměrech gazyků swého obvodu někdy ještě giným zcela náhledem wodjny býwaj, dle něhož tak dlauho kmenowost určuge poměr gazyka, gak dlauho wedlé německého kmenownj gazyk se udržuge. Tjm způsobem osady gednotliwé, bytby i celá stoletj mezi Němci se nacházely, a třebas by i německý gazyk sobě byly přiswogily, tak dlauho se pokládaj za neněmecké, gak dlauho wedlé Němčiny ještě známost rodinného gazyka co swatau památku zachowáwaj. Ano i gednotliwci kmene cizjho w registřjk cizjho gazyka se zapisugj, ačkoliw u prostřed Němců žigjce dáwno i neodolately gazyk německý sobě přiosobili.

Neyvětšj část obywatelů Pruského státu, gichž ma-teřčina nenj němčina, pozůstává z Poláků různých ná-řečj. Hlawnj gich obor vypláuge welkoknjžetstwj Po-znaňské, gehož obywatelstwo půwodně cele polské bylo, wedlé něhož ale tolik Němců se osadilo, že pynj, bljzko prawdy, asi třetinu celé lidnatosti zakládaj. Značné přis-těhowánj stalo se giž přede dvěma sty léty, na počátku třidcetileté wogny. Wětšina německých obywatelů Slez-ska, přistaupiwi k wyznánj ewangelickému, byla aučastna powstánj Čechůw, gjmžto ona dlahotrwagjcj wogna po-čátek swůg wzala. Po bitwě na Bjlé hoře, když powstánj to potlačeno bylo, uteklo se mnoho ewangelických Sle-záků do Polska, kdež od držitelů statků rádi přigjmáni byli, proto že těmto powědomo bylo, gakéby výhody z těchto přjčiniwých utečenců na gegich magetnosti wy-plýwati mohly. Po hranicjch dolnjho Slezska i nowých Mark powstala řada měst skoro zcela Němci osazených,

gichžto hlawnj žiwnostj bylo robenj suken, gimiž se rozsáhly obchod po celém Polště až na Ukraginu wedl. Také weliké gich množstwj w kragi se usadilo, kde welikých kusů zemj vypleniwše lesy wzdeláwali a malé statky zakládali, genž gak prawdě podobno od toho pleněj lesů Hauländereien anebo wůbec Holländereien se nazýwali. Potlačowánj náboženstwj, genž i pozděgi, ač ne tak násilně, až do roku 1740 we Slezsku se dalo, rozmnožowalo wždy wjce množstwj těchto německých (ne i českých?) osadnjků. W roce 1772, když se západnjm Pruskem djl Welkopolska pod názvem Noteckého powětu (Netzdistrikt) k Pruské říši přiwtělen byl, rozmnožil se w těchto zemjch rychle počet německých osadnjků w kraginách odwodněných na pobřežj Noteče, a wůbec nowými řemeslnickými osadnjky po městách, k čemuž zwláště potřeba wedla swěřowánj spráwy policie, důchodů a práwnictwa auřednjkům ze starých prowincij, protože málo kdo z domácjch schopným anebo wolným byl ke spravowánj zemj těch podlé duchu vlády Pruské.

Z podobných příčin následowalo geště mnohem četnějšj přistěhowánj Němců, když roku 1793 pod gménem gižnjch. Prus, mimo giné po roku 1807 zase ztracené kraginy, ten djl Welkopolska pod Pruskau poddanost přišel, genž i nynj, s wětšjm djlem powětu Noteckého, welkoknjžetstwj Poznaňské zakládá. Kraginy Pruského státu, z nichž přjchozj Němci w powětu Noteckém a w gižnjm Prusku se usadili, byli a gsau dosawád z daleko wětšjho djlu ewangelického wyznánj, a protož i Němci we welkoknjžetstwj Poznaňském do dnešnjho dne přebýwagjci náleželi i náležej wesměs k cjrkwí ewangelické. Mnohočetný židowský lid welkoknjžetstwj, tam giž od mnoha stoletj bydljci, a za domácj se považowati mohaucej, rozumj wesměs němčině, a užjwá gj wedlé polštiny; možná, že němčiny nabyli w obchodnictwj na německých welkotrzjch. (Raděgi gi přinesli s sebau, přiwandrowawše z Ně-

mecka, a pewně gi, gakožto domácjm Polákům neporozumitelnau, co nástrog k podwodům a šizenj, podrželi).

Podlé počtu na konci roku 1887 obsahowalo welkoknjžetstwj Poznańské, wygma wogsko,

Řjmsko-katolických křesťanů 739,527

Ewangelického wyznánj 344,863

K řecké cirkwi náležejcch 33

Mennonitů 1

Židů 74.194

Spolu . 1,158,608

Giž z těchto őjsel wyswtjá podobnost ku prawdě, že wjce třetiny obywatelů welkoknjžetstwj Poznańského djlem z německých osadajků a gich potomků, djlem pak z takowých pozůstává, *gimžto německá mluwa snadně na hotově gest.* (Proto geště negsau Němci). Geště určitěgi to vycházj z následugcjho přehledu, genž na podánjch kráľowského ředitelstwa Poznańského a Bydgošťského (Bromberg, Bydgosć) založen gest.

Wztahuet se na počjtánj na konci roku 1831, w němž, wygma wogsko, udává se

wesměs obywatelů 1,046,480

z nichž polským gazykem co mateř-

činau mluwiti *magj* (?) 603,374

tudjž by bylo Němců 443,106

Na million obywatelů by tehdy w průměru přišlo

Poláků 576,575

Němců 423,425

(Gakoby gich mělo počjtánjm ubýwati! Toť bezaučinný idealismus.)

Podlé toho by bylo celé lidnatosti skoro tři sedminy (§) Němců a gen málo přes čtyry sedminy (§) Poláků. Prawdě podobno však pod názvem Poláků wýhradně tu oni obywatelé rozumjni gsau, s nimižto gen polštinau srozuměti se možná, a gimž tedy *také gen polským gazykem počátečně a náboženské učenj se podává.* (Rozuměgji w některé wsi gen dost málo po německu, hned se wši-

ckni mezi Němce počítaj). Tento díl obyvatelstva patrně však menší gest než onen, gerť mnohem snadněji polštiny než němčiny užívá, a gehoť tedy přirozený gazyk gest polský. Máli se činiti rozdíl mezi německau a polskau národnj powahau čili způsobau, podobněgi gest, že při prwnjm udánj zůstati musjme, a že *tedy aspoň* třetina celého obyvatelstva welkoknjžetstwj až *pesawad* (dokud ge zcela nezněmčjme) za německau považowati se může.

Zatjm ale poměr německé lidnatosti k polské podle čjsla w gednotliwých kragjch celé prowincie Poznaňské welmi rozličný gest. Přewahu má počet Poláků w kraginách od gezera Gopla až k hornjmu Slezsku se wztahujcjh. Naproti tomu přewládá počet Němců w kraginách nowým Markám, Nizoslezsku, a západnjmu Prusku přilehlých. Mezi nimi ležjcj krage činj přechod od gednoho poměru k druhému, s proměnami, geť vlastnosti položenj přiwodj. Podle podánj obau nadzmjněných ředitelstwj udalo počjtánj ke konci roku 1831:

we kragjch	Poláků	Němců	wesměs.
Mogilno, Gnězdno, Wagrowice, Wřešnia, Sřoda, Plešewo, Odolanow a Ostřeżewo, dohromady	257,633	. 49,140	. 306,773.
Šrem a Košťany . . .	69,606	. 11,484	. 81,090.
Buk, Šamotuř, Obornik a Inowrocław	94,741	. 55,302	. 150,043.
Krotošjn a Krobjn . .	65,905	. 42,037	. 107,942.
Poznaň i s městem . .	29,902	. 33,134	. 63,036.
Šubjn, Bydgošť a Wyřisk	41,334	. 63,458	. 104,792.
Chodzieř, Čarnikow, Mezichod, Meziřič, Babj most, Wšowa	44,193	. 188,551	. 232,744.
Auhrnkem gako prwé .	603,374	. 443,106	. 1,046,480.

Podlé toho nacházelo se wesměs mezi 10,000 obywateli zde co pauhých Poláků považowaných we kragjch:

Mogilno, Gněždno, Wagrowice, Wřeśnia, Šřoda,

Plešewo, Odolanow, Ostřezewo (Schildberg)	8398.
Šrem a Kostany	8584.
Buk, Šamotuży, Obornik, Inowrocław	6314.
Krotošjn a Krobjn	6106.
Poznaň i s městem	4749.
Šubjn, Bydgošť a Wyřišk	3944.
Chodziež, Čarnikow, Mezichod, Meziřič, Babj most,	
Wšowa	1899.

W témže ohledu k welkoknjžetstwj Poznaňskému bljaj se djly. ležjcy na západnjm pobřeží Wisly ředitelstwa Kwidjnského a Gdanského. Wětšj djl té kraginy zagjmalo někdy wéwodstwj Pomorellské, gedna ze čtyř hlawnjch částj západnjho Pruska, zústawšjch pod wládau polskau až do roku 1772. K tomu geště připadly od roku 1807 ony podjly někdegšjho powětu Noteckého, genž po Tilžském (Tilsit) pokogi pod wládau pruskau zústaly; činjě oni krag Koronowský a Zlotowský, z nichžto prwnj cele (ne tak!), druhý z neywětšjho djlu německý gest. K Pomorellům náležj krage Šlochow a Koštjř (Behrend) na pomorellských hranicjch, kde tež obywatelstwo německé přewahu má. Na seweru přidagj se k tomu Karthus a Weyherowo, kde obywatelstwo mjchané, wšak wjce polské gest. K východu wedlé Koštjře a Šlochowa ležj krag Starogrodský a Choynický, we kterýchžto polská lidnátost daleko německau přewyšuge. Neygižněgšj konec těchto zemj činj krag Swětjnský, kde njzké pobřeží powislanské Němci silně osazeno gest. Podlé podánj ředitelstwj Gdanského a Kwidjnského (Marienwerder) nacházelo se ku konci roku 1831 mezi obywateh

we kragjch:	Poláků	Němců	wesměs.
Koronowo	— (?)	37,348	37,348.
Zlotow, Šlochow a Koštjř	20,198	71,599	91,797.
Karthaus a Weyherow	38,165	26,229	64,394.
Starogrod a Choynice	48,102	21,313	69,415.
Swětjn	14,510	27,510	41,660.
Auhrnkem	120,975	183,639	304,614.

Nacházjt se tedy w těchto kragjeh mezi 100,000 oby-
wateli Němců 60,286,

Poláků 39,714.

A tak náležj přes ½ obywatelstwa německému a ne zcela
½ polskému gazyku.

W blzkosti východnjho moře w západnjm Prusku
w ústech lidu přecházj polština w nářečj kašubské. Ano
i w Pomořanech se po té straně Kašubowé udrželi. Na-
cházegj se zvláště na panstwj Lawenburském, kteréžto
panstwj gžj w 17tém stoletj domu Braniborskému připa-
dlo, vláda však nevyššj až do roku 1772 při koruně
polské zůstala. Odtud se Kašubowé též rozšjřili do krage
Slupského. Ředitelstwo Kozljské však gžj roku 1827
udávalo počet obywatelů, pro něž se zcela aneb na díle
služba božj w polském gazyku koná, gen na 4080 osob.
Prawdě podobno, že ani wjce potreby nestává, by se gi-
ným nežli německým gazykem s Kašubským lidem mlu-
wilo, a tak Kašubské nářečj po nedlauhém času docela
z užívánj wygde.

K gižnj straně welkoknjžetstwj Poznaňského přiléhá
onen djl Slezska, kde polština z neywětájho djlu *geště*
(bohdá geště déle, než wám mjlo) mateřčinau gest. Sem
náležegj w ředitelstwu Wratislawském krag Sycowský
(Wartenberg), Namysłowský a pohraničnj částky krage
Břežského, kromě pokragujeh mjst krage Olawského a
Olešnického. Kragina tato činj gihowýchodnj kaut ředitel-
stwj Wratislawského, a hraničj z gedné strany s kragem
Odolanowským a Ostřežewským ředitelstwa Poznaňského,
z druhé strany s kragem Kryžboreckým (Kreuzburg) a
Opolským ředitelstwa Opolského. Toto ředitelstwj obsa-
huje hlawnj část obywatelstwa slezského, polského ga-
zyka užívajcgjho. Lid kmene polského přebýwát zde hlawně
na východnj straně Odry, kdež Slezsko s králowstwjm Pol-
ským a se swobodným státem Krakowským hraničj, šjřj
se však i na gihi a po západnj straně Odry. Wláda
Opolská poručila na konci roku 1837 spočjtánj obywa-

telů toho ředitelstva podle rozdělení gazyků. Podle jejího podání, nacházelo se tehdy obyvatelů, jimž polština-mateřskou mluvu gest, následovně:

Krage	Obyw. wesměs	Poláci.
Kryžborek, Olešno (Rosenberg),		
Opole, Velké Střelice, Lublinice,		
Bytom, Plesy a Rybník	416,070	363,737.
Ratibor a Kozel	119,454	92,836.
Hlubčice, Prudník (Neustadt), Ne-		
modlím (Falkenb.)	156,744	38,759.
Nisa a Grotkow obsahující obyva-		
telstvo cele (?) německé do	105,941	—
Celé ředitelstvo tedy má	798,209	495,332 ¹⁾ .

Mezi 100,000 obyvateli náleželoby polskému gazyku 62,055, tedy celého obyvatelstva ne zcela pět osmin. Ostatek obyvatelstva, něco přes tři osminy, obsahuje 11,542 užijavících česko-moravského gazyka. Z těch nacházelo se 10,988 v kragi Ratiborském a Hlubčickém, ostatek co roztroušené osady v jiných kragích. Wygma tyto Morawce i Čechy, ony tři osminy za pauze německé obyvatelstvo se považují.

Gisté podání o počtu obyvatelů polských nadzmíněných kragin ředitelstva Wratislawského statistického úřadu nedošlo, začej gen dohadně se pokusíme tento počet zewrubněji odměřiti. Celá lidnatost toho podjlu obsahowala podle wypočtání na konci roku 1837

w kragi Sycowském (Wartenberg)	41,918.
„ Namysłowském	28,735.
pak asi třetinu wenkowského lidu krage	
Břežského	9,482.
Wesměs	80,135.

W přiležícím kragi Kryžboreckém, genž dříve k ředitelstvu Wratislawskému náležel, nacházelo se mezi

1) To gest asi dwakrát tolik, než w Ostseiských provinciích Němců, o nichž se toliké kritiky tropí, že se magj po rusku učili.

31,563 obyvateli 23,238 Poláků. Prawdě podobno (?), že w témže (?) poměru nalezaj se obyvatelé obogjho kmene a gazyka w kragi Sycowském i Namyslowském, spolu s pomezugjcjm podjlem krage Břežského, cožby okrauhlým počtem dalo 60,000 Poláků.

Nářečj těchto podjlů Slezska, zvlášť na gihu různj se něco od wysokopolského nářečj, a wůbec wodnj polštinau (obodranskau? Ohodranštinau? Wasserpolsch) se nazývá.

Na východnjm pobřežj Wisły nacházj se též zname-nitá kragina, gegjžto obywatelstwo w přesahugjcjm počtu polské, tak nazwané Mazurské nářečj w užjwánj má. Sem náležej w ředitelstvu Gumbinském na gihu ležjcej krage Johannisburk (Janohrad), Sensburk (Sehesten?), Ločany, Lyk a Olesko; djlem také gešť Goldap, Wengoborg (Angerburg) a gednotliwá mjsta krage Trakianského (Trakiany, Darkehmen). Podlé neynowěgšjho poznamenánj mjst ředitelstwa Gumbinského, wydaného z auřednjch zjidel referendarem Meyerem, nacházelo se ke konci roku w uwe-dených pěti kragjch wesměs

mezi 150,803 obyvateli 128,343 Poláků,

w ostatnjch z části sem

náležejcejch kragjch

mezi 89,503 » 12,666 »

Okrauhlým počtem . 141,000 Poláků.

Sem náležej též w neygizněgšjm djlu ředitelstwa Králoweckého staropruské krage Šjtno (Ortelsburg), Nidohrad (Neidenburg), Osteroda a k němu roku 1772 i s biskupstwjm Warmjnským (Ermland) připogeny krag Olštýnský; z částky také staropruské krage Rastenburk a Morag (Morungen), a Warminský krag Rössel. Ředitelstwo Králowecké udávalo podlé počjtánj ke konci roku 1831 we čtyrech prwněgšjch kragjch

wesměs obywatelů Poláků.

135,976 . 112,647,

w poslednjch třech kragjch . 101,032 . 8,630.

Celá lidnatost nadzmíněných sedmi kragů obsahovala ke konci roku 1837 246,623,
na počátku roku 1831 237,008.

Zmnožila se tedy za 6 let o 9,615, to
gest něco přes 4 na 100, s ohledem na mnohá neštěstí
v těchto kraginách stalá. Tím by ke konci roku 1837
též gen w poměru 4 na 100 počet Poláků zvýšen býti
mohl; i bylotby gich 126, 128.

Okrauhlým počtem 126,000.
což tím wjce (?) se za podobné přigmantí může, poně-
wadž podánj vlády podlé gegjho vlastnjho přiznánj na
dokonalém počtu oslowáno nenj.

W ředitelstwu Kwidjnském (Marienwerder) na východ-
njm pobřežj Wisly sem zcela náležej krag Lōbau a Brod-
nice (Strassburg), pak východnj polowice krage Toruń-
ského, Chelmského a Hruděžského, konečně též menšj
částka krage Rosenberského, Štumského a Kwidjnského.
W těchto poslednjch také w počet wtáhnauti se musj, co
gich na západnjm pobřežj Wisly ležj. Podlé podánj ře-
ditelstwa Kwidjnského nacházelo se ke konci roku 1831:

W kragjch :	wesměs obywatelů	Poláků.
Lōbau a Brodnice	62,201	45,923.
Toruń, Chelmno, Hruděž	100,064	36,274.
Rosenberk, Štum, Kwidjn	99,710	22,452.
	Dohromady	261,975 . . 104,649.

Ke konci roku 1837 mělo těchto

. 9sm kragů wesměs obywatelů . . .	291,064,
ke konci roku 1831	261,975,
přjrostek za 6 let	29,089;

w poměru něco přes $11\frac{1}{10}$: 100.

Podlé čehož by počet Poláků wystaupil na 116,266.

Okrauhlým počtem 116,000.

Ku konci roku 1837 nacházelo se tedy obywatelů
polským gazykem nářečj Mazurského mlawjčjch na vý-
chodnjm pobřežj Wisly i s podjlem krage Kwidjnského,
na západnj straně téže řeky ležjčjho.

w ředitelstvu Gumbinském . .	141,000,
„ Králoweckém . .	126,000,
„ Kwidjnském . .	116,000.
Dohromady	383,000 Poláků.

Mimo polský nacházej se ještě z jazyků Slovanských w ústech lidu jazyk *Srbský* a *Český*. Srbové přebývají dle w kragjch Rothenburk a Wořecj (Hoyerswerda) ředitelstva Lehnického, dle w kragjch Kalawa, Grodek, Žárov (Sorau), Chotěbuzj a Lubno ředitelstva Frankobrodského. Statistický auřad však žádných zpráv nemá o počtu obywatelstva Srbského, genž by i proto welmi negisté byly, poněwadž podle podánj vlády jazyk srbský s německým tak smjšen gest, že již roku 1827 w ředitelstwě Frankobrodském žádný (?) kostel na wenku se nenacházel, w němžby služby božj aspoň z částky w srbském i německém jazyku konány nebyly. Wúbec jazyka srbského gen z části u lidu wenkowského buďto výhradně anebo z wětšjho djlj gen podomácku se užívá (?). Podle počjtánj ke konci roku 1837 lidnatost obywatelů wenkowských gmenowaných sedmi kragů obnášela wesměs 190,401
obywatelů městských 52,043

Počet wenkowanů, genž raději srbsky než německy mluwj, dosti podobně pod polowinau, však něco nad třetinau počtu celého obywatelstwa ceniti se může. Na osnově tohoto arci negistého odhadu, bylyby dvě pětiny hořegšj lidnatosti, w okrauhlém počtu asi 76,000, Wendové čili Srbové.

České osady, od mnohých let u prostřed Němcůw, ku př. mezi Berljnem a Podstupjnem, uhoštěné, tjm méně zde w počet wcházeti mohau, an gim, na užívánj německého zvyklým, gen někdy, na památku gegich původu, w češtině se káže. (Teď, co Jenjk Berlinský umřel, i to přestalo!) Dlužno tedy zde gen ještě zmjmiti, že w kragi Kladském, Střeljském, Sycowském ředitelstwa Wratislawského, a w kragi Opulském téhož ředitelstwa gednotliwé

české osady se nacházejí, w nichž český gazyk *gašče* gak takž w užjwánj gest. Počet Čechů w prwnjch třech kragjch podlé zpráv podaných statistické komoře od prawnjeh auřadů, cenj se na 8 do 10,000; pro Opolaký krag udává tamějšj ředitelstwo 1,131, cožby činilo okrauhlým počtem: 10,500.

K těm však gěště přičjsti třeba Morawanů w Hlubčickém a Ratibořském kragi bydljcejch, a po giných kragjch roztraušených 11,542; okrauhlým(?) počtem 11,500

nahoře	10,500
činj Čecho-Slowanů	22,000

We východnjm Prusku nacházej se značný počet obywatelůw *Litewským*, od Slowaňského rozdljným, ač gemu přjbným, gazykem mluwjcejch. Zdeť gsau Litwané půwodnj obywatelé kragů: Klaypeda (Memel), Šilokařno (Heidekrug), Tilžitská nižina, Tilža, Ragnit, Pilkallen, Stalupiany, Gumbin, Instruč (Insterburg) a Labiowa, djlem i pohraničnjch kragů na giħu: Goldap a Darkiany (Darkahmen). Wšak i zde města z wětšjho djlu gsau německá, ano i w kragi tolik se usadilo Němců, že němčina negenom u wzdelanců wůbec w užjwánj gest, ale i do nižšj třjdy lidu se rozsřřila. Podlé počtánj ke konci roku 1837 bydlelo w desjti gmenowaných kragjch:

w městech	46,737.
w kragi	347,769.
wesmės	394,506.

Počet Litwanů w kragjch ředitelstwa Gumbinského w kragjch: Šilokařno, Tilžitská nižina, Tilža, Ragnit, Pilkallen, Stalupiany, Gumbin, Instruč, dále w kragjch Goldap a Darkiany se udává na 113,120

w kragjch Klaypeda a Labiowa asi polowice obywatelstwa	33,143
wesmės Litwanů	146,263

Okrauhlým počtem 146,000.

Konečně w ředitelstwu Gáchy (Achen) w kragi Mal.

medy řečeném nachází se asi 10,000 Wallonův, genž nářečj francouzského gazyky užjwagj.

Podlé všeho vyplýwá, ač s welikau negistotau, počet obywatelů Pruska negermanskými gazyky mluwjcyjch, následownj:

A. Slowanů, zvláště I. Poláků.

- a) We Welkoknjžetstwj Poznańském asi dvě třetiny; podlé počjtánj na konci roku 1837, 772,406.

Okrauhlým počtem . . 772,000

- b) We východnjm Prusku na západnj straně Wisly 134,734,

Okrauhlým počtem . . 134,000

- c) We Slezku w ředit. Opolském 495,332

— — Wratisl. . 60,000

dohromady . 555,332.

Okrauhlým počtem . . 555,000

- d) We východnjm Prusku na východnj

straně Wisly 383,000

dohromady . 1,844,000

- e) Kašubů w ředit. Kozljsnském okrauhlým počtem 4,000

1,848,000

A. II. Čecho-Slowanů.

- a) Morawo-Čechů w ředitel. Opolském

okrauhlým počtem 11,500.

- b) Čechů po osadách Slezských 10,500.

(u Berljna ?)

22,000.

A. III. Srbů čili Wendů w Lužici 76,000.

Wesměs Slowanů . 1,946,000.

B. Litwanů 146,000.

C. Wallonů 10,000.

Z obywatelů pruských 14,098,125, na

konci roku 1837 zpočjtáných, wygma

knjžetstwj Neuchatelské, mluwilo tedy

negermanskými gazyky 2,102,000.

Wogsko wesměs se považuge gako německým gazykem mluwjcj. Při udáwánj počtu obywatelstwa w gednotliwých kragjch činné wogsko wsudy též wygato gest, i s rodinami i s chasau w garnisonách bydljcj.

P—č.

V.

Legenda o deseti tisícjch rytířjch.

Legenda tato nacházj se w rukopisném Passionálu od l. 1395 w zbjrce zemského rady pana z Schönherr, a we knihowně kláštera Kremsmünsterského w Rakausjch N. 74 w 4u; gest též tištěna při prwnjm wydánj téhož Passionálu, náležegjcgjo mezi nejprwněgšj tisky české (okolo 1470—80) a wzácněgšjho nad rukopisy, neboť gen o gediném auplném exempláři, při němž se tato Legenda nacházj, wjme. Ostatnj Passionály, ač někteřj z nich mnohem staršj než Schönherrský (gako dwa w českém Museum), tak také druhé wydánj l. 1495 (wiz Jungm. Lit. str. 59.) této Legendy nemagj. Zdaž werš 320—325 »budúli naše umučenie w swém domu gmiěti na stienie mastí neb černidle psáno, nebø z dřewa wyřezáno, neb snad z kamene wryto, neb na knihách w skřini skryto« — na olegnj malowánj (*mastí*) se wztahuge, zanechávám rozhodnutj saudných znatelůw toho uměnj, neboť posud o Karloteynských obrazjch, zdaž mastnými nebo wodnjmi barwami malowány gsau, spor rozhodnut nenj. Latinská zawnjrk, gakož i po nj djlem giž na desce napsaná děgepisná poznamenánj, gsau z rukopisu Schönherrského.

W. Hanka.

O desiěti tisíěciěch Rytíěřiěch.

Když po božíěm umučěni,
po slawněm ieho waktěšeni,

i na nebe po wstúpení,
 za Adrianowa césarstwa
 bieše iešče málo křestianstwa;
 Adrianus chće wzwiedicti
 swú moc, i swói lid wiedicti,
 káza sie lidom sebrati,
 všem swým po sedmém dni wstáti,
 chće s nepřátele boi bráti.
 tehda přigedechu k nemu
 králów šest pomáhati iemu,
 s nimiž lidu odieného,
 k bogi dosti dospielého
 třidceti tisíców bieše,
 z nichž každý swói haw gmiageše.
 přigede zástup rytierstwa,
 deset tisiéc, vše křestianstwa.
 Ermolaus přigel s nimi:
 gsa za hlavu mezi nimi:
 přiwed ie k křestianskéy wiěře
 zčinil ge božie rytieře;
 Agatie gmage towařiše,
 biešta pány té všie řieše:
 biešta sobie to slíbila,
 by pro wiěru žiwot dala,
 a radila towařišem,
 tiem deset tisiéc rytieřem.
 Adrianus ciěsař wida
 tolik šlechetného lida,
 tak w srdečnú radost wstúpi,
 až iako z smysla wystúpi,
 wrátiw sie w smysl, to powiediel,
 i swým slowem zapowiediel:
 aby sie všickni w chrám brali,
 geho boh chwałú vzdaliau,
 gemužto Astaroth diechu.
 hubeni to powiediechu,

by to byl hospodin právě,
ienž protlěwá lidem zdrowie;
w gúře gidiechu všickni tam,
až by lid pla bez mála chrám:
každý sie diablóm klanieše,
by to dobře činil mnieše.
ciésař na to pilnie wzříše,
a to welmi rád widieše,
že tak chwála ieho bohu,
lid vzdáwáše welmi mnohú.
Ermolaus z towařištwem,
Agatius s swým rytieřstwem
k ciésařowi w chrám newgidú,
ale w swatý kostel wnidú,
chtiec bohu na čest zpíewati,
bohu otci chwálu vzdáti.
ciésaři to powiediechu,
ež oni w chrámie nebiechu.
tu gim inhed před sie káza,
Ermolaa tak otáza -
a řka: proč wy to činite?
ež s lidmi w chrám nechodíte?
zda sie ginému modlíte
bohu? a chwálu činite?
Ermolaus odpowiedie:
giného boha newiedie
iáz, iedno ctím Jesu-Christa,
iehož gmiela díewka čista;
a pro ny sie z ně narodi,
a swú swatú krew proli;
trudnie mučen za křestiany.
mage na swém tiele rány:
a proto k nám s nebes sstúpil,
by nás od diábła wykúpil.
genžto iest ieden w trogici
s otcem, s synem w iednéy moci,

iehož ty ciésaři neznáš.
 prawit, ež w tom zlý smysl máš;
 ež sie klaniáš hluchým niemým
 diáblóm, rukú učinieným.
 ale my toho nesmiémy
 činiti, neb dobře wiémy,
 ež iest to obluda prawa.
 tehda ciésař pro ta słowa
 rozhněwa sie welmi silnie,
 a přikáza welmi pilnie
 hřemenem gim usta zbíti:
 nerodte toho mluwiti,
 neb bůh owšem prawý, žiwý
 na wieky wiekoma žiwi.
 chwálíte boha mrtwého,
 od židów umučeného.
 Ermolaus před ním stoge
 wece nic sie ho neboge:
 owšem chcem mu na čest pieti,
 i hotowi zaň umřieti;
 a ktož sú iei umučili,
 wiečnie s diáblem zahynuli.
 ciésař tehda wczřew na nie,
 na téy řeči nic že nenie.
 iáz vám wece, prawi opiet:
 wzdaite mému bohu obiet;
 pakli toho neučiníte
 swými žiwoty poworzíte (sic, snad: powážíte),
 mým mečem zbawi žiwota
 wás, shlazi z tohoto swieta.
 Ermolaus gemu wece:
 nebogi sie twého meče,
 ani na twů hrózu tbámy,
 bohu swému my sie známy;
 žiwů, čistů obiet vzdámy.
 tehda inhed káza před nimi klekati,

a mezi oči plwati ;
pak gim všem kázal na hlavu
dátí korunu trnowu,
i káza tisknúti rozků,
by prošel trn až do mozku.
pak zlatohlaw s nich sebrachu,
gich swatá tiela sedrachu
špíkem, hlohem až do kosti,
gmíeli sú bolesti dosti ;
ano gde krew iako z brava :
zedrán žiwot, zbita hlawa.
pak ge udicemi drátí
káza, až poče padati
maso na zemi s gich tiela,
neosta na nich iedna žíla.
w tom hoři gsúc k nebi zříce
řkúce : bože iešče wíce
chcem rádi pro tie trpíeti,
iedno rač ny k sobie wzíeti.
Adrian to od nich slyše,
sedie po nich welmi wzdyše,
ž tolik lida porzieczného (sic),
zatratiti newinného.
wšak iako pes nestydatý,
lýtý iako lew proklatý,
wrah wšie cnosti, příetel zlosti,
a nepřítel wšie milosti :
sobie zlý, a horší druhu,
slyš od neho tuto tuhu.
wida že ie bez milosti
mučichu, nenie w tom dosti,
opak ie rukama swáza,
westi k iedoey hoře káza,
na niež mnoho dříewie bieše,
Ararath gmenem slowieše.
tu ie mučiti rozliónie

káza, broznie a neslěčnie,
tak iakož bůh na swém tiele
trpiel, to wiesz owšem cele,
těž sú oni wše trpieli,
i tůž muku všickni gmieli.
nebo iedny křižowachu,
druhé na ostrwy metachu,
niekterým hrdlo prowrzeli,
niekterým srdce rozdřeli.
iedniem bokem žiwot ušel,
druhým na ostrzwie wyšel:
druzi za noze, za rucie
nuznie wisechu na sucie.
niekterým hlavy siečechu,
niekteré w kola pletiechu;
pak niekteré opak dřechu,
žiwá třewa z nich wláčechu.
tak tryzdń nad nimi páchachu,
iakž všichni lidé plakachu.
to widúce, ktož tu biechu,
we krwi až do sedl brodiechu.
když swieti w téy hróze stachu,
píti přiélišnie žádachu,
neb gich srděčko hoříeše,
bolestí, hořem mdlo bieše.
znamenaí té nemilosti,
giěž miel ten lid tehdy dosti:
ež když swietí píti chtiechu,
wodice gim nepřegiechu:
pelynek s žlučí smiesichu,
s octem tiém gich pobiedichu.
hospodin nemilost wida
tak welikú toho lida,
i swých swatých utrpenié,
szeli sie mu zřiéce na nie:
mnoho tu ukáza diwów,

i da znáti moc swých hniewów,
což sie při smrti božíe dalo,
též tu také vše sie stalo:
skalé sie poče siedati,
rowové sie otwierati,
a tu mrtví lidé wstachu,
mnohým sie widieti dachu
potřese sie zemie z kořen,
iako když byl bůh umořen:
slunce swú krásu potrati,
a w noční sie tmu obráti;
ot šesté hodiny cele,
by tma noční wednebiele,
až do hodiny dewáté,
právie to za cielo gmáte,
až druh druha newidíechu,
by den súdný přišel, mniechu.
pak by ot hromu brozný hřmot,
nepokoiný wiétr i bleskot,
až chtieš sie weš swiet sziéci,
a lidé chtiechu sie wstéci,
gmaťc hoře dosti i núze,
by toho bylo na dlúze.
když by po dewátém času,
den opiet wráti swú krásu:
slunečná swietlost přigide,
a nočná tma pryč otgide,
iešče swietí všickni biechu,
a tak w swých mukách stogechu,
widúc žiwota končinu,
inheď řechu w tu hodinu,
právie všickni pogedinú
wzdwihi hlasy k hospodinu
a řkúc: bože všemohúci!
králi nebeský žádúci!
zpomeň na swé narození,

též i na swé umučení,
na hroznú smrt, iežtos za ny
trpiel, za wše swé křestiany;
wzezři tworče na ny nyníé,
pro twé swaté milosrdié,
pro naše krwe proliúé
pro hrozné muky, iež pro tie
trpímy, na swém žiwotie.
uslyš ny o tworče milý!
pro twé wše nebeské síly.
prosímy na twéy milosti,
gsúc w swéy welikéy bolesti.
budúli lidé kdy kteři
w núzi, nebo w kterém hoři,
abudú nás w tom wzywati,
w naše gmie k tobie wolati:
rač ge té tuhy zbawiti,
tworče prodli gim gich zdrawié,
a žiwota oblepšeníé.
ktož sie bude w náš den postiti,
anebo mše zapráseti,
aneb dá almužnu z swého
sbožie, dobře dobytého,
neb ten den piege páteře
swé nábožné, neb žaltáře,
odpusti mu bože za odplatu
pro twé gmie, za službu za tu,
iehož by sie miel rok káti,
neb tam gsa, w mukách tak lkáti,
opiet snažnie prosímy tebe,
mocný kralowiče z nebe!
ktož nábožnie následuge,
naše muky pamatuge,
nepřepúščeí naň chudoby,
by kdy negmiel zde potřeby,
by kdy zapomanul tebe,

pro chudobu, neb sám sebe:
ale dai mu obživenství
v domu ieho, pro tvé božství,
by gmaie dobrého dosti,
snažnie slúžil twéy milosti,
neb bude kda v krušném súdie,
nebo v kterém we zlém bludie,
dai mu wygíti bez škody
z toho, iako z čisté vody.
iešče tebe Jesu - Christe
prosíme dievky čisté,
rač zbawiti naše sluhy
wsíe žalosti, i wsíe tuhy.
budúli v bogích kdy we zlých
příhodách, nebo w turnegích.
neb w kterém we zlém potkání,
nebo w dobrowolném klání:
nedai by kdy nepřítelé
přemohli ge na gich tiele,
na gich štěstí na gich sboží,
nepřepůšćiei synu boží:
ani we wsi, ani w miestie,
ni u wodách, ani w cestie.
prosimy tie božie také,
by nepřepůšćel nikaké
gim nahlú smrti umřieti,
ale rač gim toho přieti,
by prawú zpowied přigmúce,
dobré wskrúšení wezmúce,
přigmúce twé swaté tielo,
ienž na swatém kříži pnielo.
u prawéy wiře skonali,
tak swé duše tobie dali:
cnie šli do králewství twého,
gsúc bez hříechu smrtedlného.
nedai tworče diablóm býti

swými zlostmi při gich smrti,
 i gich přezším dušem nyníé
 w nebesiéch dai pokoi wiečnie.
 nedai bože, by kterú moc
 měla nad nimi zlá nemoc,
 i na duši, i na tiele,
 zbaw ge wšie žalosti cele.
 opiet tie prosimy přiéti,
 by mohli swú smrt zwiedieti
 třetí den před swým skončením,
 gisti býti swým spasením.
 pakli kto kostel ustawí,
 nebo w nem oltář uprawí,
 nebo iej swým sbožiem nadá,
 neb co platu k tomu přidá,
 neb čini našemu gmiécku
 kterú čest, neb sežže swiécku;
 neb pro ny přidá diediny,
 inhed bože od hodiny,
 odpusť iemu ieho winy:
 wiéc nedai k hříechu přigiti
 smrtnému, neb w nem sníti.
 Jesu - Christe žiwý chlebe,
 iešče my prosimy tebe:
 budúi naše mučení
 w swém domu gmiéti na stienie
 masti neb črnidlem psáno,
 nebo z dřewa wyřezáno,
 neb snad z kamene wryto,
 neb na knihách w škríni skryto,
 rač býti stráž toho domu,
 vždy od ohně, i od brodu:
 pošli andieľa swatého
 inhed w ten dóm z kráľewstwa twého,
 by ho striehl ot wšeho zlého,
 i od smutka rozličného.

i všechny ktož přebýwagi,
neb w nem swé co wíeci gmagi,
zbaw ie wšie diábelské moci,
takéž we dne iako w noci,
nedai gmiéti takéž zlosti,
i tak přielišné žalosti,
nedai by sie zlého co dalo,
w tom domu tak welmi málo:
buď w nem wešdy se cti radost,
a nikdá přielišná žalost,
buď w nem zdravíě ščestíe i kázň,
buď čsnost sbožíe i také bazň:
nedai by sie mrtwé gmíelo
w domu dietie neb umřelo,
nebo w tom beze křsta matka
nemohla zbýti dietiátka;
ale přeí, by žiwo wygda
a swatého křstu tak dogda,
mohlo sie dostati tobie
i s matkú, po dlúziei dobie.
iešče Marie synáčku,
právý boží iedináčku!
wším srdcem k tobie wolámy,
i snažnie toho žádámy:
budeli kde kostel stawen,
a nám w nem oltář uprawn,
neb w nem naše swaté kosti,
neb co tu naše swatosti,
a bude sie kto truditi,
w rok na wšáký den ehoditi
s náboženstwím a s pokorú,
s páteří a s cnú ofierú;
tworče rač mu toho příeti.
by mohl túž otplatu gmiéti,
iakoby chodil do Říma,
iežto papež hříechy snímá.

a ktož bude na pamieti
naše muky snažnie gmiéti,
na všaký den dai mu za tu,
hospodine túž odpлатu,
iako tobie wiernie slúžil,
by té služby takéž užil :
nebo iest twé swaté gméno
na wieky blahoslaweno.
když giž všichni amen řechu,
a swú modlitbú dospiechu,
inhd s nebe hlas slyšechu :
podte wzvolenci otce mého
do králowství nebeského,
ienž iest wána uhotowáno,
ot počátka swieta dáno :
raduite sie, gižste trpieli,
neb co muky pro mie gmieli,
a to vše ežste prosili,
wizte ežste obdrželi :
raduite sie uslyšána,
wáše prosba iest wám dána,
wašim sluhám milost mnoha,
i dnes i wešdy od boha :
ež za koho wy prosite.
swé hlasy k bohu wznosite,
ten iest u boha uslyšan,
leč on buď kniez, leč on buď pán.
to slyšíc sie radowachu,
bohu otci chwálu wzdachu.
a giž widúc swú skončinu,
wzdwihú oči k hospodinu
řechu : bože w twogi ruce
wšickni porúčemy duše.
tak w dobrej wiéře skončechu,
andieli tu inhd biechu,
a gich duše k sobie wzechu ;

kdež s nim věčně přebýwagi,
 w radosti sie s nim kochagi.
 bože rač nám toho přieti,
 bychom mohli my též miėti,
 bychom wezdy gim slúžieće,
 tobie w gich gmie čest činieće,
 swói žiwot w dobrém wedúce,
 všeho hříecha sde zbudúce,
 mohli twói přiebytek gmiėti,
 tebe wícky wíekóm ctiėti.

Anno domini nonagesimo V^o. est passionalis liber finitus proxima feria quarta post festum spiritus sancti ora duodécima per manus illius qui scripsit.

Anno domini MCCC nongesimo VI^o. feria II in vigillia sancte Magdallene interfectus est dominus Rossocha plebanus de Rossoch a wyllanis a suis plebesetis(?).

Eodem anno iakuerunt domini in campo ante Pragam.

Eodem anno decolati sunt in Praga probi curienses domini Pote de Czastolouicz et hoc dominus Getrzych Myles, Johannes dictus Brazda et Petrus de Hololaw et Gerhardus Polonus omnes fratres »videlicet domini Pote« *(tato tři slova nad linií)* una nocte ad mandatum regis Wenceslai secundi.

Anno domini M^oCCC^o nonagesimo VIII^o. obsedit Suchy Czrt et Sokol Teutonikalem Brodam cum sociis suis et exverserunt eam.

Anno domini MCCCC^o nobilis dominus Hincó dictus Suchy Czrt et Sokol cum sociis obsederunt civitatem in Moravia Znoyem nominatam.

VI.

Drobnůstky a liternej zpráwy.

1) Zpomjny Petrohradské. (Od T**)

W Petrohradě panuje drahota ba i láce, a sice w tom rozumu: že totiž rubem (»rublem«) bříknanti dlužno tomu, kdo vyššjm stawům se rovnati a o něco nadherněgi žiti chce, a že lewným penjam wy- stačj ten, kdo w mezach prostoty se udržeti umj. Wyššj stawowě provozujj nádhernost a pych s welikau akměř důmyslnostj a úsiljím. Nenjť neobyčegno, že gedinký oběd u nich na 20,000 rubůw zdělá autrat. Owšem gest u Rusůw bohatstwj spjše nežli w kterékoli gině zemi domowem. Přirownámeli čeleď ginokragných wrchnostj k čeledi a komonstwu wrchnostj ruských, owidjme náramný rozděl. W Rusi druhdy 100 slaužjcejch wzatých z lidu »křepostného« (tělesně podda- něho) obsluhoge gedinau wrchnost, gelikož ginde giž desátý djl by se zdál welikým komonstwem. Tolik lidstwa wydržuge u p. Šeremetěw, Wasilčikow a g. Pěstaun při dwau synech geho bere 4000 rubůw ročnjch platu, a tři člowěci gsau podáni k geho obsluze. Na hotowě se sice těmto lidem křepostným mnoho neposkytuge, oděw však a potrawa wždy působj welikého nákladu, a budauli se ostatnj wýlohy w tomto poměru počjati, dostihnau wýšky, k gakowě wyniknauti nelze bude mnohému knjžátku rjšskému.

Nebude snad bez prospěchu, zwěděti, gak cizokragan w Petrohradě mohlby se obegjti. Wážjmeli hospody skwostné stolice Petrowské, můžemě řjci, že gsau na prosto chatrné! To pro samau rozhlášenau hostinnost, kteraž se Rusowé wůbec mohau honositi. Přigeda do Petrowa, pobudeš toliko několik dnj na hospodě, dokud si byt w saused- ském domě neobgednáš. — Snadno dostati pokogůw s náradjm opa- třenjch, owšem ne w dostatečném počtu, z přjčiny nesmjrného množ- stwj přespólnjch. Tak u p. Hamburský Žid obrátil swěg pěkný a weliký nárožnj dům w slawném Newském perspektiwě k zaopatřenj ci- zincůw do Petrowa připutowawějch, kdež sem za dwa pokogjky wdru- hém patře měsječně 70 rubů platil. Obsluhy ale nenalezneš gako w gi- njch městech u swěho hospodáte; bude třeba ohlednauti se po něga- kém slaužjcm. Než mēg se na pozoru před německými a francau- skými, kterj se wýchlubau tjj neb čtyr gazyků nahazujj. — Obyčegně

nic do nich, rádi by se sami wrchnostmi nazýwali, a brali by po 70 i 100 rublch měsěného. Lépe gest se smluwiti o to s Rusem byt i krepostným, jakož gich mnoho s powolenjm swé wrchnosti se do Petrohradu dle wýdělku wydává. Mně se dostal 18letý chlapjk, genž nedáwno ze swé derewni (wsi) přišel; mage na sobě geště swau barewnau košili řemenem přepásanau, welikého »šěholu« (šwiháka) nepředstawowal, při tom znage mluwiti toliko rusky, an gá nic. W několika měsějch wšak wprawil sem se do gehu ruštiny, gako on do mogj mateřčiny, nebo k cizjm gazykům progewugj Rusowé náramně schopnosti. S oblečenjm nowého kabátu nabyl chlapjk panstěgěj postawy, gsa obraten, pozorliw a pilen, ke všemu hbitý a činný, na důkaz: že ze prostého Rusa dá se všeco utwořiti, gako z gemného wláčného gjlku, genž přigjmá wčlikerau twářnost a podobu. — Lepšjho slautjeho nad Rusa nenalezname w celém swětě žádného, aspoň pro 6 dei w téhodni, an 7mý obracj k swé rozkoši a rád se podnapige. A to gest skutečně gedínka wada gehu — na wěrnost a poetiwost gehu dagj se slowně hrady stawěti.

Pakli se přjchozjmu do Petrowa, hodlgjcejmu pomeškati tuto, nenahodj obydlj giž náradjm opatřeno, teda nenj zbyť, než aby sám si ge zakaupil. W takowé potřebě, neradil bych aby kdo o swé ngmě do toho se pauštěl, když by se zdegějm obchodem nebyl seznámen, gelikož snadno w autraty nepředwjdané se zaplete. — Napřed gest co tázati, půgdešli k řemeslnjkům ginozemnjm čili k domácjm, budělli hledati robotu německau čili ruskau. U Němcůw dopjdš se trwalosti, ale náramně zdražené, pročez spjše se obrátš k robotě ruské. Než ta wezmi oši do rukau, nechcešli bycha honiti, neboť ruský řemesnjk neklade si za neslušné, gestli w obchodu koho »napálil.« »Gá umeneka myslj sobě, ty můg kupče nebud neumenek. — Ocjtš se w hostinném dworě (kupeckém domě), a we třech stech láwkách (kotejch) nalazmoš a doptáš se, a za penjz potjdš všeco, nač lze pomysliti. Před protřelými Rusy nezapřeš w sobě, twati se gak twati, nezběhlého cizince. Mášli ale Petrowana po boku swém, nebude gim sice hrubě w hlauu, ale brzo utagje swé zasmuženj s bodrau myslj magj se k trhu. Konec pjsně bude, že za třetinu opowěděné ceny hledané kaupi se dotřeš. Budeš libowati sobě zes lacino kaupil, ale nechwal si mnoho, pakli wěc něgaky čas poměti hodláš. — I gá sem si nakaupil náradj dle oka wkusně nowomodaš wjšňoteného, než pobyw s njm w topeném pokogi posnal sem gaké do sebe mělo gadnosti. Sesle i stoly potały se rospadáwati, a tu se teprw gewilo, gak spěšně na všem pracowáno. Něgaky Berljják nedáwno do Petrohradu přjchozj, posmjwage se moglemu nepodaru a mysle, že lišce šlápne na ohon, když sobě obnošených a w trwalosti utužených nakaupj — ale po čtrnácti dnech i on sklopil

aška, i geho na pohled obnošené dĵlo ělo od sebe. — Ruský nenj tak hlup, aby rozmanité chuti swých kupcůw neuměl wyhowěti. Prigdeli mu takový mudráček na hare, a ptáli se po starém, i nu zawolá ho bradatý báťuška dáwage návěstj, že cosí podobného na zadnjm dwote má. — A hle! tu se widj w skutku takowě náradj trochu poprášené, trochu poodřené, ale nic neškodj, gedno když pewno, gedno když wěčno! — Chyba lávky! milý kupče! — stegným ěasem wyšlo zdjlny tote obstarožné gako ono zánownj, toliko k wůli takových to wybjráčkůw známky zwetřelosti dostalo. — Dá se wěak tato Rusům do obyčěge wešlá »obmančiwost« wyswětliti, že ruštj řemesnjci gsau na wětšjím dĵle křepostný lid wenkowský, genž za powolenjm swých bariůw, a se zázawkem zpráwného odwáděnj uložěného obroku (uroku) opauštěgj swau derewni (wes), gdauce swětem, aby wydobyli kde gak možno chleba swěho. — Takových mužjkůw w barewných košiljch po starořecku nad kyčlemi přepásaných, magjicjch rukawice na rukau (nebo bez rukawic žádné práce se neodbudě), sěty po boku, a ostrý topor ten wšemocný nástrog ruský za pásem, přicházjwá na tisjce do hlawnjho města, a provozuge z platu wšěcka dĵla potřebná. Stává se že mnohý od gednoho řemesla k druhému přebjhá, gsa gednak te-saťem, gednak truhlářem, a opěť maljřem atd. Z počátku wede se krušně — takový nowáček, aby se w ěem zászobil, nemá zač. Geho celě gměnj býwagj silné ruce, a teprw když gimi několik rubů wydře, potjtná pro sebe řemeslowati. — Gsa stjřdmý, a z malěho wýdělku wděčný hledj na rychlý odbyt swěho dĵla, k tomu postačuge dĵlo běžné a nedokladné, gelikož wšěliký kupěc se po laci žene. K tomu ke wšěmu wrtochy mu působj stawu nepogistěnost. Mysljť sobě: nepracugi pro sebe, nobřž pro swěho barjua. Ćjm wjce zaslauszjm, tjm wětšj bude můg obrok. Býwagj owšem také chwalitebně wýmjnky. Tjm způsobem zůstává gehu wýděleček téměř na gednom stupni státi, ať lepaučkým dĵlem málo nebo důkladným mnoho wyzjskal. Byloby hnedky gináče, kdyby o swě swobodě pracowal, a gehu zisk wšěligako kriwolacen nebhýwal, nebo widěti že ruská robota i hned giněho gádra nabýwá, když gest dělnjk weden umem a sprawau. Tehdá gest s podiwenjm, kterak sprostý Rus uměle a způsobile potjtná. — Neykrásněšj výrobky we skladech cizozemcůw žigjějch w Petrowě wyšly ze řemeslných rukau ruských. — Chrám Kazaňské Matky Božj se wjž swau skwostnostj, swým nádherným portikem, swými žulowými slaupy, swými dwěřmi se stjřbra wyteřáwanými, swými sochami a malbami, swau mosaikau, wšěmi slawnými ozdobami, měl za swě stawitele a zdobitele pauze tyto bradatě Rusy, genž dneska pluhem gašťě zemici páchali, a zjtra už mistrné dĵla wytwářeli.

Gešťě giný důkaz, gak wysoce stogj ruská řemesnost, máme na

oné v roce 1823 v císařském zrcadelném závodě (fabrice) zhotovené sklenné posteli, ustanovené za dar persidskému Šachowi. Představme si postavek z modrého skla 3½ lokte šířky, 3½ délky, a ½ lokte výšky, ku kterému tři polokruhlé stupně vedou, a s druhé strany půl slaupy z výši postele, genž slauťj za podstavek křišťalové bání. Ostatnj boky magj po stupni, na němž vždy 3 bání z nichž voda pryská, aby se wedro ochlazowalo, a šplachotěnj wody gednotwárně k ljebeznému wábilo usnutj, gakéž obywatel kragů východnjch oblíbuge sobě. U konců dwogstranné délky na powýšené ploše gsau w kantech sadělané křišťalové pelesti, kteréž se dole k podstavkám připewňugj. — U hlavy zahýbá se mezi dvěma slaupy polokruhlá křišťalová podlaha, gakážto ustanowené mjsto pro podušnice. Mistrovský tento kus welebj se rozmanitým facetowánjím a čistotau skla. Zamodralost we skle ku paměti přiwodj lazurnau Asiatůw oblohu, bjly gasný křišťal pak háj w mistrném swém zdělanj wšecky garké barwy gako z něgaké duhy od sebe, pti tom při wšem stříbrnjch ozdob nešetřeno, aby powšeckna skwostnost se rozmnožila. —

Nuže! kdo byl twůrce této newýslovné krásy? — Opět ruský wtip a ruská ruka. Rus Lewašew práci řídil, Iwanow kreslil, ruťj robotěj hotowili.

Nuže nawraťme se ku předešlému. Přitřhneli cizokragan do Petrohradu, nesa i několiko zástjnjch listůw, ať mu starost: »co budeme gjsti, co budeme pjti« hlavy neláme. Seznámjli se w gednom domě, bude seznámen i w šesteru druhjch, a může směle na sedmero těchto domůw obědy celého téhodne si rozwrhnauti, a bude mjtí přes celý rok kde obědwati. Zde se na to nemratj nikdo, že nezwanec přisedl, gako unás, zde se gewj radost, když poručenec hodně často nawštěwuge. Komu však by přisedalo toto se přihošťowánj, a i po mysli nebylo, u francauskjch restauratérůw nestydatě swau table d' hôte předražugjejch se obegjti, nechat we městském klubu na Izáckém náměstj se za 10 rubůw měsječného přjstupu samluwj. Tam každodenně za po 1½ rublů lze sobě lépe pochutnati, nežli pti kterékoli řjské table d' hôte za celý tolar twrdý. Bývá tu shromážděn spolek pořádnjch lidj, měšťanůw, úřednjkůw, wyššjho i nižšjho officerstwa, učěnjch, wzdělanjch mužůw. Dámy se tam neberau. Utěšený rozhled z dwanáctera po sobě bětjejch sálůw a pokogůw w neykrásněgěj náměstj stojj také za mnoho. I wečer se tu nalesá weliká schůzka, a nenj nedostatku w zábawách, možno hrau, neb čtenjím welikjch domáčejch i cizjch žurnálůw krátiti sobě chwjle swé.

Aby se cizokragan w pterozlehlé sewernj stolici od gedněch konců k druhým přeprawiti mohl, k službě stojj nesčjslaj wozkowé. Od gednosptěžnjch droček w letě a sáněk w čase zimnjm wšeckny ulice se

gako henzj. Pokyň, promluw, a giť sedjě a geděť takotka za směšně podánj, do neyodlehlegjch kontin města, zwlášťě zimmjho času na prostých sánkách, an na wýdělek mnoho wenkowských wozků do Petrowa přigjzďj, gimž se Waňků přezdjwá. — I cjsať gezdjwá na drožce, bytby obyčej sebau nesl, aby se do wzácných domů na powozce okázalegi a nádberněgi wypraweně přigjzďělo. Možná w tom rada gest ta, že se mohau nagmauti dwog- i čtwerospřežnj kolesnice s kočjm i smaltjkema, na den, neděle i celé měsajce. Koťj gsau w národnjm krogj čistě ošaceni, koňstwo wýborně, a wozowé neb saně úprawně a nade wšeccko pomyslenj krásně. Ku konci swěho přebýwánj w Petrowě nagał sem si také takowau powozku! — a sice saně wkusného dila o dwau konjch sibirského plemene w ruské záprěti, kteráž záležj w tom, že geden pod duhau mezi wogema klusá a druhý wedle něho cwałem běžj. Koťj w dlahém modrém kařtaně s bradatau právě Herkulesowau hlauwau byl silný rozražitý molodec, dobrodružný a weselý, a w službě neuznawený gako geho koňě, za to přialo denně 10 rublůw, a geden spropitného mému koňofedi Wasilce. Ráno we 8 hodin stál giť můg nagatý kočár u mého bytu, ačkoli teprwě okolo desátě se wygjzďělo, pak ale bez přjrzj pode mnau rachotila kolesnice až do čtyř hodin, když se obědwalo; — w té době koňě se na ulici pokrmili, neboť na mnohých mjstech gsau wetegným nákladem uchystány pohodlné gesle, — a můg Wasilka také si w některé »charčewně« k obědu zasedl. Po obědě se gelo do diwadla, a odtud někam na soirée, tak že teprw o půlnoci a i pozděgi se swým komonstwem sem se rozěhnal. — Rádbych widěl, gakby takowému trmácenj německé koňstwo a německý koťj odolal. Mogi Petrohradáně koňského i člowěčjho plemene zdáli se přigjmati za obyčejně a nic za nesnesitelně.

Nenj proti prawdě, nazwemli Petrohrad městem se wozjejm: neboť podle nechybného aučtu stáwá tu na pět osob gednoho wozu. Dobře že w Petrowě ulice a pěšiny širšj gsau než ginde kde, sice by za prudkau gjzdu a přenáramným množstwem wozůw nelze bylo úrazům wyhnauti. Často sem se djwáwal na rozjch, kde se ulice křižuj, pěšákům, an za celé minuty na rozmyšlenkách stáli, možnoli kudy promyknauti by nepřišli pod kolo, neboť nenj snadno mezi rachotjcmi kočáry někde prowlěci se bez záwady. Gako střely brkagj lidé z obau stran semotamo přes cestu. Prostý Rus na slowo wzat pro swau obratnost drahdy gako z podkopyta umkne se rozěhnaným koňům, negině by myslel, kdo na to hledj, než že giť gest z něho drobizna. Koťj a zwlášťě na přednjch konjch sedjěj malj »weršnjkowě« magj swě peklo s neopatrnými pěšáky, aby ge ustawičně swým oklikem warowali. Bez ustánj se rozlehá warowně »padi, i, i, i,« w uličném lomozu a bluku, a sarkost těchto koťjkůw gest wětšj nežli strach pěšjch chodcůw, ge-

likoť se přisně pokutuge na kočjch, kdyby koho zageli. Od té doby co ulice Petrohradské mjsto kamenné dlažby dřewěnyjmi špalkami parketowali, gest rachot vozůw utageněgšj, a tudy se dęe, že kočár po tichu letěj gest w patách dřjwe, nežli se wýstrahy uslyšelo.

Chcemeli krásu mužskau národu ruského poznati, tedy gi hledejme mezi wrchnostenskými kočjmi. K službě té bráwagj se neysličněgšj lidé z ktepostných, a utěšené podjwánj býwá, když se u p. w letnjm sadě nebo před zimnjm dworcem několik set kočárůw sgede, na wystawené pořadj spánilych obličegůw! — Dlauhé zapuštěné brady obklopugěj huňatými kadeřemi nahé krky a sbjhagěj u mnohých až na prsa dodáwagj hlawám těm cosi stěpilého a starožitného; mněl bys, že s kozljků na té hledj Řjmanůw a Řekůw starodáwnj bozi a rekové. Nemálo prospjwá k této tělesné kráse i národnj, ruský, alušný krog. Wedlé statnomužných hlaw dogjmá nás krása i spanilost oněch co krew a mléko zdravých pacholat, genž gakožto »weršnjci« přednj zápřeš dřjž na usdě. — Tato bugará zdrowota ruského komonstwa probánj se denně i nočně skrze krupobitj i baute, skrze mrazy i wedra, zimau i letem negenom beze wšj pohromy, alebrť s utuženjm a zocelenjm.

W Petrohradě přigeď kdy přigeď, weždy se domů dostaneš, a ne třeba se ti gako raubjk dlahým kljčem po městě. wláčeti. Každý dům má swého dwornjka; — gen třeba zatáhnuati zwonkem, a i hned se šwizný dwornjk chopj záwory. — Gako we mnohu giném tak i w pohodlj gsau Rusowé středmj. Zřjodka kdy wyspal se mŭg dwornjk we swé swětnici, téměř wždy w zimě i w letě stláwal sobě w průgezdě prowjwaném od wětru na twrdé dlažbě, kámen pod hlawau a owěj tulup (kožich) na sobě. Nikdy se nezamračil, at sem ho w kteraukoli dobu z libého burcował usnutj.

Znamenito, kterak prostý Rus u přirownánj wyššjch stawů potreby žiwota zapokoguge. Tam w Malé Millionowé na robu Newského Prospektu rozhoštěn gest anğlický mağazja, anebo sklad wšech drahocennostj swěta, kdež se zawjtagjcjm hostům od šwarných komjsůw, genž téměř wšemi ewropegskýmj gazyky howotiti uměgj, na službu hledj, a u nichž netoliko koně s kočárem ale i nářadj wšeho gměna, tak gako i neysprostěgšj spjnadlo (Spennadel), zakaupiti může. — Prostý Rus má pro swau kaupi také podobný sklad, pod gménem tolkutjho trhu (tlačenice), kdež se podobně wjm od špatné telehy (wozjku) až ke swětělým sapohám (botám) opatřiti může. — Wšácněgšj pige šampanské gako wodu, prostý Rus očerstwuge se za malý penjz národnjm kwasem, nápojem strogeným ze žitné manky a sledu — kljnowkau — wodau k njž šťawy z gahod přidáno, a zbitnem (med uwatěný s pepkem). Těmito nápoji nosiči obcházegj po ulicjch, swého zbožj natočeného do sklenic chutjým podáwagjce. — Bohátě poťjwá želwové gchy; gjďa

w zimě ananasy a zelený hrách a giné wzácnosti, kteréžto lahůdky kromě času na wáhu zlata se prodawaj. — Chudý pak libuge si swoge šti, swau kaši a cibuli. Pirohy (skládance) chutnagj mu lépe nežli chlupatým gazykům pastety Štrasburské! —

Také gako w každém ruském městě stogj hostinný dwór (kupecká kotce): tak také kde 40 Rusůw, nalezá se láwka (krám). Lawečnjik nebo držitel láwky gest weždy bradatý Rus, a po boku swém mjwá malějka, geň zdwořilým swým přiwjtanjm a zwánjm nemálo k bognému odbytu napomáhá. U lawečnjika se gako w oběrném slownjku všeho doptáš, všeho dopjdš. W peřestě směsici urownané spatjš všeccky částky i předměty úprawné kuchyně i všeccky surrogaty a aggregaty, přjsady a zásady pokrmů a gjdel. — Zde se dostane mawka všech barew, krupice všech rozměr, sůl a kořenj, swěťj maso i zwěťina, kapusta (zelj) i brambory, owoce i brozny, citrony i konfekty, hrnce i čjše, sladidla i octy, fayfka i tabák, čag i wrělá woda. — Nad obratnost a ochotnost lawečnjika ruského nenj w celém swětě, netoliko co do prodege, ale také w každém giném ohledu. Lawečnjik zná celé okolj, zná co se kde přihodilo, onť dohazowat a oznamowatel w ney-wětšjm folio.

(A. M.)

2) Dopisy z ciziny W. Hankowi.

W Petrohradě 23 srpna (5 zátj) 1840.

W našj literatuře roznášegj se následugjčj sluchy: w budaucjm 1841 roce wydáwánj *Literaturnoj Gazety* přigme na se knihkupec Poljakow, a redaktorem bude mjsto p. Krajewského pan Koni, nyněťj redaktor *Panteona*. A. F. Smirdin chce zcela odřeknauti se wydáwánj *Biblioteky dlja čtenija*, i odewzdá gi w plnau wládu nyněťjmu gegjmu redaktoru O. J. Senkowskému. Wydawatel repertuara ruského diwadla, J. P. Pesocký, wydává *Skazky i Powěsti* N. A. Polewého. To bude téměť neylepěj kniha ze všeho, co se k wydánj přihotowuge. N. A. Polewoj napsal několik nových wýborných skazek a rozprávek děgepisných. Wydánj bude skwělě, ozdobeno dřewořeźnými rytinkami. Widěli sme ge, i nemohli sme se gich nalibowati. Rysowánj gsau W. Th. Timmem a na dřewě řesány baronem Klotem a neylepějmi geho učenci baronem Netelhorstem i Bernackým. Dřewořeźby ty w ničem neustupugj Patjžským. Za to wydánj nadělbůh pana Pesockému! gestť to srowna služba našj spjčj slowesnosti. — Druhý djl *Sta ruských Literátorów*, gak sem Wám giť psal, wygde w listopadu.

Winen gest ne Smirdin, ale nemožnost dostati obrázky i portrety z Anglicka dříve toho času. U nás nenj rytcůw na drobné knižnj práce. Baron Klot přesadil w Rusi uměnj rytj na dřevě, ale rytj na oceli u nás ještě nekwello. Nenj tomu dávno, co sme sjakali rysownjka Timma, který krasocitem, wymyšlenostj složenj i wábnotj práce řádnému Parížskému a Londýnskému rysownjku nenstupaga. Do těch dob msteli sme rysy za hranicemi obgednáwati! Powjdagj také, že A. F. Smirdin chce wydati skwostně *Undinu* W. A. Žukowského. Newjm, čím se podař našim knihkupcům probuditi uspanau literaturu i rosháti weřegnost. — Vy mne nepřestáwate datiti swými učenyimi pracemi i obnowowati milých wědy wspomjnanj dáwných zářlostj. Ač mne moge bětjcej zaměstnanj odtrhla od přegatých někdy sáměrůw i předrhnut w auřednjka málo mám zbytečného času: sledjm však pilně za Wašj češtinau a diwjm se Wašj wytrwalosti u wážných i užitečných badánjch. Toho měsice dostal sem Mluwnici polského gazyka, gegjť počátek sem giž znal dávno z časopisů Krakowských. Pozornost mau welmi wzbudili wýpadky o rozwrženj pjsmen, a gestli kdy kterého z synůw swých budu moci poslati do Prahy na zkaušku, uwidjte, gak mnoho z Wašich zpytowánj kořistjme. Geden z mých přátel celý giž utonul w Mluwnici Wašj a chce o nj psáti. Přewelmi bych žádal, aby ste i ruskau mluwnici podobně uložili. W gednom duchu i w gednom směru pogaté grammatiky těj hlawnjch slowanských gazykůw proklestilyby dráhu k mnohým nowým náhledům. Dost giž dávno widěl sem u p. Balugyanského Waše snjmkj w polském gazyku Daniele, Otčenáše, pak český z kroniky Trojanské a t. d. Dwa z nich, gak sem se dowěděl od p. Hube, gsau pti rozprávě o prwotiscjch českém a polském, ale ostatnj k gakým časům a rukopisům náležegj, newjme. (Daniel k Šaropotocké biblji a tři Wětj, Otčenáš a Zdráwas, k synodalójim statutám Wratislawským z 15. wěku) P. Balugyanský wědy wděčně Wás zpomjname prosj, že na obdržení listy nemohl odpowědjti, kmet ten gest často churaw a mime to zawalen mnoha pracemi. Předsewzato teď nowé wydánj známého wám giště *Swodu práv ruských*, smrt neodželeného Speranského zastawila chod weliké od něho podniknuté práce. Nástupce geho Daškow nedlanho též nám přewodničil: máme nynj hlawnjho wrchnjho w Bludowu, a i ten odgel hledat zdravj we Wašich Tsplicjch.

F. M.

W Poznání 1 srp. 1840.

Od 1ho řjgna r. b. zaměřugi spolu s panem Poplinským, profesorem pti zdegým katolickém gymnasiu, wydáwati w Poznání nowý časopis pod názwem *Orědownik literacki*. Pjsmo to bude zawjratj čas od času krátké rysy z děgůw i literatury abratřených nám národůw

slovanských, totiž Čechů, Moravanů, Wendůw a t. d. Osmělení upřímností i hotovostí, s gaku wšeliká a zvláště slowanská podnikání nauková wzpjráte, opowážugem se pozwati Wás k laskawému aučastenstwj w pjsmě tom našem, prosjce uctiwě o udělowání časem zpráv o nynějším stawu nauk, gazyka, oswěty, promyslu, pěkných umění i literatury české; o neynowějších i neyważnějších djlech wycházegjeych w Čechách, i w gině pod berlau rakauskau obýwagjey Slowanštině; o památnejch literárnjch, historických atd. A že ruka ruku myge i noha nohu wzpjrá, budem wzágemně hleděti odsłaužiti se negednau wzácností i materiálem českým z dáwnějších sneženj Polsky s Čechy za panowání Jagellonůw i Wázůw. Očekáwage laskawého ptichýlenj se k našj prosbě i poraučage se abratněné přjzni a t. d.

Josef Lukatewicz, knihownjck při bibliothece
Racynských, autor djla: O kosciołach braci czeskich.

W Krakowě 26. čerwence 1840.

Gako malý důkaz paměti mé o Praze, prosjm ptigmauti mau rozpráwku o Tatrách, které posud málo ze stanoviska slowanského gsau rozpoznány. Přiložené pjsmo zawjrá gmenowité poměry hor polskotatarských, posud zcela skoro zegměna neznanych. Wšickni cestugjey dělagj po Tatrách swě wýběhy z polednj pochylosti, a zvláště z Kežmarku, a slyějce ta gměna mohloby se zdáti, že to krag německý gest. Z našj strany ani hlawůw eizjch proměněno nenj. Prahu wždycky sobě mile ptipomjnam. Naše literatura gest dosti šinná, ač aumysly roztrženy drží se w snažnosti i negeden wážný produkt wydaly. Mezi mysljcgjmi spisowateli odznačugj se Michal Grabowský, Fredro, Maciejowský. Poraučage se a t. d.

Dr. L. Zeisner.

Nemjstno zde nebude aspoň gměna mjst panem Zeisnerem pozorowaných s udáním způsobu skály, stupně tlakoměru i teploměru, gakož i stop wýšky wytáhnauti. Koho předmět ten ale wjce sagjmá, a žeby mu na tom záleželo auplně to wěděti se wšemi okoljcnostmi, ten sobě knížku samu „*Pomiary barometryczne Tatrów*“ w Krakowě uštěnau zaopatřiž.

1) Gesero Morské oko, žula; 286''' 23; + 10° 1; 4212 stop. 2) Hora Kosišta, žula; 265,43; 7,8; 6105. 3) Nad Zeleným nodeloko Křtjáně, žula; 258,15; 4,3; 6726. 4) Kriwaň, žula; 252,52; 10,1; 7675. 5) Beskyd, žula; 265,41; 5,0; 6116. 6) Suchý Wrch, rula (Gneis), 271,78; 12,3; 5715. 7) Kondratowa, rula; 268,47; 14,6; 6106. 8) Čerwený Wrch Malolučňák, žula; 263,59; 8,2; 6423. 9) Zadnj Uplaz nazwany Křesanica, wápeň; 262,72; 8,2; 6516. 10) Čerwený Wrch Uplazenský, wápeň; 263,61; 9,2; 6451. 11) Twrdý Uplaz, rula; 266,09; 11,5; 6250. 12) Hora Hladké Uplazenské, wápeň; 273,72; 11,8; 5516. 13) To-

manowa Polska čili Suchá dolina Tomanowé, rula, 265,68 ; 12,0 ; 6071. 14) Hlinnýk, rula, 268,32 ; 12,8 ; 5819. 15) Dolinka Smrčenská, rula ; 265,16 ; 5,5 ; 6366. 16) Štít Smrčenský, rula, 265,21 ; 6,1 ; 6371. 17) Čuba Smrčenská, rula ; 274,82 ; 9,7 ; 5507. 18) Sedlo mezi horama Bystře a Pyšná, rula ; 274,49 ; 8,0 ; 5448. 19) Bystře, lupek ; 258,76 ; 5,9 ; 6934. 20) Choč, dolomit ; 280,51 ; 8,4 ; 4928. 21) Zelený Staw, žula ; 276,78 ; 8,2 ; 4965. 22) Černý Staw, žula ; 277,77 ; 8,9 ; 4879. 23) Smrčenský Staw, žula ; 293,16 ; 12,0 ; 3883. 24) Hranice dřev na Košisté, žula ; 281,59 ; 9,2 ; 4519. 25) Hranice Kosodřewiny na Kriwáni, žula ; 269,54 ; 15,1 ; 6036. 26) Šalaš pro hosti pod Kriwánj, rula ; 293,71 ; 9,2 ; 3658. 27) Polana Jaworina Rusinowa, wápeň ; 293,26 ; 16,2 ; 3644. 28) Šalaš Panětica, wápeň ; 285,66 ; 18,9 ; 4286. 29) Zadnj Kopa pti Poronině, wápeň ; 285,29 ; 8,1 ; 4294. 30) Střednj Kopa pti Poronině, wápeň ; 287,53 ; 9,3 ; 4112. 31) Stawky pti Poronině, wápeň ; 296,24 ; 10,9 ; 3250. 32) Hurhocie, křemen ; 274,69 ; 9,0 ; 5362. 33) Kopa Mohory, wápeň ; 276,20 ; 9,4 ; 5197. 34) Zřídlo Bjlého Dunagce, wápeň ; 295,95 ; 8,3 ; 3472. 35) Zakopaná, wápeň ; 298,27 ; 13,3 ; 3046. 36) Gewand, wápeň ; 272,07 ; 12,9 ; 5737. 37) Kopalna Tomoněrská, wápeň ; 276,39 ; 11,8 ; 4964. 38) Šalaš Tomoněrská, wápeň ; 288,51 ; 15,6 ; 3934. 39) Kopka Kosteliska, wápeň ; 287,82 ; 12,4 ; 4046. 40) Kostelisko, wápeň ; 300,91 ; 11,1 ; 2930. 41) Nosál Zakopanský, dolomit ; 294,30 ; 6,3 ; 3575. 42) Hora Prjstop nad dolinau Migusj, dolomit ; 287,79 ; 13,1 ; 4101. 43) Ostrá skála Kubinská, dolomit ; 308,04 ; 10,0 ; 2445. 44) Leštyny, 317,25 ; 12,9 ; 1718. 45) Hora Holica nad Kola-rem, dolomit ; 299,14 ; 8,5 ; 3268. 46) Lučky Kaupale, dolomit ; 316,24 ; 12,4 ; 1827. 47) Ružomberk, dolomit ; 320,31 ; 11,4 ; 1422. 48) Hora Iwan pti Lesnici, pjskowec ; 300,94 ; 9,5 ; 2981. 49) Dom Skowiry nad Poroninau, 301,42 ; 9,6 ; 2942. 50) Nosál Muranský, 303,32 ; 19,0 ; 2799. 51) Uplaz Muranský, 300,72 ; 17,5 ; 2998. 52) Poronin, 309,50 ; 12,8 ; 2266. 53) Hora Kozłowa, 301,32 ; 9,7 ; 2956. 54) Bańkowka, 309,34 ; 11,6 ; 2194. 55) Šafláry, wápeň ; 312,87 ; 12,0 ; 1849. 56) Hora skála pod Šaflárami, 318,81 ; 13,6 ; 1955. 57) Hora Janikowa, 307,09 ; 11,4 ; 2352. 58) Ludziměř, pjskowec, 317,14 ; 13,3 ; 1737. 59) Podwlk, 313,54 ; 12,3 ; 2042. 60) Orawka, 310,98 ; 11,0 ; 2010. 61) Trčana, 310,29 ; 10,2 ; 1801. 62) Twrdosju, wápeň ; 318,41 ; 14,0 ; 1657. 63) Dlnhá, wápeň ; 313,86 ; 13,5 ; 1563. 64) Pozemj řeky Orawy pti zámku Orawským, wápeň ; 319,15 ; 14,2 ; 1455. 65) Krčma pti zámku Orawským, 318,36 ; 13,5 ; 1504. 66) Štít zámku Orawského, 314,61 ; 9,4 ; 1772. 67) Hora Ratiborská, 307,76 ; 14,3 ; 2331. 68) Pucow, pjskowec ; 317,34 ; 14,4 ; 1427. 69) Kubin nižj, 321,04 ; 14,1 ; 1387. 70) Swatý Krž, 309,94 ; 9,7 ; 1953. 71) Habowka, 316,79 ; 12,5 ; 1391. 72) Lu-beň, 322,31 ; 11,0 ; 1044. 73) Myšlenice, 323,42 ; 13,0 ; 839. 74) Ma-

lutina, vápeň, 310,47; 14,9; 2139. 75) Boca, žula, 304,10; 14,4; 2833. 76) Hranice dřev na Zubrowé, 283,61; 12,0; 4694. 77) Štolně Samueli, 288,14; 16,6; 4339. 78) Podlažná část hory Zubrowé, 280,39; 14,7; 5023. 79) Šijt Zubrowé, 277,46; 13,1; 5282. 80) Čertova Swadba, 294,64; 15,2; 3698. 81) Sw. Iwan, dolomit, 314,20; 13,4; 1869. 82) Hora Poludnica Swato-janská, vápeň, 281,02; 10,8; 4643. 83) Kokawa, 310,07; 10,1; 2389. 84) Demanowa, vápeň, 313,44; 14,5; 1787. 85) Jáma Demanowská, dolomit, 305,59; 11,7; 2449. 86) Medokýšna, vápeň, 306,50; 12,0; 2569. 87) Cesta na hoře Šturec, dolomit, 301,14; 7,1; 3021. 88) Cesta na hoře Čuntové, vápeň 298,34; 18,0; 3571. 89) Telgard, vápeň, 308,49; 16,5; 2754. 90) Červená skála, vápeň, 308,99; 14,8; 2401. 91) Pohorelá, rula, 313,03; 13,2; 2085. 92) Brezno, lupek, 320,42; 15,8; 1502. 93) Baňská Bystřice, vápeň, 325,04; 9,7; 972. 94) Kráľova Hora, rula, 270,31; 6,6; 5877. 95) Zadnj Hols, 272,41; 9,6; 5715. 96) Jaraba, žula, 307,94; 20,4; 2590. 97) Wrch Harmaněcký, dolomit, 305,59; 8,8; 2627. 98) Slubnia, 318,74; 10,0; 1512. 99) Cižán, wrch nad Hawranjkiem, vápeň, 297,21; 13,7; 3344. 100) Cižán, wrch nad Racowau, vápeň, 295,64; 14,0; 3485. 101) Cižán, wrch nad Lopušnau, vápeň, 292,64; 13,1; 3741. 102) Cižán, wrch nad Studenkami, vápeň; 290,74; 10,2; 3869. 103) Murán, vápeň, 323,05; 14,3; 1200. 104) Jelsawa, 327,62; 16,4; 839. 105) Kopalna Kugel při Dobřině, lupek, 307,84; 15,7; 2692. 106) Dobřina, 324,13; 14,2; 1354. 107) Rožnawa, vápeň, 328,89; 17,0; 944. 108) Gemer, 333,30, 15,0; 544. 109) Sw. Petr, 335,79; 16,9; 424. 110) Miškowec, 336,74; 13,7; 381. 111) Warkoň, 335,02; 13,0; 462. 112) Rimawská Sobota, 333,44; 13,0; 576. 113) Slatina, 328,98; 9,4; 1012. 114) Ak - Telek, vápeň, 326,94; 15,9; 1011.

W Petrohradě $\frac{3}{15}$ zář 1840.

.... U nás s polowice unora běžejcho roku vycházj tyhodnj časopis nesaučj skromnýj názew „*Posrednjk, gazeta promyšlenosti, chozjajstwa i realnych nauk*“ každau středu po gednom archu w 4u. Wydawatel gest Štěpán Michailowič Usow, zkušený a umělý w tom djle spisowatel, znám giž weřegnosti swými spisy i pracemi; on se najmá redakcj Zemleděľskej Gazety od času gogjho založenj, už polnjmu hospodárstwj na Petrohradských vysokých školách, přednáj každoročně auplný běh Zeměděľstwj při wolném hospodárském spolku, wydal několik užitečných knih po swé části, i městnal swé dělné články w rozličných vlastenských časopisech. Nynj stahuge pan Usow swau činnost w Posrednjce. Předstawugje swůg saud o Posrednjce, gehož giž tolik čjsel wyšlo, že možno sauditi o geho obsahu, i znagjece zásluhy wydawatelowy, nadáli sme se s právem od něho dobrého real-

njho časopisu, a nezmylili sme se v očekávání. S potěšením přínášíme vtegné panna Usowa obět své wděčnosti, za srdečné i v mnohém poměru wzorné vyplnění jeho podnikání. V podobném časopisu podstatný gsau dva požadavky: promyšlený dobrý výběr věcně užitečných článkův, i srozumitelný způsob gich vykládání. Můžemeť powědjti, že Posrednjak oběma požadavkům velmi přjsemě zadostičinij. Mezi giným velmi se nám ljbj krásná mysl wydawatelowa: zbljžiti časopis swůg s potřebnostmi čtenářstwa; zdá se, žeby geg žádal widěti rozmlauwacjm listem, w němžby zdělowali swá pozorowánj i návěštj o učiněných od nich zkauškách i zlepšenjch w promysle i hospodářstwj. My sme giž měli podobné časopisy: *Sěwernyj Murawej* i *Žurnal Obščestwených Swěděníj* ¹⁾, a mysljme že Posrednjak skwostně oba nahrazuje.

W. Ch.

W Petrohradě $\frac{9}{10}$ čerwence 1840.

Spěchám Wám dáti přjgemnau zpráwu. A. F. Jazwińský, gehož chronologická methoda přigata ge we Francii, Italii i w Rusku i snáma w mnohých giných zemjch řešil se wydati swůg „*Chronografický Atlas vseobščej istorii*“, přizpůsobený k té methodě i sestawený tak, aby při pomoci geho možno bylo dostati aupně poněť o všech výhodách i pohodlnostech metody, i aby mohl wydržeti přirownánj s rokošnými wydánjmi chronologických atlasůw, gežto gsau výborny swau krásau i lácj, ale ne vždy dostičinij, neboť se hodj toliko k dowěděnj a ne k snadnému naučenj. Skrowné knjžky wydávány do těch dob od wynálezce té metody, byly velmi nedostatečny tomu, aby daly aupně i náležitě poněť té metody, gežto swau gedinau hodnostj bezě všech pobočnjch prostředkův obdržela wrch nad starými methodami, podporowanými typografickau skwostnostj. Nynj náleze wydáwa dílo, kteréž dostawj užejm se snadný a pohodlný prostředek k naučenj se těžké nauky, potřjagjej se do těch dob vlastnictwjm newelikého kruhu učených. Chronografický Atlas sestawen gost následugjicjm pořádkem.

- 1) Podrobné uwedenj, w němž se rozkládaj pravidla, gak atlasu užjwati, gak náležj užiti aneb učiti se pomocí toho rukowodstwa.
- 2) Atlas se dělj na tři časti, na historii starau, střednj a nowau, i oběahuge w sobě gměna panownjkůw wázněgých starých i nových kragin, gměna znamenitých mužůw všech národůw; neyslawněgěj události všeobecne historie od stwoření swěta až do našich časůw.
- 3) Tabulky, newyhnutelny ku pomoci paměti i usnadněnj učenj, budau užtěny w samém textě, čeho do těch dob nebýwalo, což bude wykonáno pomocí nových typografských prostředkův, wynalezěných pro tu methodu.
- 4) K snadněgějmu naučenj wěky budau odděleny geđen od druhého, a

1) Přílnočnj mrawence i časopis oběcnych známostí.

historie každého národu tištěna bude oddělně; však čtenář může se naučiti historii synchronisticky s pomocí tabulek. 5) Ke knize budou přiloženy swlátní synchronistické tabulky, z nichž každá představovati bude věk, v takovém rozměru, v jakém potřeba bude pro umístění všech událostí věka. Pro zajímavost budou tyto tabulky ozdobeny 1500 portrety panovníků a velikých mužů všech národů, počínaje z V. věku do nar. Christova. Portrety snaty, medailí s neyznameníťgých mincovních kabinetů. S. P.

3) Nowé knihy české.

1. Časopis pro katolické duchovenstvo. Wydáván od kněž. arcibiskupské konsistoře Pražské. Trináctý ročník. Swazek 3. velký 8. W Praze 1840. W kněž. arcib. kniht. u W. Špinky.

2. Wlastimil, přítel osvěty a zábawy. Dílu 3. sw. 1. a 2. Archů we swazku 6 a 6½ w 8. po 24 kr. W Praze tiskem a nákladem Jana Spurného.

3. Dennice. Spis zábavný a pouččný od J. B. Malého. Dílu 1. sw. 6; a dílu 2. sw. 1. a 2. čtyřarch. wel. 8. po 16 kr. W Praze 1840, u W. Špinky.

4. Pouučné a zábavné listy pro polnj hospodáře a řemeslníky w Čechách. Wydáváné od cjs. kr. vlastenské hospodářské společnosti w Čechách. Trej ročník 1840. Swazek 7—10. wel. 8. Wytisťěný a k dostání u synů Boh. Háze.

5. Biblioteka zábavného čtenj. Swazek třináctý, obsahujej: Láska wystěhowanců, z Zschokke od Wácl. Filipka, a Neznámý, dle Bulgarina od Petra M. Weselského. W Praze 1840. Nákl. Wácl. Špinky. str. 148 we 12. za 20 kr.

6. Panna we své důstognosti, čili pravidla života nábožné panny. Od Jos. Škody, kazatele a spowědnjka pti chrámu sw. Panny Barbory w Hofe Kutné. W Praze 1840, tiskem a nákladem J. H. Pospjčila. Str. 74 we 12. We sličné obálce ztuha wáz. za 10 kr.

7. Die ältesten Denkmäler der böhmischen Sprache: Libuscha's Gericht, Evangelium Johannis, der Leitmeritzer Stiftungsbrief, Glossen der Mater verborum, kritisch beleuchtet von Paul Joseph Šafářík und Franz Palacký. Mit Fac-simile's. Prag 1840. Str. 234 w 4. Cena 3 sl.

8. Zeměpis, čili aupné popsánj oboru zemského. Podlé Had. Balbiho. Díl 1. sw. 11. za 20 kr.

9. Kwjť sbjrané na rowjch natich miláčků, aneb: Řeči pohřebnj, djlem w domě zármutku, djlem pak u hrobu držány a w půwodnjm gazyku skládány od Gersona Sotthésa, wikáťe ejrkwe ewangelicko-

reformované Welenické, na panství Poděbradském. V Praze 1840, tiskem a nákladem J. H. Pospíšila. Str. 32. w 8. za 10 kr.

10. Knížka kuchatská, aneb zřetelná ponaučení, kterak se rozličné pokrmy, jak masité tak postnj, dobře připravowati neb strogiti magj; gichžto wyznamenánj posléz stogicj registrjka ukáže. Sepsaná od *Wáclawa Pacowského*, G. Excellencj hraběnky Quasko kuchaře. Nowé opravené wydánj. W Hradci Králové a w Praze 1840, tiskem a nákladem J. H. Pospíšila. Str. 194 w 8. za 24 kr., stuha wáz. za 28 kr.

11. Krátký přehled leboslowi s přidáným objasněním smyslu (organa) i zábywů mozku, jež sepsal a vydal Dr. *Wáclaw Staněk*. We-liký půlarch we 4. s wyswětlugicjm kamenopisným obrazem. Tiskem W. Špinky, nákladem wydawatelowým. Cena 30 kr.

12. Růženka Gedlohradská. Starobylá powjodka pro rodiče a djtky od Kristofa Šmida, znowa zčeštěná od *J. H. Pospíšila*. (Kristofa Šmida spisů pro mládež swazek druhý). W Praze a Hradci Králové 1840. Str. 184 we 12. za 16 kr.

13. Rádce w hodinách k psanj, aneb nawrženj pro učitele k předpisům a předtřkánj do péra, k prospěchu vlastenské školnj mládeže. W německém gazyku wydáný od J. G. Rainhardta, wrchnjho učitele w Meljsku, w češtinu uwedený a rozmnožený od *J. Urbana*, školnjho učitele a ředitelē choru w Zlonicjch. W Praze 1841, u J. H. Pospíšila. Nákladem spisowatelowým. Str. 120 we 12. za 12 kr.

14. Utrpenj a smrt některých swatých a mučednjkůw prwnjch třj stoletj wěku křestanského. Od *Šimona Bernarda Wrány*. Nákladem dědictwj Swatojanského. Čjso 12. za 10 kr. W Praze 1840. W arcib. kniht. u Wáclawa Špinky.

15. Sedmero postnjch kázanj o nedůwěře w lidi, důwěře w Boha Od *Fr. Hawránka*, křžownjka a kaplana u sw. Petra na Nowém městě Pražském. W Praze 1840. Nákladem Wáclawa Špinky. Str. 160 w 8. za 40 kr.

16. Hrabě Waltron, aneb subordinacj. Wogenská činohra w 5 gednánjch od G. F. Müllera, zčeštěná od *J. N. Štěpánka*. W Praze 1840. Nákladem W. Špinky. Str. 55 w 12. za 10 kr.

17. Kamma, kněžna Bogů. Melodrama s hudbau we 3 gednánjch wzdělánjm *J. N. Štěpánka*. W Praze 1840. Tiskem a nákladem W. Špinky. Str. 52 za 10 kr.

18. Malj. Činohra we 3 gednánjch od Skribe zčeštěná od *J. N. Štěpánka*. W Praze 1840. Tiskem a nákl. W. Špinky. Str. 67 za 12 kr.

19. Archiv český čili staré písemné památky české i moravské. Z archivův domácích i cizích sebral a vydal *František Palacký*. V Praze 1840. V kommissi u Kronbergra i Řivnáče. Tisk a papír synů Bohumila Háze. Nákladem král. českých Panů Stawů. Djlu 1. sw. 1. obsah. 15 archů v 4. prodává se za 45 kr.

20. Nowé powjdyky pro rodiče a djtky dle Kristofa Šmida od *J. P. Dewjtského*. V Praze 1840. Nákladem Martina Neureutra, tiskem J. Spurešho, Str. 72 w 12. za 10 kr.

21. Krásné powjdyky k vzdělánj rozumu a zúšlechtěnj srdce rozmilých djtek. Zčeštil dle Jaisa *J. A. Geljnek*. V Praze 1840. Nákladem M. Neureutra, tiskem K. Geřábkové. Str. 160 w 12. za 20 kr.

22. Josafat, syn indického krále. Prjběh z křesťanské dáwnowě-kosti dle Kristofa Šmida od *J. P. Dewjtského*. V Praze 1840. Nákl. M. Neureutra, tiskem K. Geřábkové. Str. 168 w 12. za 12 kr.

23. HANKOWY PISNĚ. Čtvrté rozmnožené wydánj. V Praze nákladem spisowatelowým 1841. Tisk i papír Synů Bohumila Haase. S krásnau rytinkau, ozdobeným titulem, wázány w sliěné obálce w knihkupectwjch za 20 kr., u Spisowatele za 15 kr.

VII.

Zpráva o českém Museum.

(Od počátku čerwna až do konce srpna 1840.)

S p o l e č n o s t.

Do třídy *činných* audů wstoupil, uwoliw se k wymětenému ročnímu přispěwku 20 zl. st.: p. *Jan rytíř z Neuberka*, c. k. zemský rada w Praze.

Do třídy *prispjwajících audů* přistaupili podwoleným ročním přispěwkem po 5 zl. st.: p. *Jan P. Kaubek*, c. k. professor české řeči na uniwersitě Pražské; — p. *Karel Hennig*, magitel kamenotiskárny w Praze; — a důst. p. *Josef Bělohaubek*, kandidát doktoratu bohoslawj a osobnj děkan w Kosmonosjch.

Materialnjch přjspěwků poslali:

1. *Pro sbírku rud a zkamenělin*: p. *Aloys W. Šembera*, prof. české řeči a literatury na stawowské akademii w Holomauci: zub nalezené u Brna kostiny předpotopného zwjřete *Onoplotherium commune*; — činný aud p. *Dr. Hoser*, c. k. dworský rada, 2 kusy sibirské platiny, kausek ryžowaného zlata brasilianského a několik malých hrubých diamantů.

2. *Pro žiwočíslnau sbírku*: činný aud, Geho důst. p. *Jeronym Zeidler*, prelát Strahowský, gednu sowu; — p. *Jan Müller*, správce w Záběhlicjch, 2 srostlé hlavy gednoho telete; — čestný aud, p. professor *Hackel*, wzácného hlemeyždě; — p. c. k. dworský zahradnj *Schücht*, gednoho pirola (*Oriolus galbula*).

3. *Pro knihownu*: p. *J. L. Korwin Jastrzębski*, wychowanec Pařížské školy diplomatické, swau »Notice sur le texte du sacre de la bibliothèque de Reims. Paris 1839«; — pp. *wydawatelé slowáckého almanachu*, swau Zoru, w Budjně, literami král. universitetu. Ročníky 1835, 1836, 39 a 40; — p. *W. R. Weitenweber*, M. Dr. a lékař w Praze, 4ho dílu swazek 3tj od něho wydáwaných »Beiträge zur gesammten Natur- und Heilwssenschaft. Prag 1840«; — *Německá společnost ku zpytowanj vlastenské řeči a starostnostj w Lipsku*, swé německé zpráwy od r. 1834—39; — čestný aud p. *Girj Wolný*, benediktjn a professor w Brně, swůg spis: »Mähren topographisch-statistisch und historisch geschildert«, w Brně 1835—1839, patero swazků; — p. *Wogtèch Ruffer*,

katecheta na Vyšehradě: 189 swazků kněh rozličných; — p. *Jan Pechl*, direktor c. k. appellačnjho expeditu: instrukcj M. Teresie pro saud autrpnj (w něm. řeči); — přispjwagjje aud, důst. p. *Wáclaw Hágek*, staršj kanownjk a farář Vyšehradský: Jana Kotjuka Staré paměti Kutnohorské, w Praze 1831; — čestný aud, p. *Adam Rościszewski z Rościszewa*: dawaténáctero knih a časopisů polských obsahu historického, vědeckého, a nejwice krásných umění; — p. *J. B. Malý*, swau Dmniqi, spis zábawný a poučující, w Praze 1840. sw. 5. a 6.; — neydůst. *arcibiskupská konsistor Pratská*: Časopis pro katolické duchowenstwo, w Praze 1840. sw. 2. a 3.; — přispjwagjje aud, p. *J. G. Köhler*, doktor a c. k. prof. lékařstw na uniwersitě Pratské, swůj spis: »Die Salze aus dem electrochemischen Gesichtspunkte betrachtet. Prag 1839«; — p. *Peter Piller*, knihkupec we Lwówě, pokračowánj Tygodnika rolniczo-przemysłowego, Lwow 1840; — p. *Tomáš Kulczycký*, Dječník mod Paryžských, Lwow 1840 (pokračowánj, s malowanými kamennotisky); — p. *Ludwjk Zelinský*, od něho wydáwaný Lwowianin przysnacomy krajowym wiadomościom, Lwow 1840; — p. *J. B. Schindler*, prelát a senator Krakowský: Programma popisów publicznych Lyceum Krakowskiego 1838—39, a Index lectionum in universitate literaria Jagellonica, Cracoviae 1839—1840; — p. *Karel Josef Kreutzer*, med. kand. we Wjdni, swé spisy: »Oesterreichs Giftgewächse, Wien 1838« a »Anthochronologion plantarum Europae mediae,« we Wjdni 1840; — *Gednota k založenj Museum pro arciknjžetstw rakauské nad Entj a Salcburk*: Stj zpráwu o swé účinnosti, w Hljnci 1839; — p. *Wáclaw Šarek z Moskwy*: 6 knih rozličného obsahu; — p. Dr. *August F. Reuss*, lékař studničnj w Bilině, swé: »Geognostische Skizzen aus Böhmen. Die Umgebungen von Teplitz und Bilin, Prag 1840,« a »Das Saidschitzer Bitterwasser, chemisch untersucht von Jak. Berzelius, mit Bemerkungen über seine Heilkräfte von Dr. A. Reuss, Prag 1840«; — *Slezská společnost pro vlastenské wzdelánj*: přehled swých pracj a proměn r. 1839, we Wratislawi 1840 (w něm. řeči); — činný aud, *Calveské knihkupectwj*: 8mý djl německé topografie králowstwj českého od Jana Gottf. Sommera, w Praze 1840 (Prachenský krag): — čestný aud, p. *Jan Purkyně*, professor na uniwersitě we Wratislawi; F. Wł. Cielakowskiego Ogłos pieśni českich przeł. Szukiewicz. Wróclaw 1840: — *Gednota pro děgepis Hornobaworský*: prwnj dvě spráwy swé a tři swazky swého Archivu; — přispjwagjje aud, p. *Bedřich Karel Watterich z Watterichburka*: »Populäre naturwissenschaftl. Erinnerungshilfen von Dr. L. Raudnitz und F. K. v. Watterich, Prag 1840«, prwnj swaz. a »Oesterreichs Normalstand der Schafzucht, dann Symbolik der Frucht- und Waldbäume«; — činný aud, p. *František Palacký*, stawowský děgepisec králowstwj českého: »Die ältesten

Denkmäler der böhmischen Sprache, kritisch beleuchtet von: P. J. Šafářk und Franz Palacký, Prag 1840; — přispjvající aud, p. *Ludwjk rytíř Adelshofen*, c. k. jubil. zemský rada: 1. Nový zákon, w Praze 1733; 2. Giskra slávy swato-Prokopské, w Praze 1699; 3. Studnice sw. Mikuláše u Wysokého Meyta, w Hrad. 1722; — 4. Katolická aprostoprawda, w Praze 1749; 5. Popsánj chrámu sw. Kosmy a Damiana w Staré Boleslawi, w Praze 1839; a 46 giných vlastenských knížek, s částkau inauguračnjch sad a přiležitostnjch básnj; — čestný aud, p. *Cyrill Napp*, prelát w Brně, V. djlů 3. 4. a 5tý swazek morawské topografie od Gitjho Wolného, w Brně 1840; — p. M. Dr. *Wáclaw Staněk*, swůg »Krátký přehled leboslowj,« w Praze 1840; — p. C. C. *Mrongovius*, kazatel a lektor řeči polské w Dánsku, swé »Słowo Xenofonta o wyprawie wojennej Cyrusa,« w Gdanskú 1837.

4. *Pro sbjrkú rukopisů, listin, map a rytin*: čestný aud, p. prof. *Hackel*, starý pñán: Prahy od r. 1741; — čestný aud, p. *Adam Rošicizewski z Rošicizewa*, Podpisy i wzory pism slavných w Polsce osob z XV wieku do našich časów, Lwow 1840, swazky 2; — činný aud, p. Dr. *Josef Jungmann*, rytíř c. k. řádu Leopoldowa a c. k. prefekt akademického gymnasium w Praze: Wenceslai Rosa Thesaurus linguae boemicae quadripartitus (autograf); — p. *Karel hrabě Klenowský*, 3 od něho w mēdi ryté obrázky; — činný aud, Geho Excellencj *Karol hrabě Chotek z Chotkowa a Wognjna*, neywyšj purkrabj králowstwj českého, čtvero oddělenj zeměznanské mapy králowstwj saského a hranicujecjch zemj, obsahujecj djlj Litoměřického krage a Žateckého, wydané od Karla Bedricha Neumanna; — přispjvající aud, p. *Ludwjk rytíř Adelshofen*, několikero obrazů; — po výborowém audu, nebož. p. *Max. Millaurowi*, přepis gedné listiny krále Zikmunda od r. 1422; — p. *Marco Berra*, obchodnj s uměleckými věcmi a s musikaliemi w Baze: u něho wydaný atlas celé země, w Praze 1839.

5. *Pro sbjrkú pečeti*: přispjvající aud, p. *Ludwjk rytíř Adelshofen*, 3 šlechtické na kameni ryté pečeti a 48 pečejtjch odtisků.

6. *Pro sbjrkú mincí*: výborový aud, p. *Jos. Math. hrabě Thun*, starobylau měděnau minci řjmskau c. Konstantina, nalezenau na lewém břehu Wltawy při kopánj základu k řetězowému mostu w Praze; — p. *F. Wawřinec Warty*, professor w Mladé Boleslawi, 5 měděnjch mincí z francauské rewoluce; — p. *Alex. Jos. Fayerer*, doktor lékařstwj, stjbrnau medaili Jáchimskodolskau, pak 3 wětšj a 3 menšj mince stjbrné; — p. *Michal Kotler*, obchodnj s drahými kameny w Turnowě: stjbrný rubl, ražený na památku bitwy u Borodina, malau stjbrnau minci hollandskau a měděnau minci švédskau; — p. *Antonjn Pösel*, katecheta akademického gymnasium w Praze, stjbrnau minci arciknjžete Zikmunda Tyrolského z 15. stolej; — panna *Barbora Ju-*

rainowa, 7 historických medailí cizích; — přispívající aud, p. *L. rytíř Adelschöfen*, 22 malých stříbrných a 25 měděných mincí; — p. *Ant. Laudil*, sakristian u sv. Mikuláše na Malé straně v Praze, 6 malých stříbrných a 4 malé měděné mince.

7. Pro sbírku starobylostí: p. rytíř *Brechler*, 2 kroužky nalezené v starobylém skalním hrobě u Let, podobné těm, kteréž v hrobách u Panenské a u Kopidlna nalezeny byly.

Do pokladnice českého Museum, přijmým Matice české, dali v měsících Červenci, Srpnu a Zářj 1840:

Geho císařská Výsost neygasnějš Arciwévoda FRANTIŠEK KAREL darem 100 zl.

Pan p. t. *Josef Wlasák*, posluchač bohoslovj v Buděgovicích, 5 zl. — pan *Antonjn Wiesner*, kaplan v Plzni, 5 zl. — p. *Jos. Dobier*, kaplan v Sutomě, 5 zl. — p. *Wácl. Wondra*, kaplan v Peruci, 5 zl. — pan *Jos. Wagner*, Med. Dr. direktor nemocnice pro cizj ve Warjch Karlových, 10 zl.

Redaktor: *Pawel Josef Šafarjk.*

Č A S O P I S
ČESKÉHO MUSEUM.

ČTRNÁCTÝ ROČNÍK.

SWAZEK ČTVRTÝ.

W PRAZE,
NÁKLADEM ČESKÉHO MUSEUM.
1840.

111 700 11 0

2011 11 0 000 111 0

111 700 11 0

Tisk a papír synův Bohumila Házg.

I.

M é p r o c h á z k y.

Od F. Schage.

Giž vstupujeme z města
W přirody slavný chrám,
Milá nás vítá cesta
A blaho kyne nám.
Tu doly w tiché kráse,
Tam lesů nádhera,
Zde gasné rozstjrá se
Zrnadlo gezera.
O lásky slastech zpjvá
We wonném rauchu mág;
Wětérek sladce dýše,
Milostně šumj háj.
Zaplesey ducha lidský,
Zde o své slávě wjš,
Milostné této hudbě
Přirody rozumjš.
Když dutým hlukem duge
Wichr po moři diwém,
Když w slávě prozwukuge
Hrom temný w mračnu síwém,
Když s wrchů dolů hřměgj
Welebné wodopády
A hvězd nebeských zněgj
Nad tebau myriady;
Tu plesey ducha lidský,
Tu o své slávě wjš,
Ty strašné této hudbě
Přirody rozumjš.

Kdo pak as tanto cestíčkau
 Tak zwolna sem přicházj,
 To synek bude s matičkau,
 Ona ho doprovázj.

Ona mu geště naposled
 Uzljček chudý nese,
 A ubožátkům bolestná
 Se slza w oku třese.

Syn wěrnau w ruce nesa hůl,
 Stawj se neustále;
 Ach od drahého domowa
 Nechtěgj nohy dále.

Chtěgj si geště powjdat,
 A pláč gim slova dusj;
 Giž přicházegj ke kapli
 A tu se laučit musj.

Wiz gak mu chudá rodička
 Celuge bledé ljce;
 Snad giž ubohá neuzřj
 Miláčka swého wjce.

Bolestně si ho obgjmá,
 Bolestně se s njm laučj,
 Boha mu klade na srdce,
 Bohu ho odporaučj.

Hladj mu wlasj naposled,
 Swatý mn křjžek dělá,
 Ach s njm do swěta odcházj
 Utěcha gegj celá.

A synek uslzenau twář
 Ku prsům matky wine,
 On wj, že ho tak milowat
 Nebude srdce giné.

Rozloučej se a cestuge
 Ubohý w slzích dále,
 Po své se drahé odchýně
 Ohlžj neustále.

Tu kyne otcowský mu sad,
 Tam hág se naň usmívá,
 A celá tichá kragina
 Se bolně na něj dývá.

Tu na té stráni zelené
 S družinau kwjtká hledal,
 Tam po té lauce běhával,
 Tam pod tjm stromem sedal.

Wy drahé háge otcowské,
 S vámi se rozžehnávám,
 A ty chalaupko naše tam
 Smutné ti s Bohem dávám!

S Bohem wy milj druhové,
 Dobře se tady měgte,
 Když w světě budu blaudit sám,
 Na mě si wzpomjneyte.

Giž chudák dále cestuge,
 Stawj se neustále,
 Wždyť od drahého domowa
 Nechtěj nohy dále.

Ohlžj se a posjlá
 Poslednj pozdrawenj,
 A giž tam zmizel za lesem,
 Giž ho wjc widět nenj.

O dnowé šťastnj, dnowé slasti,
 Wy věčně krásné hodiny,
 Gež žige děcko w drahé vlasti,
 W tichu své milé dědiny.

Tam let dětiných zlaté ráno
 W radostech plyne newinných,
 Tam ode všech ge milováno
 U prostřed druhů mlených.

W loktech ho matka ukoljba,
 Když po hrách spánek kyne mu,
 Ráno milánka ze sna zljba
 Ku radovánj novému.
 Slasti nad slasti gsau mu dapé,
 Kolem něho twáře milované.

Oteu mých chudých obydljčko drahé,
 Žehnám tě okem slzawým,
 Ty býwala gsi rágem mým,
 Kolébko sprostá, sjdlo moge blahé.

Wy okénka djetí přespanilá,
 Na něž sem wesele často wyskakowal,
 Ty na stěnách obrazů rado milá,
 Pě njž sem častokrát ručinky wztahowal,
 Ty strope milý, a wy stěny známé,
 Proč na wás všickni bolně wzpomjname?

Drahé památky, utěšenj snowé,
 Prwnjho ráge krásnj obrazowé,
 Proč mjgj tak brzy blahosti wašj čas?
 Z ráge musjme pryč, rág newrátj se zas.

Wšak kyne dále nám procházka přelibá,
 Milostné wjtá nás odevšad překwapenj;
 W tisjcerych barwách kolem se všechno měnj,
 A w zlatých obilj se wlnách koljba.
 Tu růže, zarděná, s autlými pawpáky,
 Co máteř mládístwa se awými děťaty,
 Ctná gara milenka w swé krásce kraluge,
 Zefyr wonnodechá gj nádra celuge.

Wyzlacenú barwau tamto wyšperkowán,
 Nese panský hlavu honosný tulipán.
 Tam widjm si jacint s wětérky libě hrát,
 Při něm se honosj panský katarín.
 A w kwětu nádhorném přewzácnost stoletá,
 Bohatýrské zas tam aloc rozkwěta,

Wšak Muso wstaň!

Tamto se klaň!

Wiz sprostý koť, wiz sprostý kwět,

W něm spásu našel celý swět.

Sláwa a sláwa ti,

Chci dare nebes

Djky ti wzdáwati.

Rostline blahá,

Ty tichá krásó,

Chudoby spáso,

Přistěhowanko

Ewropě drahá.

Wesel se, plešey,

Ty manno swatá,

Bjda tě žehná

Twým blahem gatá.

Sláwa ti, sláwa,

Poswěť tě nebe,

Po vlastech šjřech

Rozmnožiž tebe!

Zwěčnělý Drake!

Budiž twé gméno

Po swětě šjřém

Wždy oslaweno.

Sláwa ti, sláwa,

Djky ti wřelá,

W tobě ctj lidstwo.

Zachowatele!

Spásus přinesal

Potomstwu swému

Pokog nebeský
Buď duchu twému!

Ai tamto někdo odpovídá,
Snaď teprw držj poledne,
Wětérek chladem ho owjvá
We stjnu ljpy subředné,
Rolnjak to ge s weselau chasau,
Od těžké práce unawen,
A wolky dané ze ghia wen
Se před njm w tučné trávě pasau.
Tam propuštěný na swobodu
Ubjhá konjk mezi ně,
A chladnau bugně brodě woda
Wykračuge si wznešeně.
We zlatě obilj se wlnj.
A zelená se luh i sad,
A požehnánjm odewšad
Prawice Páně role plnj.

Blažený, kdo na wenku,
Wzdálen od newole,
W práci sladké wadělává
Swé dědičné role.
Když wětérky rozešle
Wúkol libá Wesna,
Gitro ode zlatých hor
Budj wjsku se sna.
W operlených háginách
Zpěw se zpěwem střjdá,
Štěbetawá pěnkawa
Kosům odpowjda.
A spěwný skřiwánkú sbor
K obloze se wznášj.
Pánu nebes slawnému
Chwalozpěw přinášj.

Z vody pára powstává
 Obět milá gemu,
 Zwonek k sláwě geho zve,
 Wolá k tworstwu všemu.
 Trauby mutnetsmá zwak
 Zve ku pastvě stáda,
 K práci čeled' pospýchá
 Wšechna mileráda.
 Starostliwý hospodár
 Nemá doma stánj,
 K práci deanj pomocné
 Wolky popohánj.
 A na poli sem a tam
 Stará se a snažj,
 A w práci žně přehogné
 Naděge ho blažj.
 Když pak w tichu slawném se
 Wečer k zemi sklánj,
 A zwoneček welebně
 Wolá ku klekánj,
 Tu otec starostliwý
 Práce w poli nechá,
 Domu k odpočinutj
 Ke swým drahým spěchá.
 A tu mu májč lož
 Krása geho dětj,
 Wšickni ho obklopj;
 I mály synáček,
 Ten geho miláček,
 Hned se k němu wing,
 Za ruce ho chopj,
 K sobě si ho shýhá
 A tatjčka ljhá.
 Tatjček k wečeři
 Wesele si sedne,
 Kolem něho djtek

Twáře přeahledné.
 Ptá se na ně matky,
 A ona ge chválí,
 A ta ge howor
 A ples neastály.
 A on giń podává,
 Se všemi zahrává,
 Nad všemi se těšj.
 Wždyť on ge celý den
 We swé mysli chowal,
 Pro ně, duše drahé,
 Pro ně pracowal
 A pro ně mu práce
 Wesele mine
 A w radosti samé
 Žitj geho plyne.
 Rolnjku, tys štěstj
 Porozuměl swému,
 An tě láska wjže
 K wenku rozmilému.
 Blažený's, že srdce twé
 Přírodu miluge;
 Ona se swým otitelům.
 Hogně odměňuje;
 Kýž ti w lásce wěrné
 S dušj tichau, prostau
 Ku radosti dlouhé
 Mladátka twá rostau.
 A kýž požehnánj Božj
 Malý stateček ti množj.
 Nowý wýgew otwírá
 Nám se tu na bljaku,
 Před wětry ochráněnu
 Spatřugeme wjsku.
 S dworečkami po rúanu

Ležj chudé chýšky,
 Mezi nimi kostel se
 Wypíná do výšky,
 A pod trawau wysokau
 Kolem, Páně stánku,
 Wesnišané w posledním
 Spočjwagi spánku.
 Tam here se ke hrobům
 Někde smutným krokem
 Malinká to žebračka.
 Služčeným okem
 Tam ta, co gi zrodila,
 Ležj w chladném hrobě,
 Tam si gde postěžowat
 Opuštěné robě.
 Děti w domách otcowských
 O brách genom wědj,
 Ona na swět ubíhá
 Gen skrz sítě hledj.
 Negsau usta, kteréby
 Malau celowaly,
 Lokty gsau giž studené,
 Co gi objímaly.
 Nemá ani přjtele,
 Swět gs prázden pro ni,
 A sirotka zizinec
 Ode dweřj hnoj.
 Žiwot gi neposkytne
 Spad radosti žádne,
 Lépe wedlé rodičky
 Ležet w zemi chladné.
 Ai přes hroby vážný stařeček,
 Welebně se ku sirotku blížj,
 A we krásném srdce pohnutj
 Lásky okem na děcko pohlížj.
 A sklánj se k němu laskawě

Slzu s oka bolestnau mu stírá,
 A kynu mu k gasným nebesům,
 Srdce geho naděgi otvírá!
 Na ubledlém lici sirotka
 Křjsj dáwno zalé usmjwánj,
 A chtě na vždy geho otcem být,
 S láskau plnj swaté powolánj:
 Kněz to ge, on k životu nowému
 Wšechny duše této wjsky křestil,
 Wšechny posilňowal we wjře,
 Wšechny pro budouc j vlasti pěstil,
 On rodičům gegich posilu
 Na poslednj smutnau cestu dával,
 A všem drahým gegich zemřelým
 On poslednj lůžka požehňawal.
 Gako otec wládne mezi nimi,
 Gako dobrý pastýř stáda swého,
 Proto upřjmně ge milowán
 Ode stáda cirkwj swěřeného.
 O přeswaté kněze powolánj!
 Hlásat lidu swatau Krista wjru,
 Swoge bratry k nebi sblížowat,
 Lásce swaté učit ge a mjrj,
 Býti gegich příkladem a rádce,
 Hogit bolnau srdce každau ránu,
 W potřebách být gegich těšitelem,
 Znát swé owce a být od nich znánu,
 S nimi plakat, s nimi se weselit,
 Gegich otcem starostliwým býti,
 W lásce gegich život dokonat,
 A w paměti gegich wěčně žiti!

II.

C. Cornelia Tacita

spis

o sjdlech a mrawech národů Germanských.

Přeložen

od Karla Winařického.

I. Germania celá gest od kragin Galských, Raetských a Pannonských řekami Rénem a Dunagem, od Sarmatů a Dáků obapólnau hrúzau aneb horami oddělena. Ostatek dosahá k moři, zálivy široké a ostrowy nesmjrné obgimnagjcmu, odkud se wálkau nedáwno několiko národů a králů progewilo. Rén wynikage na nepřjatupném a přjkrém temeni Raetských Alp uchyluge se po malém záhybu na západ a s mořem sewerným se mjsj. Dunag na nenáhlé a mjrné wysočině Abnoby hory se prýštěge, mnoho kragin procházj, až pak šesti ramený do moře Černého padá; sedmé bařiny požjragj.

II. Paubé Germaný powážugi za půwodnj obywately, neamjšené přjchozjmi a pobudy cizokmennými, gešto ode dáwna kdežkoliwěk giných sjdel pohledáwali; nikoliw po zemi ale po moři přicházeli; a nad to nesmjrný a řekl bych skoro nehostinský oceán lodmi zřjda býwá od našj strany nawšěwowán. A kdožby se také kromě nebezpečenstw na hrozných a neznámých wodách z Asie, Afriky neb z Italie wydal do Germanie? do země nesljóné, newzdělané a neauhledné, lada ōj by vlastj byla. Pjaněmi starodáwnými, genž gediné u nich zastupugi památajeh letopisů, oslawugj Tuiska, boha za země pošlého, a syna geho Manna za předky a pradědy národu swého. Mannowi tré synů přjčtagj, dle kterýchžto gmen bydljci u

moře se Ingaevony, středozejnij Hermiony, ostatnj Istae-vony nazýwagj. Ginj ale, starowěkosti k wůli, geště wjce z boha poslých a po něm pogmenowaných národů: Marsů, Gambriwiů, Swewů a Vandalů wyčjtagj; gména to prawá a starodáwnj. Ostatně slowo Germanje nowé gest a ne-dáwnné přewzděnj; protože se, kdož prwnj přeseďse Rén Gally zahnali, gako nynj Tungři, tehďáž Germané gme-nowali, tak že se gmeňo to nikoli kmenoŏnj, alebrž ná-rodnj zponenáhla rozšjřilo, gežto drjwe dle wjtěze z bázně, pozděgi sami sobě wůbec Germany přezdjwali. I že byl u nich Herkules, powjdagj, a gdauce do boge, nade wšecky muže udatné geg zwelebugj.

III. Magj též takowé pjsně, gegieňto přednášenjm srdce rozpalugj, což barritum nazýwagj. Zpěwem rovněž wýsledek boge nastawagjeho wěštj; gednak strachy na-háněgj, aneb sami se chwěgj, gakkoli zahlučel bog: i ne-zdá se to býti hlasů gako spjše udatnosti sauzwuk. Ney-wjce libugj sobě zwuky pronikawé, a hlahoł zaražený; pročez nastawugj šjty před ústa, aby se plněgi a různěgi rozléhal odražený hlas. Někteřj myslj, že také Ulysses za swým dlouhým a bágečným blauzeným až na moře to zanesen, do kragin Germanských přišel, a že Asciburg, město na břehu Rénském, podnes obydléné, založil a po-gmenowal; ano na tomže mjstě že nalezena prý ondy také obětnice Ulyssowi zaswěcena, a přezděna gmenem otce Laerty; a že i na pomezj Germanie a Raetie po-majků a náhrobků s wyrytými pjsmeny Řeckými posawěd stáwá; čehož gá ani důwody ztwrzowati a wywračetí ne-hodlám; každý dle nadánj swého přilož aneb odegmí toma wjru.

IV. Sám ale přistupugi k domněnj těch, kdož národy Germanské za nesmjšené s plameny ginými, totiž za vlastnj, přegné a toliko, samým sobě podobné pokládagj. Pročez i powaha gegich tělesná, ačkoli při takowém lidu mpoš-twřj, wšem stegná: diwé modré oči, hnědé wlasj, wysoká těla, a gen ku bogi spůsobila, ku práci a k dju nestegná

chut; nejméně žízeň a horko, zimu však a hlad pod tjem nebes pasem snášeti umj.

V. Půda všady siec rozličná, wšbec ale gast lesnatá a bařinatá, na straně ke Galii mokrá, k Noriku a Bannu mí wětru wjce podrobena; na obilj dosti úrodná, stromů owocnjoh nesnášj; dobytek plodj, drubw však newysočtého; skoty negsau znamenité a gen krátkonohý, hůgustě gteň ale chowágj; toť gegich gedíné a neymilegájj bohatstwjj. Stříbral a zlata, newjm, zdali gim přjzníwjj anebo hněwnjj bohové oděpřali; gístiti ale neoboi, žebj Germanie rudý stříbrné anebo zlaté pechowala; neb kdož to wyskaumal? Netaujj tam hrubě po takowém zbožj a nábytku; gežto widěti u nich nádob stříbrných, wyslaněm a knjžatům gegich darowaných w newálnosti takowé, gakoby hljnéné byly. Blížj nám owšem za přjčiasu obchodu kupeckého cenu zlata i stříbra zmagj a penjze gístého rázu od nás rádi přjgjmágj; zadněgájj posud po starodáwnu zbožj naprasto wyměňágj. Penjze berau staré a dáwno známé, propilowané a známkowané. I hledj raděgi dostáwati stříbra nežli zlata, beze wěj ale zanjoenosti mysli, a gen proto, že za penjze stříbrné wěci drobné a skrowné snadněgi se kupowati dagj.

VI. Ani železa nemagj nazbyt, gak sě to ze spůsobu zbraně gegich podobá; málo kteřj mjwágj meč anebo kopj delšj; oštěpy, genž u nich slowau framě (franca), nosj s okowaným auzkým a krátkým, ale tak ostrým a spůsobilým, že tanže zbranj, gak potřeba káže, z hljaka i z daleka bogugj. Gendci šjtem a oštěpem se spokogugj; pěšj pauštěgj šjpy, a těch každý zásobu má, a gimí na dálku nesmjrtnuu házegj, mazj aneho lehkým gen krznem oděnj; ani skwostnosti ani chlauby u nich; gen šjty znamenagj barwami obljběnými; málokdo mjwě brněnj, ledwa geden a druhy přilbici anebo helm. Koně, ani postawan ani rychlostj znamenitj, w proměnách gjzdy na spůsob našich negsau wycwičeni; gen přjmo aneho na prawo učyljmi autok činjwágj a w kole spogéném, takěe nikdo

poslednj nebywá. Wúbec podobno, že u pětjoh wětš sja; s nimi smjšeni harcugj, ano hbitá pěchota gegich i k pútce gezdecké gest welmi spúsobilá a přjhadná; proč wybrawše gi ze wj mládeže do šiku přednjho stawj. Určcu i počet: setnina z každé župy. Swogi se ka swým powoláwagj; za čest a chwála pokládáno, kde neydržwe doplněn počet. Šiky do hran stawj. Ustapowati z mjata k opětnému postupowánj spjše za ohmýal než za bázeš powážugj. Těla swých w pochybných také bitwách odnášegj. Šjt zanechati za neywětšj háněš pokládagj; shanobený ani k obřadům poswátným ani do sněmu chodiš nesmj; ano mnozj wyšedš z boga osidlem ukrátili hanu swau.

VII. Krále z urozenstwa, wogwody z počtu udatých wój. Králů moc něj neobmezená ani libowolná. Wogwody ustanowugj wjce pro přjklad než pro poručenstwj; ochotně a zřegmo chodj před šikem, podiwenj sobě za sluhugj. Ostatně pótrestati někoho, swázati anebo bjti dowoleno gen kněžjm, a to nikoli za pokutu, aniže z wúle wúdcowy, ale gako na welenj boha, gegž bogugjcjm přjtomného byti wěj. Obrazy také a přaporce gakési ze swatých hágů wzaté do boga nosj. Hlawnjm ale podnětem k udatenstwj gest, že pluky a setniny nečinjwá náhoda, ani sehnaná odkudkoli sběř, alebrž rodiny a přjbuzenstwa, a že na bljzku slyšeti bédowánj žen a kwjlenj děj. Tyto zástawy býwagj každému neyswětěgějmi swědky a neywzácněgějmi chwašiteli. K matkám a ženám donášegj rány, a tyto se gich ani počjtati ani wysšáwati neděš. Pokrm i pobjdy bogugjcjm přinášegj.

VIII. Paměti hodno, že mnohé pochybné a ku porážce nachýlené boga ženy napravily stálostj proseb, nastawenj prsau, a poukazowánjm na přjštj porobu, kteréž se za přjčinau žen swých mnohem wjce hrozj. Proč přjwěgji býwagj zaručeny onyno obce, kterým se také djwky urozené do zástawy ukládagj; neb ge za coš swatého a mandrého powážugj, a neopomjgegj také

bráti s nimi potaz, aniž pak rady gegich zamitagj. Widěli gsme za zbožnělého Vespasiana Weledu, dluho u mnohých za cosi božského považowanau. Anobřz ondy Aurinii a mnoho giných ctili, a to nikoli z pochlebenstw, nečinjce ge bohyněmi.

IX. Ze všech bohů neywyše Merkuria ctj, gešto mu w gisté dni lidř také obětowati za powinnost magj. Herkula a Marsa zasvěcenými zwjřaty krotj. Částka Svevů Isidě obětuge. Přjčiny o původu té cizj swatoslužby nebylo mi lze se doptati: toliko přjznak na spůsob loďky utwořený sauditi dozwoluge, že tato swátost odginud přivezena. Ostatně z welebnosti nebešťanů saudj, že se bohowé ani stěnami sewřiti ani k gakékoli twárnosti lidské připodobniti nedagj. Luhy a hága zaswęcugj a gmenem bohů nazýwagj ono tagenstw, které pauhau wěrau tam widj.

X. Wěšteg a losů co neybedliwěgi šetřj. Losowanj sprosté w obyčegi magj: wětwičku s owocného stromu usečenau na raubky rozřezáwagj, a wšeligak ge poznamenawše maně na bjlé raucho rozhodj; potom kněz, týká-li se rada obce, ginak w domácnosti otec čelednj, pokloniw se bohům a k obloze pohlednuw třikráte každý kausek zdvihá a podlé wraubků wykládá. Gsauli nepřjzniwé, neradj se o té věci w onen den: gsauli dobré, tedy se geště porada ptakopraveů požaduge. I znagj tam rovněž potazy bráti ze zpěwu a z letu ptactwa. Wlastnjm ale obyčegem zpytugj ti lidé také přezwědy a radu koňstwa. W hágch a luzjch oněch weřegně se chowagj broni, nezneuctěnj pracj wšednj; těch do swatého wozu zapřáhše kněz a král. anebo knjže doprówázegj, řičenj a frkánj pozorugjce. Žádná giná wěštba nezjskala si wětj důwěry negen u lidu, ale také u šlechty a kněžj. Tito se za služebnjky bohůw, onino za spoluzwěsty pokládagj. I giným geště wěštby způsobem zkaumagj konec těžkých bogů. Z národu toho, s kterým práwě wálku wedau, zagjmagj kohokoli a gakýmkoli způsobem a welj gemu potýkati se

s kraganem gegich k tomu wywoleným, každému vlastnj zbranj. Wjtězstwj toho neb onoho za wěštbu přigjmagj.

XI. O menšjch wěcech wládykové se radj; o wětšjch wšickni wůbec, ale tak, že i o tom, co lid rozsuzuge, wládykové gednagj. Scházegj se, nepřihodj-li se nic nenadálého, w gisté dni na now měsjece anebo w auplnku; neb čas ten pokládagj za neypřjhodněgšj k obecnjmu gednánj. Než nepočjtagj dnů, gako my, ale nocj: tehďáž se ustanowugj, tehďáž umlawugj; zdát se gim nocj počjnati den. W tom ale patrná wada swobodomyšlnosti gegich, že se nescházegj nagednau, gak nařjzeno, ale mine den druhj i třetj prodléwánjm přicházegjcejch. Po hromadě, gak libo, zasedagj ozbrojeni. Mlčenj rozkazugj kněžj, gimžto přináležj tehďáž i práwo ku trestánj. Potom král anebo wládka každý dle stáří, dle urozenj, dle sláwy wogenské a dle wýmluwnosti swé se přimlawá, wjce gako rádce než gako welitel. Neljbiloli se zdánj, reptánjm zamjtagj: zaljbiloli se, branj potřásagj. Neyslawněgšj swolowánj gest pochwala zbranj.

XII. U sněmu lze také poháněti před soud a státi o žiwot. Rozdjlnáť poprawa dle prowněnj; zrádce a zběhy na stromy wěsegj; šbabělé, nestatečné a mrzké lidi w bahna a močály uwrhugjce, pod pletiwem utopugj. Rozdjł w utracowánj směřuge k tomu, aby se nešlechetnosti zgewně, hanebnosti skrytě trestaly. A však i pro menšj wýstupky gsau pokuty wyměfeny; počtem konj a dobytkem odsauzenj se vyplácej. Část pokuty králi neb obci, část ukřjwděnému, anebo geho přjbuzným přirčena býwá. Na těchto sněmjeh zwoleni býwagj také župané, kteřj po kragjch a wsjch pře rozsuzũgj. Gednomu každému z nich sto kmetů z lidu se přidává pro potaz a důstogenstwj.

XIII. Gak o weřegných tak o saukromých wěcech gednagj we zbroji. Zbraň nositi však nesmj nikdo dřjwe, až obec geg za hodného uzná. Na sněmu pak buď wogwoda, neb otec, aneb ugeg šjtjem a branj (framea) ginocha ozdobuge. Braň u nich togau a prwnj poctau go-

náků: před tjm podobagj se čeledjnům, od té doby občanům. Wáženo urozenstwj i zásluha předků. Důstogenstwj wogwodské i mladjkům udělugj, k ostatnjm silnějšjm a džjwe zkušěným ge připogugjce: i newidj se tjm kmeti býti zahanbeni. Komonstwo rovněž má swé stupně podlé uznánj toho, gehož prowážegj. Kmetowé (comites) dychtj welmi po prwnjm mjstě u wogwody: a wogwodowé po neywětšjm množstwju statného komonstwa, počjtagjce sobě k sláwě a mocnosti, welikým wybraných gonáků stále obkljčenu býti zástupem; w pokogi to čest, we wálce obrana. A negen u kraganů, ale i w sausednjch kraginách na slowo se běře, kdož počtem a statečností komonstwa nad giné předčj, gežto se takowj k wyslanstwjm požadugj a na auřady powyšugj, a skoro gen slowutnostj swau wálky ukončugj.

XIV. Přišlo-li k bitvě, neslušno wogwodowi udatnostj býti přemoženu, neslušno komonstwu newyrownati se udatností wogwodowé; nectao dokonce a hanebno po celý wěk zdrawému wygiti z boge bez wogwody. Bránit a chrániti geg, a swé činy udatné gemu k sláwě přičjtati, přjsahau zwlášť se zawazugj. Wogwoda o wjtězstwju boguge, komonstwo o wogwodu. Trwá-li gim we vlasti dlauho mjr a pokog, ubjrá se mnoho čackých ginochů dobrowolně k těm národům, kteřj práwě wálku wedau; pokog nenj wděk tomu lidu; snadněgi lze také proslawiti se w nebezpečenstwju a wydržowati komonstwo násiljm a wálkau. Požadugjt od wogwodowy štědrosti buď onoho koně bogowného, aneb onu krwj zbrocenau a wjtěznau braň. Za službu berau toliko strawu a oděnj, neskwostné sice, ale dostatečné. Zásobu ku štědrosti poskytugj wálky a laupeže. I nedagj se tak snadno wybjdňauti ku wzdělawánj rolj a k dočekánj žnj, než ku drážďěnj nepřátel a k zjskánj gjzew; za zdlauhawé a ničemné zdá se gim nabýwati to potem, co se krwj dobyti dá.

XV. Negsauli w poli, málo se zabýwagj honbau, oddáni zahálce a kwasům. Neyudatnějšj a neybogownějšj

z nich ničeho nedělage, přepaušťj spráwu statku, čeledi a polj ženám a starcům, anebo komukoli neyslabšjmu z rodiny; sám lenošj. Podiwný to odpor w powaze, gežto titěž lidé zahálku milugj a pokoge předce nenáwidj. Z obyčege přinášegj obce (civitates) dobrowolné dary wogwodám, buď dobytek anebo obilj, což tito za úctu berau a na potřeby vynakládagj. Nade wše milé gim gsau dary sausednjch národů, pokudž se neposjlagj saukromj, alebrž weřegně: výborné koně, wzácné zbraně, pochwy, zlaté řetězy. I peněz brátj gsme gich naučili.

XVI. Známo wůbec, že národowé Germanšťj neobýwagj w městech, ani netrpj přjbytků s sebau spogených. Bydlj na různu oddělenj, gak libo komu, u pramene, w poli anebo w hági. Wsi zakládagjce, nespogugj, gako my, stawenj gedno s druhým; každý kolem chyše swé má prostoru; opatřugj se tak před ohněm, anebo lépe stawěti neumj. Ani tesané kamenj ani cihly u nich negsau w obyčegi; stawiwu wůbec gest hrubé, neuhlazené, nehezké. Gen některé stěny bedliwěgi omazáwagj hljnuu tak čistau a skwělau, že se malované aneb obarwené zdagj. Pod zemj wykopáwagj sobě sklepy; nad ně kladau sjlu hnoge, w nich autočiště magj w zimě a skryš na obilj; takowé lochy zmjrňugj tuhotu mrazů. Přjženeli se nepřjtel, plenjwá co widj; skryšj zakopaných buď nepoznává, anebo se, hledage gich, omeškává.

XVII. Odjwagj se wůbec haunj, giž sponkau aneb z nedostatku té kůstkau zapjnagj. Ostatně neoděni celé dni na peci anebo při ohni tráwjwagj. Bohatěgšj oděwem se rozeznáwagj, nikoli však wolným, gako Sarmaté a Partowé, ale těsným a ke všem audům přiléhagjcem. Blížšj nám poříčané na oděw wjce, zadněgšj méně dbagj za nedostatkem obchodu. Nosj také zwjřecj kožešiny. S wybrané zwěře stahugj kože a do nich wešjwagj kausky ze srstj šelem, kterých zadnj ocean a moře neznámé plodj. Ženské se skoro gako mužšťj nosj, kromě že se ženy častěgi lněnými šaty odjwagj a ge na čerweno barwj. Částka

swrchnjho oděwu nekončj se w rukáwy, tak že paže a lokty gsau holé; nadprsj rowněž nebywá zahaleno.

XVIII. Přjsná tam manželstwa; nad ně u nich není mrawu chwalitebnějšjho; neb skoro gedinj ze wšech pronárodů (barbarorum) spokogugj se gedinau chotj, kromě málokterých, genž nikoli pro rozkoš ale pro wzácnost wjce žen pbgjmagj. Wěna nepřinášj newěsta ženichowi, ale ženich newěstě. Přjtomnj rodiče a přjbuznj zkaumagj dary; nehledáno darů k ukogenj marnosti ženské, ani takowých, gakými by se nowě wdaná wystrogila, ale kráwy, koně s uzdau, a štjt s branj a s mečem. Za ty dary se odewzdává choť; a ta wzágemně manželu zbrog něgakau přinášj. Manželstwj za sňatek welebný, za tagemstwj bohy manželskými zasvěcené považugj. Aby se ale žena nedomnjwala býti prosta cnostj a přjhod wálečných, napomenuta býwá hned na počátku swatebnjch obřadů, že nastává gj aučastenstwj w prácech i nehodách; w mjru i wálce podrobena že bude strastem i odwahám; na to že spatý skot, na to ustrogený kůň, na to zbrog darovaná že ukazuge, na společné žiwobyťj, na společné zahynutj; že se wdává neporušena, hodna synů, kteřjby opět newěsty brali a wnuky gj někdy odewzdali.

XIX. Tak ochráněn stud; gednánj gegich nenj porušeno wnadami diwadel, ani wábenjm při hostinách. Tagného dopisowánj neznagj muži ani ženy. Welmi řjdká býwagj w tomto lidnatém národu cizoložstwa, které hned potrestati manželu wolno. U přjtomnosti přjbuzných ustřihuge manžel cizoložnici wlasy, a swlečenau vyhánj gj z domu a bitjm stjhá přes celau wes. I která djwka zadala stud, milosti nenalezá. Takowá buď sljčná, mladá, bohatá, newdá se nikdy. Neb tam se nikdo nad neřestj neusmjwá; swáděti ani swedenu býti tam neslowe zwyk. Geště přjsnějšj gsau obce, we kterých panny gen gednau za muže se wdáti naděgi magj. S tjm slibem chotě be-
rau, gakoby gedno tělo, gedna duše byly, aby ani nepomyslily ani netaužily déle žiwu býti, aby newlastně chotě,

ale manželstwo milowaly. Určiti sobě počet dětj, anebo někoho z přjbuzenstwa sprowaditi ze swěta, za nepravost magj. Ano wjce tam dobrých mrawů než ginde dobrých zákonů.

XX. W každém domě děti w nahotě a špně takowych audů, takowych těl, gakým se diwjme, nabywagj. Swě každá matka kogj; služkám a kogným gich neswěrugi. Pána po nigakém měkōjm wychowánj od pacholka nerozeznáš. Mezi dobyt看m na stegně půdě wyrůstagj, až oddělj wěk urozených a udatenstwj gich oslawj. Ginoši se pozdě ženj; proto dospělost gegich nenj wyhýralá. Djwky také nespěchagj, stegně stárjm, podobné výškau, rowné sjlau se wdawagj. Děti sjlu rodičů dědj. Syny sester ugcům gak otcům gsau mili; za swětěgšj a užj pokládá se wůbec tento swazek pokrewenstwa, a proto ge neyraděgi wybjragj do zástawy, aby srdce rodin pewněgi a na déle sobě zawázali. Dědici a nástupnjci po rodičjch gsau děti i bez porjzenj. Negsauli děti na žiwě, nastupugj statek bratři, streyci, ugcowé. Čjm wjce kdo má přátel a přjbuzných, tjm utěšeněgšj gehu stárj. Bezdětnj nebywagj wázení.

XXI. Přjzeň i zástj po otcí a po přjbuzných bezděky přecházj na dědice. Smjřiti se ale dawagj; i wražda vyplácj se gistým počtem dobytka. Náhradu přijmá celý rod. Prospěšno to celé obci; protože nebezpečněgšj gsau nepřátelstwa w zemjch swobodných. Hodům a hostinám žádný giný národ nárůžiwěgi se neoddává. Žeby kdo člowěka kohokoli nepustil pode střechu, neslýcháno; za přjhadau častuge se každý gjdlem připraweným. Odcházegjegjho doprowázj hospodář k neyblížšjmu na cestě sausedu; neopowěděni do přjbytku wstupugj, a s rownau wljdnostj bez rozdjlu přigati bywagj. Známý i neznámý stegněho práwa k hostinstwj požjwá. Na odchodě cokoli sobě wyžádaš, dagj tobě: obapolně něco si wyžádati wolno. Mili gsau gím darowé: poskytnutj však se newyčjtagj; přigatj dplatě nezawazugj. Spůsohy hostinské gsau přjgenné.

XXII. Procjtnuwše ze spanj, které wždy skoro do dne prodlužuj, mygj se obyčegně wlažnau wodau, gežto u nich zima déle trwá. Po umytj snjdagj; každý má swau oddělenau stolicí a swůg stolek. Potom se k gednánj a někdy opět k hodowánj ubjragj ozbrojeni. Den a noc tráwiti pitjm nepokládagj za neslušné. Časté, gak mezi opilými wůbec, wznikagj u nich rozepře; ty se však málokdy pauhými wádami, častěgi wražďau a ubitjm skončuj. Na hodech gednagj o smjrech s nepřátely, o spogenj sňatků, o zwolenj wogwodů, o mjrú a wálce, gakoby žádný giný čas lepšjch myšlének gim neposkytował, a srdce k welikým wěcem nepodněcował. Lid ani lstiwý ani auskočný, odkrývá podnes tagemstwj srdce swého wšady swobodně. Bez obalu swěřené zdánj druhého gitra gežtě znouwu zkaušegj, s dobrým ohledem na obogj čas; umlawagj se, když gim se přetwarowati nelze; úmluwu zawjragj, když se myliu giž nemohau.

XXIII. Pjwagj šťáwu z gečmene, neb z giného obilj na způsob wjna wywařenau. Pořičané také wjno kupugj. Gjďla tam sprostá: polnj owoce, čerstwá zwěřina aneb sýr. Neskwestně a bez pamlsek odbýwagj hlad: z ohledu jižně nepanuge stegná mjrnost. Kdo by gim podnapilým howěl a dával pjtí dokud by chtěli, zmohl by ge snadněgi neřestmi nežli zbranj.

XXIV. Gedíný znagj způsob diwadel, a wždy stegný při každě schůzce. Z kratochwje hoši se swlekau a skokem wrhagj mezi meče a nastawené braně. Cwičenjm takowým nabýwagj uměnj, uměnjm sláwy. Nečinj toho ze zisku ani z odplaty, ledaby rozkoš diwáků odważného wyraženj byla odměnau. Podiwno ale, že i při gednánj wážném a střizliwi w kostky hráwagj, a s takowau lho-stegnostj při wýhře a ztrátě, že kdo všechno giž byl prohrál, na poslednj hoz vlastnj swobodu a tělesenstwj sázj, a prohrageli, dobrowolně se w porobu dáwá; mladšj a silněgšj se třeba swázati a spautati dopauštj. Takowá býwá tam wě věci nepodobné zarytost; tu však oni wěrnostj

nazýwagj. Otroky tak nabyté gako zbožj prodawagj, aby se sprostili studu za takowé wjtězstwj.

XXV. Ostatnjch newolnjků neužjwagj, gako my, k wykázaným službám domácjm: ale každý má swúg přjbytek a swé ohniště. Pán gemu gako sedlákowi ukládá k odvodu něco obilj, dobytku neb oděwu: potud newolajk onomu poddán. Ostatnj djlo domácj zastává žena a děti. Zřjodka se stává, aby otroci biti, spautáni a pracj přemožení býwali. Ubij sice gich někdy, ale nikoli z trestu ani z ukrutnosti, ale z přenáhlenj a hněwu gako protiwnjků, což bez pokuty ostává. Na swobodu propuštěnj nebýwagj mnoho nad otroky postaweni; málokdy býwagj za něco wzácnějšhojw domě, w obci nikdy, kromě u těch národů, kterj magj králů; neb tam i nad swobodné a urozené postupugj: u giných ale propuštěnci neužjwagj práwa swobodnjků.

XXVI. S penězi těžiti a lichwu provozowati neznagj; té se spjše wystřjhagj, než kdyby byla zapowěděna. W role střdawě se všickni dle počtu dělňjků uwazugj, dle hodnotj ge dřjwe wespolek rozdělíwše. Snadno tam děliti, kde půdy dosti stává. Zwůry měnjwagj každoročně a geště gim zbýwá auhor. Nepřičiňugj se ale zároveň s aurodaui země a s nadbytem půdy, aby také štěpnice wysazowali, sady ohražowali a luka owlašowali. Gen sjmě swěřugj zemi. Ani rok nedělj na tolik částek, gako my. Co zima a garo a léto, wědj a slowa pro ně magj, podzimku ale neznagj, ani dle gměna, ani dle užitku.

XXVII. O slawný pohřeb nedbagj, gediné to zachowáwagj, že těla mužů slowutných gistým dřjwjw spalugj: na hranici dřew nekladau, šatstwo ani wěcj woňawých; braň toliko a některým i koně do ohně připogugj. Hrob zwýšugj tráwnjkem. Náhrobků wysokých a skwostných nenáwidj, gakoby zemřelým obtžné byly. Nářek a slze brzo, bolest a zármutek poznenáhla odkládagj. Oplakáwánj ženám, upamatowánj mužům slušj.

Toho gsme se wúbec o původu, mrawech a oby-

čegech Germanů dowěděli; nynj mi wyprawiti zbýwá obyčege a zřizenj zwláštnjch kmenů, pokudž se od sebe děl, a které kmeny Germanské do Gallie přešly.

XXVIII. Že někdy sjla Gallů mocnějšj býwala, ne-slawnějšj děgepisec, zbožnělý Julius, wyprawuge: tudž se podobá, že se i Gallowé někdy do Germanie přená-šeli. Čili překázela řeka kmenu sesjlenému, aby nepřecházel a se neosazowal na půdě neobogetné, žádnau prá-womocnostj tehďáž nerozdělené? Mezi Hercynským lesem a řekami Rénem a Mohanem osadili se druhdy Helveti, a za nimi Boji, oba kmenowé Gallštj. Trwá posud gméno Boiemi, a zgewuge starau památku mjsta geště po změně obywatelůw. Zdaliž ale Aravisci do Pannonie od Osů, kmene Germanského, aneb Osi od Araviských do Germa-nie přešli, určití se nedá; posud ale zachowali stegný gazyk, řizenj a obyčege. Owšem také při stegném nedo-statku i hognosti obogi pořičané podobných výhod i nehod aučastni býwali. Trewiři a Nerwiowé mnoho sobě na půwodu Germanském zakládaj, gakoby ge takowá sláwa pokřewenstwa od podoby a nečinnosti Gallů wy-gjmała. Na pořičj Rénském obýwaj nepochybňj kme-nowé Germanštj Wangioné, Triboci, Nemeti. Ubiowé stydj se sice za swůg půwod a na osadu Řjmskau powýšení raděgi se dle gmena zakladatele swého Agrippinskými nazýwaj; a však ondy sem se přestěhowali a na samém břehu Réna wykázala se jim sjdla na zkaušku wěrnosti, aby ge hágili, nikoliw ale aby sami strěženi byli.

XXIX. Wšech těchto kmenů udatenstwjm předcházegj Batawi. Obýwaj méně na pořičj, wjce však na ostrowě řeky Réna. Pocházegj z Catů; po zbauřenj domácjm z vlasti swé sem se přestěhowali, aby zde učiněni byli částkau řjše Řjmské. Zachowáwaj sláwu swau i staro-dáwnj s námi spogenj, a proto negsau ani obtženi da-němi ani týráni clem. Sproštění břemen a poplatkůw uše-trugj se gako zbrog a braň k wyprawám wálečným. Ku podobné službě zawázán gest i kmen Mattiaků. I za Ré-

nem a za mezemi starými wydobyti sobě uměl uctiwost weliký národ Řjmský. W mezech kraginy a na poříčj swém s námi spogeni gsau myslj i duchem, podobni ostatně Batawům, leda že polohau půdy a oblohy powaha gegich o něco gest otuženějšj.

XXX. Ku kmenům Germanským nepočjtám těch, kteří wzdeláwagj pole desátečnj (decumates agros). Wšeliký lehkomyšlný a z nauze odważný Gall usazuje se na té půdě obogetné. Nynj po dokonánj walu pomeznjho strážě k nim se posjlagj; neb se pokládagj za kljn řjše a za část kraginy našj. Za nimi na konci Hercynského lesa počjnjagj sjdla Catů, gegichžto země nenj tak planitá a bařinatá, gako giné končiny Germanie. Opjragj se giž na kopce, které poznenáhla opět řidnau; i les Hercynský swoge Caty prowázj a odsazuje. Těla magj otuženějšj, audy zawalitě, twáře výrazné, obyčěge bystřegjšj; mnoho rozwahy a opatrnosti; umj dobře woliti wogwody, a poslouchati předstawených, wážiti si pořádku, použitj přjležiitosti, odložiti autok, rozdělownati den, obmezowati noc. Štěstj ku pochybným, udatenstwj k bezpečným wěcem počjtaj, a co se ginde welmi zřjodka nacházj, a co za zwláštňj důwod zwedenosti powážowati lze, spoléhagj wjce na wogwodu než na počet wogska. Wšěcka sjla gegich záležj w pěchotě; a ta negen zbraň, ale i nářadj a zaspbu sobě nosj. Giných wjdáno choditi k bitwě, Catů k wálce; řjdké u nich wýpady a náhodné půtky. Gjzdy owšem obyčeg hnáti se rychle za wjtězstwjm, ale rychle také ustupowati. Tato čerstwotu s ostrahau, onano prodléwánj s wytrwalostj spoguge.

XXXI. U giných kmenů Germanských pozoruge se wjce odwaha různá a osobnj, u Catů společně umluwená. Dospělj necháwagj si růsti wlasj a bradu, a po zabijj nepřjtele teprwé odkládagj zewnitrňj to znamenj, kterým se k udatnosti zaslibili a zawázali. Nad krwj a kořistj odhalugj čelo a domnjwagj se teprwé tehďáž docházeti ejle narozenj swého a hodnými býti swé wlasti a swých

rodičů. Nesmělých a negapných čeká potupa. Z udatnějšich každý nosjwá také železný kruh okolo krku; což gindy za potupné se považuge, to však gako na záwazek, že se zabitjm nepřjtele očistiti hqdlá. Catům se obyčeg ten neywjce ljbj. Takto poznačenj zazpjwawše k odiwu nepřátel a w čele swogjch počátek boge činjwagj. Prwnj s nimi se potkánj wždy cosi neobyčegně překwapugjcjho do sebe má. Ale ani w čas mjru nebráwagj na sebe twáři wljdnějšj. Nedbagj o hospodářstw, o role, o nic; kamkoli se octnau, žiwj ge; cizjm plýtwagj, swým pohrdagj, až ge posléze staroba bledá neschopnými učinj ku tak tuhému žiwobytyj.

XXXII. W sausedstw j Catů, giž u wzrostlého řečiště Réna, sedj Usipii a Tencteri. Mimo obyčegnau sláwu wogenskau předěj Tencteri wycwičenostj swé gjzdy. Gak u Catů pěchota, tak u Tencterů gjzda se na slowo bére. Co zawedli předkowé, potomci zachowáwagj. Takowá pacholjků hra, takowé ginochů zápasy, takowý starců zwyk. S čeledj, s domem a se všemi práwy dědičnými odewzdáwagj se tam koně: syn gich nedědjwá, gako druhých wěcj, neystaršj, ale neybogownějšj.

XXXIII. Wedlé Tencterů obywali někdy také Bructeri. Nynj prý se přestěhowali tam Chamawi a Angriwarj, wypudiwše a wyhubiwše skoro Bructerů, s přiwoleńjm kmenů sausednjch, buď z pychu a msty, anebo z tauhy po kořisti, aneb za gakausi zwláštnj k nám přjznj bohůw, gežto nezabránili porážky newjdané. Přes šedesáte tisjců padlo, ne sice zbranj Řjmskau, ale co skwostnějšjho gest, k rozkoši oěj gegich. Bodeyž by kmenowé tito setrwali neli w náchylnosti k nám, tedy w nenáwisti sebe samých, gežto při kwapjcjch na řjši naši nehodách štěstj nám ničeho lepšjho neposkytuge, leda neswornost u nepřátel.

XXXIV. Angriwarům a Chamawům záda zawjragj Dulgibini a Chasuari a ginj kmenowé nehrubě znamenitj. Před nimi bytugj Frisi. Mluwjwá se o wětšjch i menšjch

Frisjch, z ohledu moci gegich. Obě kraginy lemugj moře za Rénem a obcházegj nesmjrná gezera, loďmi Řjmskými také proplawená. Až potud gsme pronikli po moři, za njmž powěst udává, že stává slaupů Herkulowých. Buď si, že tam došel Herkules, anebo snad, cokoli kde znamenitého, gemu přičtati sme nawykli. Nescházelo smělosti Drusowi Germanskému: ale moře samo překáželo, že ani toho newyskaumal, ani slaupů Herkulowých. Po něm se nikdo o to nepokaušel: zdáloť se býti slušněgi a pobožněgi, wěřiti o skutech bohůw, než mji o nich přeswědčenj.

XXXV. Posud poznali sme Germaniū k západu. K seweru se welikým záhybem zatáčj. Zde gest neydrjwe země Chauků, která od Frisů počjnagj a částku břehu mořského obsahugj, po boku ležj všem kraginám drjwe gmenowaným a až ku Catům dosahuge. Tak nesmjrné prostranstwj Chauci držj a zalidnugj, kmen ze všech Germanů neyšlechetněgšj, gežto právem zahágiti hledj swau moc. Nelakotnj, nenemožnj, pokognj a samostatnj newzbuzugj wálek žádných; nelaupj a neplenj. Zwlastnjm i to gest důkazem poctiwosti a sjly gegich, že křiwdau nedychtj přewahy dosjci nad ginými: u všech ale wždy hotowa zbraň, a potřeba-li káže, také wogsko, množstwj pěchoty a gjzdy; i w pokogi rovně slynaū.

XXXVI. Po straně Chauků a Catů Cherušťj dlauho nedrážděni uspati se dali hlubokým mjrem. Owšem to přjgemné, ale méně bezpečné; neboť howjli sobě slabšj mezi silněgšjmi, nečinj opatrně, a kde panuge pěst, tam wjtězi gména mjrného i poctiwého přičtagj. Tak se gindy mluwjwalo o dobrých a poctiwých Cheruských: nynj gim hlaupých a sprostáků spjlagj. Wjtězným Catům štěstj teď se za maudrost počjta. Klesnutjm Cheruských zachyceni byli také Fosi, sausedé a owšem aučastnjci nehod gegich, gežto i slabšjmi býwali za časů přjzniwých.

XXXVII. W témž kautě Germanie u samého moře obýwagj Cimbrj; malá nynj kragina, ale slowutná welmi; daleko sahagj stopy sláwy gegj starodáwnj: náramná hra-

diště totiž na obogjm břehu, dle gegichžto obvodu nynj geště se měřiti dá gegich obrowská sjla a wjra o welikém gegich zahynutj. Šestistý a čtyřicátý rok počjtal Řjm, za konsulů Caecilia Metella a Papiria Carbona, když poprwé se slyšelo o bogownosti Cimbrů. Pokročjmeli od té doby až k druhému konsulstwj cjsaře Trajana, nabudeme skoro dwau set a desjti let. Tak dlauho wálčjme se Germany. Během wěků těch utrpěly obě strany mnoho škod. Ani Samnitě, ani Poeni, ani Hispané, ani Galli, ani Parthi tolikráte nás nepopauzeli; neb nad řjš Assarakowu horlj Germané o swobodu. Což medle giného nám mimo pobitj Krassa se ztrátau swého Pakora před Ventidiem naproti postawil pokořený Wýchod? Ale Germané gednak poraziwše, gednak zagawše Karbona, Kassia, Skaura Aurelia, Servilia Caepiona a Marka Manlie, národu Řjmskému odňali patero konsularských wogsk a Caesarowi Vara se třemi legiony: i neporazili gich beze ztráty Cajus Marius we Wlasjch, zbožnělý Julius w Gallii, Drusus, Nero a Germanicus we vlastech gegich. Nesmjrné wyhrůžky C. Caesara oni w posměch obrátili. Potom chowali se pokogně, ale pozděgi za přjčinau našj neswornosti a občanských rozbrogů dobyli zimnjch stanowišť legionů našich, anobrž i Gallij byli by se zmocnili: než odtud game gich sice zahnali: za časů nowěgšjch ale slawili sme nad nimi wjce triumfů než wjtězstwj opravdowých.

XXXVIII. Nynj promluwjm o Swewjch, gichž nenj toliko geden kmen; gako Catů a Tencterů; neb wětšj djl Germanie zanjmagj; i ačkoli gsau na wjce obcj pode zwlaštjnmi gmeny rozděleni, Swewi se wůbec nazýwagj. Zwlaštjnjm obyčegem shrnugj tito lidé wlasý do zadu, a ge uzlem podwazugj. Tak se Swewi qde druhých Germanů, tak se swobodnj Swewi od otroků rozeznáwagj. U giných národů zřjdko to gest a gen u mládeže w obyčegi, a gen u těch, kterj Swewům gsau přjbuznj, anebo gich, což se také stáwá, w krogi naprosto následugj. U Swewů až do šedin načechrahé kštice do zadu sčjsagj, a

ge často w pautci swazugj. Urozenci geště wjce ge přizdobugj, a hledj welmi na ten ginak bezauhonný krog. Než nečinj toho gako zamilowanj a záletnjci: ale spjše gako do boge tak se načesáwagj, aby hrůzu nahnali a se poněkud i proti očjm nepřátel ozbrogili.

XXXIX. Za neystaršj a neyšlechtnějšj ze všech Swewů se pokládagj Semnoné. Starodáwné to domněnj zakládá se w náboženstwj. Do háge wěštbami předkůw a dáwnj úctau zasvěceného scházegj se wyslanci ode všech kmentů w určitý čas a zabiwše člověka k žertwě obecnej počjnjagj obřady ukrutné a hrozně. I ginau geště hági tomu prokazugj uctiwost. Každý neginák než lanem owázán do něho vstupuge, na gewo tjm dáwage mdlobu swau před mocj bohů; upadneli, nesmj se wztýčiti ani wstáti; po zemi ho wywlekau. Celá ta powěra směřuge k tomu, gakoby odtud lidstvo bylo pošlo, a zde bytował všewládný Bůh, gemužto vše ostatnj gest poddáno a podrobeno. Štěstj rozmnožuge wzácnost Semnonů. Zalidnugj sto žup a weliká těl gegich postawa působj, že se považugj za hlavu všech Swewů.

XL. Longobardům naopak malý počet ku poctiwosti slaužj; protože mnoha mohutnými národy obkljčeni gim se nepodrobugj a brannau rukau hágj swau samostatnost. Reudigni, pak i Avioné, Angli a Warini, Eudosi, Suardoné a Nuithoné řekami anebo lesy gsau ochráněni, i nemagj ničeho znamenitého do sebe, leda že ctj všickni Herthu, to gest, matku zemi, wěřjce, že opatruge přjhody lidské a lidi nawštěwuge. Gest na ostrowě morském swatý hág, a w něm poswátný wůz, oponau zakrytý, gehož se dotýci gedinému knězi gen dowoleno. Gak mile ten pozoruge we swatyni přjtomnau bohyni, na woze gi krawami weza prowázj. Tehdáž nastáwagj radowánky; blahoslawj se ta mjsta, na která přigjti a w nichž se uhostiti ráčj. Skončena hned wálka, odložena zbraň, zawřen všude meč. Mjr a pokog tehdáž mile zawjtá všem, až se opět onen kněz do chrámu wrátj s bohynj, nawštjwenjm smrteclnjků

nasycenau. Potom se tagmo w gezeru umýwá wúz i rauchó, a chceli kdo uwěřiti, také bohyně sama. Otroci tu službu wykonáwagj a těch gezero náhle požjrá. Tudž podiwná hrúza a poswátne tagemstwj, co by to asi bylo, co hynauce gen spatrugj.

XLI. A však tato částka Svewů do méně známé Germanie zabjhá. Blíže nám (abych, jako gsem dříwe po Réně, nyní po Dunagi pokračowal,) gest obec Hermundurů, Řjmanům wěrná; neb oni gedinj z Germanů s námi negenom na poříčj wedau obchod, ale geště hlauběgi w neypěknějšjm kragi Raetie magj osadu. Wůbec beze stráže k nám přecházegj; a gežto pronárodům ostatnjm gen zbraně a hradiště okazugeme, těmto i přjbytky i dwory otwjráme, i kdyby toho ani žádostiwi nebyli. W Hermundurech vzniká Lahe, řeka na slowo wzatá, a někdy sama, nyní gen dle gména známá.

XLII. Wedlé Hermundurů Narištj a po nich Markomané a Kwadi bydlj. Udatnostj obzwláštj sláwy a moci došli Markomané, že wypudiwše ondy Bojů dobyli sobě i sjdel gegich. Šak ani Narištj ani Kwadi se neodrodili Toto gest gakoby čelo Germanie, gdemeli po Dunagi. Markomané a Kwadi mjwali geště za paměti našj králů z národu swého; slawný u nich Marobodůw a Tudrůw rod: ale giž i cizjch nad sebau trpj. Králů nynějšjch moc a panstwj záwisj od wůle Řjmanů. Zřjdeka se gim ale branná, častěgi ale peněžitá podpora-podává.

XLIII. Neméně mocnj gsau za nimi Marsigni, Gothini, Osi a Burii, záda Markomanům a Kwadům zawjragcj; z nichž Marsigni a Buři dle řeči a kroge ku Svewům náležj. Gothinů Gallický, Osů Pannonský gazyk wyrazuge, že negsau prawj Germané: gsau také poplatnj: gakozto cizozemcům djlem Sarmaté, djlem Kwadi daně gim ukládagj. Gothini k hanbě wětšj železo kopagj. Wšickni tito národowé málo na rowinách, ale wjce w lesjch a na horách se usadili. Neb dělj a rozštěpuge Svewii ustawičné pásmo hor, za kterým množstwj kmenů žiwo. Z těch ney-

wjce rozlehlá a na mnoho žup rozdělena gest země Lygiů. Neymocnějšich wyějsti dostačj: Ariů, Helvekonů, Manimů, Elysiů, Naharvalů. U Naharvalů ukazuge se starý památný hág. W něm obýwá kněz w oděwu ženském. Bohowé tam se ctj dle příkladu Řjmského Kastor a Pollux. Wlastnj gméno božstwa gest Alcis: žádného však obrazu aniže stopy nestává té cizj swátosti, Wypodobňugj se gako bratřj a mládenci. Ostatně Ariowé hrdj na sjlu swau, kterauž nade dřjwe gmenowanými kmeny předěj, přirozenau diwokost geště ustrogenjm zwětšugj. Na černo barwj štjty, ljce si pošmuřugj; k bogům noci wolj, a tau wogska swého přjšernau a stjním podzemnjm podobnau twárnostj naháněj hrůzu, takže nepřjtel ledwa sněsti může tohoto newjdaného a téměř pekelného přjzraku. Za Lygiy Gothóné pod králi se sprawugj, o něco přjsněgi, než ostatnj národowé Germanštj, a však negsau docela neswobodnj. Giž pak na moři bydlj Rugiowé a Lemowii. Zwlastnosti všech těchto kmenů gsau: okrauhlé pawězy, krátké meče a poddanost králům.

XLIV. W tu stranu giž w samém moři gsau krage Suionů. Mimo wogsko a zbraň i loďmi włádnau. Způsob korábů lišj se ale tjm, že gako předeck, oba konce ku přistawenj slaužiti mōhau. Neženau se plachtami, ani wesla po stranách negsau pořádně připewněna. Wolného gen gako, na řekách a gak potřeba káže, sem a tam pohybliwého znagj weslowánj. I bohatstwj u nich wáženo; pročž gen gediný panuge; bez wýminek, bezděky geg každý poslauchati powinen. Zbrog se, gako u Germanů ostatnjch, nechowá po různu, ale pode strážj, a tu má newolnj; neb před náhlými autoky nepřátelskými chránj gich moře: mimo to bogownjků zahálčiwá pěst ráda bugnj, a proto ani šlechtici ani swobodnjku api propuštěnci do rukau zbraň dáti králowé tam za dobré neuznawagj.

XLV. Za Suiony gest giné moře, lfné a téměř nepohnuté, genž dle powěsti obgjmá a zawjrá obor swěta. Poslednj záře slunce zapadagjejho až do východu tak

gasna zůstává. že leskem svým i hvězdy přemáhá: ano powěst dokládá, že při vycházení se slýchá frkot a wjdá podoba hřebců slunečních s paprsky okolo hlav. Potud gen, a prawdiwa ta powěst, působj příroda. Na prawém břehu Swewského moře Aestyů kraginy ležj, gegichžto obyčege a krog se Swewům, gazyk ale Britanskému podobá. Matce bohů se klanj. Za zvláštnj powěrau ale no-sjwagj podobizny wepřůw: a to všem gako zbraň a zá-štitá, to ctitelů bohyniných ochraňuje před nepřitelem. Železné oružj zřjodka, kyge z husta u nich gsau w oby-čegi. O těženj žjta a giného obilj wjce se snažj, než wůbec zahálčiwj Germané. I moře probledáwagj, a na mělčinách a březjch sami gedinj sbjragj gantar, glesum geg gmenugjce. Gak se rodj a plodj, pronárodem tjm nenj wyskaumáno ani známo nám: dlaugo však mezi ostatnjmi wýwrhy mořskými ležel, než geg na slovo wzala nádhera naše. Sami ho nepotrebugj; syrowý geg sbjragjce a bez úprawy k nám donášegjce, cenu zaň vyplácenau s podiwenjm přigjmagj. Zdá se býti prýštěnina stromowá, protože se w něm obyčegně gacjsi pozemnj a křjdlatj žiwočichowé lesknau, kteřj bez pochyby na šťáwě ljpnuwše hmotau zatwrdlau byli uzavřeni. Dle mého domněnj na-lezagj se, gako na východě, kde se kadidlo a balsam ze stromu wypocuge, také na západě na neznámých ostro-wech a končinách lesy a háge, z gegichžto tuku, blzkostj slunce vypuštěného, onano šťáwa se prýštj a do neyblíž-šjho moře line a přjwalem wod na protěgšj pomořj wy-hazuge. Zkaumáli se ohněm přirozenost gantarowa, chytá gako lauč a hořewši plamenem hustým a libowonným, hasne posléz gako smola anebo pryskyřice. Se Sviony sausedugj kmeny Sitonů, oněm ostatně podobných, kromě že nad nimi panuge žena: tak se negen od swobody, ale giž také od poddanosti odchýlili. Zde končj Swewie.

XLVI. Národy Peucinů, Venedů a Fennů mámli ku Germanům aneboli raděgi k Sarmatům připočjsti, newjm: ačkoli se Peucini, od giných Bastarny gmenowanj, podlé

řeti, kroge, sjdel a přjbytků Germanům podobagj. U wšech panuge nešwar, i u vyššjch tupá leniwost. Manželstwjm se mjchagjce se Sarmaty, klonj se ku mrawům gegich. I Wenedi přigali mnoho obyčegů od nich; neb za laupežj probjhagj wšecky lesy a hory, co gich koli mezi Peuciny a Fenny strmj: než onino předce spjše ku Germanům patřj, gežto domy stawj, šjtůw užjwagj, pěšky a hbitě chodj; co wše naopak u Sarmatů, kterj na wojzch a na konjch stále dřepj. Fenni gsau ku podiwu diwocj a náramně chudj; ani zbraně, ani konj, ani domů nemagj; byliny gjdagj, kožemi se odjwagj, na holé zemi ljhagj; wšecka gegich obrana spočjwá na střelách, které z nedostatku železa kůstkami zostřugj. Muže i ženy zároweň low žiwj; někdy totiž i tyto oněch prowážegj, a o část kofisti žadagj. Před deštěm a drawau zwěřj nemagj děti giného autočiště, leda pod košinami z prautj spletenými; k nim se gonáci wracegj, a starcowé u nich si howj. To za wětšj pohodlj pokládagj, než aby se lopotili orbau, domy stawěli, a stále trwali mezi strachem a naděgj o swé a cizj zbožj. Bezpečnj před lidmi, bezpečnj před bohy dospěli k tomu neynesnadněgšjmu, že sobě ničeho giného nežadagj. Ostatnj powěsti gsau giž bagkami porušeny, na přjklad že Hellusiané a Oxioné hlavu a twář lidskau, tělo a audy zwjřecj magj: čehož gá, nemage o nich dostatečných známostj, ljčiti opomjgjm.

III.

Dalšj psychologické badánj o prostorozoru.

Od Jana Purkyně.

Na giném mjstě tohoto časopisu (roč. 1837. II. 191.) podal gsem své zdánj o idealnosti neboli ausobnosti prostoru zrakowého. — Daufám, že milownjkům domyslného pátránj přírody duše lidské dosti důležitě zdáti se bude, podobným empirickým způsobem pátrati o prostoru w swém bytowánj w sluchu i w ostatnjch smyslech, pak i wúbec.

Sluch sice wjce formě času nežli prostoru podlehá. Neboť, ačkoliw wětšj část toho co naslýcháme z gistých mjst, w prostoru rozestawěných, vycházj, a od nás také tam potahowáno býwá, však předce prostornost zde méně bytečná býti se zdá, nežli raděgi proměny, postupem času we zwucjch se progewugjcj; aniž smyslu sluchowému welké dělnosti k pogjmánj prostornjch poměrů dáno býti se widj, gežto w tom z wětšjho djlu na zrak se spoleháme. Nicméně řjci se nemůže, žeby prostornost sluchu něgako cizj byla, a gemu docela nepřináležela.

Pohlednemeli na různé stawy a zaměstknánj lidského žiwobyťj, bude nám giž weliká rozmanitost w stupňowánj wywinutj se prostorozoru sama sebau w oči hjti Předewšjm zde *slepých* uwádjme. Podiwu hodné gest, gak auplně a zewrub w děgišti prostoru sluchowého se znagj. Neylewněgšj pošumek umj podlé swého mjsta rozměru, a směru, zwlášťe uzavřenli stěnami a klenutjm, určowati, a i wenku na swobodném mjstě, o straně a wzdálenosti gehu dosti úhodně wyprawowati. Powažugme dále sluchu

bystrost, a prostorozornost správce hudebního. Nezdá se, jakoby newidomými vláčenkami pawučinnými se všemi, ač na všeliká místa rozstavenými hlasy spogen gsa, každého zprávný nebo nezprávný auzwuk (intonací), jeho chvátání anebo zpozdění se, vždy na svém místě najíti a pocítiti v stavu byl? Jak hbitě a směrně zná ptáčnj a myslivec každé živé hnutí v šelestu lesním rozhodnauti, sjdlo zpěvačka, sotva že se ozval, vyslíditi, každý chrst blížké zvíři pozorowati a místo jeho uhodnauti, anebo, stogjli lowec na čekané, pochod honby w blíž i u vzdálj ze stanoviště zwoleného, klidně toliko sluchem sledowati. Podobné plátj o zkušeném bogownjku, an i jeho bawenj loweckého způsobu gest; zvláště ale o národech diwokých, genž u věčnau wálku uwázami s přírodau geště nepodmaněna napiatým sluchem i lukem buďto k autěku anebo k nápadu pustinami se přesmykuj. — A však i zwjřata okazuj welikau dokonalost pogjmání sluchem směři prostorných, zvláště takowá, gichžto určenj gest při vyhledávání své potrawy w rjší rostlinstwa, nápadům drawcůw wystawenu býti. Sem náležj zwjřata ozuwowa, koně a ginj, zvláště w diwokém svém stavu, an sami své bezpečnosti hleděti a ušima střjhagjce každého chrestu si wšjmnauti a jeho se střehnauti musj.

Wšak dosti na tom k dowedenj důkazu bytowanj prostoru w okresu sluchovém, z čehož vycházj, že sluch nenj toliko smyslem výhradně časovým, jak zde onde psychologové twrditi zdagj se.

Že ale prostor sluchový u bližším považovánj ausobným (ideálnj) toliko názorem býti se ukazuje, nebude nám trudněgi dowoditi, gako totěž o prostoru zrakovém. Ačkoli umění geště se nadosti nepokusilo u wykauzlowánj a namámenj prostoru sluchového, gako se to w maljřstwí swými perspektiwnjmi wykresy powedlo, nicméně pochybowati nelze, že i našemu sluchu možno, zaumyslně takové wýgawy předstawiti, gichžto

člověk ponjme, nutno by ge i w rozměrách prostoru rozpostawiti přinucena se ctil. Pamatugi se z dětinných let, že gsem se kdesi obdivował uměleckému strogi staršj fysiky, kde u wypodobněné hory kulička otworem wpustěná w čas propadánj u wnitř gistými nápravami různě chřesty a zwuky, gakowé při honbě slýcháme, působila a zbuzowała. Při tomto strogi dítěte sprostý smysl umámen w prawdě pochod honby po horách a lesjch těkagjcy nasléchati se zdál.

Geště lépe zde mjsto své měgte umělá počjnanj tak zwanych břichomluwcůw, genž přiměřeným utulenjm a utagenjm hlasu, a přjhodným pozornosti sluchačů určgjcjm zaprawenjm vzdálenost i směry zwuků tak mamiwě wypodobniti umj, že odewzdaw se posluchač zcela wplywům smyslowým, přinucen gest zdánliwě předmětný prostor sobě předstawiti, w němžby onino zwukowé své směry, mjsta i rozpostawenosti měly.

Podobných auskoků užjwá se někdy na diwadlech, an zutemněnjm a zmocněnjm hudebnjch hlasů a gakýchkoli zwuků, zbližowánj aněbo vzdalowánj se wypodobňowáno, a tak strogně prostor sluchowý diwáků daleko přes mezery diwadla rozšiřowán býwá.

Gestliže w těch i podobných přjpadnostech zapřjti se nedá, že prostor, k gehožto utwořenj oněmito mámjcjmi nápravami powzbuzeni býwáme, půwodně obrazotworný gest, a tjm gen ausobnj (subjektiwnj) prawdu do sebe má, a že gen tehďáž neprawým se býti wykazuje, když za wýsobnj (objektiwnj) prostor se pokládá, genuž opravdowě wýsobnj se protiwj, nápodobně i w ostatnjch okolnostech, kdykoliw prostor sluchowý se utwořuge, patrně gest, že i ten z našeho zřeliště půwodně ideálnj a obrazotworný gest, a že wůbec wešken smyslnj prostor toliko obrazotworem gsa pogjmán, tjm gen swau wěcnatost dokazuje, že hmotným pohybům těla našeho přiměřen zůstává, a tjm způsobem geho wýkonná prawda, aspoň za dobu toho našeho pozemského žiwobyťj se potwřzuge,

an docházegje chodmo zřidel zwuků i swětél, a ge omakagje, o gich hmotném bytowánj se přeswědougeme.

Wúbec třeba rozeznáwati prostý *auzor*, gak dalece w ausobnosti setrwáwá, od oné činnosti, gžto *názoru* předmětná bytost se přisuzge, a gžto *wýzorem* w podobném smyslu nazýwati budiž dowoleno, gakož gsme druhy protipostawily wýsobu ausobě, nepowrhugje staršjm názvem názoru, w němžby auzor s wýzorem gako w gedno srostity byly.

Tak n. př. u wzhledánj na strom utwořuge se w obapolném wplýwánj stromu co hmotné věci, a čidla zraku, co společný wýtwarek, *názor stromu*. Dále přihledagje našj činnosti w názoru rozeznáwáme prosto ausobnj obraz stromu, gegž, i zawřewše oči, w smyslu chowáme, totě gest stromu auzor; wztaħugje wšak nutně ten obraz na geho strom-půwod, bytugjcj w předmětenstwu, obraz ten wýzorem se stáwá. Wýzor gest potah názoru na předmět, gest aučinek předmětowánj obrazu smyslowého, gest geho prostorowánj, prostor wezma we wýznamu činnosti ausobnj, čjmž tu práwě gest. Co wýzoru a wýsobnosti wúbec za podstatu slaužj, gest totěž, co Kant kategorij realnosti nazwal, genž, ačkoliw gj teprw předmětů wěcnost se stawj a utwřzuge, předce pauze duchowým a tudž ausobnjm aučinkem gmjna býti musj. — Nám gde tu neywjce o to, abychom, rozeznawše takowé činnosti w umu našem, co možná neyzřetedněgi ge pochopili, a sobě oswědomili.

K takowému poznánj dogista nás nic lépe neuwádj, nežli mámenj čili *omam*, budiž on zaumyslně nalčen, anebo přirozeným způsobem we snách anebo u wytrženj nám přiwden. Zprostiwwše se omamu docházjme prawdy, ačkoli gen ausobnj čili subjektivnj, totiž poznánj činnosti omam zprowozugjcj; gako poznati nám dáno gest čaroděgce a geho postupy mámenj smyslů působjcj, anebo gakoby nám dowoleno bylo nahlédnauti za diwadelnj prkna i porozuměti mamidlům i strogům diwořowným.

Především zdá se, že všemohaučj tvůrce dušj lidských nás obdarowal snem, abychom přirozeným způsobem k oswědoměnj sobě swobody prostoausobnj vedeni byli. Zdažli we snu duch náš neprowozuge swobodně vládu onu, gjžto wýtworům obrazoplodu ráz předmětnosti auplně uděluje? A předce zdá se, gakoby tato vláda wniwec pomjgela, an ze snu procitnauce wyššj vládau morálnjho našeho bytowánj zaugati býwáme.

Při každém nowém probuzenj se u wywinowánj se našeho dušewnjho žiwobyty tato w nás aučinkugjcej, předmětnost našich představ uskutečnugjcej vláda wždy wywatáwá w sjle nowé a w nowé způsobě. W nj wšechen zdroj prawdy, prawdy našj. Ale také půwodiště wšelikého mamu i omylu. Wládali ta zagata wášniwostj, hřjšaným gakýmkoli popudem, anebo také chorobau dušewnau, w přewrácenosti swé utwořiti může neyhrozněgšj stwůry mysli zšjlené, genž žiwot saukromnj w nepořádek uwodj, ano začasto nepoznány celá pokolenj a wěky w zmatek uwrhnau.

Na této vládě záležj z wětšj části též to, co wůbec wěrau nazýwáme. Zwlastě však sem náležj podlé našeho způsobu zřenj *wjra smyslowá*, na gegjžto sjle předmětnost a skutečnost názorů našich se zakládá. I prostor, půwodně gsa wýtwarem imaginacj našj, wěrau teprw smyslowau. dosahuge dobnost wýsobnjho, skutečného bytowánj. We wjře možná směle řjci, prawda (veritas) založena gest. — Třebat nám však od tohoto uchýlenj se do powšechného rozgjmánj zase k obzwláštjmu našemu předmětu w obvodu smyslů našich se nawrátiti.

Prostor sluchowý tjm snadněgi w swé idealnosti neboli ausobnosti pogat býti může, őjm méně w sluchu půwodně wněšnj, předmětnj názornost nad ausobnjmi pocity přewládá. Nenj nám tu mamidel potřebj, gako u zraku to bylo, abychom sobě oswědomili ausobnost proratoru sluchowého. Třebat gen, uzawra oči, naslauchati rozličným hlaholům nás obtačegjcm, a na ně pozor swůg

uchýliti, snaže se, každý gednotliwý zwuk na zdánliwé mjsto postawiti, a ge tam w prostorozoru upewniti. Brzy, tak snažjce se, poznáme, gak krušno gesti po odstraněnj pomoci zraku w této temnotě pewně určiti mjsta zwuku každičkého a z samé této neurčitosti wyswjá nám libowolnost a tjm i ausobnost a idealnost našeho prostoroworu. Geště lépe se nám tato psychologická zkauška powede, postarámeli se dřjwe, abychom, pozatočiwše se při zacloněném zraku několikráte ob osu těla swého, anebo nechagjce se uwěsti w prostor zcela neznámý, čjmž gsme o způsobech a polohách zřegmých prostoru okolnjho w neznámost a pochybnost uwedeni byli. Byloťby to zwláštnj úlohau mamiwého uměnj w posluze dušewědy, abychom sluchu samému, po odlaučenj gehu od aučinnosti zraku, takowý a tak rozmanitý náhrn zwuků a hlaholů různých hlasitostj a powah předstawili, žeby sluch přinucen byl saustawu prostoru předmětného sobě wytworiti, a geg všelikými, zwuky provozujcjmi náprawami w názoru naplniti, ažby potom po opětném zprostěnj posluchače od tohoto mámenj, a po otewřenj průchodů zraku, od prw omámeného co ausobnj stwůra wýzorů sluchowého uznána byla. Kdožbys žádal okusiti skutečně takowých omamů, nechey se prováděti s zawázanýma očima skrze všeliké djlny různých řemeslnjků, a skrze giná mjsta, kde se hluky wýwadj, a snaž se z toho, cos naslechl, wytworiti sobě předmětnost odpowjdagcj, a oprav pak po odwázánj záclony a po obhlednutj všeho, důměnliwé předstawy s názornjmi opravdiwými. Tak beze všech obzwláštnjch strogných nápraw dozwjš se o zdánliwosti a ausobnj toliko powaze prostoru sluchowého. Obtěžněgi by bylo takowé zkaušky, o gakých gsme se dřjwe zmjnili, strogně wykonati, zřjdjce způsob diwadla anebo raděgi sluchadla, kdeby w auplné tmě různé hlaholy se provozowaly na př. všelikých řemeslnjků, weřegných mjst, shromážděnj a t. d., z nichžby si obrazotwor odpowjdagcj předstawy wytworiti měl. Wše-

chno to však u sluchu mnoho většjm obtížnostem podlehá, nežli u zraku, kde okauzlugjcj malba nás přjmým krokem uwádj w swět předmětných mamenstwj, abychom tjm wnitřněgi pogali prawdu swěta ausobnjho.

S většj nesnadnostj zdá se býti spogeno uznati idealnost aneb ausobnost hmatowého prostoru, genž sám o sobě ráz neyprawdiwějšj wěcnatosti aneb realnosti do sebe má. Také zde nám sněnj na pomoc přicházej. Nenj pohybů našeho těla i gednotliwých našich audů i proměn mjstnostj, genžby nám we snách se nepředstawowaly; běháme, skákáme, wznášjme se, létáme, padáme, píšeme, hrage,me, zkrátka, zdá se nám, gakoby, bychom všemožnými způsoby we skutečném prostoru tělo i audy pohybowali podlé rozměrů, gakých okolostogjcj věci aneb užjwané nástroje požadugj, ač při tom všem klidně na loži swém spočjwáme. A ptey se kdos sám sebe, zdali mu ten prostor, w němž se we snách pohybowati a předměty ohmatáwati přesvědčen gest, zdali mu tutěž prstonutnau realnost mjtí se nezdá, gakau onen obdařen, w němž u bděnj wolně se pohybugeme; a však onen prostor, gakož i weškerá snowiděnj, gež on obsahowal, pauhá stwůra gesti našeho obrazotwora. Ale i bez ohledu na omam, eo nás we snách zanjmá a w našj ausobnosti se prowádj, také bezprostředlně u hmatánj samém o ausobnosti prostoru hmatowého přesvědčiti se můžeme. Ohmatáwagjcge gakýsi předmět hmotný rozsáhlegšj koncemi prstů anebo dlaněma, třeba nám k tomu rozličných pohybů čarami se protáhugjcjch, až se nám podařj plochu citliwau dotýkawau po celém obgemu předmětu rozpronašewše geg takorčka zcela hmatem obgati a gako w něg ponořiti. Při tomto konánj však, což toliko časowým postupem státi se může, w každé času době wždy gen částku předmětu hmotného w okamžitém přítomném hmotowém pocitu bezprostředně a skutečně sobě oswogugjcge, tehdaž gi co w prawdě skutečnau powažugeme, an všechny doby předešlého hmatánj w paměti gen geště, totiž ausobně by-

tugi, tak že ukončiwše poněť věci hmatem a tak celosti názoru se dopjdiwše, giž nám nic nezůstane, coby bezprostředně cjtěno bylo, gelikož všecko gěn w paměti gest a w ausobnosti našj zůstává. Z toho též widěti, že i hmotový prostor půwodně idealnj gest, a že gestě cos obzwláštnjho weň wegjti musj, totiž wjra smyslowá, aby nám geho realnost předstawena i upewněna byla.

Nemalá obtížnost se nám namjta u skaumánj ausobnosti hmatu tjm, že uznánj geho realnosti nám tak hluboce wšjpeno gest, že kdykoliw nám gaka pochybnost wzegde o realnosti ostatnjch smyslů, hned se k hmatu utjkáme, gakožto půdě a základu wšj prawdy předmětné. Z toho tjm nesnadněgi býti musj z takowého předmětného wytrženj zase se ukljdiť do okresu prostoausobného našeho bytowánj. Přčina oné předmětnosti smyslowé hmatu právě w tom založena gest, že w něm ausobnost i wysobnost co neyaužegj spogeny geau, an z wnitřnjho čitu tělesnjho něboli čutj a z popudu libowolného pohybowánj audů čugjcjch k ohmatánj předmětů znásoben gest. Libowůle smyslowá gest prawý žiwel předmětnosti, wysobnosti, názornosti; ona půwodně wen pudj ze středotoku ausobnjho bytowánj, co gj se namane, to tjm samým na wenek se octne; a tak wšeliké čutj, ač půwodně ausobnj, do wysobnosti se rozkládá, a w prostoru, co vlastnosti hmotowé, se rozprostraňuje. *Prostor gest wůle zwěččená*, kde wůle pudila, kde konala, tam prostor, co konala, to w prostoru obsaženo. A *čutj? gest wůle zwitřněná*. Kde wůle popud sám w sebe od protiwných strměnj uštrědněn byl, tam se octne w čutj; a odbog, odčinek (reactio) wůle proti tomu popudu gegjho zauženj, hned wymrštj čutj u wenek, zwýsobj ge i w hmatu, a hmat w předmětnostwo umjstj. W tomto čaroděgném kruhu se otáčj zaušobowánj i wysobowánj, wždy ze sebe vycházegjc i do sebe wcházegjc; a na tomto nepřerywném slaučenj obau protiwného bytu upewněna gest wjra wšj skutečnosti

předmětného bytování a spolu překonání o jeho původní ausobnosti. Zde zvláště jsme minili vůli gewjící se libowolnými tělesnými pohyby, an o vůli v vyšším morálním smyslu mluveno zde býti nemůže.

Při pauze powrchním považování mohloby komu na mysl připadnauti, čichu a chuti, jakožto smyslům neausobnějším, všechnu prostornau názornost odeprjti, a gistěť že obau smyslů obwod prostornj, zvláště posledněgžjho, w porownání s jinými smysly neznačně malý gest; a však předce gest. Gazyk má swůg vlastnj hmat, genž i konce prstů swau citliwostj přewyšuge, ano ačkoliw gsa obmezen huby dutinau, zdá se i tauto obmezenostj u swé aučinnosti genom zwýšen býti, a tjm swědoměgi w swém se prostorku rozpoznáwá a uměštuge. Nadto prostornost ústrogj toho sama sebau se wyzrazuge tjm, že jiné části gazyku jiné chuti w sobě wywinugj, jiné pak docela nic, že giž takowým způsobem mjstnost a prostornost w obwodu chutj na gazyku se rozkládá. Takowýto však potah smysluchuti, genžby nám toliko ausobnj prostor organičnj představowal, nestačowalby geg slaučiti s powšechným názorem prostornosti, anižby byl důstátečen idealnost geho prostorozoru dokázati; třebať gest geg upotřebiti podobným způsobem jako hmat na určowání mjstnostj prostornjch předmětů. Gistě odeprjti se nemůže, žebychom umným způsobem, i proti všednjmu obyčejí gazyk, co se týče geho hmatu a chuti, i k chápání wětšjch a rozlehlegžjch prostornjch předmětů, užiti mohli, a žebychom cwykem w tčm weliké pokroky učinili. Mohlibychom přednostawiti, gakby šławami wšelikých chutj obrazy na skleněných kotaučjch wypodobniti se mohly, gežby gazyk we tmě koštugj, po ploše se pohybuge w gich prostorném rozpořádání rozpoznáwal; bogjme se však abychom, o přjsné věci gednagjce, u některých w posměcht se neuwrhli. U čichu známo gest sljďení, jakožto prostor stanovugjící konání smyslnosti, gjmž arci člověk málo nadán, anebo gen málo u něho wywinuto a zanedbáno

gest, u mnohých však druhů zvířat — masožravců, zvláště u psa, u veliké dokonalosti se nachází. Kdyby nám bylo možno do vnitřního smyslu vjít se vpraviti, pravdě podobno gest, žeby nám dráha vyslíděná zvířem jako nepřetržená celistvá čára čenichání se představila. Však i snadno vlastním pokusem se přesvědčiti o možnosti určování místnosti pomocí čichu našeho, gestli, zatemnivše zrak, se pokusíme po zápachu jakémisi, zaumysla povypauštěném čenichagice se bráti a jeho dráhy vyslíditi. Vnitřní tělesný, tak zvaný povšechný cit, jako v postoru bytugij pod dvojí způsobu se nám představuje. Předně jakožto cit v mezích těla našeho zůstávající, a z nich v předmětnost novycházející. Vnořme-li pozor v obvod citu toho, lze nám probhati pocitem všechny končiny a vnitřnosti těla našeho, jak dalece se nám ožívají a gich prostorné upořádění rozpoznati, čímž nabýváme poznání prostoru ausobního těla, genž jako základ a prvek všeho výsobního prostoru libovolným pohybujícím se stává. Nejlépe se nám pozorování tělocitného toho prostoru podaří, když spočíváme na loži, zprva po kůži tu a tam pozor utkvíme, a tak poznenáhla povtchnost celého těla sobě ovědomíme; pak i do vnitřku, kdekoli jaký cit se octne, vstupujeme, jak daleko cit dosahuje, všechno sobě očitujeme, co zvláště hojně se zdáří, těloci neúhem rozčleno gest. Dále vnitřní tělocit k určování jakostí předmětných, jak dalece na nás vplývá, upotřebiti možná. Tím způsobem můžeme dosti určitě rozpoznati v tekutině jaké různé stupně teploty, hmatagice po vzduchu v pokoji a máchagice rukama, ge zblížujeme k tělům studeným aneb horkým dozvědět se, v jakém rozpoložení teplo v obvodu tom se nachází. Podlé zpráv přírodoznalců stává gednotlivých lidí zvláště v hornatých krajích helwetských, genž obzvláštním citem, nikoli však zrakem, o tom zpraveni gsauce blízkost vod aneb ková poznávají, při čemž gegich přítomnost a položení pod zem ustanovují. Hle,

i zde příklad prostorostanownjho konání našeho obrazotvoru, kdežto neyausobněgšj z našich pocitů libowolným pohybem w idealnjm prostoru se zpředmětugj.

U nižšjch smyslů, gešto gen dotknutjm hmotným předměty očitugj, gen skutečnau mjstozměnau celého těla nebo gednotliwých audů doswědčugj se o předmětů rozpoloženj w prostoru wýsobnjm, o mnoho patrněgšj zdá se nám býti pauhá geho idealnost, proto že gen nad auhrnkem wšech gednotliwých dotknutj w obrazotworstwu se wznášegjce názornjho prostoru ponjmáme. Čjm hmotněgšj gsau čity smyslowé, tjm zřegměgšj prostoru idealnost. Mnohem ginak to gest u smyslů wyššjch, zwlášťe u zraku, kde i dotknutj i hmotnost předmětu (swětlo) tak autlé gsau, že wšecko, co u nižšjch smyslů bylo, daleko přewyšugj, kde aučinek smyslowý i obrazotvoru tak w sebe splýwagj, že sprostá mysl, ano i sám wyššj badatel, okauzlen gsa přemocj wplywů zrakowých, gako u prostřed swětu widinného i předmětného wzlétage obé w gedno pogj i přemisuge, a gen neobyčegným násiljm doby obau těchto proti w vystjhnauti a pozorem udržeti w stawu gest. U nižšjch smyslů gen čeho se dotýkáme, gen co na bljzku bezprostředně našemu wnjmánj se představuge, wše ostatnj předmětu náležegjce, co po různu a we vzdálj gen obrazotworem se doceluge, a wšak tjm patrněgi, čjm wětšj býwá předmětu rozlehlost. Hmat w těchto přjpadcjch za wzor státi může wšem ostatnjm smyslům nižšjma, chuti, čichu, čutj, gak giž uwozeno, gešto prostorczorem gemu toliko se bljžiti a geg z anprawy následowati mohau. Gestliže co wadj zřegmému ponětj widinnosti prostoru hmatowého, gistět to zrak, genž združiw se s hmatem wšechny geho počity i pohyby w swau názornost tlu mačj a geg w sebe takořka zcela rozplyňuge. Zde widaucj mělby k slepému do školy gjti. Pozorugjce slepého, wychowance nowěgšjch ústawů, dosti se nadiwiti nemůžeme množství názorů prostornjch, gakými obohacen gest, gakau způsobilstj gich užjwá w okolnostech

životawe zdegšjho, gakan lehkostj o nich rozmlawu we de, giným porozuměge i sám porozuměti sobě dage, žebychom se i domýšleli, že i gim neméně wnitřnjho swěta se dostává, gako widaucjm. A w prawdě! čjmž se různj paprsky naše prostorostanownj, gichžto každému gen gedna tečka pocitu odpowjdá, od paprsků prostorostanownjch w názornosti slepého; tito gsau gako swětlo temné a onino oswěcené, oba však stegným právem i někdy stegnau podrobnostj prostor stanowugjcj. Nenjt to počit bělosti aneb barwitosti, čjmž ta malá ploška našj zřecj blánky nám wyhlédati dowoluge w den i w širý swět. Kdyby w gegich počitech obrazotwor nepůsobil i prostorozor se nerozmáhal, ge rozrůžňugjc po předmětenstwu, otewřenýmá očima bychom slepj byli, a swětlo by nám nebylo swětlem, nobrž gakémukoliw čutj by se nápodobowalo, gako to u slepého, brzy po nawrácenj zraku, dřjwe nežli oko w prostoru řádně se umjstilo, pozorowati gest. Nezálež tu toliko na gakosti počitů myslowých, než na gich rychlém a snadném rozpořaděnj w prostoru wněšnjm, čjmž gediné vlastnosti swěta dosahugj, i nezdá se býti nemožným, žeby i giné gakékoliw třjdy počitů neméně gako barwy se hodily k oswjcenj swěta wněšnjho we wědomj našem, kdyby austrogj prostorostawné gim přidáno bylo rovně tak whodné gako zraku dáno gest.

Nabytj rozsáhlegšjho prostorozoru zálež tehdy toliko na pohyblivosti libowolné prostorostawné našich audů i těla našeho. Gestlit ona spogena s pocity hmatu anebo čichu, sluchu, zraku, s čutjm teploty, slasti nebo bolu, anebo giných čutj, na tom bytnost gegj se nezakládá. Každý druh těchto počitů i čutj hodj se k utwořenj prostoru gegjni gakostmi naplněného aneb gich prázdného, gestlize čidlo gegich libowolné a wědomě w prostoru proti předmětům pohyby způsobnými prowadjno býwá. Tak čichozorem psowým utwořj se rozsáhlé a určité prostorstwo, což sljďěnj geho pozorugjcjch k obdiwowánj powzbuzuge. Tak i rybjm děrkám čichowým obzwláštnj čit wěťřenj wod se

připisuge aneb gistá wodochuť gich žaber progmauti se může, gimíž gakosti wod okolnjch pocitugjce a různé prostory stanowugjce w nich plýwagj aneb gim se vyhýbagj. — Čidloli však nehybné, k pohybum nezpůsobné, tuť gakosti předmětné gemu wstřjc wcházeti musegj, a tehďáž se nezďařj wolný prostor předmětný utwořiti, nobrž odpowjdagjce počity toliko času dobami uplýwati budau. Umysleme sobě oko beze wšj pohyblivosti, a tehďáž celý náš swět zrakowý toliko ploškau okrauhlau widitelnau, obrázkem obsažen bude, kdežto šjřinu sice podoby wedlé sebe stogjcj, ale žádnau hlaubku, žádnau blžkost nebo wzďálenost spatřiti dáno nebude; předmět w prostoru předmětném wzďálený tenkrát toliko menšj, tentýž zblžžený wětšj zdáti se bude, blžžjcj se šjřiti, wzďalugjcj se aužiti se bude, wšechny podob pohyby gen w rozměrách šjře scházeti nebo rozcházeti se budau. Paklibychom plošku onu widitelnau, nehybnau, až na samau toliko tečku uskrownili, tuťby i wšechna šjřka zmizela i podoby i pohyby prostornj i weškerá gakost widitedlná různými swětlostmi a barwitostmi proměnami toliko časowými by se nám představowala. Tjmby předmětenstwo widitedlné w podobnau nám se uzavřelo ohraženost, gaka nám čichem známa, gaka z wětšjho djlu chuti, sluchu, přináležj, gake wšelikému tělesnému čutj i dušewnému cjtěnj vlastnj býwá. Bez libowolné wědomé pohyblivosti počity toliko hradbau časowau obsažené býti mohau. Deyme i žeby austrogj auplnau kauli stanowilo a se wšech stran wplywy swětla w sebe přigjmalo, čidlem však gsau-cjm nehybným, i tehďáž swět odpowjdagjce zrakowý oboru by gen swětlonosnau představowal od austrogj zrakowého, aneb od ausobnosti tělesné do wzďálj, od prostornosti předmětné neodtržitedlnau, anižby lze nám bylo prostoru wysobnjho utwořiti, dokudžby se neudalo widitedlným gakostem aneb počitům libowolné wědomé pohybowánj připogiti. — Zřegmo tedy gest, že dokonalost prostorozoru, zwláště gakowau náš zrak se kochá, nenj

počítám geho i všem vůbec původně všípena, že toliko libowolných vědomých pohybů konáním s počity slaudeným zjskána i zdokonalena býti může. Z toho následuje, že i prostorozoru aučinnost a wywinutost u rozličných gednodliwců w neyrozmanitějšjch postawenjch a postupnostech se nacházj, přiměřeně nadánj, upotřebenj, cwičenj a wywinutj gegich prostorotworné pohyblivosti. Takť u noworozence sotwa geště stáwá prostorozoru zrakowého, gemu toliko dáno čutj tělesné a skrowný obor hmatowý. Wzdálené swětlo dennj anebo plamjny pozemské osvědčuj se mu toliko co drážděnj smysl oslňugjcj aneb geg přjwětíwě wábjcj a ku hledánj ho a k zblžzenj se popuzugjcj; gen poznenáhla se mu wygewj, hmatu drjwe známá ljbá okrauhlost prsau matčíných, pak i gegj lásky plný milý obljeć, i cizj podoby okolostogjcjch, z nichžto na neyblížšj neyčastěgi wjdanau gazykem ukazuge, táta wywoláwá. — Také ten, komu právě bělmo řjznuto, nacházj se strany prostorozoru we stawu prwnjho dětinstwj, gen že se tu geště wyskytuge obzwláštnj zápas mezi prostorem hmatowým od dáwna nabytým, a z nowa teprw se wywinugjcjm prostorem zrakowým. — Také u lidj u stawu sedjcjch, u učených domohljdačů, řemeslnjků, pracovníků w djlnách, kde se nawykli toliko z bljzka na swé pjsmenky, náradj a wýplodky hleděti, a z wětšj částky dne we swých stěnách uzavřjnj gsau, dáwno odwykše wolným zrakem po prostoru se procházeti, u těch gen welmi nemotorný ukazuge se prostorozor. Také zastaralj měšťáci, když po mnoha letech w hornaté kraginy s dalekosáhlymi wyhljdkami se dostali, řjkáwagj, že se gjm zdá, gakoby kraginu na plátně wymalowanau před sebau widěli. Ano na tkliwějšj osoby takowý pohled do wzdálj nelibý důraz činj, aniž wjce názornost z mládj zanedbaná dopiduge se w prawdě žiwého proniknutj rozsáhlegějšjch prostorů zrakowých. Také vůbec ginak se wywinuge prostorozor u bydlitelů planin, ginak pak u horáků. Giným způsobem wzrůstáť on u zkušéného bo-

gownjka, genž walně zemj proputowaw, každé okolj z ohledu whodného položenj k pútce zohlédnauti we zwyku má; ginak to též u mysliwce, u plawce, u pautnjka přj-rodoskumce.

Žeby zběhlý hwězdář poznenáhla i sklepenj nebesné proniknauti a prostory hwězdnyj názorně změřiti se naučil, kdežto libowolného dostatečného pohybowánj dáno nenj, w prawdě pochybowati se může. Zvláště ale u mnohocestowawšjho maljře kragepisce prostorozor neyantlegi wywinowán w neypodrobnějšj rozměry předmětů rozprostjratj se bude. Ohromná pak rozmanitost wywinutj prostorozoru nacházeti se bude w řjši žiwočísťwa podlé zřjzenj austrogj létacjho, plowacjho, chodějčjho. Gaká různice bude tu mezi kondorem a plži, mezi stěhowacjmi ptáky a krtem w podzemj wězejcm, mezi zwěřj honcej a pokognými trawožrawci.

Wšak nezdá se, žeby prostředkowánjm toliko pohybů citogemná ausoba názoru prostornjho předmětnjho sobě utwořiti mohla, kdyby w pocitech samých prwopočátečné cosi prostorowého obsaženo nebylo, gako prwek nebo látka geho názornjho wytwořowánj. Gako pocity u wywinowánj wědomj našeho co základnj gakosti a žiwly wšj smyslnosti powažowati se mohau, tak i slaužj za průwodidla we vyššj formy dušewného pobýwánj. Takt i nám pomáhagj názor prostornj sobě utwořiti. Třebat nám prwé bezprostřednjho (samosobnjho) prostoru pocjtěnj, mámeli k wýtworu předmětnjho geho názoru pokračowati, genž toliko rozloženj, rozprostraněnj gest prwotnjho ausobnjho pocitowánj.

Podlé physiologického způsobu ponětj nacházj se w našich ústrogjch smyslowých látka nerwowá, gakožto ona organická citogemná hmota, w njž nerozlučitedlně prostorozor s pocitem spogen gest. Nemožná nám půwodně pocit sobě uwědomiti, leda w prostoru; toť i platj o temném čutj tělesném, gežto nám giž samo. o sobě beze wšeho hýbánj gakausi představu mjstnosti těla na-

šeho poskytnutí. Citogenná nervovina, zevně považovaná, má se vesměs jako každá jiná hmota zevnější přírody, jest nadána vlastní ústavou lučebnou, má vlastní vnitřní budovu, ukazuje povšechné fyzikální vlastnosti. Před naším zkušeností jen tím se různá nervovina od ostatních hmot, že proměny fyzické v ní se udávající spolu proměnami bývají bytu ausobního, často ve vědomí našem pocítné, a že proměny v téže vědomím oboru se stávají, jako to čítí, puze, chítí a g., podobně bezprostředně protiačinkují na látku nervovou, a prostředkem jí dále proměny ve světě hmotovém působí. To jest našemu empirickému vědomí pravdu neodolatelnou, a tím také podává se nám předmětné poznání sgednocení hmotnosti a vidinnosti. Jako v obecném živobytí své vědomí od těla nerozlučitelně jest, tak i smyslové od svých austro, pocíty a počutí od nervoviny, a jak jen člověk, poznání nabývá svých austro smyslových, nikdy se nezdráhá zření očím, hmatání rukou připisovati, tak z podobné důslednosti připisuje při podrobnějším anatomickém poznání našeho těla gisté druhy pocítné těm neb oněm částem nervovstva, gsaucím gětě spogeným se saustavou životní. (Nebo poněť ono, podle něhož pocítné genom v saustředí smyslovém [sensorium commune] své sjdlo mjí má, kdež se scházejí důrazy vněšné voditeli nervovými, vždy jen strogné zdáti se bude a protiwné zkusnému ponjmání.) Ačkoliw podle způsobu hledění transcendentálního weškerý prostor, i ten předmětný, původně jen audinem duchovním, pauze myslovým názorem býti má, však z obmezeného našeho hledíště našeho organického gednotliwctwí, musíme nechati prostor i všemu, co ním obsaženo jest, geho platnost předmětnou, jest to wja nepřemožitelná, na něj založena všechna prawdiwost našeho předmětnstva a protož i neodložitedlnou úlohau zůstává přírodně akumce psychologa při wysvětlování vnitřních duševných výgawů též ohled bráti na výmjky, gkým podrobeni

gsau w swětě hmotném organičném. Protož buď nám prominuto, že gsme zde za základ prostoru myslnjho postavili půwodnj prostornost nerwowiny citogemné, a že wůbec za základ weškého našeho prostorozoru hmotný organičný prostor našeho těla pokládáme; nenjt to zřenj způsob philosophický, ale physiologický.

Přistupme tedy geště bljžegi k wywozowánj našim způsobem prostoru smyslowého. W pocitu samém gest i spolu půwodně dán prwek názoru prostornjho. Tenť však, gakkoli skrowný, býti nemůže, aby w umu se nezbudil názor prostoru wůbec, prostoru neurčitého, nesmjrného, však čistě widinného nesmyslowého, genž bezkonečnau oborau pocit žiwě přítomný w sobě zawjrá. Tento idealnj prostoru nesmjř každau času dobau k skutečnému pocitu připogen, každý gednotliwý pocit i pocitů nahrnutj w sobě obsahuje. Podegme, žeby každau přjštj dobu času minulý pocit docela zaniknul, tudjžbychom wždy gen gedem prwek pocitowý, wětšj nebo menšj, té neb oné gakosti, obsáhly nesmjřem prostoru widinného w názornosti našj třjmali, a mjgegjcjm časem wždy by gedem nesmjrný, neurčený prostor před námi stál, znamenán toliko tečkau neb olamkau pocitu okamžitě přítomného i wniweč zanikugjcjho, anižbychom tjm způsobem prostor smyslowý rozšiřowati a určowati w stawu byli. Aby se to dji mohlo, náležj k tomu pamět, to gest, obzwláštnj aučinnost dušewná, genžby pocitu přítomnému zanikati bránila, geg postáti čimila, aby následugjcj pocitowé u wětšj náhrny se skupowaly, a tak neurčitý prostor pocity zurčowán a smyslnými názory anebo předměty naplněn byl. Tato, w základ našj smyslnosti wcházegjcj pamět prostorowá různj se půwodně od wůbec známé paměti představowacj, genž toliko pozdněgšj odrážkau gesti názorů smyslowých. Ona pamět smyslowá prostorotworná gest wěru pamětj, to gest, pogjmagjcjm nástrogem, a gako twořidlem, gjmž se pocity uplywagjcj w názory srážegj. Wůbec we filosofických a du-

slownych pogeďnánjch ani zmjuka se nečinj o této prwotnj názornj paměti, čehož přjčina zwlášť w srostitosti, shornosti a nerozdjlné celosti názoru smyslowého, w geho zdánliwě beprostřednj činnosti, a odtud pocházegjcej temné wědomosti se nacházj, gežto nám zbraňugj wšechny doby geho konánj sobě swědomiti. Tauto prostorowau paměťj udržugj neb stanowugj se minulj pocitowé w předmětnosti, gako wezdy přjtomnj neb saučasnj, a gimi prostor předmětnj se naplňuje. Abychom různé pocity na různá mjsta rozstawili, třeba k tomu libowolného pohybu našich čidel a možnosti opětného wracowánj se ocjtěnj k témuže citů pramenu, čjmž předmětů stanownost a wždypřjtomnost nebo saučasj se utwrzuge. Wolnému pohybu našich austrogj odpowjdá prázdny prostor. Zastawjmelj pohyby z vlastnj wůle, an pocit žádný se neoctnul w čidle našem, prostor prázdny zůstane; octnelj se pocit, a my geho meze protičiněnjm a pohybem překonati s menšjm anebo wětšjm prospěchem se snažjme, z odporů našem snaženj se naskytagjcejch wzrůstá nám hmota prostoroplňjcej, pohybům čidel odolagjcej. Odolánjli to pocházj od předmětů anebo z wnitřnj ausobnj nemožnosti pohybů, gakoto we sněnj, gedno gest, neboť i w poslednjm pádu odpor na předmětenstwo wztahugeme.

Aby se však uwolnil předmět od ausobnosti našich pocitů a swobodně se w prostor postavil, třebať, abychom ge libowolně zůstawiti a k sobě samým wrátiti se mohli, čjmž nám předmět u weněj zůstane sám sobě zanechán. Wšak ač gsme geg opustili, nezapomjnáme geho přjtomnosti, wjme že zase k němu se wrátiti můžeme, tušjme a wěřjme geho saučasné bytowánj, a tak nám před umem stogj rozlehlá w prostoru obýwagjcej přjtomnost wšech známých předmětů. Pamět prostorowá panuge zwlášť w smyslu zrakowém a hmatowém a w představách gim odpowjdagjcejch. Gest i pamět časowá, zwlášť w sluchu, čichu, chuti a čutj, gjžto postup pocitů we čase pozorugeme a ge toliko na ausobnost wztahugje, genom ze strany gich

předněžska nebo pozdněžska ge považujeme, anto pocit minulý w paměti časowé gako zniklý se pokládá, k němuž powratu nenj, budaucj podobně co nepřjtomný, gehož přjštj očekáwáme. Tu však nenj nám dáno to libowolné pohybowánj w předmětenstwu gako w prostorozoru, nobrž třeba dočkati pocitů, dožjti ge, a tu postupowánj našeho žiwobyťj samo takowým pohybem gest. Oba způsoby názoru, časowý i prostorowý, spogeni gsau w pohybech našeho předmětů ocitowánj. Na předmětech minulost, přjtomnost a budaucnost uplýwaj co změny, gežto po opětowaném nawracowánj se k předmětům pozorujeme. Abychom však změnu předmětu poznali, musjme předpokládati geho totožnost, sicby se nám ne tentýž, ale docela giný předmět byl naskytl. Určenj však totožnosti, stálosti, giž náležj prostorozoru, a tjm způsobem pogjmagjce na podstelišti totožného předmětu změny pamětj časowau, obě formy paměti w gednom pogjme aučinu, a na výplodek geho, totiž předmět, přenášj se též, gakožto podstata časowá, naše ausobnost, i stáwá se gednotliwcem, wěcj, ač w uplywu času změníwé, však potrwáwagjcej w swé totožnosti. Mezi změny na věci se zdařugjcej náležj též změna gegjho wprostorustánj, totiž gegj pohybowánj, a w ponjmánj toho též pamět prostorowá i časowá nerozlučitelně spogeny gsau. Tatěž wěc w postupu času dob wždy giné a giné mjsto zanjmá, mjsta měnj, a tyto změny gj samé náležegj, an podstata gegj nezměněna zůstáwá. Na prostoru ač prázdném, též se změna udala, mjsta totiž, gimíž wěc šla, časowau pamětj znamenána gsau, a twořj běžiště nebo dráhu pohybu, w gegjž pogjmánj zase názor prostorowý a časowý prosto slaučení gsau. Geště dále se znásobj názor časoprostorowý změňowánjm poloh wěcj, pak i změňowánjm gegich gakostj. Pauhý časozor má swůg stánek w gednotnjku buď ausobnjm buď wýsobnjm. Změny věci aneb ausoby sobě následugjcej pamět časozornj spořádá w názor časowý, děgstwj. Též i tu způsobu paměti činná gest; ta ale ne-

pewnj názory, gako pamět prostorowá na různé podstaty prostorobytné, aby w saučasj přjtomnost ustalily, nobrž w hlaubi gednotnjkowě ge pohružuge, aby na geho podstelišti gako minulj znakové spočjwali, ažby ge, zwrátjco chod swůg opět k minulosti, zase obudila a gako upřjtomnila. Wšak z toho zpátkowánj newyniká saučasj gako a prostorozoru, nobrž časusled, doba dťjwe přjtomná posuwá se w budaucnost, an minulá se zase upřjtomnila. Doby prostorowé naproti tomu všechny rázem gsau na gewě, aniž gedna druhau zawjrá, prostor ge pospolně nosj i různj; doby časowé w gednotnjku aneb totožnjku gsau uwinuté, z něhož názorem a pamětj wywinugj se a zase zawinugj. Řadau změn na totožnjku anebo řadau dob časowých měřj se času trwánj. Řadau znaků na prostoroplnej hmotě (prostoroplaku) rozmjstěných měřj se prostoru rozsáhlost. Bljakost nebo vzdálenost časowá určuge a měřj se potahem i poměrem k gisté době časofadj, zagjmané gednotnjkem ausobnjm aneb wýsobnjm. Bljkost aneb vzdálenost prostorowá též určowaná býwá potahem k gednotnjku, však w prostoru umjstěnému. Kdybychom bezprostředně pocitowali nesmjř předmětů prostorowých, zniknulby všecken rozdjl mezi bljkostj a vzdálenostj, weškerá wěc by nám byla prostobljká, rozsáhlost by se u wtažitost proměnila, nekonečný prostor w gedinau bezprostornau času dobu by zanikl, weškeré předmětenstwo ausoba by sebau zahrnula, tuřby ani paměti ani obrazů představ potřebj nebylo, všechno by se w názornosti prosto představowalo. Naopak, kdyby w gedné přjtomnosti době všechny wěcj wýwinky a změny představowány byly, nutno gest, by tehďáž řadami gednotnjků porůzno a prostorostatně se představowalo, co časozorem na gednom toliko proměnném gednotnjku se shledalo; časby tehďáž w způsobu prostoru proměněn byl. Abychom způsobu té změny času w prostorobyť wysvětlili, wezměme, žehychom pozorowali wywinowánj někaké byliny od prwnjho kljčenj se až do zralosti, a že-

bychom každou dobu těch vývinků byli sobě wyobrazovali, aneb jakýmkoliv jiným prostředkem (na př. zbjrkau praeparatů anatomických) na tolikero jednotkách byli ustálili, tu bychom měli proměnu časobytů, v prostorobyty. Však takovýmto strogným napjnaním se přes meze smyslnosti náš newybředneme nikdy z vazeb pozemského žiwobytu; gsau to toliko nástiny vyšších způsob wbytustánj, z nichž bytby nám cokoliw světla splýwalo w nižší stránky našich smyslowých okresů, předce k gegich psychologickému poznánj, daufáme, že těmito a podobnými pogednánjmi náš weřejnosti něgak poslaužjme.

IV:

Některé zpráwy statistické o Morawě a Slezku.

Od Al. Šembery.

Známost statistická markrabstwj Morawského a wogwodstwj Slezského, wážená z hodnowěrných pramenů, gest posud w mnohém ohledu nedostatečná. Welmi milé byly nám tedy authentické přjspěwky ke statistice morawkoslezské od p. E. J. Schmidta w Brně wydané, gichž použjwagjce některé zpráwy o lidnatosti a počtu bytůw w Morawě a Slezku wůbec, pak o počtu obywatelstwa slowanského a německého i geho odwětwj sdělugeme.

O b y w a t e l s t w o.

Dle auřednjho sečtenj od r. 1840 wynášj počet obywatelstwa w obau zemjch, wygmance wogsko, 2,127,279, a sice 1,004,946 mužského a 1,122,333 ženského pohlawj.

Ze summy této připadá na:

	powrchu	obywatelů	na 1 čtw. m.
Holomaucko . .	o 90 čtw. m.	441,461	a 4905.
Brněnsko . . .	» 84, ⁸¹	» 377,295	» 4474.
Přerowsko . . .	» 54, ³²	» 265,767	» 4874.
Hradištsko . . .	» 63, ⁷⁹	» 255,323	» 4002.
Gjhlawsko . . .	» 48, ⁶⁹	» 184,963	» 3798.
Znogmsko . . .	» 57, ⁶⁴	» 160,583	» 2785.
Těšjsko . . .	» 34, ⁶⁶	» 199,622	» 5767.
Opawsko . . .	» 48	» 242,265	» 5047.
Na Morawu . .	» 398, ⁹⁵	» 1,685,392	» 4271.
» Slezko . . .	» 82, ⁶¹	» 441,887	» 5418.
Dohromady . .	» 481, ⁵⁶	» 2,127,279	» 4417.

Těšjský krag gest tedy neywjce, Znogmský neyméně lidnatý, a Morawa se Slezkem po Lombardsko-Benátském králowstwj neylidnatějšj kragina w mocnářstwj rakauském.

Roku 1839 narodilo se 82,059 a zemřelo 61,592 osob, od roku pak 1830 až do r. 1839 narodilo se 824,599 osob (meni nimiž 8848 mrtwých), a zemřelo gich 696,028, tak že w průměru na rok připadá 82459 porodů a 69603 úmrtj. Z porodů počítá se ročně na 100 manželských 13 nemanželských, wůbec na 1000 lidj 38 porodů a na 1000 děwčat 1059 chlapcůw. Úmrtj připadá na 1000 osob 32, a co do pohlawj, na 1000 ženských 1011 mužských.

Srowná-li se počet narozených od r. 1830 až do r. 1839, totiž 813,751, s počtem zemřelých o 696028, gest patrnó, že počet oněch přewyšuge tyto o 117,743; u srownánj však obywatelstwa sečteného r. 1831 (2,066,762) s obywatelstwem od r. 1840 gewj se, že ho gen o 60,517 dušj přibyló. Tento rozdjl pocházj z toho, že ostatnjch 57.226 osob buď k wogenskému stawu se dostalo, buď za giným powolánjm ginam ze země se odebralo. Wysjlá tedy i Morawa nadbytek obywatelstwa swého do giných zemj a nepravá gest následowně nelibóst mnohých na Morawě k Čechům proto, že prý gmenowitě w Morawě walně se usazugj, giným dobré mjsta odgjmagjce.

Pohlawj ženské gest početněgšj nad mužské o 117,387, ačkoliw se ročně na 1000 děwčat 1059 chlapcůw rodj; to opět dá se gen tjm wysvětliti, že mužských wjce ze země odcházj a úmrtj při mužských že gest hustěgšj.

P o č e t b y t ů.

W Morawě a Slezku nalezá se 116 měst, 74 před-městj, 184 městysů, 3672 dědin a 308,717 stawenj, a sice:

	měst	předměstj	městysů	dědin	stawenj
W Holomaucku	25	7	25	792	62,083
W Brněnsku	13	15	56	648	57,287
W Přerowsku	22	6	9	392	38,029
We Hradištsku	12	4	28	355	43,787
W Gjhlawsku	9	18	26	473	25,813
We Znogmsku	8	8	36	365	26,620
W Těšjnsku	9	5	—	280	22,982
W Opawsku	18	11	4	367	32,117.

Připadá tedy na 4,₁₅ čtwer. m. 1 město, na 2,₅₁ čtw. mjle 1 městys, na 1 čtwer. mjli 7,₆₂ dědin a 641 stawenj. Neywjce měst a stawenj nacházj se u srownánj s powrchem země w Přerowsku, neywjce městysů w Brněnsku a neywjce dědin w Gjhlawsku. W celém Slezku gsau toliko 4 městysowé.

Počtem měst přewyšugj Morawu a Slezko w mocnářstwj rakauském toliko Čechy, an se w Čechách na 953 mjljch čtwer. 287 měst nalezá, a tedy na 3,₃₄ čtwer. mjle 1 město přicházj. W Rakausjch pod Enžj připadá 1 město na 10,₃₁ mil, w Haliči na 16, we Štyrsku na 20, w Benátsku na 20,₈₀, w Lombardsku na 31, w Uhřjch s Banátem, Chorwátskem a Slawonij na 68,₅₁ mil.

Města počtem stawenj a obywatelstwem nad 4000 dušj wynikagcej gsau následugcej:

	počet stawenj	počet obywatelů.
Brno	1975	39,243
Gjhlawa	1110	16,553
Opawa	1095	13,376

	počet stavení	počet obyvatelů.
Holomauč	977	11,637 ¹⁾
Šternberk	1016	10,286
Prostějow	798	8,467
Mikulow	831	8,405
Těšín	770	7,320
Nový Gittčín . . .	797	7,064
Bjlsko , .	577	7,017
Třebjč	706	6,731
Krnow	580	6,030
Hranice	494	5,720
Bjlowec	674	5,684
Znogm	638	5,334
Lipník	483	5,203
Holešow , .	325	5,189
Kroměříž	465	5,175
Bozkowice	516	5,110
Strážnice	588	5,077
Fryštat	813	5,052
Schönberk	532	4,791
Přibor	584	4,403
Přerow	624	4,372
Zuckmantel	524	4,240
Mezeříč velký . . .	519	4,043

Mimo těchto 26 gest ještě 51 měst, gichžto obyvatelstvo mezi 4000 a 2000 dušj obnášj. Switawy a Bruntal se 3997 a 3960 dušemi gsau z nich neywětšj, Ewanowice a Loštice se 2032 a 3004 dušemi neymenšj. Kragaské město Hradiště počjtá we 198 domjch toliko 1727 obywatelů.

Gsaut pak městysowé a dědiny lidnatějšj nad mnohá města. Tak má Třeště w Gjhlawsku 434 domů a 4291 obywatelů, Brtnice 440 domů a 2457 obywatelů, Německá

1) Holomauč sama o sobě, bez předměstj 1 hodiny od města vzdálených, počjtá jen 703 stavenj, naproti tomu ale s wogskem 17,000 obywatelů.

Libawa 438 domů a 8298 obyw., Rožnow 450 domů a 3062 obywatelů. Městys Břeclaw, někdy sjdlo knížecí, má 297 stavení a 2233 obyw. Největší dědina v zemi gest Morawka v Těšjnsku se 375 domy a 3598 obywateli.

Porownáme-li staw a počet obywatelstwa těchto měst s minulostí, spatříme, že se za nových časů zvláště pozdwihiy :

Brno, gehožto obywatelstwa od r. 1831 následkem přírůstagejch vždy fabrik a zawedené železnice o 3295 dušj přibylo; Šternberk, powěstné město tkalcowské, w topografii Schwoyowě od r. 1793 se 519 staveními a 4308 dušemi uwedené; Gjhlawa, Hranice a Bjlsko saukenictwj, Fryštat, Zuckmantel a Bjlowec tkalcowstwjm, Opawa a Mikulow kupectwj, Prostějow a Třebjč obilnjm obchodem, Schönberk pak promyslem a fabrikami wůbec. Z druhé strany klesly wjce méné: Holomauo, před 200 lety přednj a neylidnatějšj město w Morawě, počjtawšj wjce 30,000 obywatelů; Znogm, druhdy sjdlo zvláštjnjch wogwod, genž dle Schwoge r. 1791 mělo 660 domů a 5179 obywatelů, gmenowané gjž Hradiště, Břeclaw a giné.

O bywatelstwo slowanské a německé.

Důležité, ale welmi nesnadné gest wypočjtánj obywatelstwa ohledem na gazyk a kmeny obywatelstwa působjcy w zemi, kde takowá těchto rozmanitost gako na Morawě. Čjslo obywatelůw slowanských a německých zakládá se na auřednjm sečtenj lidu, při němž pro wětšj dokonalost i předměstj od měst odděleny gsau, an w některých městech, gako na př. w Opawě, w předměstjch se mluwj slowansky neb mjchaně, w městě pak německy. Dá se tedy počet obogjho národu, kde každý gest pro sebe, s welkau prawděpodobnostj určiti; toliko w mjstech, kde se slowansky i německy wedlé sebe mluwj, nelze počet gedněch neb druhých s gistotau udati, pročež obywatelstwo takových mjst u sečtenj Slowanů a Němců na dvě polowice rozwrěno gest.

Ze 4046 mjet, které se w Morawě a Slezku nacházejí, mluví se we 2932 slowansky, we 877 německy a we 237 mjchaně slowansky i německy.

Pauze slowansky mluví se:

	městech	předměstjch	městysjch	dědinách	dohromady
W Holomaucku	we 3 (?)	—	17	429	185,256
— Brněnsku	» 5	—	40	601	284,112
— Přerowsku	» 6	3	9	308	168,223
— Hradištsku	» 7	1	27	354	245,270
— Gjhlawsku	» 4	5	25	434	149,333
— Znogmsku	» 1	2	19	268	93,272
— Těšjsku	» 1	3	—	276	174,879
— Opawsku	» —	—	1	83	35,304
W Morawě tedy	» 26	11	137	2394	1,125,466
We Slezku	» » 1	3	1	359	210,183
W obau zemjch	» 27	14	138	2753	1,335,649

Pauze německy mluví se:

W Holomaucku	w 15	5	6	315	198,107
— Brněnsku	» —	—	10	24	26,395
— Přerowsku	» 3	—	—	66	46,489
— Gjhlawsku	» 1	3	—	29	23,547
— Znogmsku	» —	—	14	86	49,576
— Těšjsku	» —	—	—	4	1,884
— Opawsku	» 16	8	2	270	186,234
W Morawě tedy	w 19	8	30	520	344,114
We Slezku	» 16	8	2	274	188,118
W obau zemjch	we 35	16	32	794	532,232

Slowansky a německy mluví se:

W Holomaucku	w 7	2	2	48	60,840
— Brněnsku	» 8	15	6	23	65,129
— Přerowsku	» 13	3	—	18	55,094
— Hradištsku	» 5	3	1	1	15,596
— Gjhlawsku	» 4	10	1	10	16,078
— Znogmsku	» 7	6	3	11	21,678

	městech	předměstjích	městysjích	dědinách	dobromady
W Těšjnsku	w 8	2	—	—	23,825
— Opawsku	» 2	3	1	14	25,481
W Morawě tedy	we 44	39	13	111	234,415
We Slezku	w 10	5	1	14	49,306
W obau zemjch	» 54	44	14	125	283,721

Z wyše uwedených 26 měst mluwj se w Prostějowě, w Třebjči, w Lipnjku, w Holešowě, Kroměřžji, Bozkowicjch, we Strážnici, we Fryštatě, w Přjboru, Přerowě a Meziřjči, wygma některé auřednjky a několik řemeslnjků, pauze slowansky, w Gjhlawě, we Šternberku, w Mikulowě, w Nowém Gičjně, w Krnowě, w Schönberku, w Zuckmantlu, téměř gen německy, w ostatnjch pak městech, w Brně, w Opawě, w Holomauci, w Těšjně, w Bjlsku, we Hranicjch, w Bjłowci a we Znogně slowansky i německy, neb naopak.

Z přehledu toho widěti, že pauhy gazyk slowanský panuge w městech méně lidnatých, kdežto w neylidnatějšjch městech, w Brně, Gjhlawě, Opawě, Holomauci a Šternberku, buď Slowané a Němci, neb wylučně Němci býwaj. Wúbec připadá na gednu slowanskau osadu 445, na německau 607 dušj.

Obywatelstwo slowanské má se k německému takto:

	Tedy wjce			
	Slowanů	Němců	Slowanů	Němců
W Holomaucku	215,676	228,527	—	12,851
— Brněnsku	316,677	58,959	257,518	—
— Přerowsku	195,770	74,036	121,734	—
— Hradištsku	253,068	7,798	245,270	—
— Gjhlawsku	157,372	31,586	125,786	—
— Znognmsku	104,111	60,415	43,696	—
— Těšjnsku	186,792	13,796	172,996	—
— Opawsku	48,045	198,974	—	150,929
W Morawě tedy	1,242,674	461,321	781,353	—
We Slezku	234,837	212,770	22,067	—
W obau zemjch	1,477,511	674,091	803,420	—

Převyšuje tedy obyvatelstvo slowanské, gestliže w mjstech, kde obogj gazyk se mluwj, nenj wjce Slowanů než Němců (gak se nám zdá býti prawdě podobné), počet obywatelstwa německého o 803,420 dušj.

Neywjce Slowanů gest w Brněnsku a Hradištsku, neywjce Němců w Holomaucku a Opawsku. W Brněnsku zagjmaj Slowani $\frac{5}{6}$, we Hradištsku $\frac{32}{33}$ obywatelstwa, Němci naproti tomu w Opawsku $\frac{4}{5}$, a w Holomaucku $\frac{1}{2}$ obywatelstwa; we Hradištsku sotwa gest gich tři a třidcátá část weškeré lidnatosti.

W průměru připadá na čtwerečnau mjli:

	Slowanů Němců dohromady		
W Holomaucku	2396	2539	4935
— Brněnsku	3756	699	4455
— Přerowsku	3591	1358	4949
— Hradištsku	3967	122	4089
— Gjhlawsku	3232	649	3881
— Znogmsku	1806	1048	2854
— Těšjnsku	5397	399	5796
— Opawsku	1001	4145	5146
W Morawě w průměru	3115	1156	4271
We Slezku	2843	2575	5418
W obau zemjch	3042	1375	4417.

Magj se tedy Němci ke Slowanům: w Holomaucku gako 1:0,94, w Brněnsku gako 1:5,37, w Přerowsku gako 1:2,84, we Hradištsku gako 1:32,81, w Gjhlawsku gako 1:4,98, we Znogmsku gako 1:1,72, w Těšjnsku gako 1:13,53, w Morawě a Slezku wůbec gako 1:2,19.

Nynj tázati se lze, gaké gsau toho byly přjčiny, že obywatelstvo německé w Opawsku nad slowanským takowau přewahu wzalo a že ge i w Holomaucku téměř převyšuje? Gsauť okrskowé w obau kragjch, w Opawsku weškerá kragina od Bjlé vody, Jawornjka a Weidenawy až ke Krnowu, Benči a Wjtkowu, a odtud k Bruntalu a Freywaldowu, a w Holomaucku celé panstwj Goldšteinské w seweru, a od Temenice u České Rudy přes Schönberk,

Unčow a Šternberk, až bez mála ke Hrubé Bystřici u Holomauce, odtud pak w prawo zhůru přes Libawu (w Přerowsku) ke Dworci, Friedlandu, k Wiesenbergu a Losinu — kde gazyk slowanský docela z ust lidu wymizel. Také hranice české krage Holomauckého od Grumberka přes Šimberk, Mor. Třebowau a Switawy až ke Březowé celé gsau poněmčilé, a kmen německý táhne se od Třebowé přes Mjrow až do Mohelnice a k Litowli. Gen uzký praužek země od Lhoty a Pjsarowa nad Rudau k Šimberku, Zábřehu a k Mohelnici z gedné, a ke Bładowu u Schönberka, k Brničku a Ausowu z druhé strany, obýwagj Slowané.

W Opawsku zakládány gsau osady německé od německého řádu giž na začátku 13. wěku, mnohem hogněgi však za krále Otakara II. od Holomauckého biskupa Bruna ze Schaumburku, pocházegjcgjho z půlnočnjch Němec, od které doby w nyněgšjm rakauském i pruském Slezku lidu německého od stoletj ke stoletj přibýwalo. Gen některá gména mjst, gako Jawornjk, Wlčice (dědina u Friedberku), Krnow, Meznjk a Brunowice (dědiny u Krnowa), Benč a některá giná, pak gména řek: Aupa, Osoblóga, Olešnica (Elsnitz), Běla a Starica, obě u Freywaldowa, gsau upamatowánjm, že w onom kragi druhdy býwal žiwel slowanský. W Holomaucku počalo se Němectwj též doby ugjmati. W Holomauci samé měli kupci giž roku 1261 swůg Kaufhaus, a roku 1268 potvrzen od krále Otakara Schrotampt. Na rok 1308 přicházj u Holomauce lauka Pirkwisen, a na r. 1430 byla rada městská téměř celá německá. We 13., neyděle we 14. wěku ustupowal slowanský gazyk w sewernj části krage okolo Goldšteina a Starého města německému, neboť listiny mjstnj z prwnj polowice 15. wěku, genž se nám tam do rukau dostaly, wyhotoweny gsau giž w gazyku německém. W Schönberku užwáno geště w 16. stoletj gazyka slowanského wedlé německého a taktěž w Litowli. Morawská Třebowa a Switawy byly však giž w 15. wěku silně poněmčeny, Switawy bez pochyby od času biskupa Bruna, který ge okolo

r. 1253 téměř znova wystawěl a dle swého způsobu kolonistami německými osadil. Nejvíce ale rozšířil se gazyk německý w Holomaucku, gako w Morawě a Čechách wúbec, we třidcetileté wálce, kteréž krag ten nad giné trpěgi okusil, byw tehda negen strašně poplenněn, ale i welké části slowanského obywatelstwa zbawen, Hned r. 1626 zanikl gazyk slowanský we Šternberku, městu až po tu dobu zcela Morawským, nedlouho na to w Šimberku a Mohelnici, gegižto wysady, r. 1617 od kardinala z Dietrichšteina českým listem potvrzené, gsau latinské a české, a konečně na začátku 18. stoletj w Unčowě (gakož i w Landškrauně w Čechách), tak že průchod po morawské půdě do Čech od Unčowa přes Šimberk nawždy uzavřen. Také obywatelé dědin německých blíž Holomauce u prostřed Hany ležjících, totiž Hněwotjna, Slawonjna, Nedwězj, Kyselowa, Nemilan a djlem i Neředjna, pocházegj ze 30leté wálky.

Podobným způsobem osazena obywateli národu německého část krage Přerowského, tak nazwané Krawaře, welká část krage Znogmského, gižnj roh krage Brněnského od Mikulowa a Drnholce k Hustopečjm a Pohořelcjm, pak Gjhlawa a okolj, a nepatrné osady we Hradištsku a Těšjnsku. Osady německé okolo Brna: Černowice, Komárow, Bohunice, Geršpice, Přisenice, Modřice, Morowany a Žilošice, pak mezi Wyškowem a Slawkowem: Komořany, Čechy, Rostěnice, Zwonowice, Hlubočany, Lysowice, Kraužky a Kučerow, magj nynějšj obywatelstwo téměř wšecky teprw z 30leté wálky. Někteřj z obywatelů těchto dědin, gakož i z osad německých u Holomauce gsau půwodem Šwědi.

Wětwe obywatelstwa slowanského i německého.

Slowané i Němci w Morawě a Slezku dělj se na wjce wedlegjích kmenů, dle rozličnosti tělesné i dušewné powahy, dle různoročj, mrawů a kroge.

Wětwe kmenu *slowanského* gsau :

1. Tak nazwanj *Morawci* w užšjm smysle, w Gjhlawsku, we Znojemsku, w Brněnsku až po Wyškow, Hwězdlice, Ždánice, Hustopeče, a w Holomaucku od Březové přes Gewičko až ku Plumlowu a odtud dolů na Děgice a Wyškow a zhůru na Litowli a Rudu. Ti, genž bývagj bližše ke hranicjm českým, užjwagj gazyka téměř českého. Dle položenj krage, w němž bydlej, gmenugj se Doláci, na př. od Tišnowa k Pernšteinu, Podhoráci, na př. okolo Slaupu, Blanska a Plumlowa, a Horáci, ku př. u Protíwanowa, okolo Rostánj na Plumlowsku, též okolo České Rudy.

2. *Hanáci*, dle gměna vlastně gen obywatelé na oban břehách řeky Hany, tedy od Wyškowa až ke Kojetjnu; dle řeči však a powahy gsau to Morawané od Děgic a Wyškowa k Morkowicům, ke Zdaunkám, k Napagedlům a Holešowu, a odtud přes Moštěnice ke Kokorám, Pawlowicům u Holomauce až k Litowli, a pak přes Wilmwow, Kostelec a Brodek k Wyškowu. Část gich po potoku Blatné od Hrubé Senice a Náměště k Olšanům a k Towačowu nazýwagj se Blatnáci, druzj od Přerowa ke Chropini na řece Bečvě Zabečwáci. Dle ethnografie morawských Slowáků gsau konečně Hanáci všickni ti k západu a půlnoci, kdož nemluwj a nenesau se po slowensku, bytby to třeba i Čechowé byli. Za hlawnj města hanácká powážugj se Wyškow, Prostějow, Holomauc a Kroměříž.

3. *Slowáci*, potomkové oněch statných Slowanůw, w gichž středu býwalo ajdlo řjše welkomorawské, w polednj a w polednozápadnj části Hradištska a w polednowýchodnjm Brněnsku, kde gim Podlužáci i Chorwáti řjkagj.

4. *Waląši*, w Přerowsku a Hradištsku, neywjce obywatelé hornatých kragin s hlawnjmi mjsty: Wal. Mezečem, Frenštatem a Rožnowem. Wedau pastýřský žiwot a dělj se w Zalesáky, Kopaničáry, Pasekáře a Salašáky.

5. *Slowanštj Slezáci* neb *Slejtj Poláci* w Těšjnsku a

Opawsku, gegichžto sřečj se wjce k polskému než k morawskému kžjžj.

6. *Slečtj Morawané*; tak bychom nazwali obywele kraginy od Mor. Ostrawy a Mjstku na slezkých hranicjch ku Přjboru, Hustopeči, Kelči a Hranicům. Užjwagj nářečj dle přjzwuku a zkracowánj samohlásek slezkému podobného.

7. *Chorwati*, kolonie nepatrná z Uher, na samém konci krage Brněnského k Rakausům, zaugjmagjcej dědiny Nowý Přerow, Fröllersdorf a Guttenfeld.

Němci rozpadagj se w tyto wedlegšj kmeny:

1. W *Horáky* w sewernjím a sewerowjchodnjm Holomaucku na Sudetách a w Opawsku.

2. W *Krawaře* w Přerowsku nřd Nowým Gitějnem, a z části w Opawsku a Těšjnsku.

3. W *české Hraničany* w Holomaucku od Březowé ke Switawám, Třebowé, Rychnowu, až po Šimberk.

4. W *rakauské Němce* na Dygi we Znogemsku a Brněnsku.

Počet gednotliwých kmenowců těchto určitě udati gest téměř nemožno, pro nedostatek důkladné mapy ethnografické, genžby se práci té za základ položila. Dle mezej, na Bayerowské mapě od r. 1818, owšem s welikau negistotau, zwláště mezi kmeny slowanskými tažených, počjše se, gak p. Schmidt udává:

I.

1. Morawců	578,946.
2. Hanáků	286,122.
3. Slowáků	227,748.
4. Walachů a slezkých Morawanů	214,438.
5. Slezkých Poláků	248,663.
6. Podlužáků a Chorwátů	10,898.
Dokromady Slowanů	1,564,805.

II.

1. Horáků Sudetských	343,961.
2. Krawarů	53,954.
3. Českých Hraničanů	64,142.
4. Rakauských Němců	124,740.
Dohromady Němců	586,798.

Gsmě té naděje, že pokročíwše u známosti rozličných kmenůw slowanských w Moravě a nasbjrawše sobě látky potřebné k mapě ethnografické, budeme w stawu časem zewrubnějšj zpráwy podati gak o počtu a rozhranj Slowanů morawských wůbec, tak i o gegich podnářečjch.

V.

B á s n ě

od F. K.

1.

Na duchu hor Krkonošských.

a.

Přjzniwau twářj na mě hled na hosta,
 Welkomocný ty duchu hor tagemných,
 Maudře genž skrýwáš w hlubokosti temné
 Poklady zhaubné.

Nehledám marnau blaženost we stříbře,
 Ozbrogen dlátem k tobě nepřicházjm,
 Nechci lesknoutj bohatých hradeb twých
 Závory lámat.

Nehledám těsnau winu sem zanesti,
 Twáře ga lidaké neděsjm se zhanben,
 Nehledám dlouhé Sudiček neklamných
 Melle se skrýti.

Mjstko gen skromné mi dowol si zagmout,
 Wšak co neywyššj, nebe ať se týkám :
 Duch mě welmocný žene sem do výšky
 Zpjwati vlastem.

b.

Wed mě, saukromný duchu hor welebných,
 Kdež se modljáš city swé zanjtiw,
 Wed mě, kde ztrácjš sebe, rozplynuw se
 W_u praudě nečasném.

Tuť gsi! — smrtelnjk třeba gsem, widjm tě,
 Gak plesáš, gak křjdlami wětrugeš si,
 Gak se usmjwáš, nebo gak si wzdycháš,
 Gedle mi hlásá.

Wšak že záwadnau mage kůru zemskau,
 Myšlenek pauhých nedostihnu hlaubku,
 Žeť citůw pauhých smahy gest nemožno
 Snášeti wolně:

Špatně gen kulhám za tebau udýchán,
 Nelze šjřku twých znamenj přehljdnout,
 Ach musjm s auzkau spokogit se pjsnj,
 Srdce potůčkem.

2. R o z m l a u w á n j.

Ten, kdo wám swědčj, že spolek panenky
 Wtipně wýmluwné se mu nic neljbj,
 Budto gest lhářem, nebo sám se šálj,

Neb to ge hrjchem. —

Wšak kdo neschopný sobě sám mluwit si
 Zwenku gen rozkoš pige wnitřku wyschlý,
 Čjm ge, on nezwj; w toho wjc nedaufey,
 Matko slowanská!

Wždyť s tebau gest neyblaženěg bawit se
 W paušti saukromné, duchu wěčně tagný —
 Zkauška přesladká citu praud přeljwat
 W nádobu slownj

3. *K l a s y.*

Ay wy klasy, žitné klasy,
 Kdo by wáš nechwálil dar —
 Gá však znám také pořauchlost waši:
 Gde-li welký mezi wámi,
 Proti němu hned hlawau kýwáte,
 Kořice se ponjženě —
 Gde-li malý mezi wámi —
 Po hlawách klepáte rády,
 Wy co máte w sobě zrna —
 A wy prázny, wy se wysmjwáte,
 Krky pyšně si rownáte,
 Gak šwjháci w hlawnjm městě.

4. *Na den sw. Marka.*

Na Wyšehradě Wáclaw král,
 Mage Martina ze Rozkoků
 A Wiléma z Bozkowic po boku,
 Gim gako mrzutě takto prál:
 Bray hoši! Pražany už znám,
 A Pražané mě také znagj,
 Ku konci bezžertnau zahrągj,
 Bray hoši! gak gim odolám.
 •Ay kažte složit wšecku zbrog,
 Nadarmo činj huba hluku,
 Nemá-li gistau leb a ruku —
 Pak marný pohoršených rog.
 Ay hlaste, že to wůle má,
 Měst obau konšelům a radě,
 Že chci widěti na hromadě,
 Co za zbraň se užjti dá.
 A Wilém nechal Wyšehrad,
 Gel k Bartljkowi řeznjkowi,
 Starého města konšelowi,
 Požadat wšecken zbraně sklad.

Řka: káže starostlivý král,
 By všickni ve společném skladu
 Zbraň schovali tam na Vyšehradu:
 A Bartl zaražený stál.

Wšak mluvil za něg chrabřý host;
 Hoi! řekni bedlivému králi,
 Že přigdém, že sám pochválj
 Náš tah a obcj poslušnost.

Gak wyswit den, co určil král,
 Swé palice, lebky, šjtj, meče
 Chwat Pražan gak do gisté seče —
 Host Bartlůw na čele skwělý stál;

A Bartlowa hosta błysknul meč,
 A za bleskem táhnau hrdým řadem,
 Ay wzhůru! už gsau pod Vyšehradem:
 Král porozuměl takau řeč.

A diwým citem w duši gat
 Milostně s okna wůdci kynul,
 By zbrogný zástup zas rozplynul —
 Wšak tenkrát Žižka na slovo wzat.

5. Dne 6. Čerwence 1415.

W Praze na Betlemě hučj žalně zwon,
 Ale zwonjk gjm nehaurá,
 Gednau stranau bige zwon, sám w sebe zwon,
 Hruža s žalostj gjm haurá.

A na věži Wjtské nočnj mrak
 Gak pohřebnj čalaun se prostjrá,
 A pawuznjk, ohnědštiwý drak
 Swá křidla nad Prahau rozstjrá.

Oko děsj sirkowitý bleak,
 Dušně hučj hromohitný třesk,

Skuřoň wolá obywatel. všude :
Swatý Wáclawe, co z toho bude!

Den dwadcátý branau to polednj gedau
Černj gezdci s kalným okem, s twářj šledau;
Lid se shánj, pány z Chlumu, z Dubu zná:
Kde náš mistr? auzkostně se ptá.
A Jan z Chlumu koně zastawj,
Utřew oči, rozbohen prawj:

Mistr kragany swé pozdrawuge —
Ale w Rýnu gehu popel pluge.
W tom udeřj žalně na Betlemě zwon;
Oněměli gezdci, omráčen stál lidu shon.

VL

C t n o s t, a l l e g o r i c k á b á s e ň.

Zlomek této básně nacházj se mimo jiné básně a báchorky w rukopise na papjře w 4u u pana Jana rytjře z Nowé Hory (Neuberg), z něhož w opozděném djlu Starobylych Skládánj w Praze 1823 Mágowý sen a o manželstwj již tištěny gsau. Rukopis ten býwal někdy w knihowně pánůw Rozmberských, gak to knihownj znamenj ukazuge. K žádánj by bylo, aby se jiný úplný přepis těchto swětských básnj našel, neb tento gest tak nemilostiwě sem tam wytrhán a wyřezán, že se ho dobrá částka nedostává, ku kterému zohawenj, gak se zdá, pěkné obrázky (důležitý pro tehdejší krog i domownj swrchky) neyprwé přjležitost daly: a když už ty wyřezány byly, řezalo a trhlo se dále. Tři wyřezané obrázky s textem na druhé straně geště se w knize zachowaly.

W. Hanka.

Začátek sečtenjm dle odřizku 44 veršů chyby.

protož ku příkladu jinému
 chci přinesti toto sepsání
 a k lahodnějšímu posluhování.

Stalo se zde w tomto světě,
 že tak jedno pěkné dietě,
 bylo se jest narodilo,

ješto bylo dobrým mílo.

Otec jeho chudý běše,

na statku málo jměješe,

mátie také chuda byla,

tať stá jednu dceru měla :

pannu pěknú a ozdobnú

k všemu dobrému podobnú ;

Ctnost jí jméno na křtu dali

a ji přieliš milowali.

Kterúž podnes böh miluge

a každý, ktož o dobré usiluje.

Těchto obyčejów byla :

z dětinstwie dobře činila,

protiwice se všemu zlému,

majíc náchylnost k dobrému.

Jakž we čtyrech letech byla,

otce, máteř dobře ctila ;

když přišla k létu šestému

a od šesti k desátému,

i počala boha ctiti

a jemu wždycky slůžiti.

To činila welmi ráda,

ač jest byla k tomu mláda ;

činy dobré do se měla,

za každé se slowo rděla.

Což mluwila neb slýchala,

wždycky se toho lekala,

by nic w světě nečinila,

nemluwila, nemyslila,

než co bohu libo bylo.
Vše dobré se jí libilo,
po všem dobrém vždy túžila.
Když již ve čtrnácti byla,
chóvu sobě oblíbila,
jižto jméno Rozum běše,
tu jako za máteř jměše.
Kdež jest koli w světě byla,
ta všudy za ni chodila.
Nebylť jí k mysli tanci,
hudci, pišci ani herci,
ni jaké světské strojenje
stříbra, zlata i kamenie:
kolby, honby a výskanie,
ni také světské zpiewanie.
Žádného nemilowala,
kohož w swém rodu nejměla;
ktož jejieho jména nectil,
w hlavu jí ten nepřítel by.
Milowala lidi tiché,
wěrné, múdré a neliché;
wzteklym, světským a všetečným,
wyhýbala se zúfalým;
by newiem co obejti měla
s takowými se nepotkala.
Buďto w městě, nebo w poli
kdež se ským potkala koli,
na hradě, nebo na twrzi,
ten jí takowý nemrzí,
ktož miluje dobré koli,
má jí sobě we všem k wůli
buď bohatý aneb nuzný. —
Dobré i poctivé lidi
ona po všem světě widí:
Dobrý jí dobrého přeje,
na každého se z nich směje,

objímajíc a libajíc,
 těm všem ráda posluhujíc.
 Dnešního dne ač jest stára,
 protot slúží dobrým ráda.
 Toho wypsati neumím
 což já o ní dobrého vím:
 protož mělby jí slúžiti
 každý, ktož chce s bohem býti.
 Dále o ní powědiati,
 i umějtež rozuměti
 čímž jest byla darována
 od samého nebes pána,
 ježto jí ráčil popřieti,
 čehož nemóž žádný wzieti.
 Ač z chudých rodičůw byla,
 předc urozeniem se stkwěla,
 neb přistelkyně božie jest

3 listy chyběj.

A tuž jdú z kostela ti tři
 Múdrost, Ctnost a Rozum chówá jejie.
 Než z kostela vykročili,
 jazyk na ně vyplazili,
 widliček jim podávajíc,
 žádné wáznosti nejmajíc.
 Bodaj ještě dwa tu byli,
 kteří se jim poklonili;
 než ti, kteří tam zůstali,
 wsickni se jim posmiewali.
 I psi tady běhajíce,
 na ně welmi štěkajíce.
 W tom se tu blázen wyrazi,
 najprwé chówu porazi,
 a počne ji tak tlačiti,
 za wlasý ji tu wlačiti,
 až ji wywleče ze dveří
 i tožž se Ctnost w pláň udeří,

a Múdrost wen tu vykrodi
 w tom wiece bláznów vyskoči:
 počnú tyto tři wlačiti,
 po blátě spolu amykati,
 že tak je w blátě utlačili,
 až k sobě podobny nebyly.
 Lezút jak múchy z pomýje,
 ano se jim každý směje,
 a to dobře všickni chwálé,
 shledaly lásky na mále.
 Až do domu Ctnost kročila,
 tu tepruw těch bláznów zbyla.
 I rozprávěla o příhodie sedai
 hostem, pěkně se připrawiwi:
 rozumiem, že jest málo těch,
 kteříž nás nemaji w posměch.
 Námť jest zde spolu zůstati,
 umřela mi otec, máti,
 Múdrosti беру tě sobě,
 a dávám se mocně tobě,
 neb těch již w světě málo znám,
 kteříby měli lásku k nám.

Múdrost. Múdrost málo pomyslila,
 takto k Ctnosti promluwila,
 řka: zawolaj sem chówy své
 9 listku chybí.

Jáť tebe nemohu při sobě mieti,
 neb mě jaksí za to jest strach,
 že jsi k mým letóm něco plach.
 Sobě se budete hoditi,
 wesele spolu ploditi:
 neb mně se již nic nelíbí
 při čemž se člověk m . . .

Swoboda. Wěru Múdrosti že . . .
 a já také jaks . . .
 jakž sem s tebou pro . . .

že sem sem se jako za . . .

protož pójdu

9 veršůw vytrženo.

budeš tam pokudž se bude libiti.

Swoboda. Dobře, dobře, wece k tomu,

co kto wie, co bůh dá komu,

skrže také jako jsem já

pánu se dobře wěsti má.

Jakž dopowie wzhóru skoči,

rychlegi od ní pokroči

. . . . m spiewáním i s kratochwili

. tiem weseli byli

. . . . pokynuw hlawu

. . . . udu ruku na prawu

9 veršůw vytrženo.

Múdrost. Milý Swobodo čiň práwě,

neb jest twé nejlepšíe zdráwie;

dokuds mlad býwaj wesel rád,

neb w letech mých, nebudeš wlád.

Tu jide Swoboda k Štěsti,

tamt weselé, že wše třeští.

Až jest bylo mladé dietě,

nenie toho we všem swětě

utěšeníe i radosti

bylo při něm všeho dosti.

Mohu řeci to jistě však

jakoby řekl buď mi tak:

toho všeho dosti bylo,

což gen srdce pomysliło.

Swoboda poče výskati,

prawíce nechci si stýskati:

widím, že mám toho pána,

jemuž každá wěc poddána;

já se chci oň tak starati,

by se mu chtěli poddati

we všem swětě najmožnější,

kteříž jsou najbogatější;
 jak jeho věrný služebník,
 jeho cti pravý milovník.
 Mám strýce u sebe svého,
 Zdrawie jesti jméno jeho,
 nechámť mu w základě toho,
 přivedu jich k němu mnoho.
 Nepřijduť jako nynie sám,
 ale přiveduť wojska k wám;]
 a což? najbogatších lidí,
 chudýť se se mnú jíti stydí:
 abyť chtěli, nedámť jim sem
 budem je strkati a honiti wen.
 Dokudž strýc můj bude slúžiti,
 dokudž koli při něm bude,
 nemoci míti nebude.
 Jest jemu potřebnější nežli já,
 neb on mnohá koření zná:
 komuž dá, musí zdráv býti,
 leč jich bůh již nechce míti.
 A dokudž on s kým chce býti,
 žádnýť nemůže umřieti.
 Strýc Zdrawie teď tebe nechán
 a za toť tebe prosím sám,
 chowaj mi pána milého:
 Mladost ať jest chówá jeho;
 jakž ty ji také dobře znáš
 a za přítelkyni ji máš.
 Ta ať mi jej čistě chowá
 přítelkyně twá také má.
 Jáť se již nechci vrátiti,
 chcít práci takú wáziti,
 že po všem světě pojedu,
 nejlepšíť s sebu přivedu.
 Chowajtež ho dobře, prosím,
 neb já před se jeti musím.

Nedajte ho pěstovati
 otcí, ni w ničemž kázati.
 Když bude w patnáctém létě,
 budeť vlásti po všem světě;
 kterými vlásti nebude,
 zlé jich powiecenie bude.
 A s tím Swoboda jede pryč,
 neb pánu nebyl platen nic;
 neb ještě w kolébce ležel.
 Zatiem k jiným králóm odjel,
 chwálé Štěstie welikým pánóm
 ciesařóm, kniežatóm, králóm.
 Prawě že jest je již wídel,
 jemu se w službu připowěděl;
 ktožkoli mu chce služiti,
 že on jej chce rád přijeti.
 Že Neštěstie prázdén bude,
 statku dobrého nabude.
 A tak všady o něm mluwil,
 byť jeho vlastní otec byl,
 mocných k němu pobiezeje,
 ale chudého nechťěje.
 Zmínili se chudý o tom,
 zatřesa hlavú řekl powiem potom.
 Na krátce jim tak powěděl,
 by se k Štěstí žádný netřel:
 komuž on přirozen nemie,
 ztratíť prvé vše své jmění,
 než se u něho dosluží . . .
 A mocným štědře slibuje,
 i po dnes se to vždy děje;
 ktož bez nedostatku bude
 že se dobře mieti bude.
 Mezi těmi dlúho běše,
 Štěstí na šestnácte jdeše:
 nikdy nekwasíce s mznými,

jedno s pány bohatými;
 také na čas i s chudými
 a zvlášť s lidmi nedlužnými,
 neb. se ho dlužní styděli,
 chudí se mu wyvíjeli.
 Když Štěstie k letům přicházelo,
 že již otce svého znalo,
 také chówu matere své,
 o nichž slýchal věci mnohé:
 a již iměl zprávu všeho,
 kto jsú vše přátelé jeho;
 kteří také služebnici,
 jeho dworu milowníci:
 hned všecky k sobě obeslal,
 tak aby před ním každý stál.
 Ktož ho chce za pána mieti
 chce je před sebu widěti,
 na vše mile pohleděti.
 Kteríž se mu libiti budú,
 štědře darowáni budú,
 neb má stříbra, zlata dosti;
 chce je dařiti bez lítosti,
 všelijakým w světě zbožiem
 mocně jakožto swým vlastním.
 Došlo to welkého Kána,
 Jana i také Žoldána
 a tak w světě najbohatších
 i všech lidí najmocnějších.
 Wzkázal Swobodě služebníkú swému
 porúčeje mocně jemu,
 aby to již všecko zriedil,
 po všech dworíech, zemíech zjerdil,
 K němu samému by přijel,
 a jemu to vše powěděl,
 kak se k tomu budú mieti.
 Ktož k němu nabude chtieti,

by nedával žádnému winy
 než sobě, pro nemůdré činy.
 Když to by známo po zemích,
 neměl toho nižádný w smiech.
 Hned všickni k němu spěchali
 bojíce se by nezmeškali.
 Zvlášť kto newelmi bohat byl,
 každý jemu slúžiti chtěl;
 neb mu to jest z přirozenie,
 že na nuzné laskaw nenie,
 a nebude w to uweden
 leč bude prwé súdný den.
 Tito páni najmocnější
 we všem swětě najbohatější,
 Swobodu tak darowali,
 zlata, stříbra jemu dali;
 že jest jim o tom znáti dal,
 co jest jim byl Štěstie wzkázal.
 Hned mu se každý prikázal.
 a tak mluwiece k Swobodě
 toť porúčíme tobě:
 by bez meškanie k Štěstí jel
 a takto jemu powěděl:
 že sme wěrní sluby jeho,
 beřem jej za pána swého:
 k tomu uměj powědieti:
 ne chudí, ani jich děti
 než my všichni najbohatější,
 již jsme w swětě najmocnější
 k němu se všickni přiznáváme
 a jej za dědičného pána máme
 všickni, již jsú bez nedostatku
 milujem jej wiece než otce a matku.
 a také mu to slibujem,
 že se ho (nehty i zuby) držeti budem.
 wiemeť dokudž bude chtieti.

že se budem dobře mieti,
děkujíc mu dobře se máme
jiného si nežádáme.

Swoboda. list chyby.

Tu ihned Šťěstie té chvíle
přijaw to poselstwie mile,
die, že chce mezi ně jeti
a každého z nich widěti.
Ktož se mu nebude líbiti,
nechce s ním mieti činiti.
Swobodo, tebež žádám za to,
pomniemť welmi dobře na to,
žes mi se w mladi přikázal,
na toť sem se dobře ztázal:
protož nechci jinak mieti,
musíš mým hofmistrem býti.
Neb ty wieš, kto se nám hodí,
koho okřikneš, nic neškodí,
neb twé obyčeje znají,
rádi tě při sobě mají
znamenití a bohatí,
na chudé nebudeš dbáti.
Sami jich neradi máme
ani na ně také dbáme.
Na swém dvoře wlásti chceme,
wsady je z země ženeme;
a s twú radú hnáti je chcem;
tak to jednaj, ať jich zbudem.

Swoboda. Odpowěděw welmi krátce:

totoť prawím na počátce,
jáť jich tuto mnoho widím,
za mnohé se z srdce stydím;
newzal bych jměnie wšelikého,
bych jich nesehnal s dwora twého.
Nynie chci krátce mluwiti,
zač mě žádáš chci činiti;

a jest mé to přirození,
 s velikých panów vládanie
 by mi poručeno nebylo.
 kdež mám vlásti, tu mi mílo.
 Poohledna se na dvoře
 we všech kútech, po komoře,
 chciť powědiati zdanie své,
 ty učiníš dle wóle twé,
 neb jest snadné rozkázanie,
 kdež w ničemž nedostatka nenie.

Já kdežkoliwěk pohledám

list chybí.

musíť se tak přihledati,
 když budem weselé miewati;
 bez toho nemóž býti na dvoře
 a při twém velikém zboře.
 A protož já to vše zřiedím,
 kohož k tomu býti uzřím.

(Pokračovánj budauent.)

VII.

L i t e r n j z p r á w y .

1) Liternj zpráwy ze Slezka a Lužice.

(Z dopisůw J. Sreznawského W. Hankowi.)

W Drážďanech dne 1. listop. 1840.

Dáwno sem Wám giž nepsal, Wáceslawe Wáceslawiči! Nynj ač se koněj moge cestowánj, prodlužiwšj se mjsto dwau celých pět měsjećůw, i ač giž skoro, skoro se wrátjm opět k Wám do Prahy; předce, zjiskaw swobodnau od práce chwjlku, nemohu si odeprjtj přjgemnosti napsati k Wám, byt i několic řádků. Popisowati swau paut i přechody od Wratislawi, odkudž sem Wám psal swůg poslednj list, do Drážďan, kde nynj odpočjwaj nohy moge od chůze, byloby přjliš dlauhé a obtjžné pro mau pautnickau trpěliwost. Ostatně nelze mi newyprowowati w krátce, kde sem byl, i potom . . . o něčem z toho, co mezi widěným ode mne může pro Wás zanjmawo býti.

Z Wratislawi sem si wygel w Opoie, i odtud obcházal sem pěšky celý střed země osazený pruskými Slezáky, gimž Němci přezdělili diwné gméno »Wasser-Polakene«, ač gim i přilnulo gméno Polákůw rovně tak, gako Slowákům gméno Čechůw (NB. gedno literatura a druhé mjstnost národnosti). Národ neweliký, národ ubohý, ale zachowal i zachowáwá w způsobu žiwota, w obyčejch, obrádech, řeči — mnoho, což stogj dráže gakéhokoli starého slowa, zapropadlého w někaké staré knize. Čjtajť wšak takowau knihu w naděgi nagjtj to slowo (gá i sám negsem od toho), tratj na to měsje, gedem i drubý — a národ . . . umjrá nepročten. Wýhody promyšlenosti podáwaj přjčinu k seznámenj se s mrawy i obyčegi diwých národůw, i o diwošjch sibirských i okeanských máme pětkrát wjce známostí, než o národech ewropegakých: zde gá newidjm prospěchu oswěty. Cestowatel, obmezený podobno mně časem, nemůže poznati národu; dobře, stačjli gem seznámiti se s njm: zde gest potřeba mjstných pozorowatelůw, kteřížby mohli obětowati na poznánj národu ne týdně, ale léta. I Ewropa, bohátá na učené wšeho způsobu takových mjstných pozorowatelůw má přjliš málo. Slezáci, podobně mnohým drubým národům i národům Ewropy, neměli goště ani gednoho. Gá sem pozorowal, wyzwě-

děl, zapsal, co sem mohl . . . co sem mohl! Gak gest to wše nepatrnó u přirownánj s tjm, co gest možno udělati! S zarmaucenjm sem opustil Slezáky, w přesvědčenj, že oni, gako družj národowé, rychlegi utratj národnost swau, než nagdau mjsta w ethnografii. Pohřchu zarmautjše se, wspomenešli, že národopisná kniha Ewropy ostane bjlá negen pro Slezáky, ale i pro Slowany wůbec, negen pro Slowany, ale i pro Germance — bjlá neli auplně, aspoň skoro bjlá, a wjce zakančena než popsána. Maudré to nenj, že děgepis Ewropy bude podobněgěj nekrologu, napsanému ex officio po poslužném spisku (t. g. registřku, w němž se zaznamenáwagj nastaupenj služby, powýšenj, náhrady a giné autednj události). . . . Ostatně, gak se zdá, zamluwil sem se. Mezi semj Slezákůw i Lužicemi Slowanůw po gazyku giž nenj, a mezi tjm nemohl sem přegeti přjmo w Budišjn. W Lehnici bylo potřeba přehlednauti slowanské rukopisy, chowagěj se w knihowně při chrámu Petropawlowském i poslechnauti podánj o Tatarech i gich bitwách se Slowany; z Lehnice pohoda mi dowolila udělati procházku na Krkonoské hory, posud geště nezcela němé pro milownjka Slowanstwa; strana mezi Lehnicj i Zhořelcem gest geště zanjmawá negen z ohledu podánj, ale i z ohledu wystaownosti, oděwu, způsobu žiwota i obyčgůw obywatelůw. W Zhořelcích sem měl mnoho zanjmawého w knihownách učené spoletnosti a w Milliewské, i přjgemno mi bylo seznámenj se s kandidatem Smolarem, milownjkem i znatelem lužicko-srbské národnosti, s pastorem Hauptem i s radau policegnjm Köhlerem, milownjkem slowansko-germanských starožitnostj; okolo Zhořelic, Kőnigshaynu, Landskrony, Jawornjka i druhých mjst stálo to také za návštěwu. Hnuw se w Budišjn, nemohl sem i tu odegjti, nepobyw sde několik dnj; přehledati rukopisy a wzácné knihy w knihownách radnódomské a Gersdorfské, ohledati hradiště, gichž nemálo ležj okolo Budišjna, zdržeti se na okolnjch horách, bohatých na welmi zanjmawá podánj, poslechnauti horno-lužické kazatele, mezi kterými Wám negsau neznámá gména Jakobi i Krügera, býti autastojm w licitacij knihowny po nebožťjcowi Lubenském. Na wšeccko bylo času potřeba. Z Budišjna sem šel se Smolarem »psat-Myslěta« (t. g. chodit sem tam w způsob litery M) po Lužicjch: potřeba bylo k tomu seznámiti se s lužicko-srbským národem do těch dob geště takl' málo známým; potřeba bylo i ohledati hradiště i mohyly, a následowně nelae bylo držeti se negen ubité cesty, ale někdy i stezek a chodnjkůw. Sama toliko východnj meze Lužic zůstala námi nenawštjwena; prawjm námi, neboť po Lužicjch sme se taulali z wětšjho djlůw spolu se Smolarem. Tomu muži zůstauu gá wěčným dlužnjkem i wěčným ctitělem. Gest to wzor pro nasýwagěj se milownjky i znatele národnosti. On na se nebere mnoho, chce poznati gen swau vlast, zůstawuge budaucjmu

času seznánj druhých spřízněných národůw, i poznává gi ne povrchně: on se udělal zcela národnjm člověkem, oboháj stranu všudy jako swůg, jako dáwno známý, jako rodný, a podává pozorowané ne památj knjižce, ale paměti žiwota; žiwěť w duchu i těle swau rodnuu národnostj — slyše powjdačku, wyprawuge drahaui, tanceuge se sedlkaui, přispěwuge gj zapomenutau gj piseň, w starobylém obradě nenj toliko diwák, ale konatel; i wrah všeho starého špatného, ostává Kytajcom w čita ke všemu starému dobrému; slowem, proniká w žiwot národa, proniká se sám gjm. O kdyby každý ewropejský národ měl po gednom Smolaru, na takowé množstwj lidj, gaké gest w srbských. Lužicjch, a kdyby, to se rozumj, měli prostředky dáwati znáti swětu o swých pozorovánjch, giná dráhaby se otwěřela historii, filologii, filosofii ewropejské. Záwidjw Srbům i radugi se nad nimi. Budeli i smrt za podjł gich národnosti, aspoň neumře neodzpjwaná, neumře pro buďačnosť. Wždycky sem milowal poznánj národnosti, powažowal to za důležité i uměl sem to dokázati syllogismem: Smolar prwnj dokázal mně to žiwotem. A čeho geště možno očekáwati od něho! On gest geště mlad, geště teprwě nastupuge swau dráhu. »Nechte mne potaulati«, prawj on sám, »dáli Bůh žiwota i zdrawj, dá i trpěliwosti k účelným pracem.« Zagistě dá i trpěliwosti i uměnj. Kdo nechodj hmatage we swém wěku i národu, nebudeť choditi hmatage i w cizjch wěkách i národech . . . Ostatně zdá se, že sem se opět zamluwl. Přigew do Drážďan; myslil sem, že se giž newrátjw na sewer, ale dozwěděw se o hradištjch i mohylách, ležjcejch w okolj černé Holstry, wrátil sem se, gel sem w Dobrylch, odtud semotam k Labi, i nespattil sem Drážďan opět do těch dob; pokud sem neobežel všech náspůw, nacházegjcejch se w těch mjstech. Těžko zodpowjdati stanowně otázku, kdo i proč stogil ty náspy, než gsau všudy, kde gsau aneb byli Slowané, i skauateli slowanskému nelze odpustiti, zůstaneli k nim lhostegným. Kdo má přjležitost, ať prohljžj i popisuge ge. Následugte pana Kalinu i pana Liše, neboť ne zřjďka i sebe menšj polohopisná podrobnost může k wázným wýwodům wěsti. Konečně w Drážďanech seznámil sem se s doktorem Kleimmem, geho kabinet, weřegná knihowna, Museum starožitnostj, Museum porcellanowých wěcj, rozumj se i obrazárna gsau přjčinau zapomjnatu na ubjhagjčj čas. Geště se i chci podjwati w tak nazwanau saskau Šweycarii, a čas, čas i k Wám w Museum. Hle, wjce než o 3 měsíce prodlauižilo se moge putowánj od Wratislawi až sem.

Nynj, o čem teď psáti? Předmětůw mnoho a wýbor těžek. Ale začnu! Gá sem něco powěděł na počátku listu o starých knihách. Na důkaz, že i gá ge milugi gak mohu, umjnil sem Wám sděłiti swá poznamenánj o českých pergamenech, gež sem widěl na swé pauti.

Wy prominete nedostatečnost pomamemánj: gá negzem znatel, ale učennj k w té věci.

Předewšjm musjm Wám zdělití známost swláštnj wážnosti. Ta se týká zlomku Ewangelia sw. Jana, zawdawšjho přjěinu některým nedowěrům pochybowati o půwodnosti geho. Gednu w Hotelicjch seděli sme s ctihodným Hauptem; w tom pticházj pan Köhler, obraca se přjmo ke mně. »Nu, wjteli co? gá dokážu samým skeptikům, že nemožno pochybowati w půwodnost zlomku Ewangelia sw. Jana. Gá sem dnes dostal exemplár »Aelteste Denkmäler der böhmischen Sprache«, wzhledu na snjmkj, wzhledu na snjmek Ewangelia . . . i čert to wezmi, gá gen newjm, kam sem poděl swůg capart. Wšak gá ho nagdu. Musj býti buď u mne, buď w Žitawě u Peška; wšak gá ho nagdu. Tent odězek gest druhý zlomek téhož exempláře Ewangelia, to samé pjsmo, ty samé glossy; gá sem gen nemyslił, že gest to takewá starožitnost, neuměl sem ho oceniti.« Köhler ho ptisliłbil nagjti i poslati w Museum. Ten sám Köhler hotowj poslati Wám zlomek z wýkladu Desatera přikázanj, psaný na pergameně, gak se zdá XIV wěku. Hle, zatjm několik řádků :

Czwrté kazanye bozie iest
 Czynte otczy a matczy czest
 To kazanye prziestupgy
 Yez gych serdczem nemylgy
 Ot nych sbozie ymagicze
 A gych potrzebu widucze
 Gym nycze nepomahagy
 O nych welmy malo tbygy
 Druzy yez otcaika lagy
 Proto weliky hrziech magy
 Trzetij mrezie wsemu lidu
 Ti budu bydlity f klidu
 To su yesto tepu occzie
 Neotpuscziagy ny matczie
 Ktoz csti occzie a matery
 Dawagy gym buoh drogy (?)
 Prewy ze iest w dobre masten (?)
 Druhy ze iest w dussy spassen . .

Než hle, co gest důležitějšjho: w knihowně Milliewské, také w Hotelicjch, odkud sem k přehledánj dostáwal do desjti rukopisných knih českých psaných na papjře, zde musj býti geště gedna na pergameně. Hledali sme gi s knihownjkem, ale nenašli. Že tam býti musj, aneb aspoň býti musela, na to mám wážný důkaz. W gednom z těch desjti rukopisůw nazwaném: »Rozmławánj přátelské gednoho rytiele

mladého s gednjm starým Čechem: našel sem následující bibliografi-
ckau zápisku: »MS. pergam. 8. 113 f. Slavonice: *Nassa slawa wssem*
gest znama. Manu propria celeberr. J. Hussi.« Co gest to? pokud
gá wjm, wěc se zdá býti neznáma, saudě po prwnj řádku. Prawopis
i slovo „nassa“ nedopauštěj wětiti, žeby to byl psal Hus. Ostatně
kdo tu zápisku psal, gisté z něčeho wzal připomenutj o Husowi. Na
wšecken způsob 113 listků na pergameně a snad wše we wěřejch —
nenj to wěc pustá. Wůbec Hořelice nemohau býti pominuty od mi-
lownjka staré literatury české. Tjm méně Budisjn. Tak w knihowně
Gersdorfské mimo sedm rukopisůw, gež sem měl pod rukau, widěl
sem několikonácte rukopisůw wztahujících se k historii české, k če-
skému práwu i k saudům. Z těch, gež sem gá prohljtel, znamenitj
gsau zvláště dwa pergamenowy. O nich nemohu zamlčeti Wám zná-
mosti, co mohu wjce zewrubněgi.

Geden rukopis we folio 8 caulů vysoký a 6 široký, 2 skoro tlu-
stý w překrásné wazbě, na gehož desce wtlacen rok 1686 a na hřbetě
napsáno »Johann. Huss mit eigener Feder, bem. postill.« Rukopis gest
psán welmi ozdobně i zřetelně, ostatně s mnohými propustkami, které
gsau připsány potom w rozličných mjstech, ale tjm samým jako ostatnj
černidlem a dvěma rozličnými pjsmy. W mnohých mjstech přjpsky
zdagj se býti wjce poznamenánjmi i opráwkami. Některé z počáteč-
njch liter gsau malowány, zvláště krásna gest litera K, kteraž se po-
čjná list 11; a odwolánj gsau připsána červenau barwau. Může býti,
saudě z přjpsků, rukopis ten náležjwal samému Husu. Hle obsah
geho: *)

a) Wyklad na wětjm, na desatero přikázanj i na modlitbu Páně.
Nápisů při tom nenj a předmluwa se začjná těmito slowy:

*) Pastor Borot popisuje 1803 knihu tuto takto: »Tato česká
knih gest we welikém folio w červené lepence wázána dvěma zele-
nými stuhami k zawázanj opatřena. Na hřbetě se čte Johann HVSS
mit eigener Gegebene Postill 1686. H. V. G., s přilepeným Gersdorf-
ským znakem na lewé zewnitřnj straně. Wšeho 156½ foliowých archů
z tenaučkého panenského pergamenu, tedy 313 listůw. Na poslednj straně
pergamenu stogj: Huic loco aderat Blasius Teofilus trebeniensis anno Dñi
MSXL (sic) Deus misereatur nostri. Wnitř na prawé straně lepenky:
»čekám božjho smilowánj Petr z Rozmberka etc. 15 Alla 45. Pomoz
Bože hřjšnému, degž potěšenj smutnému. P. Bohdanecky. 15 K 45.« Pod
tjm »žyw gsa wmtji musjm. Dominus pastor meus et nihl mihi deerit
Joh. Trbinillus Gurimin⁹. Deyž Bože šťastné skončenj a w nebi s an-
geli radowánj Kněz Lukaš Redwrupsky.« Borotowi knihu tu půgčil
kanownjck Nostic dne 15. čerwence 1802.

Ktož budeš čisti w tiechto knihach wiedz ze sem nepsal obecnym obyčejem gež su wzięli Čechouě a nedobře proto, že latinsku abecedu chtie plnie česku řeč psati ano neže. Ale psal sem gínym něco obyčejem y proto abych uwedl gine w ten obyčei y proto že gest skrownieyši a wiedz že kde sem psal c a za znameničko swrchu takto č iako ted čeled mage psati wedle abecedy k české řeči položene takto čeled a to sem učinil pro písanie gež gsu geště nepřiwykli tak psati, aby nezbludili etc.»

Dále se mluwí o skrácenjch užjwaných w knize, o cifrách i t. d. Po tom následuge ukazatel obsahu knihy s prawidly, gak co hledati. Na 11 listě začíná se kniha sama tak: »Každý křesťan gež rozumienie ma chceli byti spásen musí wěřiti, přikazanie bozie plniti, a bohu sie modliti. O pruem die spásitel, ktož wvěri spásen bude a ktož ne wvěri zatracen bude. O druhem die Chcešli w život wgiti zachowag přikazanie O tretiem die Musí modleno byti etc«. Do druhého sloupce 28 listu dosahuge článěk o wjře. Pak následuge wýklad na desatero přikázanj, a na prwnjm sloupci listu 113 »počína sie wýklad na patě.« Na listě 137 čte se tato závěrka. »Naimilejší gež chcete byti gežšie křista ritiěti iakož on z swe milosti počěti rátil. tak sem tyto napsal knížky, w nichž gsu tři stranky prua wěi wýkladem wěry prawie wěřiti. druha wýkladem desatera božieho přikazanie. učí prawie činiti. Třetie wýkladem modlitby pana gežšie křista. učí wěrně prawie sie modliti. Aby tak z tiech tři stran. pomoci boží. magic wěru čistu w skutciech lasku plou. a modlitbu nabožnu. přemohli diabla swět a tělo. otce boha moci. syna božieho mudrosti a ducha suateho milosti: gež gest prawy buoh y prawy čloniek. požehnany na wěky. gehož leta tisícioho čtyřsteho dwanadsteho. před Swatým Martinem gest toto dokonano.« Gíným pjsmem a gíným inkaustem připsáno: »Skrze pana našeho gežšie Krysta.« Před tauto závěrkau stogj: »Amen to gest tak se staň. a matka ma učila mie riekati amen tak boh tak.«

b) Od 138 do 148 O šesti bludech. Počíná takto: »Znamenaw šest bludow gimiž mnozi mohliby byti zawedeni. položil sem pismo suatých v Betlemie na stienie, aby sie gich lide wýstriešli. Prvy blud o stuoěni. Druhy o wěřeni. Třeti o hřiechow odpustěni. čtwerť o poslušenstwi. paty o kletbie. šestý swatokupectwie.« Na konci: »A skonaw sem w středu po suate trogici v Betlemie a kniezie prašti y s arcibiskupem wěduce že sem tu a druži widěwse mie. nestawili su služby bozie. wedle přikazanie papežowa. gehož gsu na mie dobyli.« Poslednj slowa: »Toto sem wam napsal. neb nemohu k wam podobnie přigiti. aby kniezie službu nepřiekazili vašemu wmyslu. Amen a tu gest konec.«

c) Od listu 148 do 313 Wýklad na nedělnj Ewangelia začíná se

takto: »Milosrdny Spasitel pan všemohuci Syn boží Gežíš Kristus pravy boh a pravy človiek přišel gest na svět aby svědectvie pravdie vydal o nebeskem kralowstwi kazal owce zahynule shledal a ciestu gim slovem i skutkem k věčné radosti vkazal.«

Na konci mezi listem 311 a 312 často něco chybuje: poslední slova na listě 311 gsau: »a mezi ctnosti rozdielenie iest božské dobroty chut,« a na 312 počíná se již ukazatel slov »Beranek velikonoční.« Na listě 313 po ukazateli připsáno gest drohým inkaustem a latinským písmem: »Huic loco aderat Blasius Teofilus trebeniensis Anno domini M. S. xl: Deus misereatur mei.« Z tohoto na všecken způsob důležitého rukopisu, udělal sem některé výpisky, geť hodno bude srownati pro gazyk.

Druhý rukopis nenj nedělitelnýj prwnjho. Gestíť w 8u. w tlausti 1½ prstu (listy negsau počítány, a gá sém to udělati zapomněl). Na mnohých mjstech rukopisu připsán gest rok 1420 a čtyry listy od konce na konci stránky, gakož i na poslední stránce gest naznamenán rok 1448.

a) »Lheta J. K. tysiczeho ceccho štyredcet vnuho« b) »lleta bože tysice° cccc xlviii na den swate° Agatusse Ewenty. A dano odpisa xviii eff. 1st.«

Po kragjch gsau všudy odwołánj na biblj. Ruka gest běžna, ale welmi pěkná, widěti gest, že kniha byla swým časem netjdko potřebována. Obsah gegj gest:

a) »Žaloba koruny české k bohu na krále Uherského a sbor kostnický: — »Slyšte nebesa kterežť mluwiti budu. Slyš zemie slova ust mych ušima přigmi prosim sbor wsseho stwoření což před nayvyšsieho Sudce naysprawedliwiegři Stolicy. ja nynie sira u wdowstwie truchlim ruchem odiena ceske zemie koruna žalobne propowiem.« na 8 listech w prose.

b) »Porok české koruny králi Uherskému,« na 8½ listě.

c) Tuto su popsány kraginy vlasti a zemie z nichž gest kral Uhersky wywedl lid k oblezení Prahy.« Dwěma řady gměna zemj i měst s předmluwau we weršjch. Potom

d) počínagj se opět werše a gdau do samého konce knihy, gichž začátek takto znj:

»Nynie czeski ja koruna
Zamucena iakli wdowa
Plna strasti y žalosti
A rozličnu besprawosti
Gsuci welmi obtiežena
Ot swych křiwie pohaniena
Žalowatiť musim tobie

Ja twa dívka w sire swobie

Tobie králi všemohuci

Pane věčný všewěduci

Na Zikmunta z Uher krále a t. d. 11 listův.

e) Na listě 30 čte se nadpis: »Porok koruny české ku panom českým o korunowani krále Uherskeho.« Ten článek zaujímá 12½ listu, a není chud na krásné verše, ukazující v spisovateli básnickou mysl. Patří w budančnost, předpovídky příšlost, upokojuje Čechy a praví:

»Stanut walki stanut bogi

Sadete w ctnem u pokogi

Zrady křivdy zlosti miřv

Jakožto z nich ohněm splynu

A tak bydleć w ctné swornosti

Dosiehnete te radosti

W niťto bydlě s bohem swieti

Nynie potom i na wíeky a t. d.

f) Na 44 listě místo nadpisu psáno následující verše, gimiž se za činná básně hlavně a neydůležitější w celé knize:

»Toto pismo gest popsáno

Když gest bylo počítano

Do urodu Krísta pana

Gemuž buď čest wždycky dana

Čtrnadce set a dwadeti 1420

Když lid pražsky chtie ctnie mieti

Wyssehrad gest oblehl moci

A tak ležal we dne w noci

Před tím snažně Wyssehradem

Gehož dohыл prawým hladem

W sedmi neřmal tak nedielech

W nichťto když ja w tuhach sediech

Složil sem to kratke čtenie

Dobrym lidem utiessenie

Protož gestli co dobreho

W tom skladani boha ctneho

Z toho chwalte neb od něho

Plyne iakli z kmene sweho

Wssecko dobre pakli scestne

Shledate neb nedospiele

Me připisste newtipnosti

Neb tu trogi řaci wadu

Nedospielost w písmie kladu.«

A potom následuje uvedení. Obrázek malován lehkou rukou.

W čas vše buče y hríma^e
 Zemiehnutie krup blyska^e
 O niemiž s. Jan powiediel
 Když gest bozsku tajnost widial
 A od wiekow neslychany
 Ted nedawno w česke zemi
 Wzemssi sobie rok určeny
 Hadala sie praha s Horu
 Před ctnym shorem všeho tworu
 Při niemiž Kristus pán sediesse
 Prawie čias wsse sudiesse
 Praha stasse na prawici
 Hora w kútie na lewici
 Praha slussne ctne postawy
 Žena krasna bez obawy
 Jasnych oči mudre řeči
 W slatohlawie ctnie sie rdieci
 Hora ženka pohrbila
 K zemi hlediec a blikawa
 Šeplic řeči vlyzawa
 Otmluwasse wrtlic hlawu
 Genž miegiesse y w te dobie
 Kuklik s kytli sšit na sobie
 Štozec Praha tu poctiwie
 Wssak mluwiesse dost horliwie
 A tkuc Sudce wssewieduci
 Králi pane wssemobuci
 Rač nas malo poslyseti
 We při mieru přemietiti
 Potom wece přisnie k hofe.¶

I počíná se rozmlauwání sestawugcý formu i obsah celé básně rozdělené na 27 hlaw. Předměty hlaw gsau: 1) Praha porokuge Kutné Hofe newděčnost proti gegjmu mnohému dobrodinj, 1½ listu. 2) Hora se osprawedlnuge, mlujc, že vše, cokoli dělá, dělá po prikázanj swých vyšších a starších, 1 list. 3) Dle mjuňej Prahy, Hora nemusela toho dělati, 4 listy. 4) Hora to osprawedlnuge, narážecj na vážnost i množstwj gich, ½ stránky. 5) Praha dokazuje, že prawda gest všeho dražší, 2 listy. 6) Hora proti tomu wzpomjná o zrušenj obrazůw a gich zpraněnj, ½ listu. 7) Praha se osprawedlnuge, 3 listy. 8) Hora připomjná zboženj kostelůw a zapálenj domůw, klášterůw zrušenj, warhan i oltářůw i kapel, i zapowědenj mji krásného mešného raucha,

slatých kalichůw a stříbrných i ošer dawatí, 1 list. 9) Praha znova se osprawedlbuje, 4½ listů. 10) Hora porokuge Praze, že odgimá mnichům a kněžím zbožj i platy, ¼ listu. 11) Praha i na to wěhlasně odpowjda, 3 listy. 12) Hora porokuge Praze z mordůw a upálenj kněžj a giného lidu, ¼ listu. 13) Praha odpowjda opatrně, 3 listy. 14) Hora porokuge Praze, že bránj nositi mnichům kápj a dopaušj, že kněžj nosj brady a pleše saroštugi a hodiny netjkagj, a že máe česky spjwagj, ¼ listu. 15) Praha odpowjda tomu slušně, 1¼ listu. 16) Hora porokuge Praze, že nemá w kostele swacené wody a miru dawatí bránj i prisahati, a že ani berancůw dá swětiti, ni gehnědy, ni mazancůw, ani soli, ani hromnic, ani kterého swátka, a že postůw k swatým netbá, 1 list. 17) Praha odpowjda k tomu wážně, 2 listy. 18) Hora porokuge Praze, že netbá papeže, ani odpustkůw, ani wážj klateb geho, ¼ listu. 19) Praha odpowjda rozumně, 3¼ listu. 20) O králi uherském, ¼ listu. 21) Odpowěd Prahy, 6 listůw. 22) Hora pŕipomjná, že se směla pokusiti sama ze wěšho kŕestanstwa, aby pŕigimala pod dwogj způsobau tělo Kristowo a krew, a že k tomu gině nutj, a že tu swátost i malým dětem wůbec dāwagj, ¼ listu. 23) Odpowěd Prahy, 4¼ listu. 24) Hora pŕipomjná, že Praha tau wýtržkau pohoršila mnohých, ¼ listu. 25) Odpowěd Prahy, 2 listy. 26) Hora pŕipomjná, že vyhánj ne wěstky, a že bránj her, tancůw a kratochwjle, i hŕjchy stawuge, 1 list. 27) Odpowěd Prahy, 1¼ listu; w 28) i poslednj hlavě spisowatel neobāwā mluwiti samého pána Ježjše Krista domluwu Praze i Hoře s poručenjm oběma dělati lépe, 1¼ listu. Spisowatel patrně zastāwā Prahu; tjm wzácněgěj bāseň geho gako památnjk o tom, co se dālo onoho času, i dĕjky oswětě, že to minalo. Přenesauce se w onen wěk musjme se rmantiti nad tehdegějm žalostným stawem české země i s wděčností maudrá gednānj wlády welebiti, kteráž způsobila w času pŕjtomném, co spisowatel o budaucnosti předpowjdal, že:

»Stanuly wálky, stanuli bogi,

A sedli Čěši we ctném pokogi.«

g) Na poslednjm listě gest pĕseň duchownj bez nadpisu, začjná se takto: »We gměno pána Ježjše, gistě mýlĕkau pĕsate mjsto

»We gměno Ježjše pána,

Gemuž budi čest i dāna.«

Giných pergamenůw sem w Budišjně nenašel. O Drážďanských paští nebudu, ty gsau Wām znāmy. Co se týče druhých rukopisůw českých, které sem widěl, zdělĕjm Wām o nich wědomosti pozděgi. S Bohem, buďte zdrāw, čehož se i naděge Wāš

J. Sreznewský.

2. Literatura polská.

Z polských tiskáren vyšla následující důležitější nová díla, a sice

w e W a r š a w ě:

Staré Gawědy i Obrazy od Kazimjra Władysława Wojcického we 4 dílech w 8. s osmi kamenopisnými rytinami a vyhládkau na Warszawu od r. 1656, u Senewalda 1840. Wojcický zjskal si tímto dílem opět nové zásluhy o literaturu polskou; podává nám tu stará podání, obyčej svého národu, a představuje nám je v zajímavých a věrných obrazech. Některé z těch článků mají podobu malých powjdek, ale bez zamotaného děje, při nichž jedině způsob opovzdánj tak we-lice zanjmá. Gest to jako galerie nedávno minulého pokolenj, vý-gewy z domácího a společenského života Polákůw minulého věku. Wlastimil a Dennice podaly nám již některé překlady těch samých powjdek, genž se dobře četly, gen škoda, že našim spisowatelům život našich dědů a pradědů tak málo zajímavým se býti zdá, že se posud nikdo w podobném způsobu psáti nepokusil.

Rozprawa o plemionach Ting-Ling, o których mówią księgi chińskie čili o prawdziwém národě, který nosil w starožitnosti gméno Centaurůw, od Pana de Paravey, (z franc.) přeložil a vydal Jos. Kaz. Iki-biński, 1840, str. 15 w 8. Gest to výklad wyňatý z čjnských spisů, gaké představenj Čjňané o sewernjch národech, a sice podlé zdánj pana de Paravey o Scytech, Sarmatech a Slowanech měli.

Pamiętnik sceny Warszawskiej na r. 1840, obsahuje rozprawy o uměnj hereckém, životopisy a posudky z Warsawského diwadelnjho swěta; wydánj dosti ozdobně.

Aleluja, náboženský almanach na r. 1840, prwnj toho druhu w li-teraturě polské; wydánj krásně.

W e W i l n ě:

Michal Grabowský vydal opět dwa díly swých kritických roz-praw pod stálým názvem: *Literatura i krytyka*, 1840. W prwnjm pagednává o *szkole ukraińskiej poezji*, pak ku konci prwnjho a w ce-lém druhém dílu *historji romansu polskiego*. Dávno mně nebylo čtati dílo s tak oprawdiwau rozkošj a s takovým dušewným prospěchem, jako Grabowského rozprawy; považugi ho za neyprwnějšjho slowan-ského kritika, a našim česko-slowenským básnjkům, gmenowitě ale románopiscům a powjdkářům (gestli kromě gednoho něgakých máme?) nemohu ho dosti schváliti. Gaký w něm swjzj tok myšlenek a úwah o národnosti a národnjm uměnj slowanském! gak diwně se lišj od ocháblého ducha, kterýž owládá plody západnjch národů! Grabow-ský nenj ale spokojen, by, na kritickém stolci sedě, saudy své o celém spisowatelském swětě pronášeti, on gest při tom bez odporu neylepěj

románopisec Polákův. Důkazem toho gest geho před 2 lety vydaná *Količizna*, geho *Tri částky z powěsti národní* w letos též we Wilně wyslém druhém djlu *Rusalky*, wydané od Alexandra Grozy; — a neynowěgi geho weliký román z časů Augusta II., pod titulem *Stanica Hulajpolska* (gméno wsi na Ukraině), z něhož dwa djly giž letos we Wilně wysly, gimž gestě 2 neb 3 následowati budau.

Hodný spoluzáwodnjk Grabowského gest Krašewský. Od něho wyslo: *Całe życie biédna* (*Szkiców obyczajowych i historycznych tom I.*) 1840 we wel. 8. Powěst z nynějšho žiwota čerpaná, prostá prawda, ale mnoho žiwosti w powjdánj. *Mistrz Twardowski* (čjslo II.) historická powěst we 2 djlech, 26 archů, Wilno 1840. — *Wspomnienia Wołyńia, Polesia i Litwy przez J. J. Kraszewskiego, 1839 a 1840* u T. Glücksberga, we wel. 8. dwa djly. Gest sbjрка cestopisných obrazů, mjstajch a historických památek, sestawená zwláštňm darem spisowatelowým k milému powyrażenj zwědawého čtenáře. Tjmo djlem wystawil nám Kr. zagimawé obrazy těch tak málo známých částek slowanských kragin. — *Witolorauda, pieśni z podań Litwy przez J. J. Kraszewskiego*, wel. 8. 1840 str. 256. Powjдка w nerymowaných werěžich, obsahugoj dobrodružstwj litewského obra Witola. Bágeslowj a powěry pohanských Litwjuň spisowatel s vlastnjmi plody swé bugné obraznosti spogil. — *Wilno od początków jego aż do roku 1750* od J. J. Kraszewského; nové rozmožené a předělané wydánj, 1840, 1. djl se 4 rytinami polských králů a plánem města od r. 1550. — *Wędrówki literackie, fantastyczne i historyczne* od J. J. Krašewského, djl 2. 1840 w 8. Sbjрка rozmanitých pagednánj a rozpraw, neywjce kritického obsahu. — Krašewský ohlásil též, že zamýslj wydáwati na způsob zahraničných *Revue* sbjraný spis, pod názvem *Athenaeum*, kterýž má vycházeti we swazcích w neurčitém čase. K této společné práci pozýwá wšecky známějšj spisowatele w kraginách gazyka polského, w každé třjdě wěd a uměňj pracugjci, a můžeme se owěm se wšjm právem čeho zdatilého z toho nadjti.

Dále wysly: *Obrazy litewskie Ignacego Chodźki*, 2 djly w 12. 1840; scény ze žwota nynějšho, nakreslené welikau genialností a prawdau.

Podole, Wołyńi, Ukraina; obrazy miejsc i czasów od hr. Alexandra Přezdzieckého, 1. djl 1840; djlo podobné k spomjnkám Wolyně atd. od Krašewského. Widjme z toho, gaký žtetel spisowatelé polštj nyny na oceňowánj swých vlastnjch kragin obracegj, a gak welice gim na tom záleťj, by zagimawými obrazy z rodnjho kraje podněcowali lásku k vlastenským předmětům, a odhalili s nich škodliwau záclonu newšjmawosti a předsudkůw. Wšecká tato djla gsau nesmjrně wšacňým přjspěwkem ku wšebecnému slowanskému země- a národopisu; u nás gakoby začarowáno bylo, nic takového se nepodniká!

Préby dramatyczne polskie Alexandra Przedsieckiego, djl 1. 1840, Hr. Przedsiecký gest spisowatel s velikými schopnostmi, ostatně viz o něm Kwěty, ročník 1837, w příloze IV.

Nowe poezye Juliana Korsaka, 1840 u Zawadzského; 1. djl. obsahuge: rozličné básně a Romea i Julii, přel. ze Shakspeara, 2. djl: drama pod tit. Twardowský, a Kamoens w špitále.

Piosnki wieśniacze z nad Niemna i Dziwiny, 1839 w 8. u Zawadzského, potom: *Piosnki wieśniacze z nad Dziwiny*, 1840 tamté. Oba tito dily národnjch pjsnj běloruských gsau pokračovánjma prwnjhe, pod názvem: *Piosnki wieśniacze z nad Niemna*, r. 1838 wyslého. Sběratelem gest Čebota.

Obrazu bibliograficko-historického literatury polské od Adama Jochera wyšel giž sw. 5., kterýmž se prwnj djl skončil. Obsaženy gsau w tomto djlh: I. Literatura a filologie starožitná; II. nauky wšee, sbjrkj, polygrafie.

Theodor Narbutt skončil právě nedávno *sedmým* djlom swůg objrný spis: *Dzieje starożytnie narodu litewskiego* 1840.

Instrukcja Jakoba Sobieskiego, kaszt. Krak. ojca kr. Jana III., dana panu Orchowskiemu ze strony synów, wydal kněz Jucewič 1840.

Dzieła Wiliama Szekspira przez Kefalińskiego (kněz Hołowińskiego w Kyjewě), djl I. wel. 8. 1840, obsahuge: Hamlet, Romeo a Julia, Sen w předwečer sw. Jana; djl IV.: Makbeth aut. Překlad wěrný s originaku, welmi zdařilý; ku konci každého kusu gsau gazykozpytná a krásowědná poznamenánj. Celý překlad Shakspeara bude asi 12 velikých djlů sagjmati, a poslať sagisté literatury polské k ozdobe a užitku.

Pisma przedślubne i przedślubowe Johna of Dycalp, pt. od Jamkowského, 2 dily, 1840.

W K r a k o w ě:

Pieśni ludu Krakowskiego, zebrane przez J. K. (barona Konopky), s malowanými rytinami a nápěwy, w 8. 1840. Milý dárek horliwého sběratele prstonárodnj Musy, a boháť přjspěvek k národopisu. Pospuge též národnj hry a zábawy.

Rękopisma Marcina Radywińskiego, popsal a zpráwy o dčegepisjch školy Jagellonské přidal Jos. Mučkowski, prof. bibliografie a knihownjk, 1840 u Jos. Čecha. Obsahuge mnoho památnostj k literaturě polské.

Moje wspomnienia o Francji prez E. z x. G. R. 1839 u Gičkowského. Zagjmawé djló, plně žiwota, nowých a trefných myšlenek a čarowně zagjmagjjejch obrazůw. Spisowatelkyně panj generalowa Raustenstrauchowa, roz. kněžna z Gędrojcůw, maluge nyněťj staw Francie

s velikau práwdu, a we welmi žiwých odstjnech, swlášťe ale s ohledu obyčejůw, oswěty a literatury; mistrowským pěram píše o Parťi a Parťanech.

M. Wiśniewakého: *Historyi literatury polskéj* wyšel djł II.

W e L w o w ě:

Pieśni ludu ruskiego w Galicyi, zebrał Żegota Pauli, djł II. 1840. Tato část obsahuje dumky a pjsně k tancům; ku konci přidán gest dosti hogný slownjček Polákům nesrozumělých mgloruských slow. — Pan Ž. Pauli wydal právě nynj auplně djlo swých: *Starożytności Galicyjskich* (wiz Čas. čes. Mus. r. 1839 str. 362). Nenj to welká kněžka. a newjme, zdali p. Pauli pokračowati myslj. Předmět zůstane wždy pamětibodným a důležitým, a p. Paulimu musjme přiznati, že sobě w badánj historie a starožitnostj domácjch úsilně potjoá. Kamenotisky w přjtomněm djle představuj neywjce staré náhrobky, podobiany, wykopané nádoby a zbraně.

Podpisy i wzory pism sławnych w Polsce osób, poczynwszy od konica XV wieku aż do najnowszych czasów we snjmkách w kamenu rytých, s textem obsahujcym krátké životopisy. Wydanj *Kajetana Jablonského* 1840, posud 2 swazky. Archeolog, děgepisec a physiolog s toho djla hogného poučenj nabyti může.

Przygody JMCi pana Benedykta Winnickiego w podróży jego z Krakowa do Nieświeża 1766 roku, i powrót w dóm rodzicielski. Gawęda przez Wincentego Pola, u Jana Millikowského 1840. Tauto skrownau, ale co do obsah upřewýbornau powjdkau we wersjch oznamuge se nám geden s neyschopněgšjch spisowatelůw polských z Haliče, z gehožto pěra w krátce mnohau ginau lahůdku očekáwati můžeme. Slyšjce toto wyprawowánj starého polského šlechtice nemine nás přediwne omámenj myslj, otátj nás duch minulého wěku.

W P o z n a n i:

Poeta i świat, powěst od J. J. Krašewského, 1839 prwnj, a 1840 druhé. oprawené wydanj; s.r. 274 w 12. Hlawnj myšlénka spisowatele byla, wystawiti poměry, w gakých rozený básnjk stogj naproti prosai ckému swětu. Wywedenj gest geniálně, a při tom i w národnjm duchu, tak že se ta powěst potud právem za neylepšj plod toho přerodného spisowatele považowati může.

Od počátku r. 1840 wychází tu pod redakcj Napoleona Kamińskiego: *Dziennik domowy*, časopis týdenňj w archowém formátě. Půwodkyněmi toho podniknutj gsau některé wznešené panj welkowěwodstwj Poznaňského, a hlawnj záměr gest, působiti na domácj, rodinný a společenský žiwot polský, kterýž, gak wědomo, potud málo pěkných stránek ukazuge, a s té přjčiny mnohé přánj wzbuzuge. Doslycháme, že zdárně prokwěta. Wycházegj při tom také obrazy mód. — Druhý

časopis pauze literárního obsahu počal nedávno tamže vycházeti vedlé týhodnjka literáckého, pod názvem *Orędownik*, redakcj pp. Łukašewice a Poplińskiého. Něco, wjce o těchto časopisech podáme budaucně w oceněnj polského časopisectwj.

W L e s n ě:

Zde vycházj u Arnošta Günthera: *Jana Długosza Dzieje Polskie*. Přeložené na gazyk polský od Bornemana Gustawa. 1840. sw. 1.

W e W r a t i s l a w i:

F. Wł. Czelakowskiego Odgłos pieśni czeskich, přeložil A. Šukiewicz. Wydánj J. E. Purkyně, prof. fysiologie při uniwersitě Wratisl. 12. 1840 u Ferd. Hirta, a w Praze u Kronbergra a sp.

Powieści wielkopolskie przez Berwińskiego, 1840. Zagjmawá sbjrká powěstj wzdělaných podlé národnjch podánj. Prwnj swazek Dennice od Malého podal nám w překladu gednu pod tit.: O dwanácti laupěžnjch.

Powieści i pisma humorystyczne od Fried. hr. Skarbka. 6 djlů w 16. 1840, u Boh. Korna. Gest to sebránj neyobjibeněgšjch půwodnjch, historických a žertowných powjdek toho plodného spisowatele, kteréž giž dříve byl po různu wydal.

W B e r l i n ě:

Torquata Tassa Amyntas, komedija pastérska, přeložená na polský gazyk od neznámého spisowatele, a z rukopisu wydaná od Fr. K. Nowakowského. 1840 u Behra.

W L i p s k u:

Karolina, powěst panj Klementiny Hofmanowé, rozené Tańské, we 2 djelech, wydánj J. N. Bobrowice u Breitkopfa a Härtla 1840. Kdo měli ptjlekitost tuto práci čjsti, nemohau gj dosti wynachwáliti, an gi nade wšecky posawádňj plody této obdařené spisowatelky wynášegj.

W e W j d n i:

Bajki mazurskie i poezye J. N. Gątkowskiego 1840 u J. Wenedikta str. 99.

Z toho krátkého přehledu w nowěgšjm čase wysých polských děl wjdjme wždy zrůstágjcej pracowitost na poli domácjho pjsemnictwj. Neywětšj literárnj žiwot ale žnal se od něgakého času we Wilně, kde w krátkém čase neobyčegně mnoho děl wyslo, které w literatuře epochu činj a trwalau cenu magj. Neybližšj budaucnost geště mnohem wjce slibuge a upewnj literárnj sláwu této staré stolice Litwy.

K. Wł. Zap.

3) Nowé knihy české.

1. Časopis pro katolické duchovenstvo. Wydáván od kněž. arcibiskupské konsistoře Pražské. Trináctý ročník. Swazek 4. velký 8. W Praze 1840. W kněž. arcib. knih. u W. Špinky.

2. Wlastimil, přítel osvěty a zábavy. Dílu 3. sw. 3. a dílu 4. sw. 1. a 2. Archů ve swazku 6 a 6½ w 8. po 24 kr. W Praze 1840, tiskem a nákladem Jana Spurného.

3. Dennice. Spis zábavný a poučivý od J. B. Malého. Dílu 2. swazek 3. a 4. čtyřarch. vel. 8. po 16 kr. W Praze 1840, u W. Špinky.

4. Bibliotéka zábavného čtení. Swazek čtrnáctý. Eliezer a Netali, Dobytý Jerycha, dvě nowely z *Floriana* od Ondráka. Po 20 kr.

5. Poučivé a zábavné listy pro polní hospodáře a řemeslníky w Čechách. Wydávane od cís. kr. vlastenské hospodářské společnosti w Čechách. Třetí ročník 1840. Swazek 11—12. vel. 8. Wytisknuty a k dostání u synů Boh. Háze, po 6 kr.

6. Fabrikant. Činohra ve 3 jednáních dle francouzského *Emil Souvestre* od Ed. Devrienta, do češtiny od J. N. Štěpánka. W Praze 1840. Nákladem W. Špinky. vel. 12. str. 79, za 12 kr.

7. Angelina. Truchlohra ve čtveru dějství od Fr. Turinského. Druhé vydání. W Praze a Hradci Králové 1840, tiskem a nákladem J. H. Pospíšila. Str. 95 ve vel. 8. Seš. za 16 kr.

8. Čtenářský poklad pro milovníky zábavných dějin a pověstí z minulých i nynějších dob. Z nejlépejších cizích spisů sebral a zředit Frant. B. Tomsa. Dílek první. W Praze 1840, tiskem a nákladem J. Spurného. Str. 120 w 8. Seš. za 20 kr.

9. Kofaleční mor, aneb kratochvilné poučení, proč a jak se člověk pití kofalky varovati má. Dle německého od Jana Krbce, rektora u sw. Gity na hradě Pražském. Třetí opravené a rozmnožené vydání spisku známého pod názvem: Poučení o pití kofalky. W Praze 1840, tiskem a nákladem Jana Spurného. Str. 116 w 8. Seš. za 8 kr.

10. Ztracený syn. Powjídka z dob třicetileté války. Na výstrahu dospělým mládeži a přátelům gegim wyprawována. Přeložením Josefa Zimmermanna, lokalisty w Stodůlkách. W Praze a Hradci Králové 1841, tiskem a nákladem Jana Host. Pospíšila. Str. 200 ve 12. Seš. za 20 kr.

11. Život a pocta neyblahošlawenější Rodičky Boží. Dle Silberta přeložil a wadčlal Wáclaw Mich. Pešina, kanovník a kazatel na hradě Pražském, arcibiskupský konsistorijní rada, děkan u sw. Apolináře atd. W Praze a Hradci Králové 1841, tiskem a nákladem Jana Host. Pospíšila. Str. 62 ve 12. Seš. za 6 kr.

12. Kalendář na rok 1841. Vydán od *Aloysia Šembery*, vytištěn u *Aloysia Škarnicla* v Holomauči. 2 strany v malém 4tu za 12 kr. (Vydánj welmi autlé a wkučné.)

13. Zdrawas Maria. Kniha modlitebnj pro ženské pohlawj. Dle *J. Silberta* od *Wáclawa Mich. Pešiny*, kanownjka na hradě Pražském, knjž. arcib. konsist. rady, děkana u sw. Apolináre atd. W Praze 1841. tiskem a nákladem Jana H. Pospjšila. str. XII. a 408 we 12. S obrázkem a rytým titulem. Newáz. za 48 kr.

14. Pražský všeobecný domácj a hospodářský kalendář na obyčegný rok 1841. Tiskem a nákladem Jana Spurného. Seš. za 21 kr.

15. Nowý i starý Wlastenský Kalendář na rok Páně 1841, geň gest rok obecny 365 dnů magjej podle vysokosti uhlu nebeského na na 48mý stupeň spořádaný. Dwanáctý ročnj běh. W Liptowském sw. Mikuláši w Uhrjch, k dostánj u Kašpara Fejérpatakýho. 5½ archů w 8. W Lewoči (w Uhrjch) pjsmem Jana Werthmüllera.

16. Smrt a Wěčnost w swětle Ewangelium. Dwadcet kázanj od *Daniele Martinyho*. W Baňské Bystřici 1840. Str. VIII a 250 w 8. za 1 zl.

17. Gittenka čili výborněgšj práce utenců Českoslowenských A. W. Lewočských. W Lewoči 1840. Str. V. a 117 w 8. na weljňě po 40 kr.

18. *Glance J.* Žiwotopis D. M. Lutera od *M. Durgaly* přeložený. W Trnawě. Str. VI a 41 w 8. za 20 kr.

19. Kristus a geho Cjrkew. W Baňské Bystřici 1839. Str. 8 w 12. za 20 kr.

20. 365 Propowědj z učenj o Mrawjch atd. Prwnjho djlu 2hé wydánj. S přjdwkem k poznamenánj liter, slabikowánj, a pokusem k německému, uherskému a latinskému čjtánj. 1840. Str. 72 w 8. Může se i mjsto slabikáfe použiťi, za 11 kr.

21. *Horeckého J. G.* Katechetický wýklad sw. Náboženstwj s geho proměnami. W Pešti 1839. Str. VIII a 102 w 8. za 16 kr.

22. Ohlasy od *Slawomila F. Kořenatého*. W Prešpurku. Str. 15 w 16. za 8 kr. (Co gest to?)

23. *Ferjenčjka Samuele* Duchownj teč w den památky poswěcenj chrámu cjrkwe ew. Gelsawské, roku 1839 w neděli 19. po sw. Trogici. W Pešti. Str. 16 za 5 kr.

24. *Bartholomaeidesa J. L.* Druhé poswěcenj chrámu ew. Uhorskanského. W Baňské Bystřici 1840. Str. 16 w 8.

25. *Jesenskýho L.* Chrámostwj teči. W Pešti 1840. Str. 24 w 8. za 10 kr.

26. Spáleníště w Barnjě. Drama we třech gednánjch, dle francouzského zčeštěna od *Jana Nep. Štěpánka*. W Praze 1841. Nákladem W. Špinky.

Nowý Kalendář na r. 1842.

Pan Fejérpataky we Sw. Mikuláši w Liptowě, giž wůbec chwalně známý, o literaturu a národnost slowanskau horliwě se zasazugcjej vlastenec, vydal năwěštj o „*zwětšeném vlastenském kalendári na rok Páně 1842*“ pod nowým názvem

»Slowenský pozorník,«

z něhož tu, uwažugcjej cenu a důležitost podobných populárnjch spisůw pro národ, některé wýgimky klademe.

»Wydawatel dosawadnjho vlastenského kalendáře uznává za potřebu rozmnožití obsah geho, gelikož shledáno, že Slowáci rádi čtjagj, a to negen aby čteno bylo, ale aby z čtjánj něgakého prospěchu se nabylo. A co magj čtjsti? Nemagjť mnoho, coby se pro ně hodilo. Ani snář se pro ně nehodj, gelikož se gim od gaktiwa málo zdává. Ale nynj snad se gim bude wjce zdáwati, gelikož se gim kaže, aby se položili, a tak hezky pohodlně čili ráděgi nedbanliwě swau národnost zastpali. A wšak pro takowé přikázané spanj čili pro sny z takowého spanj pocházegcej bude lepšj kalendář neylepšjm snářem. Neboť kalendář každý trochu probuzený člověk když nečasto, předce někdy za čas aspoň do ruky wezme, a wida, že tam mimo garmarky, swátky, počasj a giné předměty, geště mnoho giného ge, bude hleděti, aby se dowěděl, co asi za věci w těch ljtěcjch gsau schowány.

Gménó Pozornjka, ač nenj běžné, předce ge schwálně woleno, a má každého, kdo knihu tu do rukau dostane, k tomu powzbuditi, aby byl na wšěcko pozoren, co w pj obsaženo gest, a sám Pozornjka na wše strany bude hleděti, a wšěcko pozorowati. Hleděti bude totiž:

1. *Nad sebe*, dăwage užitečná poučenj z hwězdářstwj, z metereologie o tělesech nebeských, o powěťj, o úkazjch w powěťj a t. p.

2. *Před sebe* a *wůkol sebe*, mage před sebau přjrodu pozemskau a zwlášť člověka. Obsahowati bude tedy w tomto ohledu poučenj z přjrodoznanstwa, člověkoslowj, národo-, země-, krage-, měst- a mjstopisy.

3. *Za sebe*, šetře předešlost člověčenstwa wůbec a Slowanstwa zwlášť. Protož bude wybjrati z děgěpisu gak ze wšěobecného tak i zwláštnjho znamenité události, powaho- a žiwotopisy.

4. *Na sebe*, uwáděge dobré i zlě zwyky, národnj obyčege, hry, zpěwy, zpěwanky, rozprávky, powjdky, kroge atd.

5. *Do sebe*, wypisuge mrawy, přjběhy, poštilosti, nedbanliwosti a blauposti lidské, a však i skutky cnosti a přjklady bohumilého žiwota. Dále bude podáwati :

6. Bágky, anekdoty a jiné drobnůstky.

7. Hospodárské a lékařské věci.

8. Liternj zpráwy, duchownj i světské wrchnosti, garmarky.

Tit. p. p. Wlastenci se žádagj o přjspěvky z tžd w okresu Pozornjka wyznačených, kteréž mohau do Lewoče, Prešowa, Prešpurku na údy slowenské společnosti, do Baňské Bystřice knihtiskati Macholdowi, do Pešti dwogct. p. Kollárowi dle přjležitosti dosjlati, odkudž ge Redakcj brzo a gisté dostáwati bude.«

W Lipt. sw. Mikuláši dne 15. Čerwence 1840.

Kašpar Fejérpataky.

VIII.

Zpráva o českém Museum.

(Od počátku září až ku konci listopadu 1840.)

S p o l e č n o s t.

W týdnu *prispjvajících audů* wstoupili podwolenjm k ročnjmu přjspěwku po 5 zl. stf.: p. *Karel Škoda*, kaplan hlawnjho kostela Teynského w Praze; — p. *Hugo Jan Karlík*, podpřewor a professor w Teplé; — p. *Alexander Wotýpka*, M. Dr. a plukownj lékař w Udíně.

Materialnjch přjspěwků poslali:

1. *Pro sbjrk u nerostů a zkamenělin* p. *Wáclaw Krolmus*, farář *Zwikowecký*, 2 rostlinné zkameněliny a 1 zkamenělý zub koňský; — p. *Kayser*, c. k. heytman w armádě, kus kamene Labradorského, kus slunipadu (*Heliotropstein*) a několik malých křišťálů ze Sedmihradska.

2. *Pro sbjrk u živočišnau:* p. *Finger*, nadlesnj w Poděbradech, hnědého racka; — p. *Schwörsner*, c. k. feldwebel, muru s podobau umrlěj hlavy; p. *Abraham Lažan* w Podmokách, zpotwoené tele.

3. *Pro knihownu* p. *Karel Helninger* mladší, doktor práv, 47 inauguralnjch dissertacij Pražské uniwersity; — p. baron *Siegroth z Slawjkowa*, c. k. heytman: *Siebmacher's New Wappenbuch dess h. Röm. Reichs teutscher Nation. Norimberg 1605*; — p. *Löwy Humpolec*, učitel na izraelit. škole w Praze, swé: »*Erheiternde Auswahl des Wissenswürdigsten. Pr. 1839*«; — p. *Josef Kauble*, farář *Laukowský*: 1 *Lafontainůw Romulus, w Hradci Kr. 1826*; 2. *Bohuslaw aneb: Gak kdo činj, takowau odplatu wezme. W Praze b. l. mimo giné 3 wlastenské knihy*; — čestný aud, p. *Adam Rościszewski z Rościszewa*, následugjej knihy: 1. *Proby poetyczne Karoła Kucz. Warszawa 1840*; 2. *Historja panowania Jana Kazimierza z starego rękopisma przez Edwarda Raczyńskiego. Poznań 1840. Djl Ilhý*; 3. *Przegľad Warszawski literatury, historyi, statystiky etc. Warsz. 1840. sw. 5. 6. a 7.*; 4. *Swiat dramaticzny. Warsz. 1840. sw. 11tý* 5. *Głos Alb. Grzymały na żałobném naboženstwie Stanisł. Staszycza. W Warszawie 1826*; 6. *Przyjacieł ludu 1840 (pokračowánj)*; 7. *Najnowszy sposób leczenia skrzywień ciała ludskiego przez Teodóra Teofila Mateckiego. Poznań 1840*; 8. *Spomnienia Gustawa Olizara. Wilno 1840*;

9. Museum smiesznosci. Warsz. 1840 sw. 4. a 5ty; 10. Rękopism Marcina Radywińskiego o szkole Jagiellonskiej opisał Jozef Muczkowski. Krakow 1840; 11. Jana Długosza Dzieje Polski. W Lesznie 1840, 1nj sw.; 12. Uwagi i postrzezenia w własném gospodarstwie mojem. Warsz. 1840; 13. Literatura i krytyka. Pisma M. Gr. Wilna 1840. djl 1nj i II.; 14. Herbarz polski Kaspra Niesieckiego, w Lipsku 1840 djl IV.; 16. Krótka wiadomość o życiu Franciszka de Hieronymo. Lwow 1840; 17. Zasady technologii chemicznej. Warsz. 1840; 18. Opis topograficzno-historyczny ziemi Dobrzyńskiej przez Winc. Hippol. Gasereckiego. W Płocku 1825; 19. O literaturze polskiej w wieku dziewiętnastym przez Maurycego Mohcnackiego. Warsz. 1830; 20. Kalendarz Lwowski na r. 1840; 21. Piesni ludu ruskiego w Galicyi, zebrał Żegota Pauli. Lwow 1840, djl 2hy; 22. Witolorauda, piesń z podań Litwy przez J. S. Kraszewskiego i t. d. Wilna 1840; 23. Magacyn powszechny, dziennik użytecznych wiadomości. Warsz. 1840. Rok siodmy; 24. Moje Marzenia A. B. Leszno 1840; 25. Franciszka Xawerego Zachariaszewicza biskupa Przemyckiego list pastyrski 1840; — p. *Peter Piller*, knihkupec we Lwowě: Tygodnik rolniczo-przemysłowy (pokračovánj); p. *Tomáš Sas Kulczycki*: Dziennik mod Paryskich. Lwow 1840; — p. *Frant. Karel Hillardt*, Dr. filosofie, swau: Stigmographie oder das Schreiben und Zeichnen nach Punkten. Prag 1839; — Geho Důstognost, téhož času předseděj wýborový aud, p. *Wáclaw Pešina*, kanownjk kostela hradu Pražského: Výraz radosti nad vydanými zpěvy G. c. k. Wýsosti arciknjžete Františka Karla. W Praze 1840. — činný aud p. *František Palacký*, stawowský děgepisec králowstwj českého, swág: Archiv český. Djl prwý, sw. 1. W Pr. 1840. — p. *Josef Maliczewski*, Dr. lékařstwj w Krakowě, swau inauguralnj dissertacj »De regimine diaetetico.« Herbipoli 1840; — p. *Jan Krbec*, rektor u sw. Gítj na hradě Pražském, 3tj wydánj swého spisu: Kofalečnj mor aneb kratochwilné poučení, proč a gak se člověk pitj kofalky warowati má. W Praze 1840; pak Theophylecti, Archiepiscopi Bulgariae, in divi Pauli Epistolas enarrationes. Coloniae 1529, s welikým Rožmberské knihowny znamenjm wrytým na mědi od Gilgjo Sadlera 1609; — činný aud, *Calveské knihkupectwj* w Praze, druhé Zaupero-wo wydánj: »Homers Odyssee« w Pr. 1840, 2 swazetky; — p. *Jakub Malý* 3tj sw. swé Dennice, w Pr. 1840; — p. *Kašpar Fejerpataky*, knihár a knihkupec we Sw. Mikuláši w Uhrtjch: 1. Wlastenský Kalendar, w Lewoči 1838, 39, 40 a 41; 2. Ručnj Kancionáljk, we sw. Mikuláši 1836; 3. 365 Propowědj 1nj djl. Učenj o mrawjch etc. we sw. Mikul. 1840; 4. Katechismus Dr. Martina Luthera, w sw. Mik. 1834 a 5. Prwnj začátek čjtánj. U sw. Mik. 1830; — p. *Jan Frant. Frank*, obchodnj s přjrodninami, Poznamenánj swých přjrodnin; — p. *Ignác*

Spurný; kněz Archidieceze Holomaucké, swé: Na ledkwé pití kotálky. W Holom. 1840; — p. *J. P. Jöndl*, stawitel a stawitelský ředitel, swůg spis: Poučenj o stawitelstwj pozemnjm. W Praze 1840 s 30ti kamenopisnými tabulkami, 2 exempl. w české, a 2 w německé řeči. — p. *Karel hrabě Pachta*, c. k. komorník a gubernialnj radca w Milaně: Incoronazione di S. M. J. R. A. Ferdinando I. a re del' regno Lombardo-Venetico 1838, descritta e rappresentata dall' Architetto-Pittore scenico Alessandro Sanquirico: — činný aud, p. *Josef Jüttner*, c. k. plukownjk dělostřelců, od něho zhotowenau kauli zemskau, pak »Anweisung zum Gebrauche der Ringkugel, Prag 1838« a »Theoretische und praktische Anleitung zur Verzeichnung der Netze für Erd-, Himmels- und Ringkugeln. Prag 1833«.

4. *Pro sbírku rukopisů, listin a rytin*: čestný aud, p. *Adam Rosciszewski z Rosciszewa*, wěrně nápodobněný přepis českého rukopisu: »Apollo, Sybilla a bratr Bosaček« z 15 stoletj, pak Spiewky s towarzyszeniem fortepiana z komedy-opery Przebiegły Kuzynek, a Wybor zpiewów Flora. Warszawa sw. 1—8; — činný aud, p. *Dr. Josef Hoser*, c. k. dworský rada, swůg k tisku pro dobré Musea určený rukopis o Krkonošich, w něm. řeči; — p. *Josef Mirowjt Král*, farář we Branné, lennj list Albrechta wévody Fridlandského, Jeronymowi Bukowskému z Hustiřan na statek a rytjřské sjdlo Trěbaušoweské od r. 1624 w originalu na pergameně; — p. bibliotekář, *Wáclaw Hanka*, rytjř ruského řádu sw. Wladimjra, staré pergamenové »Copiarium privilegiorum Chodorum ad Domažlic a Joanne, Karolo, Wencoeslao, Sigismundo, Ladislao, Georgio et Wladislao II.«

5. *Pro sbírku mincí*: p. *Karel Helminger* mladší, doktor práv, 23 malých mincí stříbrných, mezi nimiž 4 starobylé římské; — Geho Excellencj, p. *Rudolf hrabě z Lützowa*, c. k. wyslanec w Římě, weškeré medalie bité za panowánj papeže Řehoře XVI. (15 stříbrných) a gednu na amnestii w Lombardsku a Benátsku od r. 1838 s bronců; — p. *Wáclaw Krolmus*, farář Zwikovecký, 6 stříbrných minciček; — přispjwagjci aud p. *Ludwig rytjř z Adelshofen*, gednu Frankobrodskau tolarowau medalii stříbrnau, 1 starobylau měděnau minci od cjs. Klauudia a 26 větších i menších měděných mincí cizozemských; — p. *Alois Šembera*, professor české řeči a literatury na stawowské akademii w Holomauci, tři brakteaty nalezené u Ausowa w Morawě.

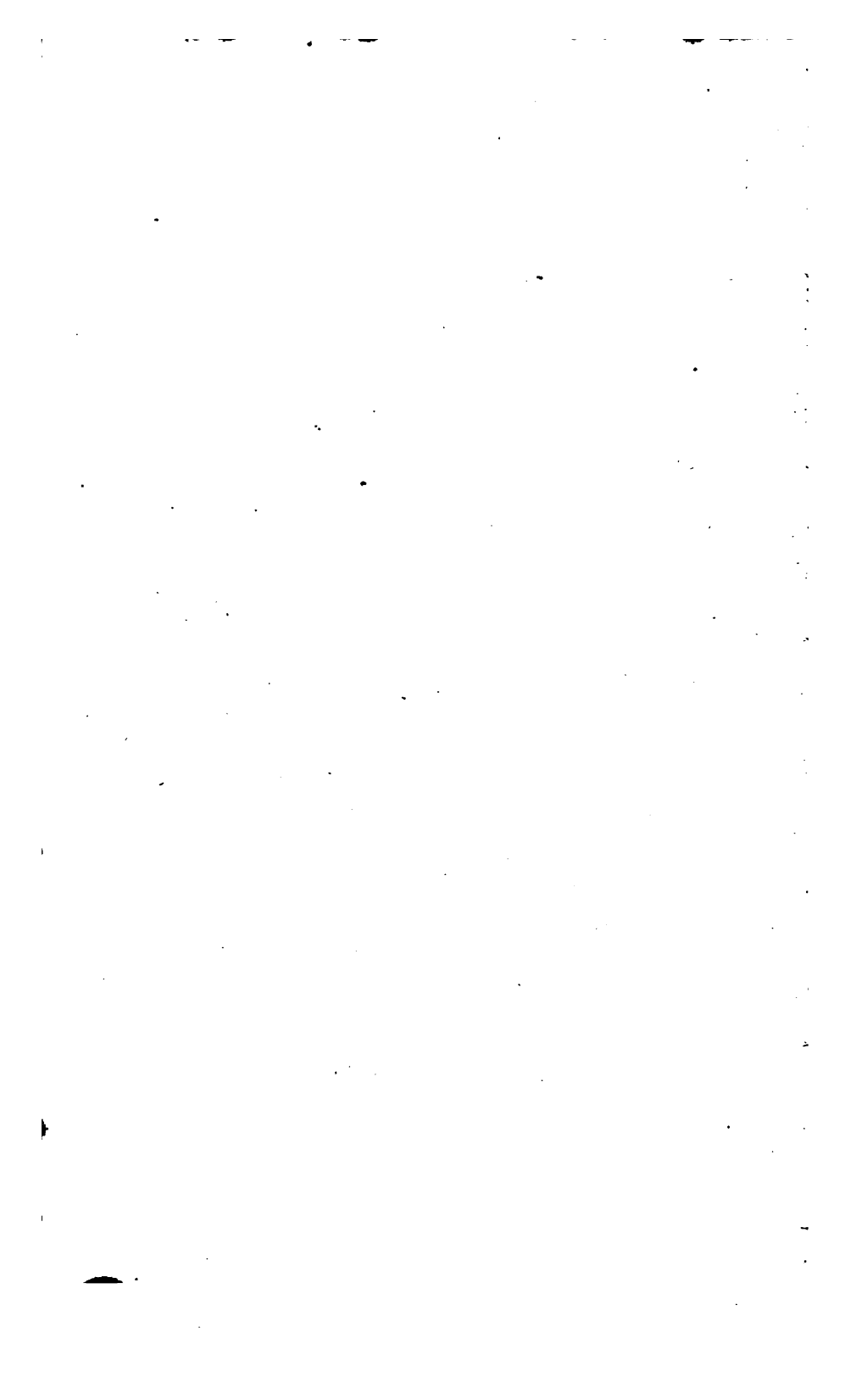
6. *Pro sbírku starobylostj*: p. *Bedřich Sonnewend*, prozatjmj registrant a městský kronkár w České Lpě, 2 hroty a 1 špici praporcowau, nalezené na bogišti, gmenowaném Běhánj, u Předlic, kdež r. 1426 Husité zwjřtělili, pak wyobrazenj Jana silného wévody Saského, z pálení hljny, nalezené w gedné žjdlí radnice Českoljpské; — p. *Jan alihrabě Salm-Reifferscheidský*, ostruhu nalezenau w husitské hradbě

u Walečowa na panství Habrském v Čáslavsku; — přispjvající aud.
p. *Ludvík rytíř z Adelshofen*, pečetidlo francouzské republiky.

*Do pokladnice českého Museum, přijmým Matice české, do-
dali v měsících Řjgnu, Listopadu a Prosinci 1840:*

P. t. *Hugo Jan Karlík*, prof. historie cirk. v ústavu theol. v Teplé, 10 zl. — p. *Pawel Mňauček*, měšťan Pražský, 10 zl. — p. *Jos. Stangler*, posluchač theol. v Praze, 10 zl. — *Slečna Bohuslawa Ragská* v Praze, 10 zl. — p. *Emanuel Houf*, doktorand lékařství ve Vjdni, 10 zl. — p. *Jos. Stanislaus Kudrna*, doktorand léc. tamže, 10 zl. — p. *Frant. Picha*, doktorand léc. tamže, 10 zl. — p. *Karel Wojslaw Šnadr*, právník tamže, 5 zl. — p. *Wáclaw Zahradník*, lokalista v Sendořicích, 5 zl. — *Měšťanstvo Kralohradecké*, 20 zl. — p. *Ant. Füleky*, akcessista u Magist. v Král. Hradci, 10 zl. — p. *Rudolph Pfeifer*, kněz cirk. a vychovatel v Elčovicích, 10 zl. — p. *Tomáš Marík*, kaplan ve Woljně, 10 zl. — p. *Martin Klauček*, kaplan v Kodově, 10 zl. — p. *Augustin Gedlička*, farář v Zaboři, 10 zl. — p. *Ant. Snurčka*, správce a justiciar ve Lkyni, 10 zl. — p. *Jan Johánek*, farář v Hradešicích, 10 zl. — p. *Bedřich Wagner*, doktorand práv, 10 zl. — p. *Wácl. Wondra*, kaplan v Peruci, 5 zl. — p. *Josef Fišer z Gewicka* na Moravě, doktor v léc. ve Vjdni, 10 zl. — p. *Wogtěch Kuneš*, kněz ř. Premonst. v Teplé, 10 zl. — p. *Fr. Čermák*, posl. bohosl. v Litoměřicích, 5 zl. — p. *Ondřej Palacký*, 10 zl. — p. *Ad. Ferd. Heyrowský*, študující, 10 zl. — p. *Jos. Čegka*, Med. Dokt. v Praze, 10 zl. — p. *Frant. Haněl*, aktuar na Kosti, 5 zl. — p. *Frant. Swěcený*, doktor v právních, 10 zl. — p. *Jos. Breisl*, kaplan v Plaňanech, 10 zl. — *Ustav řeči a literatury českoslov. na Lyceum Prespurském*, 5 zl. — p. *Jos. Rošlapil*, kaplan v Dobrušti, 10 zl. — p. *Jos. Till*, měšťan Pražský, 10 zl. — p. *Kaspar Lička*, farář v Kladně, 10 zl. — p. *Jos. Kohaut*, aktuar pti krim. saudu v Králově Hradci, 10 zl. — p. *Frant. Šimenec*, administrator zámeckého kaplanství na Liblíně, 20 zl. — p. *Jan Valerian Jirsík*, farář v Minici, 10 zl. — p. *Jakub Bien*, posl. bohosl. v Praze, 10 zl.

Redaktor: *Pawel Josef Šafářík*.



O b s a h

Časopisu českého Museum na r. 1840.

I. B á s n ě.

- Virgilových Georgik Zpěv čtvrtý. Od *Fr. Šohage*. Sv. I. str. 8.
Ilyrské národní písně. Od *Fr. L. Čelakowského*. II. 107.
Panu Janovi Holému. Jaromír a Květoň. Selanka od *Lud. Štira*.
II. 176.
Lužické národní písně. Od *Fr. Dauchy*. III. 215.
Legenda o deseti tisících rytířích. Ze staré knihy zdělena od *W. Hanky*. III. 289.
Mé procházky. Od *Fr. Šohage*. IV. 314.
Básně od *F. K.* IV. 387.
Cinost, allegorická báseň. Ze starého rkp. zdělena od *W. Hanky*.
IV. 391.

II. Prosaická sepsání.

- O duševním a básnickém životě lidu polského. Od *Karla Wl. Zapa*.
I. 19.
Z knihy zápisův městských Nového města Pražského od r. 1446—1453.
Zděleno od *Fr. L. Čelakowského*. I. 63. II. 162.
Prvotisk český a prvotisk polský. Od *W. Hanky*. I. 77.
Cesta z Kopidlna na Staré Hrady r. 1839. Od *Fr. Al. Wacka*. II. 130.
Výsadní list pořádku pekařského v Dokzích od r. 1585. Zdělený
od *K. Brantla*. II. 153.
Hrob Karla z Žerotína a krypta Žerotinská v Brandeyse. Od *A. Šembery*. II. 182.
O upjrech a vídmech. Od *D. J. Wahylevické*. III. 232.
Pohled na početní poměry německých národů v Pruském státu.
Od *Jana Purkyně*. III. 274.
Tacitova Germania. Přel. *K. Winařického*. IV. 332.
Psychologické badání o prostorozoru. Od *J. Purkyně*. IV. 355.
Některé zprávy statistické o Moravě a Slezku. Od *A. Šembery*. IV. 375.

III. České Museum.

Společnost českého Museum w 18tém shromáždění dne 29. dubna 1840.

1) První a druhé přednesení jednatele Jos. hr. z Nostic.
III. 263.

2) Výtah z protokolu. III. 273.

Zprávy o českém Museum I. 100. II. 187. III. 317. IV. 418.

Výtah z účtů českého Museum, týkajících se pokladnice na vydávání knih českých, připomen ke sw. II.

IV. Učené a jiné zprávy.

Dopisy z ciziny W. Hankowi. I. 95. II. 187. III. 108. IV. 403.

Literatura polská. I. 99. IV. 413.

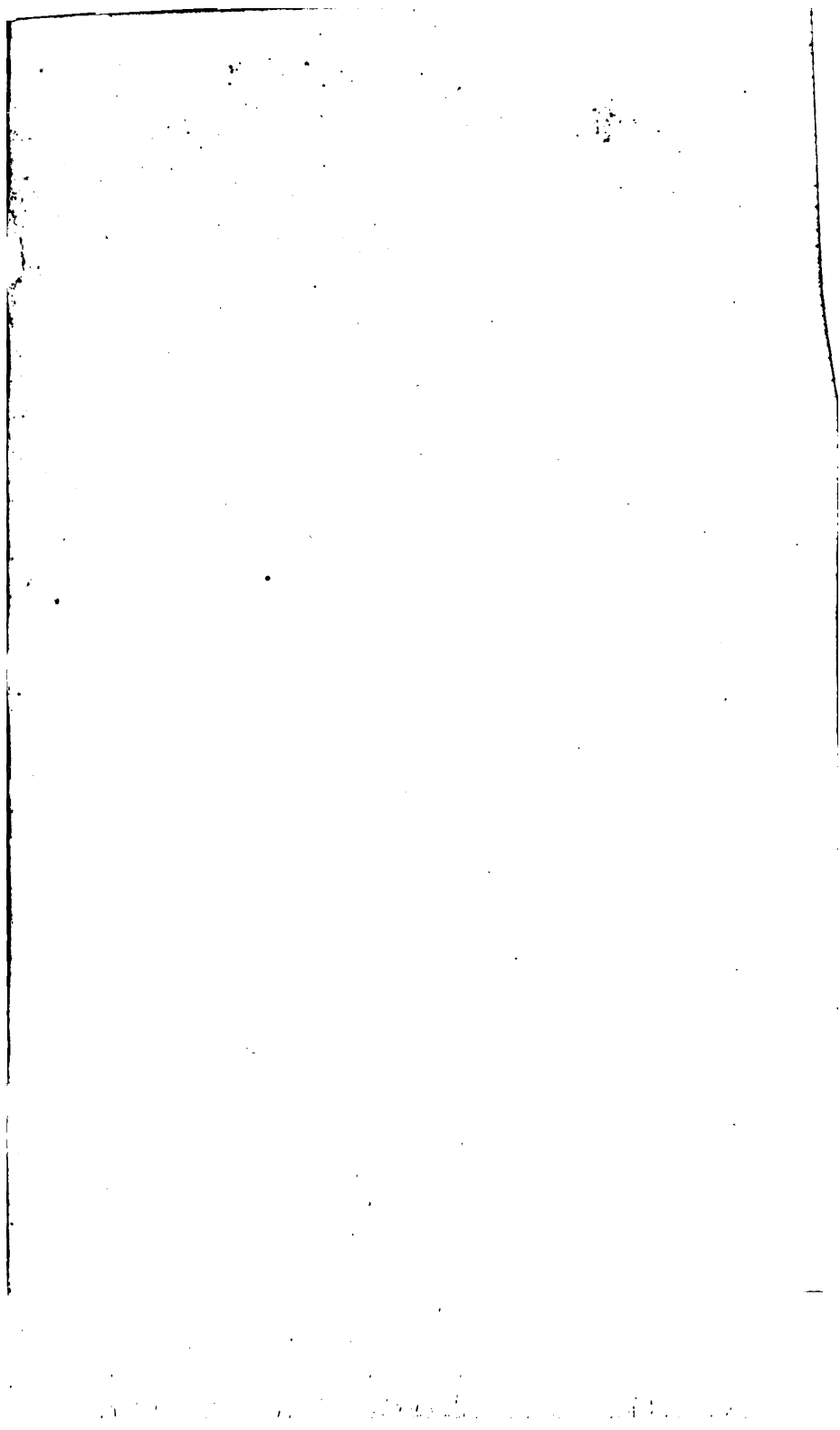
Literatura illyrská. I. 99.

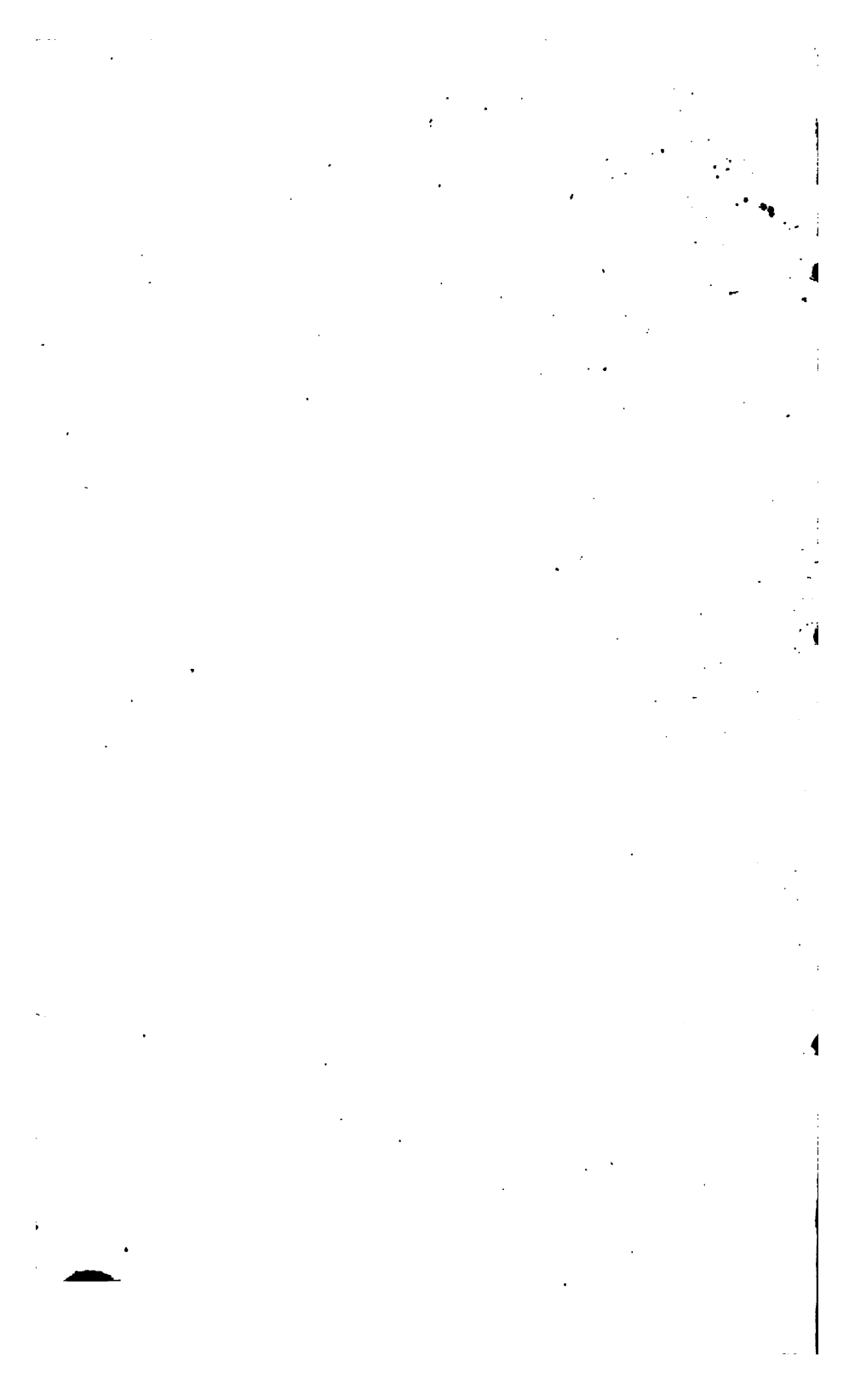
Nové knihy české. II. 203. III. 314. IV. 418.

Stawowska akademie w Holomauci. Od A. Šembery. II. 200.

Zpomínky Petrohradské. (Od T * *).







JUN 20 '59 H